

STOWARZYSZENIE „POKOLENIA”
KRAJOWA KOMISJA HISTORYCZNA

Rzecz o Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej

bez upiększeń ale i bez negacji

WARSZAWA 2003

STOWARZYSZENIE „POKOLENIA”
KRAJOWA KOMISJA HISTORYCZNA

**Rzecz
o
Związku
Socjalistycznej
Młodzieży Polskiej**

bez upiększeń ale i bez negacji

WARSZAWA 2003

Z dziejów ruchu młodzieżowego

4

Komitet Redakcyjny:

Krystyn Dąbrowa

Władysław Horst

Włodzimierz Janowski

Henryk Janusz

Piotr Pertek

Tadeusz Pietrzak (*Przewodniczący*)

Redaktor: Daniela Mazur

Zdjęcia: Archiwum Dokumentacji Mechanicznej

Archiwum Akt Nowych

Józef Nowacki

 Krajowa Komisja Historyczna Stowarzyszenia „POKOLENIA”

Warszawa 2003

ISBN 83-910389-0-7

Projekt okładki: Janusz Janiszewski

Redakcja techniczna: Janusz Janiszewski

Druk: Wydawnictwo i Drukarnia „GRAF”

04-663 Warszawa, ul. Błękitna 87A

tel./fax (0-22) 812 60 55, 613 16 87

Spis treści

WSTĘP	STR.	5
-------------	------	---

WSPOMNIENIA I REFLEKSJE

JERZY SZMAJDZINSKI: <i>WPROWADZENIE</i>	STR.	7
ANDRZEJ KOŁTEK: <i>MOJE LATA W ZSMP</i>	STR.	16
JERZY JASKIERNIA: <i>GARSC REFLEKSJI O ZSMP</i>	STR.	33

WSPOMNIENIA I ROZWAŻANIA

BOGDAN HILLEBRANDT: <i>ZSMP. GENEZA I POCZĄTKI DZIAŁALNOŚCI</i>	STR.	50
WITOLD FIRAK: <i>ZSMP W LATACH 1990 - 2002</i>	STR.	64
HENRYK JANUSZ, PIOTR PERTEK: <i>PRZYCZYNEK DO HISTORII ZSMP W WOJSKU POLSKIM 1976-1990</i>	STR.	79

OPRACOWANIA PROBLEMOWE

WŁODZIMIERZ JANOWSKI: <i>UDZIAŁ ZSMP W PRACACH POLSKICH ORGANÓW PRZEDSTAWICIELSKICH</i>	STR.	99
MIRON MAICKI, ROBERT NOWAKOWSKI: <i>DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA ZSMP W LATACH 1976 - 1989</i>	STR.	121
WŁADYSŁAW HORST: <i>KOMISJA HISTORII RUCHU MŁODZIEŻOWEGO 1973 - 1990</i>	STR.	130
JERZY JABŁONSKI: <i>ZSMP NA WARMII I MAZURACH W LATACH 1976-1990</i>	STR.	157
MARIAN BANASZEK: <i>ZSMP W OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM</i>	STR.	167
BOGUSŁAW WONTOR: <i>POTRZEBNA KONTYNUACJA</i>	STR.	184

KALENDARIUM ZSMP

KRYSTYN DĄBROWA, HENRYK JANUSZ: <i>OPRACOWANIE KALENDARIU</i>	STR.	186
SKŁADY OSOBOWE KIEROWNICTW ZG I KRK ZSMP W LATACH 1976-2002	STR.	264
ANEKS NR 1: <i>DEKLARACJA PRAW MŁODEGO POKOLENIA</i>	STR.	268
ANEKS NR 2: <i>RAPORT O SYTUACJI MŁODEGO POKOLENIA POLAKÓW</i>	STR.	272
ANEKS NR 3: <i>UCHWAŁA KRAJOWEJ RADY KOORDYNACYJNEJ</i>	STR.	283

Wstęp

Prezentujemy czytelnikom nową, czwartą już pozycję z dorobku wydawniczego Krajowej Komisji Historycznej Stowarzyszenia "Pokolenia". Zajmujemy się głównie dziejami lewicowego ruchu młodzieżowego ZWM, ZMP, ZMS, ZMW, ZSMP. Jest to, naszym zdaniem ważne i potrzebne szczególnie obecnie, gdy historycy prawicowego nurtu fałszują bądź ignorują ważną rolę związków młodzieży w Polsce Ludowej, ich pozytywny wkład w odbudowę i rozwój kraju, w wychowanie pokoleń młodzieży. Prace te, zgodnie ze statutem Stowarzyszenia "Pokolenia", będą kontynuowane. Uważamy to za swój obowiązek wobec naszych starszych i młodszych kolegów. Chcemy także wykorzystać czas - gdy o tamtych sprawach i wydarzeniach - mogą jeszcze mówić sami ich uczestnicy.

Po książkach prezentujących Związek Młodzieży Polskiej i Związek Młodzieży Socjalistycznej zajęliśmy się Związkiem Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, organizacji powstałej w 1976 roku i istniejącej po dziś dzień

Nie piszemy historii ZSMP. Na to jeszcze za wcześnie. Związek istnieje i działa. Tworzymy dokumentację dla przyszłych historyków. Jeśli zechcą napisać prawdziwą historię ZSMP na przełomie epok ustrojowych, to nie mogą zignorować faktów i poglądów, które zawarliśmy w tej książce. Bo piszą w niej ludzie, którzy ZSMP tworzyli, kształtowali jego oblicze ideowe, programy działania dostosowane do potrzeb młodzieży i do tak bardzo różnych w tym czasie sytuacji politycznych. Pamiętajmy: Związek od okresu uczestnictwa w "propagandzie sukcesu" drugiej połowy lat siedemdziesiątych przeszedł przez gorzką, otrzeźwiającą lekcję strajkowych miesięcy lat 1980-81. A jednak przetrwał.

Czytelnicy znajdują więc w tej książce wspomnienia kilku byłych przewodniczących ZSMP, kilka tematycznych opracowań niektórych dziedzin jego działalności.

Na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego i Ostrowca Świętokrzyskiego staramy się pokazać organizację wojewódzką i miejską w działaniu.

Publikujemy kalendarium okresu 1976-1990, a także niektóre dokumenty obrazujące aktualne poglądy organizacji na sytuację i potrzeby młodego pokolenia.

Publikujemy to nie tylko dla dokumentacji do użytku przyszłych historyków. Chcielibyśmy, by w książce tej odnaleźli swą młodość byli członkowie ZSMP, a jego członkowie obecni - lepiej poznali tradycje swojej organizacji.

Autorom, Wydawcy i Sponsorom wyrażamy serdeczne podziękowania. Dziękujemy również Kierownictwu ZSMP oraz Kierownictwu Archiwum Akt Nowych za pomoc w wydaniu niniejszej Książki.

Komitet Redakcyjny

Jerzy Szmajdziński

Przewodniczący Zarządu Głównego ZSMP

(wrzesień 1984 - kwiecień 1989)

Przewodniczący Krajowego Zarządu Stowarzyszenia „Pokolenia”

Wprowadzenie

Do rąk Czytelnika trafia książka nietuzinkowa. Zebrano w niej zapiski i przemyślenia ludzi, którzy w połowie lat 70-tych ubiegłego stulecia stworzyli organizację niezwykłą jak na ówczesne warunki polityczne i społeczne. To książka o ludziach, którzy wyrastali w Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, a raczej dojrzewali wraz z nim.

Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej powołany został 28 kwietnia 1976 roku. Jego założycielami było ponad 1500 delegatów, wcześniej uczestniczących w krajowych zjazdach Związku Młodzieży Socjalistycznej i Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej, a także naradzie aktywu Socjalistycznego Związku Młodzieży Wojskowej. Od momentu powstania odwoływał się do tradycji polskich lewicowych związków młodzieży: Związku Walki Młodych, Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, Związku Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej "Wici" oraz Związku Młodzieży Polskiej. ZSMP odpowiedział na środowiskowe zapotrzebowanie, szybko zyskał akceptację jako organizacja stwarzająca możliwość konstruktywnego działania w ówczesnym systemie politycznym - nastąpił więc dynamiczny wzrost liczby jego członków. W końcu grudnia 1976 roku nowa organizacja liczyła ponad 2 miliony członków, zorganizowanych w ponad 65 tys. kół - w tym ponad 28 tys. kół działało na wsi.

Na przestrzeni 25 lat działalności Związku przewodniczącymi byli:

Krzysztof Trębaczewicz	kwiecień 1976 - kwiecień 1980
Andrzej Kołtek	kwiecień 1980 - kwiecień 1981
Jerzy Jaskiernia	kwiecień 1981 - wrzesień 1984
Jerzy Szmajdziński	wrzesień 1984 - kwiecień 1989
Grzegorz Ditrich	kwiecień 1989 - październik 1990
Piotr Mochnaczewski	październik 1990 - kwiecień 1993
Witold Firak	kwiecień 1993 - luty 1997
Małgorzata Okońska-Zaremba	luty 1997 - grudzień 1998
Bogusław Wontor	grudzień 1998

Z założenia i w praktyce ZSMP był organizacją otwartą na młodzież wszystkich środowisk zawodowych i społecznych, mieszkańców zarówno miast, jak i wsi. Ambicją Związku było ogarnięcie i wyjście naprzeciw różnorodnym potrzebom młodzieży tamtego okresu - poczynając od podstawowych potrzeb materialnych, poprzez doskonalenie zawodowe, atrakcyjny wypoczynek, a kończąc na zaspokojeniu aspiracji kulturalnych i artystycznych. Dzisiaj, z perspektywy ćwierćwiecza takie podejście wydawać się może anachroniczne - lecz wówczas taki był czas i takie warunki. Dzisiejsze społeczeństwo jest bardziej zatowizowane, bardziej ceni indywidualność - wtedy inne były problemy, więc również inaczej się je rozwiązywało. Wierzyliśmy jednak - z tym entuzjazmem, na który stać tylko młode pokolenie - że uda nam się zmienić otaczającą nas rzeczywistość. Kierowała nami potrzeba aktywności i przekonanie, że możemy i potrafimy sami rozwiązywać nasze problemy. Wypowiadaliśmy się publicznie w sprawach warunków startu zawodowego i życiowego młodego pokolenia, chcieliśmy reprezentować jego interesy. Czy dzisiaj, w dobie nieskrępowanej swobody wypowiedzi, demokracji i politycznego pluralizmu nie brakuje nam dyskusji na te tematy? Czy jest organizacja lub instytucja, która żyje takimi problemami, czyniąc je tematem społecznej debaty?

Nasz Związek był więc szkołą uczestnictwa w społecznym i politycznym "dorostym" życiu kraju. Prowadziliśmy olimpiady wiedzy o współczesnym świecie i wszechnice historyczne, ale także przygotowywaliśmy naszych członków do udziału w wyborach - zarówno samorządowych, jak i sejmowych. Uczyliśmy się odpowiedzialności, demokracji, współpracy. Nawiązywaliśmy kontakty międzynarodowe. Byliśmy wszędzie tam, gdzie było ówczesne młode pokolenie ze wszystkimi jego problemami, oczekiwaniami, rozterkami, a także radością z pierwszej pracy i patronackiego mieszkania. Zdawaliśmy sobie oczywiście sprawę z otaczających nas realiów, lecz staraliśmy się, z mniejszym lub większym powodzeniem, "oswajać" ówczesną rzeczywistość, tak aby młode pokolenie mogło się w niej odnajdować możliwie najlepiej.

Na życiu i działalności Związku odcisnęły swoje piętno wszystkie najważniejsze wydarzenia polityczne ostatnich 25 lat. ZSMP był dla wielu młodych ludzi szkołą obywatelskiej aktywności - tutaj uczyli się trudnej sztuki kierowania ludźmi, przyjmowania odpowiedzialności za siebie i innych. Tutaj stawiali pierwsze kroki w polityce - Związek wystawiał swoich kandydatów w wyborach do rad narodowych i Sejmu - na przykład w 1978 roku w wyborach do rad narodowych wybranych zostało ponad 14 tysięcy członków Związku; w 1988 - około 9 tysięcy przedstawicieli ZSMP zostało radnymi szczebla wojewódzkiego i podstawowego. W wyborach sejmowych w 1985 roku 39 członków naszego Związku zdobyło mandaty poselskie. Utworzyli oni wówczas Zespół Młodych Posłów - grupę swoistego lobbingu parlamentarnego na rzecz młodzieży. Lecz polityczna szkoła uczyła też pokory. Do historycznych wyborów

4 czerwca 1989 roku Związek wystawił 80 kandydatów na posłów i 7 kandydatów do Senatu - z tej długiej listy tylko 8 osób zostało wybranych do Sejmu. W nowych warunkach politycznych, gospodarczych i społecznych uczyliśmy się wtedy współczesnego rozumienia wymagań i wyzwań służby publicznej.

Spoglądając na historię ZSMP widzę, jak wyraźną cezurą był sierpień 1980 roku, a następnie stan wojenny. Pierwsze lata funkcjonowania Związku nazwałbym umownie latami pewnej "beztroski politycznej". Nie oznacza to, że Związek nie brał udziału w życiu politycznym, lecz na pierwszy plan wysuwały się raczej sprawy kultury, rekreacji, turystyki, nauki - czyli to wszystko, co przede wszystkim absorbuje młodzież. W wakacje roku 1980 Polskę ogarnęła fala społecznego protestu - w strajkach uczestniczyło również wielu członków ZSMP. Od września w ruchu młodzieżowym zaczęły następować znaczące zmiany - część młodzieży (czasami całe koła) zaczęła tworzyć zręby samodzielnej organizacji młodzieży na wsi, by w grudniu podjąć ostateczną decyzję o reaktywowaniu Związku Młodzieży Wiejskiej. Zrzeszenie Studentów Polskich wystąpiło z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży, nie było już jedyną organizacją studencką, powstało bowiem Niezależne Zrzeszenie Studentów.

Dla wielu młodych ludzi wydarzenia początku lat 80-tych, zakończone wprowadzeniem stanu wojennego, to czas przyspieszonej edukacji obywatelskiej i politycznej. To również okres wielu wewnętrznych rozterek - przecież po różnych stronach barykady spotykali się młodzi ludzie, czasami członkowie Związku. Z tamtej wielkiej lekcji historii wyciągnęliśmy daleko idące wnioski - przede wszystkim ten, że problemów gospodarczych, politycznych i społecznych nie można, nie da się rozwiązywać autokratycznie, że jedynym rozwiązaniem jest droga ku demokracji.

Polska młodzież lat 80-tych była dla Związku wielkim wyzwaniem - i zadaniu temu, wbrew wszelkim przeciwnościom, udało nam się w pewnym sensie sprostać. W końcu 1987 roku ZSMP liczył ponad półtora miliona członków i miał pewien wpływ na kreowanie polityki państwa wobec młodzieży. Był także uważnym obserwatorem i recenzentem działań rządu. Członkowie Związku byli w centrum najważniejszych politycznych wydarzeń tamtego okresu - aż do poparcia idei Okrągłego Stołu i udziału w jego obradach. W ten sposób dawaliśmy wyraz przekonaniu o potrzebie pluralizmu w polskim ruchu młodzieżowym. Widzieliśmy przecież, jak wyglądała Polska tamtej dekady. Widzieliśmy to "społeczne rozdwojenie jaźni", życie toczące się dwoma nurtami, coraz większe zobojętnienie obywateli wobec spraw państwa. Byliśmy młodzi, wyraźnie więc dostrzegaliśmy potrzebę zmian - lecz nasz głos często nie brzmiał dostatecznie silnie i zdecydowanie.

Ważne miejsce w życiu naszej organizacji zajmowały koła ZSMP działające wśród młodzieży wojskowej. Wspomnę tylko o niektórych inicjatywach tego środowiska. To właśnie młodzież wojskowa dała 1988 roku

pierwszy impuls do dyskusji na temat humanizacji służby wojskowej i patriotyczno-obronnego wychowania młodzieży - rozpoczynając procesy, których pozytywne rezultaty obserwujemy dzisiaj, uznając sytuację, w której żołnierz pozostaje "obywatelem w mundurze" za oczywistą i naturalną.

W szeregach ZSMP znajdowali swoje miejsce żołnierze zawodowi wszystkich korpusów osobowych, a także słuchacze szkół wojskowych i żołnierze służby zasadniczej. Celem działalności Związku było wychowanie młodzieży wojskowej w duchu wartości narodowych i patriotycznych, czemu służyć miało m.in. upowszechnianie wiedzy historycznej i obywatelskiej. Młodzi żołnierze organizowali więc Koła Historii Najnowszej i Kluby Myśli Obywatelskiej, które stawały się forum wymiany poglądów, kształtowania przekonań, postaw i charakterów. Koła wojskowe uczestniczyły też w kontaktach międzynarodowych, organizowały imprezy kulturalne i rekreacyjne, wśród których na wyróżnienie zasługuje Żołnierska Wszechnica Kultury.

Wojskowa część organizacji żyła życiem garnizonowym, angażując się w różnorodne działania i inicjatywy o charakterze socjalnym, służące racjonalizacji i poprawie warunków życia środowiska wojskowego. Ważnym polem ich aktywności była współpraca ze środowiskiem cywilnym - w ramach której organizowano "dni otwartych koszar", obozy przysposobienia obronnego oraz spartakiady młodzieży w sportach obronnych.

Prekursorska rola przypada kołom wojskowym w kwestiach związanych z kształtowaniem właściwych stosunków międzyludzkich w jednostkach wojskowych - już w pierwszej połowie lat 80-tych ukazał się "Poradnik w sprawie wybranych zwyczajów i ceremonii żołnierzy zasadniczej służby wojskowej". Publikacja ta poruszała zagadnienia nieformalnych zwyczajów żołnierskich (tzw. "fali") oraz wskazówki, jak eliminować związane z nimi patologiczne zachowania żołnierzy. Opinia publiczna zaczęła zwracać uwagę na tę problematykę znacznie później - bo dopiero w latach 90-tych.

Kierownictwo Związku niezwykle wysoko ceniło sobie kontakty z przewodniczącymi Rady Młodzieżowej i z aktywem młodzieżowym w żołnierskich mundurach. Do dzisiaj bardzo serdecznie wspominam swoje rozmowy z pułkownikiem Henrykiem Januszem i pułkownikiem Tadeuszem Rzepeckim, czy pułkownikiem Michałem Izdebskim.

Od momentu powstania Związku reprezentowaliśmy Polskę na Międzynarodowych Festiwalach Młodzieży, organizowaliśmy dni przyjaźni z młodzieżą z innych krajów, wymianę międzynarodową, tygodnie i dni kultury polskiej w innych krajach, uczestniczyliśmy w pracach Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej. Uczyliśmy się w naszym Związku tolerancji, porozumienia ponad granicami państw, zasad międzynarodowego dialogu i współpracy. Zabieraliśmy głos w sprawach ważnych dla demokracji na całym świecie - w 1986 roku ponad 470 tys. członków Związku podpisało petycję

domagającą się uwolnienia z więzienia Nelsona Mandeli, w 1989 roku protestowaliśmy przeciwko siłowemu tłumieniu studenckich demonstracji w Chinach. Solidaryzowaliśmy się z ludźmi w nieszczęściu, na miarę naszych możliwości nieśliśmy im pomoc, jak choćby na przełomie 1988 i 1989 roku, kiedy to nasza brygada ratunkowa brała udział w usuwaniu skutków tragicznego trzęsienia ziemi w Armenii.

Jednak z dzisiejszej perspektywy za najważniejszą naszą działalność uznałbym pracę na rzecz młodzieży w kraju, "pracę u podstaw". Jako młodzi ludzie mieliśmy na rzeczywistość świeże spojrzenie, dostrzegaliśmy sprawy czasami nieistotne lub po prostu niewygodne dla "dojrzałej" polityki. Od początku działalności w naszym ruchu wiedzieliśmy, że "świat nie będzie czekał na Polskę", że postęp techniczny i społeczny nie pozostawia nam wyboru. Podejmowaliśmy więc programy i akcje, które pomagały kształtować charaktery, postawy i przyzwyczajenia młodych ludzi - a więc tak naprawdę kształtowały ówczesną rzeczywistość, a pośrednio również Polskę taką, jaką jest dzisiaj. Patrząc na tamte działania z dzisiejszej perspektywy dostrzegam oczywiście ich wszelkie niedomagania - czasy nie sprzyjały bowiem swobodnemu działaniu. Nasze inicjatywy skrępowane były wieloma ograniczeniami, które współcześnie wydają się nieracjonalne, a nawet śmieszne. Podejmowaliśmy je w dobrej wierze, w nadziei, że uda nam się poprawić warunki życia młodego pokolenia Polaków. Dzisiaj być może ktoś zarzuci nam naiwność. Uważam jednak, że lepiej było działać, próbować zmieniać rzeczywistość (choćaby w imię nieco naiwnych ideałów), niż siedzieć z założonymi rękami lub oddawać się wyłącznie krytyce.

Mobilizowało nas wówczas przekonanie, że nie ma postępu i rozwoju bez solidnego fundamentu, jakim jest wiedza. Propagowaliśmy więc uzupełnianie i doskonalenie wiedzy pracujących, protestując m.in. przeciwko ograniczaniu systemu studiów zaocznych. Prowadziliśmy ponad 400 Uniwersytetów Robotniczych, które - oprócz spraw związanych z nauką zawodu - przygotowywały młodzież do egzaminów na wyższe uczelnie. Funkcjonowały Uniwersytety Ludowe, szkolące pracowników gminnych ośrodków kultury, klubów i świetlic. Od początku swojego istnienia Związek postrzegał wykształcenie i wiedzę jako dobro podstawowe, które powinno być dostępne każdemu młodym człowiekowi - bo tylko w ten sposób budować można społeczeństwo świadome swoich praw i obowiązków, społeczeństwo obywatelskie w dzisiejszym rozumieniu. Ta świadomość oraz realnie podejmowane działania były naszym wkładem, położonym pod fundament współczesnej, demokratycznej Polski.

Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej pomagał młodemu pokoleniu w życiowym starcie. Współpracowaliśmy z Ochotniczymi Hufcami Pracy, stwarzając młodzieży możliwość podjęcia pierwszej w życiu pracy zarobkowej, wdrażającej w niewymuszony sposób do późniejszych obowiązków zawodowych. Zakładaliśmy młodzieżowe spółdzielnie pracy. Trudności

mieszkaniowe staraliśmy się przezwyciężać organizując młodzieżowe budownictwo mieszkaniowe, a także lokalne spółdzielnie mieszkaniowe.

ZSMP wspierał wszelkie inicjatywy służące poprawie warunków życia na wsi, takie jak budowa i remonty placówek kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych, budowa dróg i przystanków autobusowych, wodociągów, studni. Prowadziliśmy poradnictwo rolnicze, wspieraliśmy unowocześnianie gospodarstw, propagowaliśmy doskonalenie zawodowe i samokształcenie, a także organizowaliśmy Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych. Ich laureaci mieli możliwość podjęcia - bez konieczności zdawania egzaminów wstępnych - studiów w Akademii Rolniczych. Związek zaangażował się więc w trudne dzieło zmiany oblicza polskiej wsi i polepszenia perspektyw młodzieży wiejskiej. Zadanie to było niezwykle trudne - do dziś przecież wiele problemów nie znalazło ostatecznego rozwiązania, co unaocznili zwłaszcza proces negocjacji akcesyjnych do Unii Europejskiej.

W centrum zainteresowania naszej organizacji znajdowała się polityka socjalna państwa oraz wynikające z niej w znacznym stopniu warunki startu życiowego i zawodowego młodzieży. Licznym trudnościom drugiej połowy lat 70-tych, potem 80-tych, a w końcu ostatniej dekady ubiegłego stulecia pragnęliśmy sprostać, angażując nasz młodzieńczy entuzjazm i poszukując wciąż nowych rozwiązań - w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego, startu zawodowego, aktywnego wypoczynku, ochrony zdrowia. Starania te, niestety, w znacznej części nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Już wkrótce mieliśmy się przekonać, że jedynym sposobem na przezwycięzenie tamtych trudności nie są doraźne akcje i programy naprawcze, lecz demokracja w życiu politycznym i wolny rynek w gospodarce.

Do niepodważalnych zasług ZSMP należy natomiast zwrócenie uwagi na życiowe potrzeby młodzieży niepełnosprawnej, jej rehabilitację, aspiracje edukacyjne i zawodowe. Związek utrzymywał w Jachrance pod Warszawą sanatorium z programem nauczania liceum ogólnokształcącego i liceum ekonomicznego, co stwarzało możliwości podjęcia lub kontynuowania nauki równoległe z procesem rehabilitacji.

ZSMP aktywnie wpisał się również w rozwój życia kulturalnego kraju. Pod patronatem Związku odbywały się prezentacje indywidualnego dorobku artystycznego młodych twórców, w ramach takich imprez, jak Ogólnopolski Młodzieżowy Przegląd Piosenki, Śląskie Konfrontacje Teatralne, Turniej Kultury Szkół, plenery artystyczne, interdyscyplinarne konkursy twórczości ludowej. Związek fundował stypendia twórcze, patronował zespołom pieśni i tańca, organizował wystawy, seminaria, warsztaty poetyckie, muzyczne, fotograficzne, choreograficzne i folklorystyczne, prowadził konkursy literackie, propagował cytelnictwo.

Na szczególną uwagę zasługują imprezy promujące młodych tworców. Należał do nich Ogólnopolski Festiwal Teatrów Jednego Aktora, którego laureatką była m.in. Dorota Stalińska. Koszalińskie Spotkania Filmowe "Młodzi i film" promowały i przybliżały sztukę filmową najwyższej próby. Wśród laureatów tej imprezy znaleźli się m.in. wybitni reżyserzy: Krzysztof Zanussi ("Wielki Jantar '76" za film "Personel"), Agnieszka Holland ("Wielki Jantar '79" za obraz "Prowincjonalni aktorzy"), Krzysztof Kieślowski ("Jantar '79" za film "Amator"), Filip Bajon ("Jantar '79" za "Arię dla atlety"), Feliks Falk (nagroda w 1984 r. za film "Młodzi i jazz"). Laureatami festiwalu byli też znakomici aktorzy, jak np. Jerzy Stuhr.

Wart przypomnienia jest też udział Związku w powołaniu do życia imprezy o zupełnie innym charakterze i wymiarze. Mało kto dziś pamięta, że Związek był jednym z pomysłodawców i organizatorów kultowego festiwalu rockowego w Jarocinie, który wypromował wiele gwiazd polskiej muzyki młodzieżowej.

ZSMP był też organizatorem ogólnopolskich mistrzostw i turniejów sportowych, takich jak Ogólnopolski Turniej Tenisa Stołowego, Turniej Piłki Nożnej, Mistrzostwa Polski w Ringo, Turniej Piłki Siatkowej. Latem i zimą młodzież korzystała ze związkowych ośrodków i baz namiotowych, uczestniczyła w rajdach rowerowych, spływach kajakowych, obozach żeglarskich, lotniarskich, jeździeckich, wysokogórskich - wypoczywała, realizowała swoje pasje i zainteresowania. Organizacją znacznej części wypoczynku w kraju i za granicą, a także międzynarodową wakacyjną wymianą młodzieży zajmowało się Biuro Turystyki Młodzieżowej ZSMP "Juventur". Byliśmy też inicjatorami powstania żaglowca szkolnego "Dar Młodzieży", zebraliśmy fundusze niezbędne na jego budowę - aby 4 lipca 1982 r. cieszyć się w dniu podniesienia na nim bandery, a potem pilnie śledzić każdą kolejną edycję "szkoły pod żaglami".

Sądzę, że warto kilka zdań poświęcić dzisiaj trochę zapomnianym inicjatywom ZSMP, takim jak demokratyzacja życia wewnątrzorganizacyjnego, dyskusja "Jaka Polska, jaki Związek" czy prowadzenie edukacji historycznej, usuwającej "białe plamy" z naszej historii najnowszej.

Lata osiemdziesiąte to był czas dyskusji na temat kształtu państwa, prowadzonej na różnych płaszczyznach i poziomach. Nie była to tylko dyskusja - co nie dla wszystkich jest chyba oczywiste - pomiędzy ówczesną władzą a opozycją. Był to również spor o charakterze wewnętrznym, pomiędzy zwolennikami "konserwowania" dotychczasowej rzeczywistości i skostniałych struktur a ludźmi dostrzegającymi potrzebę demokratycznych zmian.

Nasz Związek pełnił rolę swego rodzaju "drożdży". Powodując niepokój wewnątrz układu władzy stymulowaliśmy go do dyskusji i refleksji, dążyliśmy do jego odnowy intelektualnej i światopoglądowej. Sytuacja wyglądała więc tak, że "stary" aparat partyjny, mocno osadzony zwłaszcza w strukturach

szczebla wojewódzkiego, demonstrował jawny opór przeciwko demokratyzacji życia politycznego, gospodarczego i społecznego w Polsce, zaś młodzieży skupionej w ZSMP nie podobała się skostniała ideologia, kryzys w gospodarce, zastój i marazm w życiu społecznym.

Mielismy wówczas odwagę głosić niepopularne i niewygodne władzy poglądy, pokazywaliśmy zastój, marnotrawstwo i skostnienie struktur. Ostrzegaliśmy, że dotychczasowy sposób funkcjonowania państwa uległ wyczerpaniu. Zwracaliśmy uwagę na potrzebę pracy z "rezerwą kadrową", z kolejnym pokoleniem młodych działaczy, dobrze pojmujących istotę zachodzących wokół zmian i mogących pełnić rolę liderów w swoich środowiskach. Szczególnie utkwiły mi w pamięci organizowane wówczas Krajowe Narady Aktywu Robotniczego, które stały się otwartą trybuną nowych poglądów. Mówiono tam o sprawach dziś oczywistych, wówczas nieomal "wywrotowych", budzących przerażenie aparatu - o potrzebie radykalnych zmian, bez których niemożliwa jest poprawa sytuacji w kraju, o niemożności "ręcznego sterowania" całą gospodarką i polityką. O konkursach kandydatów na dyrektorów zakładów pracy i wyłączeniu "polityki" z gospodarki.

Takie stawianie spraw miało ten skutek, że młodzi ludzie, dla których te problemy stanowiły przedmiot rzeczywistej troski, nie znajdowali dla siebie miejsca w strukturach partyjnych, nie awansowali - nie mogli więc spodziewać się realnego wpływu na kształtowanie rzeczywistości. Odchodzili więc do administracji państwowej i samorządowej, do gospodarki. Ich ówczesna klęska jest jednak dzisiaj wygraną - to oni bowiem współcześnie, jako ludzie administracji i biznesu, ale także nowoczesnej polityki współtworzą reguły funkcjonowania demokratycznego państwa, wcielając w życie te postulaty, które nie zostały wysłuchane dwie dekady temu.

Przedstawione tu syntetycznie korzenie, historia i dokonania Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej nie są relacją w pełni obiektywną - piszę je bowiem z punktu widzenia kilkuletniego przewodniczącego Związku - czyli osoby, która z jednej strony nadawała kształt organizacji, z drugiej - sama była przez tę organizację formowana. Dla mnie ZSMP na zawsze zostanie miejscem, gdzie uczyłem się polityki i odpowiedzialności, gdzie miałem grono wiernych przyjaciół. Związek pozostanie dla mnie szkołą obywatelskiej aktywności, która dzisiaj procentuje działalnością parlamentarną, rządową, społeczną. Z naszego grona wyrosło wielu dzisiejszych ministrów, wybitnych parlamentarzystów, inspiratorów i kreatorów życia społecznego, kulturalnego, sportowego, wielu działaczy samorządowych, lokalnych liderów, znakomitych urzędników administracji rządowej i samorządowej różnego szczebla. Jestem głęboko przekonany, że swoją dzisiejszą pozycję, wiedzę i przekonania w znacznej mierze zawdzięczają temu, że dojrzewali w środowisku, które dyskutowało o sprawach najważniejszych dla ludzi i kraju, które - nawet w najtrudniejszych

sytuacjach - starało się samodzielnie myśleć i stawiać czoła problemom, które uczyło odwagi wobec spraw wielkich i pokory wobec zwyczajnych, ludzkich problemów.

Mam wielką przyjemność i satysfakcję także dzisiaj współpracować z Krzysztofem Janikiem, Jerzym Jaskiernią, Zbigniewem Sobotką, Leszkiem Nikolskim, Markiem Ungerem, Andrzejem Szarawarskim, Janem Chaładajem, Markiem Dyduchem, Zdzisławem Siewierskim, Jerzym Adamikiem, Ryszardem Nawratem, z którymi zapisywaliśmy piękne - jak sądzę - karty w ZSMP

Tak właśnie widzę nasz Związek z dzisiejszej perspektywy. Czy słusznie - ocena należy raczej do kolejnych pokoleń młodych ludzi, dla których na początku XXI wieku program i oferta naszej organizacji są na tyle atrakcyjne, że właśnie ją wybierają dla siebie jako platformę startu w dojrzałe życie społeczne, polityczne i zawodowe.

Dla nas - ludzi, którzy stworzyli Związek, a potem nadawali ton jego działalności - pozostaje dzisiaj pozycja wyrozumiałego rodzica. Chociaż chcielibyśmy nadal mieć wpływ na to, jak myślą i co robią młodzi Polacy związani z lewicą - musimy pogodzić się z tym, że pragną oni, tak jak my nie tak dawno, nie tylko sami decydować o swoich sprawach, ale także wpływać na nas, na nasze działania. Kształtować rzeczywistość na swój sposób - aby odpowiadała ich wyobrażeniom i planom. A także wyzwaniom współczesności, które młodzi z pewnością wyraźniej od nas dostrzegają i lepiej rozumieją. Wiemy, jak trudno czasami młodym pokonać opór, siłę poglądów i przyzwyczajzeń starszych polityków - sami tego doświadczyliśmy w latach 80-tych. Warto wyciągnąć z tego wnioski - abyśmy dziś nie powielali zachowań, które nam samym tak bardzo się nie podobały.

Dla wielu z nas ważnym forum wymiany poglądów i doświadczeń pozostają "Pokolenia" - nasze stowarzyszenie, w którym spotykają się ludzie związani z organizacjami młodzieżowymi minionych lat. Nasze gremium to coś znacznie szerszego, niż wspólnota politycznych poglądów - to również dorobek wspólnych doświadczeń, przeżyć, sukcesów, ale też porażek i rozczarowań. Wciąż podtrzymujemy koleżeńskie stosunki i przyjaźnie zawiązane w młodości, chociaż upływający czas i zachodzące w kraju zmiany nierzadko poddają je poważnym próbom. Doświadczenie uczy, że "w jedności siła". Takie również jest przesłanie tej książki. Mam nadzieję, że jej lektura okaże się ciekawa i pożyteczna dla każdego, kto po nią sięgnie - tego też pragnę życzyć wszystkim Czytelnikom.

Andrzej Kołtek

Przewodniczący Zarządu Głównego ZSMP

(kwiecień 1980 - kwiecień 1981)

Moje lata w ZSMP

Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej został oficjalnie powołany do życia 28 kwietnia 1976 roku. Z perspektywy ćwierćwiecza budzi czasami zdumienie, że właśnie ten Związek w latach transformacji ustrojowej oparł się naporowi czasu. Od 1989 roku broni on swojej historii, ideałów, a nawet nazwy. Wciąż wstępują do niego młodzi ludzie o lewicowych poglądach. W praktyce działania organizacji społecznych wiele w Polsce się zmieniło, inne są bowiem uwarunkowania polityczne, gospodarcze i społeczne niż w czasach PRL. Gdy jednak patrzy się z perspektywy historycznej na lata, kiedy należałem do ZSMP, łatwo dostrzec, że w polityce wciąż powtarzają się pewne archetypy zachowań. Tak jak w roku 1980, panuje niezadowolenie ze społecznego zróżnicowania. Ludzie łatwo ulegają pokusie dychotomicznego dzielenia świata. Rozwiązania siłowe w miejsce demokratycznych wciąż znajdują niemałą grupę zwolenników. Młodzież cechuje się spontanicznością i wiarą w swoje możliwości, optymizmem, ale również niecierpliwością, a bywa, że i łatwowiernością. W polityce cynicy wykorzystują uczucia ludzi uczciwych. Młodzi muszą się poparzyć na małych błędach, by nauczyć się, jak unikać popełniania większych.

Niektórzy mówili o pokoleniu ZSMP "Pokolenie przegranej szansy". Sądzę, że nie mieli racji. Każde pokolenie w XX-wiecznej Polsce przeżywało swoje dramaty i rozczarowania, ale i było zmuszone do wykazania się odwagą i determinacją. Mimo wszystkich meandrów, przez jakie przeszli moi rówieśnicy, bilans ZSMP wydaje się w ostatecznym rachunku pozytywny. Potwierdza to nie tylko fakt, że organizacja wciąż żyje. Istotne wydaje mi się przede wszystkim to, że wśród ludzi budujących od podstaw SdRP i SLD, a dziś kierujących polską lewicą, jest wielu, którzy szkołę politycznego działania przeszli właśnie w ZSMP. To w szeregach tego Związku uczyli się odporności na ciosy, trudnej sztuki przedstawiania swoich racji i słuchania cudzych. Jeśli lewica w pierwszych latach transformacji szybciej od innych nurtów politycznych nauczyła się demokratycznych reguł gry, to jest w tym także zasługa organizacji młodzieżowych lat 70-tych i 80-tych.

Funkcję przewodniczącego Zarządu Głównego ZSMP pełniłem krótko, ledwie rok. Był to jednak okres burzliwy, gdy każdy dzień przynosił więcej wydarzeń i dostarczał więcej stresów niż całe miesiące w poprzednich latach.

1. Początek rodowodu

ZSMP nie wziął się " znikąd " Historia polskiego, lewicowego ruchu młodzieżowego odwołuje się do tradycji kilku powojennych organizacji, w tym z jednej strony ZMP i ZMS, a z drugiej - ZMW i ZSMW. Każda z nich miała swoje sukcesy i słabości. Panorama była zresztą szersza, bo dopełniały ją ZHP i ZSP

Moja droga w ruchu młodzieżowym zaczęła się w ZSP we wrocławskiej WSE, gdzie byłem przewodniczącym Rady Uczelnianej, później przewodniczyłem Radzie Okręgowej ZSP, a w latach 1967 - 72 kierowałem Zarządem Wojewódzkim ZMS. Następnich 5 lat spędziłem w Warszawie jako sekretarz i wiceprzewodniczący ZG ZMS oraz sekretarz RG FSZMP, wreszcie - ZSMP. Między rokiem 1977 a 1980 pracowałem poza ruchem młodzieżowym by na II Zjeździe ZSMP wrócić jako przewodniczący Zarządu Głównego

Wspominam lata spędzone w ruchu młodzieżowym, bo przez cały ten czas uczestniczyłem jakby "od środka" w jego rozwoju i dylematach. Pod koniec lat 60-tych właśnie we Wrocławiu obchodzono uroczystie 20-lecie ZMP. Po latach milczenia o tej organizacji, zaczęto wtedy analizować jej historię, wcale nie tak jednoznaczną jak się wcześniej wydawało. Niezależnie od błędów, jakich w latach bierutowskich dopuściła się PZPR i jedyna wówczas organizacja młodzieżowa - ZMP, uczestnicy dyskusji historycznych raczej zgadzali się w ocenie, że działaczom młodzieżowym w 1956 roku puściły nerwy, a rozwiązanie Związku Młodzieży Polskiej było błędem. Trzeba o tym wiedzieć, jeśli chce się zrozumieć akceptację, z jaką w środowisku ZMS-owskim spotkał się pomysł zjednoczenia ruchu młodzieżowego w latach 70-tych

Dyskusje o przeszłości i przyszłości ruchu młodzieżowego nabrały swojego aktualnego przełożenia po objęciu władzy przez Edwarda Gierka. W początkach lat 70-tych miał on wielki autorytet, spowodowany nadziejami na realizację zapowiedzi dynamicznego rozwoju kraju. Start miał Gierek dramatyczny, obejmował funkcję I sekretarza KC po tragicznych wydarzeniach na Wybrzeżu w 1970 r., ale cieszył się opinią bardzo dobrego gospodarza. Ludzie dostrzegali wyższy poziom życia na Śląsku, lepsze zaopatrzenie sklepów. Podjęto budowę małodlitrażowego samochodu "Fiat 126p", znacznie zwiększono tempo budowy mieszkań.

Gierek miał opinię człowieka obytego na zachodzie, znał biegle język francuski. Rozpoczął od odważnej wizyty w Stoczni Szczecińskiej, gdzie rzucił swoje słynne "Pomożecie?", a w każdym polskim urzędzie, w każdej szkole, a nawet w wielu sklepach, o zmianie stylu uprawiania polityki świadczyły jaśniejsze plamy na ścianach, z których zdjęto portrety przywódców. Polska była wtedy jedynym krajem socjalistycznym, gdzie w miejscach publicznych nie wywieszano podobizn I sekretarza KC. Jest to fakt dziś zapomniany, ale do wyobraźni przeciętnego obywatela, a nawet ucznia, przemawiał na początku

dekady mocniej niż zapowiedź znalezienia się wśród gospodarczych potęg świata.

Zamysł gierkowskiej ekipy, by zreorganizować model polskiego ruchu młodzieżowego, miał w sobie zarówno cele pragmatyczne (działaczom partyjnym wydawało się, że łatwiej będzie sterować jednolitą organizacją), jak i zapewne krył w sobie również zamiar pokazania sąsiadom, że Polacy nie we wszystkim chcą się od nich różnić. W pozostałych krajach socjalistycznych ruch młodzieżowy był ujednolicony, na wzór radzieckiego Komsomołu.

Działacze ZMS gotowali się do zjednoczenia, sęk w tym, że do mariażu trzeba zgody pozostałych partnerów. Tymczasem w ZMW i ZSP część działaczy obawiała się zjednoczenia. Wątpliwości pojawiały się też w zetemesowskim środowisku studenckim. Najmniej obaw było w KMW. Koniec końców proces jednoczenia rozłożono na etapy. Pierwszym było powołanie Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej w 1973 r. Kompromis został okupiony przez studentów i młodzież wiejską zmianą nazwy ich organizacji - dodano do nich przymiotnik "socjalistyczny". Harcerze nie dali się przekonać nawet do takiego ustępstwa. Dodatkowo w środowisku akademickim połączono trzy działające w nim organizacje i utworzono Socjalistyczny Związek Studentów Polskich.

W statucie FSZMP wskazano, że *"Celem Federacji jest ustalenie podstawowych kierunków programowego działania polskiego ruchu młodzieżowego, pomnażanie siły i możliwości wychowawczych związków młodzieży, podejmowanie i reprezentowanie problemów i interesów ogólnomłodzieżowych"*. Zachowując autonomię, poszczególne związki musiały zgodzić się na oddanie w ręce Federacji tych agend, które i tak działały do tej pory na ich styku: OHP, biura turystyki młodzieżowej, młodzieżowy pion wydawniczo - prasowy, który został skupiony w jednolitą Młodzieżową Agencję Wydawniczą RSW "Prasa - Książka - Ruch". Wspólna była też Centralna Szkoła Aktywu Młodzieżowego.

Reforma ruchu młodzieżowego była tylko jedną z kilku podejmowanych w owym czasie. W 1973 r. utworzono urzędy gminne, a w 1975 r. przeprowadzono reformę administracji, wprowadzając dwustopniowy podział terytorialny kraju, zniknęły powiaty, na mapie państwa pojawiło się 49 województw.

2. Powstanie ZSMP: koniec przekształceń?

Rok 1975 był szczytowym okresem rządów Gierka. VII Zjazd PZPR obwieszczał sukces jego polityki, zapowiadał dalszy rozwój. Pięciolecie kończono z nie mającą precedensu dynamiką.

W 1971-75 dochód narodowy wzrósł o 62%, globalna produkcja przemysłowa - 0,73%, a rolna - 22%. Płace realne wzrosły o 40%. Optyzmizm

społeczny podbudowywały nawet sukcesy sportowców: w 1972 r. piłkarze zdobyli złoty medal na Olimpiadzie w Monachium, a w dwa lata później drużyna trenera Górskiego zachwyciła występami na mistrzostwach świata.

Sukcesy państwa miały być drogo okupione, ale młodzież tego jeszcze nie przeczuwała, tak jak świat nie zdawał sobie sprawy, że atak terrorystów na wioskę olimpijską w Monachium w 1972 r. wieści początek nowych, nie znanych dotąd zagrożeń.

Proces konsolidacji polskiego ruchu młodzieżowego nie był jeszcze zakończony. Trzy lata funkcjonowania FSZMP spowodowały zbliżenie działaczy organizacji młodzieżowych, a zwłaszcza ZMS i ZSMW. Wprawdzie w ZSL, ale także w części aparatu PZPR, nadal żywe były obawy przed oddaniem pod całkowitą kontrolę PZPR organizacji młodzieżowej na wsi i obawa jej zdominowania przez młodzież miejską, ale argumenty za zjednoczeniem były silniejsze. Jeden z nich wymienił Józef Grabowicz, członek Prezydium ZG ZSMW w artykule opublikowanym w "Trybunie Ludu" 31 marca 1976: *"Wśród najbardziej obiektywnych przesłanek dyktujących potrzebę dalszej integracji ruchu młodzieżowego należy wymienić następującą: milion młodych chłopów - robotników wędrujących codziennie między miastem a wsią, noszących nierzadko podwójne legitymacje ZMS i ZSMW. ZMS-owcy w miejscu pracy i ZSMW-owcy w miejscu zamieszkania, to często ci sami ludzie. Skuteczne pokierowanie procesami wychowania młodych z owego pogranicza, dobre przygotowanie ich do życia w mieście i na wsi, do pracy w zawodzie, przekracza możliwości organizacji, która koncentruje swoje wysiłki na jednym środowisku"*

W dniu 28 kwietnia 1976 r. odbył się I Zjazd Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, który powstał z połączenia ZMS, ZSMW i Socjalistycznego Związku Młodzieży Wojskowej. Pierwszym przewodniczącym Zarządu Głównego ZSMP został wybrany Krzysztof Trębaczewicz, który kierował Związkiem do 1980 r. Poza ZSMP pozostali harcerze i studenci z SZSP, co sprawiło, że Federacja SZMP nadal miała rację bytu. Delegaci entuzjastycznie przyjęli zapowiedź zmian organizacyjnych w ruchu młodzieżowym. Na Zjeździe Edward Gierek wygłosił przemówienie, w którym znalazło się m.in. takie stwierdzenie: *"Wraz z utworzeniem ZSMP zakończył się etap integracji polskiego ruchu młodzieżowego, którego obecna struktura stwarza dogodne warunki dla rozwinięcia inicjatywy, energii i zdolności młodzieży w służbie socjalistycznej Polsce. Najważniejszym zadaniem wszystkich trzech organizacji młodzieżowych zrzeszonych w Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej jest wykorzystać te możliwości z największym pożytkiem dla narodu, którego jesteście dumą i nadzieją"*.

Edward Gierek nie szczędził wtedy obietnic. Mówił o tym, że w następnej dekadzie każda rodzina będzie dysponowała samodzielnym mieszkaniem, a każdy Polak będzie mógł uzyskać średnie wykształcenie. W dekadzie lat 70-

tych w dorosłe życie wchodziło 7 milionów młodych ludzi, dla każdego miała być zagwarantowana praca. Z wystąpienia tchnęło optymizmem, Gierek niewątpliwie wierzył w możliwość spełnienia obietnic.

Przemowienie I sekretarza KC PZPR dowodziło, że zrezygnowano z pierwotnego zamysłu, by całą polską młodzież skupić w jednej, powszechnej organizacji. Tam, gdzie potrzebowaliśmy przedstawiać jednolity front, na przykład w kontaktach z zagranicą, reprezentowała nas Federacja. Na użytek wewnętrzny pozostała autonomia związków harcerzy i studentów. Największym osiągnięciem kilkuletniej dyskusji o modelu ruchu młodzieżowego było utworzenie ZSMP, choć nawet wewnątrz tego związku panował sceptycyzm, co do niektórych zastosowanych rozwiązań. Działacze obawiali się, że Związkowi zaszkodzi wycofanie się z obszaru szkół średnich i uczelni, gdzie odtąd monopol miały mieć ZHP i SZSP. Rychło się okazało, iż obawy nie były pozbawione podstaw.

Rok powstania ZSMP - rok 1976 wpisał się jednak w historię Polski innym znaczącym wydarzeniem, zapowiadającym burzę na niespotykaną dotąd skalę w obozie państw socjalistycznych. Wyraźnie pogorszyły się warunki ogólnej równowagi gospodarczej. Rząd, próbując przywrócić rentowność wszystkich artykułów spożywczych, ogłosił 24 czerwca 1976 r. jednorazową, wielką podwyżkę cen. Spotkała się ona ze sprzeciwem społecznym, a w kilku miastach, jak Radom, Ursus, Płock - doszło do manifestacji ulicznych, co w tamtych latach było szokującym wydarzeniem.

Mozna więc powiedzieć, że już w chwili narodzin ZSMP, niebo coraz bardziej się chmurzyło.

3. Zanim nastąpił Sierpień

Jaki był ZSMP w swoich pierwszych trzech latach istnienia? W 1976 roku ZSMP liczył ponad 2 miliony członków. Była to powszechna organizacja, która starała się odpowiadać na zapotrzebowanie młodzieży, kształtować jej osobowość. ZSMP starał się wykorzystać do maksimum te możliwości, jakie stwarzały realia gospodarcze i polityczne. Porównując zrzeszoną w nim młodzież z rówieśnikami z ZMS i ZMW sprzed lat 10 i 15, można na pewno stwierdzić, że młodzi lat siedemdziesiątych byli lepiej wykształceni. Zachowane statystyki wykazują np., że w latach 1970 - 75 w ZMS o 30% wzrosła liczba młodzieży z pełnym wykształceniem zawodowym, a o 35% - z wykształceniem średnim. Liczba członków ZMS z wykształceniem wyższym w 1970 r. wynosiła 11 tys., w 1975 r. 24 tysiące.

Podobne tendencje wykazywała druga organizacja, która weszła w skład ZSMP - ZMW/ZSMW. W okresie 1972 - 75 w jej szeregach o połowę zmniejszyła się liczba młodzieży z niepełnym podstawowym wykształceniem, a

czterokrotnie - z wykształceniem tylko podstawowym. Z 21,6% do 34,7% wzrósł za to odsetek z pełnym zawodowym wykształceniem.

Te zmiany były konsekwencją polityki państwa, które doceniało potrzebę kształcenia i zapowiadało, że będzie dążyć do zapewnienia każdemu obywatelowi średniego wykształcenia. Fakt ten odbił się oczywiście na programie ZSMP. Pojawiły się w nim nowe, bądź też bardzo rozwinięte formy pracy, odwołujące się do wiedzy młodych ludzi. Powstawały specjalne programy dla poszczególnych środowisk zawodowych, w tym takich jak służba zdrowia, oświata, handel, kadra techniczna. Najbardziej znane w środowisku przemysłowym Turnieje Młodych Mistrzów Techniki oraz Turnieje Młodych Mistrzów Gospodarności stały się powszechne. Sprzyjały pojawianiu się nowych talentów technicznych, a patronat organizacji młodzieżowej obligował kierownictwa zakładów do liczenia się z ich potrzebami. Z grona laureatów TMMT i TMMG wyrosło wielu cenionych dziś inżynierów i menedżerów. Związek pomagał w kompletowaniu załóg na największych inwestycjach, takich jak Huta Katowice, kopalnie miedzi, FSM w Bielsku-Tychach, elektrowniach Dolna Odra i Kozienice. Młodzi z ZSMP wyjeżdżali na budowę gazociągu orenburskiego i rurociągu połockiego oraz budowali rafinerię w Płocku. Wprowadzony został system patronacki nad produkcją domów oraz wyposażenia dla budownictwa.

Na wsi ponad 18 tys. młodych rolników skupionych było w Zespołach Młodych Rolników. Wiele zespołów przekształciło zacofane strukturalnie, wielokierunkowe gospodarstwa rolne w jednostki specjalistyczne i kooperujące. Ogólnokrajowego znaczenia nabrały akcje "Každy kłos na wagę złota", "Zazieleni się kraj cały". Na wsi nastąpiła ofensywa kulturalna, jak grzyby po deszczu wyrastały nowe kluby "Ruchu", wzorowane na klubach i kawiarniach miejskich, gdzie młodzież mogła się spotykać przy kawie i herbacie, obejrzeć program telewizyjny, zabawić się.

Niezależnie od wszystkich niedoskonałości ówczesnej gospodarki, pozostaje faktem, że właśnie lata 70-te wieś do dzisiaj wspomina najlepiej. Mimo iż materiały budowlane były deficytowe, iż rolnicy - tak jak i dzisiaj - narzekali na nieopłacalność produkcji, rosły na wsi nowe domy i zabudowania gospodarskie. W lutym 1981 r. "Sztandar Młodych" opublikował redakcyjną dyskusję, wtopioną w krytyczny nurt, jaki wówczas towarzyszył ZSMP. Jeden z uczestników, Zbigniew Tomkowiak z gminy Szamotuły w woj. poznańskim, tak ocenił rolę organizacji w rozwoju wsi: *"Gdyby nie ZSMP, to już dzisiaj nie byłbym rolnikiem, nie wytrzymałbym psychicznych nacisków i opuściłbym gospodarstwo. ZSMP pomogło mi w załatwieniu sprawy podstawowej, tj. w uzyskaniu przydziału ziemi, pomogło załatwić ciągnik"*.

ZSMP szukał nowych form działania, odpowiadających potrzebom kraju, ale zgodnych z temperamentem młodzieży. W ZSMP nie chodziło już o organizowanie statutowych zebrań, lecz indywidualizację pracy. TMMT czy

TMMG były takimi formami, podobnie jak Turnieje Młodych Mistrzów Zawodu, liczne branżowe turnieje ("Złota kielnia" dla uczniów szkół budowlanych, turniej o "Złotą lampkę górniczą", etc.).

Bardzo popularne stały się Uniwersytety Robotnicze ZSMP, organizujące przeróżne kursy oświatowe i zawodowe, włącznie z nauką języków obcych i kursami na prawo jazdy.

Gdy z perspektywy czasu zastanawiam się nad wpływem modelu polskiego ruchu młodzieżowego na jego program, nieodparcie nasuwa mi się myśl, że lata 70-te przyczyniły się do przejęcia przez ZSMP pewnych kierunków i form działania od innych organizacji, w tym ZSP. Ruch studencki w latach 60-tych miał dobrze rozwiniętą działalność kulturalną. W latach, gdy kierowałem Radą Okręgową ZSP we Wrocławiu, w każdej uczelni były kluby, zespoły artystyczne, działały cieszące się olbrzymią popularnością Dyskusyjne Kluby Filmowe. Teatry studenckie, jak wrocławski "Kalambur", "Gest" liczyły się w skali międzynarodowej. Odbyły się takie festiwale jak "Jazz nad Odrą" czy Festiwal Festiwali Teatrów Studenckich. Ukazywały się liczne tytuły studenckich pism i jednodniówek.

Pod koniec lat 60-tych ZMS, oprócz własnych, tradycyjnych, zaczął przejmować niektóre z tych form, a dostosowując do swoich środowisk, często je rozwijał i wzbogacał. Te doświadczenia stanowiły poważne wiano ZMS wniesione do programu ZSMP. Jednym z symboli wysokiej jakości pracy kulturalnej był Klub "Piwnica Świdnicka" we Wrocławiu. To tu zrodziło się wiele imprez o najwyższej randze artystycznej, inicjowanych przez grono młodych, utalentowanych ludzi, wśród których był późniejszy wiceprzewodniczący ZG ZMS Janusz Zaporowski. Ogólnopolski Turniej Teatrów Jednego Aktora przeżył do dziś, choć pod zmienioną nazwą i już bez ZSMP-owskiego logo.

O sile ZSMP-owskiego ruchu kulturalnego decydowała jego powszechność. W 1977 roku baza kulturalno-oświatowa, na którą Związek miał wpływ, liczyła ponad 11,5 tys. klubów, 13,4 tys. świetlic, 1,5 tys. Domów Kultury. Samych tylko klubów będących placówkami własnymi ZSMP było ponad 800. Prawie 90 tys. młodzieży należało do przeróżnych zespołów amatorskich.

Związek starał się rozwijać wszechstronne zainteresowania. Miał oferty dla miłośników piosenki (Ogólnopolski Młodzieżowy Przegląd Piosenki), filmu (Małe Akademie Filmowe i Młodzieżowe Wszechnice Filmowe), książki. ZSMP był organizatorem turniejów poetyckich i literackich (istniał m.in. Korespondencyjny Klub Młodych Pisarzy). Działo ponad 50 Młodzieżowych Wszechnic Dziennikarskich, w których pierwsze kroki stawiali także znani dzisiaj autorzy, nie zawsze skorzy dziś przyznawać się do tamtych lat...

Dopełnieniem - bardzo lakonicznej z konieczności - listy inicjatyw ZSMP niech będzie liczba 300 000 młodych ludzi, uczestniczących tylko jednego lata

(1976) w obozach wypoczynkowych, a 36 tys. - w akcji "Zima" 76/77. Imprezy sportowe związane z masową rekreacją gromadziły na starcie tysiące młodzieży. Nigdy wcześniej ani później nie było już takich imprez jak Olimpijskie Alerty Młodzieży, Biegi Zwycięstwa, Igrzyska Sportów Obronnych, rajdy "Szlakami Zdobywców Wału Pomorskiego", Sudety", Bieszczady". A ponieważ działalność kulturalna i sportowa kosztuje, państwo zaś nie było skore do dotowania wszystkich potrzeb, ZSMP zainicjował Fundusz Akcji Socjalnej Młodzieży. W latach, gdy limitowano wszelkie wydatki (zwłaszcza przeznaczone na cele konsumpcyjne), FASM miał być "furtką", pozwalającą młodzieży zarobić we własnym zakładzie na takie cele jak wycieczka zagraniczna, obóz wypoczynkowy czy utrzymanie klubu. Z perspektywy czasu pomysł może wydawać się archaiczny, ale na tamte czasy był nowatorski i swoje zadanie chyba spełnił.

W kwietniu 1980 roku w Sali Kongresowej w Warszawie przez trzy dni obradował II Zjazd ZSMP, na którym powierzono mi funkcję przewodniczącego ZG. W przemówieniu na zakończenie Zjazdu mówiłem m.in. *"Przyjęliśmy na siebie rozliczne obowiązki, które będą sprawdzianem skuteczności naszego oddziaływania na całą młodzież pracującą (...). Być za czymś oznacza równocześnie, że jest się przeciwko czemuś. Jesteśmy więc przeciwko postawom egoistycznym, przeciwko cwaniactwu, przeciwko życiu na cudzy rachunek. Występując przeciwko tym negatywnym postawom musimy kreować wśród młodzieży postawy aktywne i twórcze. Są one dziś także potrzebne dla skuteczniejszego rozwiązywania spraw socjalnych ludzi młodych, dla wypracowywania dodatkowych środków na kulturę, sport, turystykę"*.

Kilka miesięcy później Zjazd, i to co na nim mówiono, poddany został surowej krytyce młodzieży. Nie doczekaliśmy się realizacji zapowiedzi gospodarczych. Jedno się jednak sprawdziło: nie zabrakło w szeregach ZSMP ludzi wykazujących postawy aktywne i twórcze. W ostatecznym rachunku - nie zabrakło również rozważań i mądrości.

4. Sierpień czyli konflikt pokoleń

Lato 1980 roku było słoneczne. Jak grom z jasnego nieba pojawiły się wieści o "przerwach w pracy" na Lubelszczyźnie, a wkrótce potem - na Wybrzeżu. Kierownictwo partii zbagatelizowało pierwsze sygnały o niepokojach społecznych, I sekretarz nie przerwał urlopu spędzanego na Krymie. Opinia publiczna była o tym mimochodem informowana, ponieważ przebywając w ZSRR, Gierek odwiedził naszych sportowców startujących na Olimpiadzie w Moskwie. W stolicy Związku Radzieckiego przebywało sporo turystów "Juventuru", w większości członków ZSMP, dla których były to ostatnie dni przed wielką, polityczną burzą.

W tych dniach prasa i telewizja na temat strajków milczały jak zakłète. Jeszcze raz powtarzał się stary, wyświechtany schemat, że jeżeli o czymś się nie informuje publicznie, to czegoś takiego nie ma w rzeczywistości. Gdy strajk na Wybrzeżu się przedłużał, nastąpił pewien incydent, o którym dziś jakby zapomniano, a który miał wpływ na przełamanie impasu, wymusił działania na rządzącej ekipie. Tym wydarzeniem był druk przez "Sztandar Młodych" pełnej listy postulatów stoczniovców gdańskich. Przywiózł je ze Stoczni znany fotoreporter Leopold Dzikowski.

Ówczesny Redaktor Naczelny "SM" Jacek Nachyla zapytał mnie, jako szefa organizacji, której organem była gazeta, czy daję mu polityczną zgodę na druk tych postulatów. Oczywiście zgodę taką chętnie wyraziłem. Nazajutrz lista ukazała się w porannym, warszawskim wydaniu gazety. Z kolejnego wydania, drukowanego w południe dla Katowic i Gdańska, lista z postulatami już została usunięta. Cenzura nie mogła bowiem udawać, że nie zauważyła publikacji niewygodnej dla najwyższych władz w państwie, ale cel został osiągnięty. Gazeta przyspieszyła bieg wydarzeń prowadzący do przełomowych zmian w Polsce. Sam "Sztandar Młodych" wyrobił sobie w ten sposób dużą wiarygodność. Przez następne dni była to jedyna gazeta, którą strajkujący dopuszczali na teren Stoczni.

Pierwszy nokaut dotknął związki zawodowe. CRZZ rozleciała się jak domek z kart. Nie brakło pesymistów, którzy przewidywali, że następnym będzie ZSMP. Do tego jednak nie doszło.

Nie ulegało wątpliwości, że ruch "Solidarności" stworzyli ludzie młodzi. Nierzadko byli to członkowie naszej organizacji. Wiele z tego, co mówili, było powtórzeniem głosów, jakie padały kilka miesięcy wcześniej w trakcie kampanii przed II Zjazdem ZSMP. Wtedy jednak ta krytyka była tłumiona, starannie selekcjonowana nawet na Zjeździe, aby nie zakłócić dobrego samopoczucia kierownictwa partii.

Z perspektywy lat wydaje się, że liderzy "Solidarności", nawet ci nastawieni na ostrą rozprawę z PZPR, nie widzieli w ZSMP celu do ataku. Spodziewali się, że Związek ulegnie samodestrukcji. Tymczasem okazało się, iż jest duża wola utrzymania go, po wyeliminowaniu dostrzeganych błędów.

Krzysztof Janik, w opublikowanej w 1985 r. książce pt. "Ruch młodzieżowy u progu lat osiemdziesiątych" tak charakteryzuje tamte dni: *"Bardzo długo liczono na to, że ZSMP 'roztopi się' niejako w 'Solidarności', wierzone też, że w przypadku konfliktu politycznego młodzi robotnicy staną masowo po jej stronie. Dopiero po III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP uznano za konieczne powstanie własnego młodzieżowego zaplecza i pewną uwagę skupiono na tworzeniu nowych organizacji młodzieżowych"*.

Potwierdzeniem tej opinii jest wypowiedź Krzysztofa Matzka, wiceprzewodniczącego ZZ ZSMP w Walcowni Żimnych Blach Huty im. Lenina.

zamieszczona 27 lutego 1981 r. w "Sztandarze Młodych": "Członkowie kół zmianowych ZSMP rozważali ostatnio możliwość utworzenia nowej organizacji młodzieżowej. Po kilku godzinach dyskusji doszli jednak do wniosku, że nie ma takiej potrzeby. Uznali, że ZSMP odpowiadałoby na zapotrzebowanie, gdyby zmieniło się podejście władz do wysuwanych postulatów. A jakie ono dotychczas było, dowodzi niemal symboliczny fakt: opuszczenia sali obrad przez przedstawicieli partii i rządu, zanim delegaci powiedzieli z czym przyjechali. Teraz "Solidarność" wymuszając na rządzie załatwienie spraw, przypisuje sobie załatwienie dawno przez nas podejmowanych zagadnień"

W podobnym tonie w tym samym numerze gazety wypowiadał się młody politolog z Uniwersytetu Warszawskiego, Ryszard Grodzicki: "Działacze młodzieżowi mają np. pretensję, że ich postulaty nie były realizowane - dziś przechwycone przez "Solidarność", są załatwiane od ręki".

5. Czy zwoływać III Zjazd?

Wieść o porozumieniach w Gdańsku, Szczecinie i Jastrzębiu spowodowała lawinę. Prasa młodzieżowa od września 1980 r. publikuje coraz więcej informacji o dyskusjach i najróżniejszych postulatach płynących z młodzieżowych kręgów. Na przykład we wrześniu "Walka Młodych" drukuje informację o wiecu aktywu ZSMP w Hucie im. Lenina, na którym przyjęto pakiet żądań dotyczących udziału młodzieży w sprawowaniu władzy. W tym samym miesiącu tygodnik publikuje tekst o potrzebie powrotu ZSMP do szkół średnich, co wywołuje oburzenie części instruktorów ZHP.

W październiku nowy I sekretarz KC PZPR Stanisław Kania przyjmuje grupę aktywu ZSMP, zapewniając o poparciu dla dotychczas istniejącego ruchu młodzieżowego. Tymczasem "w dołach" narasta krytyka pracy ZSMP w latach siedemdziesiątych. W październiku plenarne posiedzenia ZW ZSMP w Warszawie i Toruniu podejmują wnioski o zwołanie III Nadzwyczajnego Zjazdu. Zarząd Zakładowy ZSMP przy Komitecie ds. Radia i Telewizji rozpoczął zbieranie podpisów (zgodnie ze statutem) pod tym wnioskiem.

Żądanie Nadzwyczajnego Zjazdu nie było czymś zaskakującym. Równolegle przecież w PZPR trwała walka o odnowę, którą miał usankcjonować IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR. Jednak w kierownictwie ZSMP zdawaliśmy sobie sprawę, że zwołanie Zjazdu to olbrzymia praca przygotowawcza, która musi być poprzedzona kampanią w podstawowych ogniwach. Zjazd puszczony na "żywioł" niewiele by załatwił, a mógł zepsuć do reszty wszystko, co było do uratowania. To przecież Zjazd ma zapisaną w statucie możliwość rozwiązania organizacji.

Przez kilka tygodni, do grudnia, przeważała opinia, że dla wprowadzenia zmian w programie, wystarczy zwołać Krajową Radę Aktywu Robotniczego

Jeszcze na III Plenum ZG ZSMP idea Zjazdu nie znalazła wystarczająco dużo zwolenników. Działacze wojewódzcy obawiali się, że w toku prowadzonej od dołu kampanii wyborczej mogą nie zostać ponownie wybrani. Dopiero IV Plenum, w dniu 8 grudnia 1980 r., zdecydowało o zwołaniu Nadzwyczajnego Zjazdu. Przyjęliśmy założenie, że odwrócimy kolejność - kampania przedzjazdowa ograniczy się do spraw programowych, a wybory władz niższych instancji miały się odbyć po III Nadzwyczajnym Zjeździe. Jego termin został pierwotnie ustalony na nie później niż do 15 marca 1981 r. Ostatecznie jednak - w lutym 1981 - postanowiono odbyć Zjazd w dniach 22 - 24 kwietnia 1981 r. Później, już w trakcie jego trwania, przedłużono obrady - zakończyły się dopiero 28 kwietnia nad ranem.

Tymczasem w listopadzie pojawiły się symptomy świadczące, że pod znakiem zapytania stawiana może być integralność całego ruchu młodzieżowego. III Zjazd SZSP podjął uchwałę o wystąpieniu z FSZMP. Zaczynała się zatem erozja struktury, żmudnie wypracowanej w poprzednich latach. Tendencje odśrodkowe pojawiły się również w środowisku wiejskim. Na Uniwersytecie Warszawskim powstało koło ZMW "Wici". Wkrótce, bo w marcu 1981 r., niektórzy działacze wiejscy doprowadzili do I Krajowego Zjazdu ZMW. ZSMP nie pozostawał bierny, odpowiadał licznymi inicjatywami programowymi. Po pierwszej informacji o tworzeniu nowej organizacji, zmierzającej de facto do osłabienia ZSMP. Rada Młodzieży Wiejskiej ZSMP publikuje list do aktywu organizacji, opowiadając się za jednością środowisk młodzieży w ramach ZSMP. Ale dyskusje w środowisku działaczy wiejskich nadal trwały, zaś tymczasowe kierownictwo ZMW raz po raz ogłaszało informacje o masowym napływie członków. Z Zarządu Głównego ZSMP "odeszło" kilku działaczy ZMW, z pracy w ZG zrezygnowało też kilka osób, ale nie wpłynęło to znacząco na osłabienie naszego Związku. ZSMP był wciąż najliczniejszą i główną organizacją w środowisku wiejskim.

Gdy w dniu 8 grudnia 1980 r. IV Plenum ZG ZSMP podejmowało decyzję o zwołaniu III Nadzwyczajnego Zjazdu, była ona w pełni przemyślana. Plenum zostało poprzedzone siedmiogodzinną, burzliwą naradą, w której uczestniczyli przedstawiciele ok. 200 zakładowych organizacji. "Sztandar Młodych" relację z tych obrad zatytułował "O Związek trzeba walczyć". Gazeta sygnalizowała następujące problemy:

- *"Krytyka programu: Niemal każdy z dyskutujących zwrócił uwagę na niedoskonałości programu Związku, ale nikt nie wskazywał na potrzebę stwarzania zupełnie nowego. Musi on odpowiadać potrzebom i żywotnym interesom całej młodej generacji. Tworząc ZSMP i jego program zbyt mechanicznie wpisano weń formy działania ZMS i ZMW, a przecież już wtedy były one nieco zdezaktualizowane (....). Jedną z najistotniejszych sfer działalności programowej są sprawy socjalno - bytowe młodych. Dlatego*

właśnie tak żywo dyskutowano w sobotę o patronacie mieszkaniowym, kredycie dla młodych małżeństw oraz jego oprocentowaniu i możliwościach umarzania. Wiele Związków zrobiło w tych sprawach, szczególnie w ostatnim okresie. Oczekiwana jest decyzja rządu, na co zgodę dał premier, o zmniejszeniu stopy oprocentowania kredytu do 3% rocznie. Prowadzone są także prace nad nowelizacją FASM.

- Gorąco poparto propozycje ustawowego wprowadzenia 3-letniego płatnego urlopu na wychowanie dziecka, postulat skrócenia czasu oczekiwania na mieszkanie do 5 lat.
- Związek reprezentantem młodzieży: Nie chcemy już obietnic. Nie satysfakcjonuje nas załatwianie spraw poprzez autorytet własny czy poparcie dyrektora zakładu pracy. Potrzebne są gwarancje ustawowe. Dlatego zabiegać trzeba o ustawę o młodzieży. W pracach nad ustawą o przedsiębiorstwie i ustawą o samorządzie nie może obyć się bez przedstawicieli ZSMP
- Statut ZSMP: Zmiany zmierzają do pogłębienia społecznego charakteru Związku, zwiększenia roli wszystkich ciał wybieralnych. Jednym z elementów demokratyzacji winna być zasada rotacji i ograniczenia wiekowe dla działaczy pełniących funkcje kierownicze.
- Zjazd ZSMP: Dyskusja w podstawowych ogniwach wykazała, że wielu członków organizacji wypowiada się za zwołaniem III Zjazdu ZSMP
- Jedność Ruchu Młodzieżowego: 3 bm. w Warszawie powstał Tymczasowy Zarząd Krajowy ZMW. Czy oznacza to odejście z ZSMP młodzieży wiejskiej? Zebrani na naradzie przedstawiciele młodzieży robotniczej stwierdzili, że jedność ideowa młodego pokolenia jest wartością nadrzędną. Głos decydujący muszą mieć sami zainteresowani. Jeżeli w kołach działających na wsi przeważy pogląd o wyodrębnieniu się z ZSMP, to tę wolę młodzież robotnicza uszanuje.
- Stosunek do ruchu związkowego: ZSMP jest za jak najszerszą współpracą z ruchem związkowym we wszystkich sprawach dotyczących miejsca, roli, warunków pracy, życia i wypoczynku młodego człowieka. Z zadowoleniem należy witać rodzącą się współpracę >>Solidarności<< z ZSMP-owskimi ogniwami w zakładach, udział członków ZSMP we władzach tak >>Solidarności<< jak i związków branżowych".

Im bliżej było do Zjazdu, tym robiło się bardziej nerwowo. Partia znajdowała się w defensywie, warunki życia pogarszały się z dnia na dzień. Między grudniem a lutym Zarząd Główny ZSMP zbierał się aż trzykrotnie, co było - w porównaniu z poprzednim okresem - częstotliwością zawrotną. Na VII Plenum w dniu 17 lutego ustalono termin Zjazdu i dokonano zmian w sekretariacie ZG. Odeszli zasłużeni działacze Andrzej Macenowicz, Andrzej Witkowski i Andrzej Piłat. Sięgnęliśmy do nowych twarzy. Na ich miejsce wybrano młodszych kolegów.

Dla dwóch z nich - Krzysztofa Janika i Jerzego Szmajdzińskiego był to początek politycznej kariery w Warszawie. Pierwszy miał 30 lat i już zdążył się doktoryzować na Uniwersytecie Śląskim, drugi - 28 lat i opinię bardzo dobrego działacza we Wrocławiu. Decyzje kadrowe w ZG podejmowaliśmy w przeczuciu, że w Związku nadchodzi czas na duże zmiany, że będą potrzebni ludzie doskonale przygotowani intelektualnie, reprezentujący pokolenie urodzone już w kilka lat po wojnie.

W toku przygotowań do Zjazdu uczestniczyłem w wielu spotkaniach - zarówno w gabinetach w URM i KC, jak i w terenie, w ogniwach ZSMP - z młodzieżą, która była rozgoryczona, ale i zdeterminowana toczyć walkę o swoje prawa. Byliśmy wszyscy zmęczeni i nerwowi, niepewni co nam przyniesie jutro. W kraju wciąż wybuchały strajki i protesty, zaś na półkach sklepowych towary pojawiały się coraz rzadziej. Rząd cofał się i kluczył, a podejmowane decyzje rzadko satysfakcjonowały wszystkich. Oto np. w pierwszych dniach marca rząd, pod naciskiem studentów z NZS, wypowiedział się za zniesieniem miejsc rektorskich i punktów preferencyjnych dla młodzieży robotniczej i chłopskiej. Zrozumiałe, że nie wzbudziło to aprobaty członków w ZSMP. Prezydium ZG ZSMP uchwaliło w tej sprawie stanowisko, sprzeciwiające się natychmiastowej likwidacji punktów preferencyjnych.

Nie stosowaliśmy metod "Solidarności", nie groziliśmy strajkami, ale w oczach rządu i tak byliśmy jedną z wielu grup nacisku, która próbowała coś uzyskać, gdy tymczasem pole manewru coraz bardziej się zawężało. Pod koniec marca miała miejsce niebezpieczna konfrontacja w Bydgoszczy, a 1 kwietnia - w sam prima aprilis - wprowadzono kartki na mięso.

W miesiącach poprzedzających Zjazd starałem się załatwić jak najwięcej zaległych problemów. Pamiętam jedno ze spotkań z premierem Józefem Pińkowskim, od którego zależała decyzja w sprawie różnych postulatów ekonomicznych. Jednym z najczęściej podnoszonych problemów do załatwienia, były kredyty dla młodych małżeństw. Kością niezgody była wysokość oprocentowania. Młodzież domagała się, by wynosiło ono 3%, NBP chciał utrzymać 4%. Tak długo męczyliśmy premiera, aż zgodził się, argumentując: "Przy tym olbrzymim deficycie budżetowym, nie robi to już dużej różnicy". Dostało mi się za to od prezesa NBP Zdzisława Pakuły, który po spotkaniu powiedział mi "Nigdy ci tego nie zapomnę, procentowanie, na które zmusiliście mnie wraz z premierem, nie pokrywa nawet kosztów własnych banku".

Na tle obecnie obowiązujących stóp procentowych, tamte 3% wydają się być wielkością groteskową. Dziś jednak nikt nie spiera się z premierem rządu i prezesem NBP o wielkość oprocentowania kredytów konsumpcyjnych oraz ich wysokości dla młodzieży.

6. Przesilenie - III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP

Tak długo oczekiwany Zjazd rozpoczął się w środę 22 kwietnia o godzinie 17.30 uroczystym wprowadzeniem sztandaru Związku. Wybranych było 1662 delegatów, w tym 65 reprezentujących największe zakładowe organizacje, liczące ponad 1500 członków. W Sali Kongresowej stawilo się 1617 delegatów. Spośród nieobecnych, 14 było nieusprawiedliwionych. Aż 70,9 % wybranych było członkami PZPR. W historii poprzednich zjazdów organizacji młodzieżowych, etatowi pracownicy aparatu partyjnego zawsze wywierali duży wpływ na dobór delegatów. Tym razem było inaczej, bo młodzież odrzuciła dotychczasowe metody dyrygowania nią i decydowania w jej imieniu.

Pierwszego dnia obradowano do godziny 2 w nocy, podejmując cały szereg decyzji organizacyjnych. Jedną z nich określała wiek organizacyjny: członkiem ZSMP można było zostać po ukończeniu 15 lat i być nim do 35 roku życia.

Nie obeszło się bez pewnego symbolicznego gestu. Na wniosek delegata ze Stoczni im. Lenina delegaci uczcili przypadającą na ten dzień 111 rocznicę urodzin Lenina. Dla naszych wschodnich sąsiadów był to ważny gest.

Oficjalne otwarcie Zjazdu nastąpiło nazajutrz, w czwartek, w obecności trzech najważniejszych "VIP-ów" : I sekretarza KC Stanisława Kania, premiera Wojciecha Jaruzelskiego i przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego. Faktem bez precedensu było to, że przybyli wszyscy członkowie i zastępcy członków Biura Politycznego, sekretarze KC oraz członkowie Rady Ministrów. Nie byłem w stanie wymienić po nazwisku wszystkich. Wśród przybyłych gości znaleźli się także m.in. przedstawiciele Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ "Solidarność", branżowych i autonomicznych związków zawodowych, ZMW i Związku Młodzieży Demokratycznej

Skład gości mógł dać delegatom dużą satysfakcję. Kania i Jaruzelski nie mieli jednak czasu przysłuchiwać się kilkudniowym debatom. Zrozumiałe, że nie uczestniczyli w obradach zespołów problemowych, których było aż 15. Gdy jednak w piątek, po wznowieniu obrad plenarnych, zabrakło na sali liczących się przedstawicieli partii i rządu, delegaci poczuli się zlekceważeni. Zażądali przybycia na obrady reprezentantów centralnych władz. Byliśmy już przyzwyczajeni do tego, że ministrowie musieli rzucać najpilniejsze zajęcia, by jechać na drugi koniec Polski "gasić jakiś pożar". Tym razem do Pałacu Kultury było blisko. Stanowczość delegatów sprawiła, że rychło pojawili się Kazimierz Barcikowski, Tadeusz Grabski, wicepremier Mieczysław Rakowski, minister kultury Józef Tejchma oraz kilkunastu innych przedstawicieli resortów i urzędów centralnych

Delegaci mieli nie tylko wiele do powiedzenia, ale chcieli również zadawać pytania. Żywiłowa demokracja, jaka wtedy opanowała Polskę, każdego polityka mogła postawić w trudnej czy niezręcznej sytuacji. "Godzina szczerości" trwała

trzy razy dłużej. Wiele pytań padało prosto z sali, niektórym mówcom przerywano. Chwilami panowała prawdziwie wiecowa atmosfera. Znalazłem się w gronie osób "wywołanych do tablicy". Pytano mnie m.in. o moje dalsze plany życiowe, czy szukałem już nowej pracy, domagano się oceny relacji ZG ZSMP z PZPR i ZSL. Na jedno z pytań odpowiedziałem tak: "To, co nazwaliśmy dyrygowaniem organizacją, od sierpnia już nie występuje. W niektórych województwach instancje partyjne tak dalece uznały samodzielność ZSMP, że w ogóle przestały się nami interesować. I wtedy my prosimy, żeby partia jednak nas wspierała. Chcę jednak być sprawiedliwy: jesteśmy przeciwni manipulacji i to mówimy wszystkim otwarcie".

Jedno z najciekawszych wystąpień miał Mieczysław Rakowski. Delegaci zadawali mu bardzo dociekliwe pytania. Zapytali na przykład: "Powiedział pan, że będzie powołany rządowy Komitet ds. Młodzieży, którą to zapowiedź delegaci przyjęli burzliwymi oklaskami. Kiedy powstał projekt powołania tego Komitetu, czy przypadkiem nie w trakcie trwania Zjazdu?" Wicepremier szczerze odpowiedział: "Tak, w dniu 24 kwietnia z tribuny zjazdowej zgłoszono propozycję powołania takiego komitetu. Byłem wtedy na sali obrad. Skontaktowałem się w tej sprawie z premierem Jaruzelskim, który propozycję zaakceptował". Rakowski, w typowym dla niego polemicznym stylu, nie szczędził delegatom komplementów, wśród których potrafił przemycić ostre szpilki. Z tribuny zjazdowej powiedział na przykład: "Wczoraj jeden z dyskutantów powiedział, że jesteście w stanie zamienić zmęczonych prominentów. Jeżeli o mnie chodzi, to jeszcze nie jestem zmęczony, a nawet więcej - wyście mnie upewnili w tym, że jeszcze powinienem pracować".

Zjazd obfitował w dramatyczne wystąpienia. Niejednokrotnie padały mocne, budzące dreszcz słowa. Wielokrotnie, gdy dochodziło do impasu, delegaci intonowali przyjęty przez nich hymn ZSMP ze słowami "Nie staniemy w pół drogi, choćby w oczy ciął wiatr". Bywały wypowiedzi naiwne i inne - bardzo dojrzałe. Wszystkie cechował autentyzm, głęboka troska o przyszłość Polski i perspektywy pokolenia. Dyskutowano tak długo, że nawet po oficjalnym zakończeniu Zjazdu, delegaci nie opuścili Sali Kongresowej i dalej toczyli debatę. Skończyli dopiero nad ranem, gdy powiadomiono ich, że upływa termin wynajęcia sali, w związku z czym sprzątaczkę chcą przystąpić do wypełniania swoich obowiązków.

Spośród dziesiątków wypowiedzi, głęboko utkwiała mi w pamięci wielokrotnie zabierająca głos delegatka z ZPB "Eskimo" w Łodzi Swietłana Napieraj. W debacie plenarnej powiedziała ona m.in.: "Jesteśmy finalnym produktem lat siedemdziesiątych. Nasze wzorce pochodzą z tego okresu. Jak ma się dziś zachowywać młody człowiek, który jeszcze kilka miesięcy temu z entuzjazmem klaskał na zebraniach? Nasze oklaski nie były jednak wynikiem poddańczej służalczości. Myśmy naprawdę wierzyli, że wszystkie obietnice

zostaną spełnione. Później okazało się, że były one wynikiem propagandy sukcesu...."

Nie oddałbym całego kolorytu Zjazdu, gdybym nie wspomniał o stosunkach między delegatami a dziennikarzami obsługującymi obrady. Były to przecież czasy, gdy bez przerwy gdzieś protestowano przeciwko manipulacji w telewizji lub prasie. Delegaci przyjechali pełni obaw o to, jak Zjazd zostanie potraktowany przez środki masowego przekazu. Pierwsze relacje w TVP spowodowały ostrą reakcję. Do Zdzisława Balickiego, prezesa Komitetu ds. Radia i TV, Zjazd wystosował list ze słowami: "Po obejrzeniu relacji telewizyjnych - głównie w drugim i trzecim wydaniu dziennika telewizyjnego - Zjazd zgłasza kategoryczny protest przeciwko upowszechnianiu relacji nie oddającej atmosfery i rzeczywistego przebiegu naszych obrad".

Zjazd doprowadził do odmłodzenia Zarządu Głównego i zdemokratyzowania ZSMP. Przewodniczącego wybierano według nowych wzorów: nie w wąskim gronie członków ZG, lecz w tajnym głosowaniu, w którym uczestniczyli wszyscy delegaci. Trzej zgłoszeni kandydaci zostali poddani długim "odpytywaniom" z sali. Dopiero druga tura przyniosła zwycięstwo Jerzemu Jaskierni, który otrzymał 809 głosów. Jego kontrkandydat Jarosław Klima z Katowic miał 595 głosów.

Jak na funkcję szefa dwumilionowego związku - Jaskiernia był bardzo młody, miał 31 lat. Pochodził z Krakowa, miasta w którym członkowie partii przodowali w "ruchu odnowy". Jaskiernia doktoryzował się na UJ, miesiąc wcześniej wygrał tam wybory na I sekretarza Komitetu Uczelnianego PZPR. Jego nazwisko stało się znane wśród młodzieży. W minionej kadencji ZG ZSMP był przewodniczącym Głównego Sądu Koleżeńskiego ZSMP, a czytelnicy "Sztandaru Młodych" wybrali go laureatem plebiscytu na "20 młodych wybitnych Polaków 1980 r." Zjazd wyłonił nowe, aktywne kierownictwo, którego potrzebował Związek.

Geneza, powstanie i pierwsze lata działalności Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej nie poddają się łatwej uproszczonej syntezie ani ułatwionej schematycznej ocenie. Spór o istnienie i skuteczność ideowo-wychowawczego oddziaływania jednej międzysrodiskowej organizacji, chociaż z nie takim wprawdzie nasileniem, nie ustaje po latach. W moim głębokim przekonaniu w polskim lewicowym ruchu młodzieżowym nie fetyszowano przesadnie form i struktur organizacyjnych. Za sprawę nadrzędną uznawano cele i treści wychowania w duchu ideałów i wartości lewicowych. Tworzenie ZSMP w okresie pomyślnej koniunktury dla Polski w pierwszej połowie lat 70-tych jeszcze bardziej rozbudziły wielkie nadzieje na przyspieszony awans młodego pokolenia. Poprzez solidną wytrwałą pracę, wykształcenie i stale demokratyzowany dostęp do oświaty i kultury, budowana była optymistyczna wizja rozwoju dla milionów młodych wkraczających w dorosłe życie.

Każdy, kto dziś wylewa tylko pomyje na tamte czasy, niech porówna odsetek młodzięży chłopskiej i robotniczej studiującej na wyższych uczelniach wtedy i dziś. Chociaż ZSMP nie zrealizował niektórych swoich planów, a życie zweryfikowało sporo założeń programowych, to na trwale wpisał się w dokonania gospodarcze, polityczne i społeczne.

W latach 70-tych przewinęło się przez ZSMP kilka milionów młodych ludzi. Spośród nich wyrosło wielu działaczy i polityków. Spotykamy ich obecnie wśród burmistrzów, wójtów, radnych, a na wsi - także w mundurach działaczy ochotniczych straży pożarnych. Rodowód ZSMP-owski ma wielu liczących się polityków - szczególnie po lewej stronie sceny politycznej, ale również na prawicy spotkać można osoby, które swoje pierwsze polityczne kroki stawiały w ZSMP.

ZSMP był organizacją masową. Zajmował się poważnymi problemami, ale uczył też bawić się i wypoczywać, sprzyjał budowaniu więzów przyjaźni. Z pewnością nie był taki, jak próbują go opisywać niektórzy pravicowi publicyści i historycy, nie znający z autopsji lat siedemdziesiątych. Nie ciążyła nad nim tylko ortodoksyjność ani polityczna indoktrynacja, była za to szczerza chęć uczestniczenia w dokonujących się przemianach.

W trakcie działalności w Związku poznałem wielu wartościowych ludzi, w tym osoby nieprzeciętne, niepokorne, które - co niestety muszę przyznać - nie zawsze potrafiliśmy utrzymać w naszych szeregach. Mądrych, uczciwych i odważnych ludzi pozostawało w nim jednak zawsze tylu, że gdy przyszła godzina wielkiej próby - nie pozwolili tego Związku unicestwić. ZSMP oparł się - podejmowanym z prawa i z lewa - próbom złożenia go na ołtarzu rodzącego się nowego etapu polskiej historii. Po prostu ZSMP-owcy zdali egzamin dojrzałości.

Jerzy Jaskiernia

Przewodniczący Zarządu Głównego ZSMP

(kwiecień 1981 - wrzesień 1984)

Garść refleksji o Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej

Odpowiadając na zaproszenie, by napisać coś o mych doświadczeniach z okresu przewodniczenia Zarządowi Głównemu Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej (27 kwietnia 1981- 2 września 1984), czynię to z pewną obawą. Wynika ona stąd, że opracowanie o takim charakterze niesie z sobą nieuniknione ryzyko. Z natury rzeczy musi mieć ono charakter subiektywny. Jeśli więc ktoś będzie je analizował w kategoriach dzieła historycznego, to spotka go rozczarowanie. Nie jestem historykiem i nie uważam, bym to ja miał predyspozycje do napisania historii ZSMP. Zrobią to z pewnością lepiej inni, patrząc na ruch młodzieżowy tamtego okresu z pewnego dystansu i dążąc do sformułowania zobiektywizowanych ocen. Z drugiej jednak strony nie sposób odmówić znaczenia tego typu przyczynkom, jaki mam tu skreślić. Mogą one być przydatne przy uzyskiwaniu wieloaspektowego obrazu wydarzeń, gdzie jednym z wartościowych elementów analizy będą przemyślenia bezpośrednich uczestników owych procesów społecznych.

Inne ryzyko wiąże się z tym, że w sposób naturalny człowiek ma skłonność do pokazywania w pozytywnym świetle tego co robił on sam i organizacja, której przewodził. A dzieje się to w czasach, gdy generalnie krytycznie ocenia się PRL i mechanizmy funkcjonowania systemu politycznego w tym okresie. I tu właśnie mogą się pojawić niebezpieczeństwa. Ci, którzy krytykują ówczesny system jako państwo totalitarne, mogą uznać każdą próbę pozytywnego mówienia o jego elementach - w kontekście związanym z działalnością ruchu młodzieżowego - za próbę aposteriorycznego "wybielania" systemu. Inni z kolei, którzy swe życie i młodość związali z ruchem młodzieżowym, mogą nie rozumieć, dlaczego dorobek ich życia jest kwestionowany post factum w oparciu o kryteria oceny demokratyczności systemu, które nie były im znane w momencie podejmowania aktywności w organizacji młodzieżowej.

Pomimo dostrzegania tych zagrożeń metodologicznych zdecydowałem się jednak na zaprezentowanie mych przemyśleń w przekonaniu, że człowiek nie powinien unikać możliwości wniesienia wkładu w rozumienie współczesnej

historii Polski, jeśli przyszło mu pełnić w życiu publicznym jakąś szczególną rolę. Pełniona funkcja wiąże się bowiem z posiadaniem unikatowej wiedzy i przemysłów, które mogą okazać się przydatne dla tych, którzy poszukują pogłębionej wiedzy o tym okresie naszych dziejów narodowych.

Rozpocząć muszę od odpowiedzi na pytanie: jak znalazłem się w ruchu młodzieżowym? Przecież funkcja przewodniczącego ZG ZSMP była już swoistym ukoronowaniem tej aktywności, która miała miejsce wcześniej. To prawda, cała moja młodość nierozzerwalnie wiąże się z aktywnością w ruchu młodzieżowym. W 1959 r. wstąpiłem do Związku Harcerstwa Polskiego, będąc wówczas uczniem II klasy Szkoły Ćwiczeń przy Liceum Pedagogicznym w Sandomierzu. Przeszedłem w sandomierskim hufcu ZHP wszystkie szczeble - od zastępowego poprzez przybocznego do drużynowego i szczepowego. Opiekunem szkolnej organizacji harcerskiej przy II Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Sandomierzu, do którego uczęszczałem, była druhna Janina Bakalarska, nauczycielka języka rosyjskiego. W latach 1966-68 byłem członkiem Rady Hufca ZHP Sandomierz i pełniłem też funkcję szefa Harcerskiej Służby Informacyjnej. Sandomierski hufiec, kierowany przez hm. Leona Sobieraja, reprezentował wówczas bardzo wysoki poziom. Był prawdziwą szkołą życia, miał świetną akcję obozową.

W 1969 r. wstąpiłem do Związku Młodzieży Socjalistycznej. Opiekunem organizacji w II Liceum Ogólnokształcącym im. Tadeusza Kościuszki w Sandomierzu była pani Irena Żwinkiewicz, nauczycielka historii - lubiany przez młodzież pedagog. Pod jej kierunkiem w organizacji ZMS-owskiej stawiał pierwsze kroki m.in. Piotr Nurowski, późniejszy szef organizacji warszawskiej ZMS, dyplomata, działacz gospodarczy, a obecnie jeden z dyrektorów "Polsatu".

Działalność w ZMS-ie kontynuowałem podczas studiów na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Kluczowe znaczenie miała sprawowana przeze mnie w latach 1970-72 funkcja przewodniczącego Zarządu Wydziałowego ZMS. To ona w istocie zadecydowała o moim mocniejszym związaniu się z ruchem młodzieżowym. Takie znaczenie miał też fakt, że w 1972 r. wybrany zostałem delegatem na V Zjazd ZMS, który odbył się w 1973 r. Wszedłem wówczas w skład Zarządu Głównego ZMS. Byłem w tym organie jednym z nielicznych przedstawicieli środowiska akademickiego. Pragnę przypomnieć, że - w myśl dokonanego w 1973 r. podziału stref wpływu - w środowisku studenckim działał wyłącznie SZSP. Niewątpliwie moje wystąpienia na forum Zarządu Głównego ZMS w latach 1973-1976, jako młodego pracownika nauki, uczyniły mnie osobą znaną w szerszych kręgach ruchu młodzieżowego. Wcześniej byłem bowiem znany jedynie w środowisku krakowskim, jako członek Prezydium Zarządu Krakowskiego ZMS i lektor specjalizujący się w problematyce polityczno-ustrojowej. Działalem wówczas w dzielnicy Krowodrza, gdzie przewodniczącym Zarządu

Dzielnice ZMS był mój kolega ze studiów prawniczych - Andrzej Witkowski, późniejszy szef organizacji krakowskiej, a następnie sekretarz Zarządu Głównego ZSMP.

W 1976 r. byłem delegatem na VI Zjazd ZMS - a zarazem ostatni w historii tej organizacji - oraz na Kongres Młodzieży Polskiej. Byłem więc w grupie członków-założycieli Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej. Na I Zjeździe ZSMP wszedłem w skład Głównego Sądu Koleżeńskiego ZSMP. Działalność w tym organie w latach 1976-80 znacząco poszerzyła krąg moich przyjaciół w organizacji. Miałem okazję wielokrotnie występować na forum Zarządu Głównego ZSMP, podejmując problemy, które miały w przyszłości stać się ważnymi przesłankami przemian w polskim ruchu młodzieżowym.

Na II Zjeździe ZSMP zostałem przewodniczącym Głównego Sądu Koleżeńskiego. Moje wystąpienie na tym zjeździe, gdzie mówiłem o potrzebie rozwoju demokracji w Polsce i o odpowiednim udziale młodzieży w sprawowaniu władzy, wzbudziło wśród delegatów duże zainteresowanie. Kto wie, czy właśnie w tym momencie nie znalazłem się, przynajmniej w świadomości działaczy ZSMP, w kręgu potencjalnych przewodniczących ZG ZSMP. Mówiono mi potem, że uczestniczący w zjeździe I sekretarz Komitetu Centralnego Wolnej Młodzieży Niemieckiej (FDJ), a zarazem zastępca członka Biura Politycznego SED Egon Krenz uznał moje wystąpienie za "kontrrewolucyjne". II Zjazd ZSMP, obradujący w kwietniu 1980 r., niósł już napięcie, jakie utrzymywało się w polskim życiu społeczno-gospodarczym i politycznym. Coś "wisało w powietrzu", wobec narastającego kryzysu gospodarczego, a w konsekwencji również politycznego. Niewątpliwie już wówczas rodziła się tendencja wśród młodzieży do bardziej samodzielnego zaprezentowania się na scenie politycznej. Nie został jednak wtedy naruszony "gorset", w którym ZSMP przyszło działać.

Okres po II Zjeździe ZSMP to czas burzliwych przemian. Wydarzenia sierpniowe 1980 r. wstrząsnęły systemem politycznym PRL. Trudne pytania padały także w ruchu młodzieżowym. Powstanie Związku Młodzieży Wiejskiej postawiło na porządku dziennym pytanie o sens istnienia organizacji wielośrodowiskowej, jaką był ZSMP. Młodzież robotnicza też była w rozdarciu, na skrzyżowaniu wpływów słabnącego PZPR-u i umacniającej się "Solidarności". W kierownictwie ZSMP dokonano wtedy istotnych zmian. Pojawiły się nowe indywidualności, m.in. Jerzy Szmajdziński i Krzysztof Janik. Proponowali mi oni wówczas, podczas spotkania w Krakowie, bym również został sekretarzem ZG ZSMP. Odmówiłem, gdyż moja koncepcja aktywności w ruchu młodzieżowym wiązała się ze społecznym działaniem i chciałem koncentrować się na swej pracy zawodowej, będąc adiunktem na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Poza tym - jak mi się wówczas wydawało - "nie czułem" aparatu młodzieżowego, nigdy wcześniej w nim nie pracując. Pragnę nadmienić, że już wcześniej, bodajże w 1973 r. ówczesny wiceprzewodniczący

ZG ZMS, Andrzej Kołtek proponował mi przejście do pracy etatowej w ZG ZMS, w Wydziale Szkolenia kierowanym przez Andrzeja Szczyrka. Mimo że propozycję tę traktowałem jako wyróżnienie, to jednak nie skorzystałem z niej, gdyż uważałem, że może mi ona uniemożliwić kontynuowanie kariery naukowej.

Wydarzeniem, które zaważyło na moim życiu, stał się III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP, odbyty w kwietniu 1981 r. Zwołanie zjazdu, w rok po poprzednim, było wyrazem faktu, że ustalenia tamtego zjazdu, odbytego w "innej epoce", z dnia na dzień dezaktualizowały się. Wiadomym było, że ZSMP, jeśli chce przetrwać, musi się zmienić. Inna była już Polska, inne wyzwania stawały przed ruchem młodzieżowym. Powstanie NSZZ "Solidarność", choć formalnie uznającego kierowniczą rolę PZPR, było jednak zasadniczym wyzwaniem dla systemu "Wybuch demokracji", jaki wówczas nastąpił, musiał oddziaływać na wszystkie dziedziny życia społecznego. Mała rewolucja dokonywała się także w ZSMP. Przeprowadzone w kierownictwie Związku zmiany kadrowe nie były dziełem przypadku. Odchodzili z reguły ludzie, którzy kojarzyli się z partyjnym sterowaniem ruchem młodzieżowym. Przychodzili nowi, mający poczucie podmiotowości i chęć odegrania oryginalnej roli w środowisku młodzieży.

Podkreślam tę kwestię, ponieważ powielany jest, zwłaszcza po 1989 r., stereotyp, który wiąże przemiany posierpniowe wyłącznie z "Solidarnością" i działalnością opozycyjną. Jest czymś oczywistym, że powstanie "Solidarności" miało dla polskich przemian zasadnicze znaczenie. Nie jest wszakże trafne nie dostrzeganie tego, że istotne zmiany miały miejsce także w samej PZPR (o czym świadczył m.in. IX Nadzwyczajny Zjazd), a także w innych ogniwach systemu, w tym również w ruchu młodzieżowym. Osłabiona PZPR nie mogła przecież odgrywać swej dawnej roli w starym stylu. Otworzyło się więc nowe pole wolności i dla organizacji młodzieżowych. III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP miał się okazać znakomitą ilustracją zachodzących przemian. Do dnia dzisiejszego wszyscy, którzy w nim uczestniczyli, wspominają to wydarzenie jako coś niezwykłego - coś, czego nie jest się w stanie wymazać z pamięci. A przedsmakiem zjazdu były prace Komisji Statutowej, której miałem zaszczyt przewodniczyć. Pokazały one, że młodzież, również ta zorganizowana w ZSMP, chce demokracji i tego procesu nie da się już zatrzymać.

Jechałem na III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP jako delegat organizacji krakowskiej. W drodze do Warszawy snuliśmy przypuszczenia - jaki ten zjazd będzie. Nie brakowało też spekulacji kadrowych. Niektórzy moi przyjaciele sugerowali, że mam szansę na wybór na przewodniczącego. Traktowałem to jako miłe gesty sympatii, choć nieco oderwane od rzeczywistości. Mój stan ducha wskazywał na coś odwrotnego: miałem 31 lat i uważałem, że najwyższy już czas, by pożegnać się z organizacją młodzieżową. Gdy w delegacji krakowskiej dyskutowaliśmy nad kandydaturą na przewodniczącego, opowiedziałem się za moim przyjacielem, Andrzejem Witkowskim. Był uprzednio

sekretarzem organizacyjnym ZG, miał największe doświadczenie w kierowaniu aparatem ruchu młodzieżowego. Okazało się jednak, że ta kandydatura nie zyskała poparcia innych organizacji wojewódzkich. W tej sytuacji Kraków zdecydował się mnie poprzeć w walce o fotel przewodniczącego. Sprawa stała się otwarta, gdyż dotychczasowy przewodniczący, Andrzej Koltek nie mógł kandydować ze względu na wprowadzony limit wieku (35 lat) dla członkostwa w organizacji.

Podjęcie się kandydowania nie było dla mnie sprawą prostą. Ewentualny wybór burzyłby w sposób oczywisty moją drogę życiową, związaną z pracą naukową. Ponadto miałem trudną sytuację rodzinną: pięciomiesięczną córkę, Magdalenę i brak gotowości żony, by zakłócić rytm życia poprzez przeniesienie się do Warszawy. Psychicznie wydawało mi się, że czas już wyjść z "młodzieżowych spodenek". Ostatecznie jednak dałem się uprosić. Ostateczny głos należał do żony Alicji. To ona podjęła decyzję, a zdołał ją przekonać jeden z krakowskich delegatów i mój przyjaciel z dzielnicowej organizacji Krowodrza - Andrzej Natkaniec, używając wszelkich możliwych argumentów w długiej nocnej telefonicznej rozmowie.

Wybór przewodniczącego ZG był ważnym wydarzeniem III Nadzwyczajnego Zjazdu. Po latach, gdy przewodniczący byli przywożeni "w teczce", możliwość swobodnego wyboru przywódcy organizacji była prawdziwą rewolucją. Wysuniętych zostało 12 kandydatów. Ostatecznie zgodę na kandydowanie wyraziło trzech: Marian Frąckiewicz z Torunia, Jarosław Klima z Katowic i ja. Faworytem wydawał się być Jarek Klima. Był przewodniczącym Zarządu Wojewódzkiego ZSMP w Katowicach, a organizacja ta zawsze odgrywała szczególną rolę w związku. Ponadto miał on rekomendację Biura Politycznego PZPR, choć faktu tego publicznie nie eksponowano. Pierwsza runda nie przyniosła ostatecznego rozstrzygnięcia. Uzyskałem najlepszy wynik, ale nie stanowił on bezwzględnej większości. Walka o przewodnictwo w II turze wyborów rozegrała się między Jarkiem Klimą a mną. Do dzisiaj pamiętam przesłuchania kandydatów dokonywane przez cały zjazd. Szedłem z Jarkiem "łeb w łeb": dziecko - jedno (dopiero później urodził się mój syn); samochód - mały fiat itd. To, co Jarkowi najwyraźniej zaszkodziło, to pytanie, czy pracował w aparacie partyjnym. Nie odpowiedział na nie jednoznacznie, a nastroje na sali obrad wyraźnie nie sprzyjały aparatowi partyjnemu.

Moje zwycięstwo było niemalym zaskoczeniem dla obserwatorów życia politycznego. Mimo wszystko nikt nie zakładał, że oficjalnie namaszczonego kandydat może nie zostać przewodniczącym. Po latach dowiedziałem się, że dla zapewnienia tego wyboru podjęte zostały wszelkie działania organizacyjne i dyscyplinujące w organizacjach wojewódzkich. Ale nie były to już czasy, gdy można było zapanować nad żywiołem demokracji. Analitycy wskazywali, że zostałem wybrany przez koalicję małych województw. Rzeczywiście, moja

kandydaturę zgłosiła delegacja z Sieradza. Wielkie województwa popierały Jarka Klimę. Kto jednak jak głosował, trudno powiedzieć.

Pamiętam ten zjazd dlatego, że po raz pierwszy w życiu nie spałem 48 godzin. Do ostatecznego wyboru doszło ok. godz. 4,10 nad ranem. Po wyborze poszedłem na swoją pierwszą konferencję prasową. To, co zobaczyłem, bardzo mnie zaskoczyło. Na sali było wielu dziennikarzy, ale prawie żadnych pytań, gdyby nie liczyć pytania o moje wąsy. Dziennikarze byli najwyraźniej zmęczeni długim oczekiwaniem na nowego przewodniczącego, a ponadto widać było wpływ alkoholu, który organizatorzy serwowali, by umilić długie godziny oczekiwań. Prawdziwego wywiadu udzieliłem natomiast, w języku angielskim, amerykańskiej sieci telewizyjnej ABC. Był to czas, gdy Amerykanie wnikliwie śledzili rozwój wydarzeń w Polsce. Musiał ich zainteresować nowy przewodniczący ZSMP, dr nauk prawnych z Uniwersytetu Jagiellońskiego, a ponadto specjalista od ustroju Stanów Zjednoczonych Ameryki. Ich pytania dotyczyły jednak nie organizacji młodzieżowej, ale przygotowań do plenarnego posiedzenia Komitetu Centralnego PZPR, które miało się wkrótce odbyć.

Prosto ze zjazdu pojechałem do Polskiego Radia, by udzielić wywiadu w audycji "Sygnały dnia". Wtedy to dopiero Polska dowiedziała się o wynikach zjazdu i o nowym przewodniczącym. Otworzył się nowy etap w moim życiu. Stałem na czele wielkiej organizacji młodzieżowej, liczącej blisko 2 miliony członków, ale w czasach przełomu politycznego, którego kolejne karty miały być dopiero zapisane. Niewątpliwie zmieniło to los mój i mojej rodziny. Ze spokojnej pracy naukowej trafiłem w wir dramatycznych wydarzeń politycznych.

Jak można scharakteryzować w największym skrócie III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP? Był to niewątpliwie "wybuch wolności" w tej organizacji. Krępowana przez lata demokracja ujawniła się w żywiołowym wydaniu. Nie kończące się wnioski formalne, maratony głosowań, mdlejący ludzie, "nawiedzone" prezydium obrad (dawniej było to ciało fasadowe, swoiste decorum z doborem według "klucza" zawodowo-płciowego) z całą surowością egzekwujące swą władzę w stosunku do zjazdu, brak panowania nad przebiegiem zjazdu, którego w pewnym momencie nie sposób było wręcz zamknąć. Pamiętam, że gdy wygłaszałem przemówienie końcowe i zbliżałem się do sakramentalnych słów: "Zjazd uważam za zamknięty", zobaczyłem podniesioną w górę rękę jednego z delegatów. Gdy wypowiedziałem to końcowe zdanie i delegaci owacją pożegnali zjazd, odetchnąłem z ulgą. Nie wiem, o co w tym momencie chciał zapytać ten delegat, jaki wniosek chciał złożyć, ale mogło to być zarzewie jakiegoś nowego konfliktu, które mogło spowodować, że tego zjazdu faktycznie nie będzie można zakończyć. A delegaci byli już u kresu wytrzymałości, dalszych rezerwacji hotelowych już nie było, a w kuluarach rozpuszczano informację, że z Gdańska rusza grupa, by "rozpedzić tę czerwoną hołotę".

Czy to była tylko pogłoska, czy coś więcej, tego nigdy nie udało mi się ustalić. Po wielokroć wracał jednak w kolejnych latach wątek, że komuś mogło zależeć, by ten zjazd się nie udał, doprowadził do dezintegracji Związku, by stworzyć pole dla nowej struktury ruchu młodzieżowego. Krążyła informacja, że w Warszawie na Woli powstał już Związek Młodzieży Socjalistycznej. Takim scenariuszem mogli być zainteresowani ci, którzy chcieli torować miejsce dla nowo tworzonego (przez Waldemara Świrgonia i innych) Związku Młodzieży Wiejskiej. Utrzymanie się ZSMP, w wielośrodowiskowym modelu, musiało przecież obiektywnie te plany krzyżować.

Wielką zasługą III Zjazdu było to, że uratował związek, nadając mu przy tym nowy, demokratyczny charakter. Składała się nań w szczególności zasada demokratycznego wyboru władz na wszelkich szczeblach. ZSMP zadeklarował gotowość współpracy zarówno ze związkami branżowymi, jak też z "Solidarnością". Przypomnieć warto, że 1/3 delegatów na zjazd należała do "Solidarności". ZSMP pozostał wierny zasadzie socjalizmu, ale w jego demokratycznym kształcie. Tę kwestię warto w szczególności podkreślić. III Zjazd, patrząc z pewnej perspektywy, był bowiem taką pierwszą próbą sił w kwestii tego, czy w społeczeństwie polskim socjalizm był tylko zadekretowaną, narzuconą ideologią, obcą polskiej kulturze politycznej, czy też idea ta zapuściła jakieś trwalsze korzenie i ma szansę w warunkach demokratycznego wyboru. Delegaci na zjazd jednoznacznie opowiedzieli się za socjalistycznym charakterem związku. Słyszalna wówczas teza: "socjalizm - tak, wypaczenia - nie", niezależnie od kryjących się w niej uproszczeń, wydawała się odzwierciedlać poglądy większości. Zgromadzona młodzież wierzyła, że pomimo przeżywanych trudności, socjalistyczne wartości są czymś pozytywnym, co niesie perspektywę. Sądzono, że wystarczy je wzbogacić o treści demokratyczne, by socjalizm w Polsce nabrał ludzkiej twarzy. Alternatywa w postaci ustroju kapitalistycznego nie organizowała wówczas świadomości młodych. Wydawała się nierealistyczna z punktu widzenia geopolitycznego, ani nie niosła też wartości, które porywałyby młodzież. Może tkwi w tym jakieś uproszczenie, jakieś przekłamanie, jakieś niedostrzeganie strukturalnych błędów "realnego socjalizmu" w PRL-owskim wydaniu, ale błędem byłoby sugerowanie, że już w 1981 r. kapitalistyczne przemiany w Polsce były jakąś niekwestionowaną opcją, do której podążała młodzież.

Na ten fakt zwracam uwagę, gdyż ma on istotne znaczenie dla oceny rozwoju sytuacji politycznej w Polsce po 1989 r. Nie ulega wątpliwości, że kluczową rolę w tworzeniu Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej, a następnie Sojuszu Lewicy Demokratycznej odegrali byli działacze ZSMP. Leszek Miller powiedział podczas 25-lecia tej organizacji w Śródborowie w 2001 r. "Nie byłoby SLD bez ludzi ZSMP". To stwierdzenie nie miało niewątpliwie tylko kurtuazyjnego charakteru. Oddawało pewną prawidłowość, którą warto poddać

bliższej analizie. Rodzi się bowiem pytanie: dlaczego ludzie ZSMP, tacy jak Jerzy Szmajdziński, Krzysztof Janik, Marek Ungier, Marek Dyduch, Zbigniew Sobotka, Lech Nikolski mieli odegrać tak istotną rolę w kształtowaniu oblicza lewicy w warunkach demokratycznej Polski?

Odpowiedź na to pytanie wiąże się poniekąd z prawidłowością demograficzną. U progu lat dziewięćdziesiątych w dojrzały okres polityczny wkraczało pokolenie ówczesnych czterdziestolatków, które ukształtowało się właśnie w ruchu młodzieżowym z przełomu działalności ZMS/ZMW-ZSMP. Po prostu ta grupa, przynajmniej po lewej stronie sceny politycznej, była zjawiskiem dominującym w środowisku o orientacji lewicowej. Należy przy tym zaznaczyć, że lata osiemdziesiąte stworzyły pewną lukę w kształtowaniu się środowiska lewicowego. Był to okres zdominowany mimo wszystko przez pokolenie "Solidarności", które nie było - w swej masie - lewicowo zorientowane. Z przeprowadzanych badań socjologicznych wynika, że właśnie w tej grupie społecznej wpływy lewicy są obecnie najskromniejsze. Po 1989 r. po stronie lewicy najbardziej dynamiczną grupą była więc ta, która ukształtowała się właśnie w okresie poprzedzającym i następującym po III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP.

Ta obserwacja nie wyczerpuje jednak całości problemu. Mogło się przecież zdarzyć, a wydawało się to logiczne, że nawet przy istnieniu takiej grupy ludzi z rodowodem ZSMP-owskim lewica nie zdoła się u progu lat dziewięćdziesiątych odnaleźć. Przecież byli tacy, którzy wieszczili, że - w ramach odreagowania na PRL - lewica nie będzie miała szansy przez najbliższe dwadzieścia lat odegrać jakiegokolwiek roli w demokratycznych procesach wyborczych. Poniekąd zapowiedzią takiego scenariusza mogły być wybory parlamentarne w czerwcu 1989 r., gdzie - w wyborach do Senatu - siły związane z "Solidarnością" uzyskały 99 na 100 mandatów, a także zdobyły wszystkie mandaty podlegające wolnym wyborom w wyborach do Sejmu, zwanego "kontraktowym".

Inny aspekt wiązał się z pewnym stereotypem towarzyszącym działaczom ZSMP jako "twardogłowym", "aparaczykom" etc., którzy nie pasowali do obrazu nowej socjaldemokratycznej formacji, jaką chciała być SdRP, a której symbolem miała być tzw. "złota czterdziestka" działaczy o profilu socjaldemokratycznym, wprowadzonych do składu Rady Naczelnej SdRP przez Aleksandra Kwaśniewskiego. Z tego punktu widzenia nie jest zaskakującym to, że Włodzimierz Cimoszewicz przeciwstawiał się wystawieniu na kandydatów na posłów w wyborach parlamentarnych 1991 r. Krzysztofa Janika, Jerzego Szmajdzińskiego i mojej osoby. Dawają tu o sobie znać te stereotypy, które towarzyszyły działaczom ZSMP - związku postrzeganego jako charakterystyczny komponent odrzuconego systemu politycznego PRL, nie pasujący do potrzeb kształtującej się demokracji RP.

Co więc spowodowało, że ludzie ZSMP odegrali tak istotną rolę w rozwoju Sojuszu Lewicy Demokratycznej (jest rzeczą charakterystyczną, że Włodzimierz Cimoszewicz stwierdził później publicznie, że mylił się w ocenach w odniesieniu do trzech wymienionych osób). Źródeł tego zjawiska można dopatrywać się właśnie na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Otóż ówczesne pokolenie lewicowe poddane zostało testowi pluralizmu. Przecież to, że ktoś był na lewicy (np. członkiem PZPR-u) do 1980 r. niewiele mówiło o jego politycznych zapatrywaniach. Można zakładać, że w tej partii dominowali ludzie o orientacji lewicowej, ale nie mało było tam zwykłych karierowiczów, bądź ludzi o innej orientacji politycznej, którzy łączyli się z partią po prostu dlatego, że chcieli odegrać jakąś rolę w życiu politycznym. Lata 1980-1981 były więc ważnym testem dla lewicowości. W obliczu kryzysu systemu politycznego PRL wielu ludzi odsunęło się od partii i związanych z nią organizacji młodzieżowych. W szybkim tempie zanikały motywy, by wiązać się z tymi organizacjami. Stawało się to wręcz niebezpieczne lub środowiskowo "podejrzane". Pozostali więc w ZSMP ci, którzy członkostwo w tej organizacji wiązali z rzeczywistym wyborem ideowym.

W Rosji mówią: "wolę jednego bitego, niż dwu nie bitych". To prawda, działacze ZSMP byli w progu lat osiemdziesiątych "bici". Nie było łatwo być wówczas w "czerwonej organizacji". Ci jednak, którzy pozostali, czynili to już ze świadomego wyboru. Pluralizm w Polsce nie był jeszcze wówczas pełny, ale miał wystarczająco dużo barw, by tworzyć szansę wyboru kierunku aktywności społecznej i politycznej. Pokolenie ZSMP-owskie doby przełomu było więc tym pierwszym, które znalazło się po lewej stronie sceny już ze świadomego wyboru, a nie w konsekwencji występowania de facto monopartyjnego systemu politycznego PRL. Postawa ta kształtowała się - co jest tu godne podkreślenia - w walce. Ta cecha miała się okazać znaczącym elementem u progu lat dziewięćdziesiątych, gdy lewica musiała sobie torować miejsce na scenie politycznej w trudnej politycznej konfrontacji.

Patrząc z szerszej perspektywy, był to test na to, czy lewica ma w ogóle w Polsce większe szanse w demokratycznej konfrontacji. Doświadczenia międzywojenne, również te związane z działalnością Polskiej Partii Socjalistycznej, nie prowadziły tu do zachęcającej refleksji. Okres PRL-owski nie dawał z kolei okazji do zbadania, jakie są rzeczywiste wpływy społeczne lewicy, skoro nie było wolnych, pluralistycznych wyborów, a "urzędowe" wpływy lewicy niekoniecznie musiały korespondować z rzeczywistymi preferencjami politycznymi

U progu lat osiemdziesiątych lewica zaczynała więc niejako "od nowa", a nie zmienił tego nawet stan wojenny, ogłoszony w dniu 13 grudnia 1981 r. Co prawda formalnie "osłonił" on lewicę, a zwłaszcza PZPR, ale było rzeczą oczywistą, że rozpoczął się stopniowy proces rozmontowywania systemu komunistycznego, czego przejawem była m.in. działalność Michaiła

Gorbaczowa i polskie reformy doby "okrągłego stołu". Dla kształtowania się postaw tych, którzy mieli odegrać istotną rolę po 1989 r. ważniejsze było więc nie to, co stało się po 13 grudnia 1981, a to, co działo się pomiędzy wydarzeniami sierpniowymi a wprowadzeniem stanu wojennego. Ci bowiem, którzy wówczas opowiedzieli się za lewicą, odnaleźli się również po 1989 r., bogatsi o doświadczenia z burzliwych lat 1980-1981, a zarazem przekonani, że lewicowy system aksjologiczny ma sens również w warunkach funkcjonowania systemu demokratycznego.

Jaki był ZSMP u progu lat osiemdziesiątych? Był niewątpliwie związkiem walki młodych. I nie chodzi tu o proste nawiązanie do tradycji ZWM, czy też do tytułu organu ZSMP "Walka Młodych". Niewątpliwie charakterystycznym rysem tego etapu rozwoju ZSMP było silne eksponowanie potrzeby ochrony interesów młodzieży. Rodziło to zresztą dylemat, czy ZSMP ma być organizacją ideową, o charakterze politycznym, czy raczej czymś w rodzaju związku zawodowego młodych, dbającego o ich interesy. Dylemat ten nigdy nie został jednoznacznie rozstrzygnięty. W praktyce organizacja usiłowała obie te funkcje realizować równocześnie, podejmując inicjatywy charakterystyczne dla obu tych funkcji.

Skąd się brało tak silne wyeksponowanie funkcji reprezentacji interesów młodzieży? Niewątpliwie dawała tu o sobie znać specyfika sytuacji, w której Związkowi przyszło pracować po 1980 r. Kryzys systemu politycznego ujawnił m.in. niezadowolający stan związków zawodowych. Ociężały CRZZ daleki był od wypełniania tego, czym w założeniu powinny być związki zawodowe. Nieprzypadkowo wydarzenia sierpniowe przyniosły postulat utworzenia wolnych związków zawodowych. Z szerszej perspektywy wyraźnie widać, że było to w istocie zakwestionowanie podstaw całego systemu politycznego, a w szczególności kierowniczej roli PZPR. Niemniej jednak w fazie wyjściowej wydarzeń sierpniowych nie sposób kwestionować rzeczywistego znaczenia potrzeby utworzenia autentycznej reprezentacji interesów pracowniczych.

W pewnym stopniu ta prawidłowość odnosiła się również do ruchu młodzieżowego. Kryzys 1980 roku ujawnił pokłady niezadowolnienia w środowiskach młodego pokolenia, a zwłaszcza wśród młodzieży robotniczej. Jeśli ZSMP zamierzał utrzymać się na powierzchni realnych wpływów w tym środowisku, musiał znacznie ostrzej, niż przed 1980 r., artykułować potrzeby środowiska młodzieżowego. Oczywiście, zewnątrzni obserwatorzy mogli kwestionować takie podejście w myśl tezy, że problemy młodzieży są częścią spraw ogólnokrajowych, a żadnego problemu młodzieży nie da się rozwiązać w oderwaniu od przełamania kryzysu gospodarczego. Liczył się tu jednak moment psychologiczny. Skuteczność w tym okresie - wobec dominującej postawy roszczeniowej - była wyraźnie postrzegana w obszarze działań, które prowadziły do rozwiązania, przez władzę państwową, jakiegoś konkretnego problemu środowiska, które dana organizacja reprezentuje.

Z tego punktu widzenia nie był dziełem przypadku, wysunięty przez III Nadzwyczajny Zjazd, postulat utworzenia Komitetu Rady Ministrów do Spraw Młodzieży. Poparł go w swym zjazdowym wystąpieniu wiceprezes Rady Ministrów, Mieczysław Rakowski, zyskując aplauz wśród delegatów. Nie ulega wątpliwości, że utworzenie tego komitetu, jak również stanowiska ministra ds. młodzieży w 1982 r. (Kazimierz Barcikowski proponował mi wówczas objęcie tego stanowiska, ale odmówiłem, uważając, że jest to próba "wyciągnięcia" mnie z organizacji młodzieżowej; ministrem został wówczas Andrzej Ornat, ówczesny naczelnik ZHP) było wyjściem naprzeciw koncepcjom, lansowanym przez ZSMP. Do działań tych zaliczyć też można zwołanie specjalnego posiedzenia Komitetu Centralnego PZPR, poświęconego sprawom młodzieży, jak też podjęcie szeregu innych działań idących w kierunku eksponowania spraw młodzieży - m.in. poprzez utworzenie Instytutu Badania Problemów Młodzieży. Nie ulega wątpliwości, że u progu lat osiemdziesiątych ukształtował się wzorcowy, w skali krajów socjalistycznych, system artykulacji spraw młodzieży w strukturze władzy państwowej. Poszczególne jego elementy były później recypowane w innych państwach socjalistycznych.

Z punktu widzenia postrzegania ZSMP w owym okresie miało to o tyle istotne znaczenie, że organizacja jawiła się młodzieży jako ta, która walczy o jej sprawy, a także uczy tego, jak te sprawy rozwiązywać. Z jednej więc strony ZSMP kontynuowała wszystko to, co było wartościowe w programie jej poprzedników (ZMS, ZMW, KMW, a w okresie przed zjednoczeniem: ZMS, ZSMW i SZMW), a więc takie inicjatywy jak m.in. "Każdy kłós na wagę złota", "Zbieramy plony jesieni" (ukierunkowane na pomoc rolnikom w żniwach), "Patronat nad budownictwem mieszkaniowym" (próba udziału w rozwiązywaniu problemu mieszkaniowego młodych), "Młodzież dla postępu" (kompleksowy program inicjatyw w środowisku młodzieży robotniczej, którego istotnymi elementami były: Turniej Młodych Mistrzów Techniki i Turniej Młodych Mistrzów Gospodarności). Z drugiej strony ZSMP podejmował kwestie, które w sposób oryginalny odpowiadały na ówczesne ideowe dylematy młodzieży. Wymienić tu można np. inicjatywę wydawania "Poprawek z historii" - cyklu publikacji, które wydobywały na powierzchnię, co było wówczas prawdziwą rewelacją, przynajmniej w środowisku ruchu młodzieżowego, najtrudniejsze karty z najnowszych dziejów polski. Wielka akcja edukacyjno-polityczna miała miejsce w trakcie zimowych szkół aktywu, organizowanych w Szklarskiej Porębie. Z tego punktu widzenia ZSMP nie była wówczas organizacją ideowo "pustą". Wręcz przeciwnie, podejmowała dialog w środowiskach młodzieży, a szczególne znaczenie tego dialogu wiązało się z docieraniem z tymi treściami do środowisk młodzieży pracującej, która była w tym zakresie uboższa w stosunku do tych możliwości, jakie miało środowisko akademickie.

Dużo wysiłku włożono w umacnianie najniższych ogniw organizacji. "Dekada kol", cyklicznie powtarzana, stała się okazją zbliżenia kierownictwa Związku do członków organizacji, dając przy tym oryginalny obraz stanu Związku, oderwany od suchych prawidłowości statystycznych.

Ważnym wyznacznikiem ZSMP był wielośrodowiskowy charakter organizacji. Na obserwację tę rzutuje już sam rodowód ZSMP. Organizacja ta powstała bowiem z połączenia organizacji młodzieży robotniczej, wiejskiej i wojskowej. Co do charakteru tego połączenia można spotkać różne sądy. Jedni widzieli w tym przejaw zapędów centralizacyjnych i porządkowania ruchu młodzieżowego według wzorca wypracowanego w czasach Związku Młodzieży Polskiej. Inni eksponowali sztuczny charakter takiego tworu uważając, że młodzież robotnicza i wiejska mają swe odrębne problemy, których nie jest w stanie skutecznie podjąć organizacja wielośrodowiskowa. Jeszcze inni zwracali uwagę na autonomiczny charakter wojska i potrzebę dostrzegania specyfiki organizowania ruchu młodzieżowego w tym środowisku. Co ciekawe, głosy krytyczne pojawiały się zarówno po stronie byłych działaczy ZMS, jak i ZMW. Ci pierwsi bali się "rozmycia" ZMS-u w organizacji wielośrodowiskowej i podważenia tradycji (swoistej legendy) Związku Młodzieży Socjalistycznej. Ci drudzy natomiast wskazywali, że specyfika pracy organizacji młodzieżowej na wsi jest tak duża, że może ją realizować tylko organizacja bezpośrednio zakotwiczona w tym specyficznym środowisku. Dawał tu o sobie znać zwłaszcza sentyment silnego "lobby wiejskiego", wyrastającego z ZMW, a skupionego wokół Kazimierza Barcikowskiego. Sprawa ta odegrała zasadnicze znaczenie przy reaktywowaniu ZMW w 1980 r.

Pomimo tych zastrzeżeń i uwag, trudno sugerować, że powstanie ZSMP w 1976 r. było jedynie jakimś sztucznym posunięciem. Choć nie brakowało wówczas głosów krytycznych, aktyw w przeważającej mierze akceptował to rozwiązanie. ZSMP przyczynił się z pewnością do zintegrowania środowisk młodzieży pracującej i wojskowej. Stworzył też silne więzi pokoleniowe w szerokim układzie spektrum społecznego, które miały procentować w latach dziewięćdziesiątych. Gdyby było inaczej, ZSMP nie przetrwałby testu, jaki niosły lata 1980-1981. A przecież nie brakowało działaczy w ówczesnym kierownictwie PZPR, którzy uważali powstanie ZSMP za błąd i stawiali na ukształtowanie się ruchu młodzieżowego podług środowiskowych podziałów.

Sprawa ta miała też inne znaczenie. Istotnym elementem identyfikacji ZSMP po III Nadzwyczajnym Zjeździe było utrzymanie wielośrodowiskowego charakteru organizacji. Przetrwanie ZSMP w takim kształcie szło na przekór tym, którzy postawili na odtworzenie ZMW. Rozpoczęła się wówczas "walka o wieś". ZSMP nie pozwalało się zepchnąć na pozycje organizacji wyłącznie młodzieży robotniczej, do czego było niedwuznacznie zachęcane przez przynajmniej niektórych przedstawicieli aparatu PZPR. Wręcz przeciwnie -

eksponowaliśmy wówczas w sposób bardzo spektakularny również wiejski charakter organizacji. Dało to o sobie znać podczas plenarnego posiedzenia Zarządu Głównego ZSMP, które odbyło się we wrześniu 1981 r. w Kielcach, a poświęconego właśnie działalności ZSMP w środowisku wiejskim (warto w tym kontekście przypomnieć, że I wiceprzewodniczącym ZG ZSMP był wówczas Wiesław Osuchowski - działacz z Kielecczyny, z wiejskim rodowodem). Był to ze strony ówczesnego kierownictwa ZSMP bardzo znamienity sygnał.

W organizacji ukształtowała się tradycja, że funkcję I wiceprzewodniczącego powierzaliśmy działaczowi wywodzącemu się ze środowiska wiejskiego. Chcieliśmy tak postąpić również 2 września 1984 r., gdy odchodziłem z funkcji przewodniczącego ZG ZSMP, po wcześniejszym wyborze na funkcję sekretarza generalnego Rady Krajowej PRON. Co do przewodniczącego nie było wątpliwości. Moja propozycja, by funkcję tę objął Jerzy Szmajdziński, cieszyła się poparciem aktywu, ale też nie spotykała się ze sprzeciwem partii (członkiem Biura Politycznego KC odpowiedzialnym za sprawy organizacyjne, a więc pośrednio nadzorującym sprawy młodzieży, był wówczas Tadeusz Porębski, wywodzący się ze środowiska wrocławskiego, który wysoko cenił walory Jurka Szmajdzińskiego). Większy problem był z obsadą funkcji I zastępcy przewodniczącego. Tu zaproponowałem Krzysztofa Janika, zarówno ze względu na jego kwalifikacje, popularność wśród aktywu, ale też na to, że wywodził się z krakowskiego środowiska ZMW-owskiego, a ten wiejski rodowód nie był przecież bez znaczenia dla strategii ZSMP. Problem polegał jednak na tym, że Krzysztof Janik, o czym poinformował mnie jednoznacznie Leszek Miller, kierownik Zespołu ds. Młodzieży KC PZPR, nie miał rekomendacji partyjnej na objęcie tej funkcji. W trakcie plenarnego posiedzenia ZG ZSMP podejmowane były jeszcze jakieś próby partyjnego dyscyplinowania członków ZG, ale nie przyniosły one rezultatów. Krzysztof został I zastępcą przewodniczącego. Organizacja postawiła na swoim (co nie było w tym czasie posunięciem bezpiecznym dla jej kierownictwa), będąc świadoma podskórnego, "antywiejskiego" w stosunku do ZSMP manewrowania ówczesnych władz partyjnych, a zwłaszcza sekretarza KC - Waldemara Świrgonia. Czy nie jest paradoksem historii, że zaledwie kilka lat później K. Janik trafił do aparatu KC, jako Kierownik Zespołu ds. Inteligencji? Jednym z tych, którzy gorąco powitali go w tej nowej roli był Leszek Miller.

W tym momencie wypada skreślić parę uwag o relacjach wzajemnych: ZSMP-PZPR. ZSMP uznawała kierowniczą rolę partii. Większość jej działaczy, zwłaszcza kierowniczych, należała do PZPR. W latach 1981-1984, gdy byłem przewodniczącym ZG ZSMP, na linii Smolna - Nowy Świat, utrzymywały się jednak napięcia. Nie dotyczyły one bynajmniej kwestionowania kierowniczej roli partii jako takiej. Bardziej nawiązywały one do konkretnych przejawów działania przedstawicieli aparatu PZPR. W latach 1980-1981, a więc w okresie

"wybuchu wolności", w ruchu młodzieżowym powstał naturalny ruch parcia w kierunku samodzielności. Młodzież chciała być podmiotem procesów politycznych, a nie tylko sterowanym odgórnie elementem systemu politycznego. Postawy te nie zmieniły się nawet po wprowadzeniu stanu wojennego. ZSMP czuła się organizacją jednoznacznie socjalistyczną, a jednocześnie chcąc wnosić samodzielny, oryginalny wkład do rozwoju systemu politycznego PRL. "Duch III Nadzwyczajnego Zjazdu" nie był więc tylko przejściową efemerydą. Liderzy ZSMP, zarówno centralni, jak i lokalni, pochodzili z demokratycznych wyborów. Czuli za sobą wsparcie środowisk. Ich samodzielność nie wywoływała jednak entuzjazmu w aparacie PZPR, który - w miarę odzyskiwania kontroli nad procesami politycznymi w kraju - dążył do odtworzenia relacji pomiędzy ruchem młodzieżowym a partią przed 1980 r.

O jednym ze źródeł napięć między "Smolną" (siedziba ZG ZSMP) a "Nowym Światem" (siedziba KC PZPR), napisałem już wcześniej, w kontekście próby wyeliminowania ZSMP ze środowiska wiejskiego. Drugie źródło, znacznie poważniejsze, wiązało się, z podjętą od 1983 r. próbą organizowania przez PZPR własnych struktur młodzieżowych, niejako "ponad głowami" ruchu młodzieżowego. Koncepcję tę lansował sekretarz KC PZPR, Waldemar Świrgoń. Wybór Świrgonia na tę funkcję nie był życzliwie przyjęty przez środowisko ZSMP. Już sam fakt, że sprawy młodzieży w Sekretariacie KC powierzono byłemu przewodniczącemu ZMW, był odbierany jako "policzek" przez niektórych działaczy ZSMP. Nie chodziło jednak tylko o rodowód. Waldemar Świrgoń wyraznie prowadził politykę ograniczania samodzielności ZSMP i krytyki jej liderów. Utrwalało się wrażenie, że partia - a oceny takie przenoszone były również do terenowego aparatu partyjnego - nie lubi ZSMP w tej samodzielnej formule, jaka realizowana była po III Nadzwyczajnym Zjeździe organizacji.

Budowanie samodzielnych struktur młodzieżowych w ramach partii było podważeniem tej ideologii, która w organizacji młodzieżowej widziała zaplecze kadrowe partii. Kreując takie struktury (najbardziej spektakularnym przejawem tego procesu było spotkanie w hali "Oliwia" w Gdańsku, gdzie przywódcy organizacji młodzieżowych zostali sprowadzeni do roli obserwatorów imprezy, w której PZPR w nowy sposób eksponowała problemy młodzieży) partia dawała najwyraźniej do zrozumienia, że może się obejść bez organizacji młodzieżowych, a było to w najwyższym stopniu wymierzone w ZSMP.

Tendencja ta nie przyniosła trwałych efektów, a zakończyła się wraz z politycznym upadkiem Świrgonia. Wywarła ona wszakże trwały ślad w mentalności polityków młodego pokolenia tamtego okresu. W istocie zahartowała ich ona w boju. Z jednej strony reprezentowali oni jednoznacznie lewicowe spojrzenie, które przeszło próbę sierpnia 1980 r., z drugiej strony nieśli już w istocie socjaldemokratyczne spojrzenie na pożądaną formę zachowania się lewicy. Przemiany lat 1980-1981 ukształtowały więc nowe

pokolenie działaczy, dla których słowa "socjalizm" i "demokracja" miały istotne znaczenie. Podjęta po 1982 r. próba przywrócenia "starych praktyk" dyrygowania ruchem młodzieżowym spotykała się z ich strony z jednoznaczną niechęcią i odrzuceniem. Może to świadczyć o tym, że lata 1980-1981 uformowały nową sylwetkę ideową polskiego lewicowca, co nie było bez znaczenia dla sytuacji po 1989 r., gdy takie postawy socjaldemokratyczne mogły sobie torować drogę do miejsca na demokratycznej mapie politycznej RP po 1989 r.

Gdy w wywiadzie dla "Życia Warszawy" powiedziałem, u progu lat dziewięćdziesiątych, że ZSMP była prekursorem socjaldemokratycznych postaw w Polsce, wywołało to zdziwienie w niektórych środowiskach. Przecież ZSMP kojarzyła się w powszechnie lansowanym stereotypie z organizacją "propezetpeerowską", "pierwszą u boku partii" itp. W świetle powyższych uwag widać, że ten obraz, zwłaszcza po 1981 r., był inny, z pewnością bardziej złożony. Wystarczy spojrzeć na statut ZSMP przyjęty przez III Nadzwyczajny Zjazd. Z pewnością nie był on pisany podług wzorca "komsomolskiego". Gdy w 1981 r. składałem pierwszą wizytę w Moskwie, na zaproszenie Komitetu Centralnego WLKZM., i sekretarz Komsomołu, Borys N. Pastuchow, nie krył krytycznych uwag na temat tego statutu i eksponowanej przez ZSMP samodzielności w stosunku do partii. To, co w tym statucie napisano, było wręcz herezją w stosunku do modelu, który w tym czasie obowiązywał w komunistycznym ruchu młodzieżowym.

Gdy więc po 1989 r. lewica stanęła przed dylematem, czy słowo "socjalizm" całkowicie się zdewaluowało, łatwiej było - na tle doświadczeń ZSMP lat osiemdziesiątych - oddzielić to, co łączyło w sobie dwie wartości: "socjalizm" i "demokracja", od tego, co było przejawem totalitarnych praktyk. Jestem przekonany, że dla wielu ówczesnych działaczy ZSMP ta socjaldemokratyczna postawa, wyrastająca z rzeczywistych przekonań i wykuwająca się "w boju", stała się zaczynem do działań, które utorowały im drogę do znalezienia godnego miejsca na mapie pluralistycznej Polski.

Skoro wspominałem tu o wielośrodowiskowym charakterze ZSMP, to nie sposób nie dostrzec wysiłków, podjętych po 1981 r., "wejścia" organizacji do środowiska akademickiego. Sprawa ta była mi osobiście bardzo bliska. Gdy nawiązuję bowiem do reformy ruchu młodzieżowego w 1973 r., to kojarzy się mi ona m.in. z zakończeniem aktywności ZMS i ZMW w środowisku młodzieży akademickiej. W tworzącym się wówczas modelu, choć pod hasłem integracji (czego wyrazem miała być Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej), doprowadzono do powstania organizacji w istocie jednośrodowiskowych. W latach 1973-1981, najpierw w ZMS, później w ZSMP miałem okazję obserwować, jak obumiera życie intelektualne w tych organizacjach, jak zaczynają brać górę działacze z wykształceniem średnim, a często tylko zawodowym, jak zwiększa się dystans między organizacją

młodzieży robotniczej a inteligencją. Nie ulega wątpliwości, że przed 1973 r. intelektualną siłą motoryczną ZMS były organizacje uczelniane. Nawet jeśli ZMS nie był najsilniejszy w wielu uczelniach (ustępując liczebnością ZSP - nie były to zresztą organizacje alternatywne: większość działaczy ZMS, w tym ja, należała bowiem również do ZSP), to jednak związani z nim studenci i młodzi pracownicy nauki odgrywali bardzo istotną rolę w kształtowaniu oblicza ideowego organizacji, a zwłaszcza w wykuwaniu jej myśli politycznej.

Po III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP podjęliśmy trud "zakotwiczenia" organizacji w środowisku akademickim. Nikt nie miał złudzeń, że ZSMP stanie się tam silnym podmiotem. Wraz jednak z tym, jak zaczęły powstawać pierwsze uczelniane organizacje ZSMP, w organizacji zaczął nasilać się "ferment intelektualny". Widać to było m.in. na przykładzie pisma "Konfrontacje", stworzonego przez Marka Goliszewskiego. Takie drożdże były potrzebne. Nie sposób budować bowiem silnej organizacji młodzieżowej, jeśli oderwana jest ona od miejsc, gdzie kształtuje się przyszła inteligencja.

Wejście do środowiska akademickiego oznaczało, że ZSMP prowadził swą działalność wśród całej młodzieży. Wyrazem tego były, mające niemalą autonomię: Rada Młodzieży Robotniczej, Rada Młodzieży Wiejskiej, Rada Młodzieży Szkolnej, Rada Młodzieży Akademickiej i Rada Młodzieżowa Wojska Polskiego. Stworzyliśmy więc wówczas logiczny model, poszukując oryginalnych form pracy, adekwatnych dla poszczególnych środowisk. Pokłósiem tego jest fakt, że dzisiejsze SLD, składające się w części z działaczy wywodzących się z ZSMP, może liczyć na wsparcie w różnych środowiskach w mieście i na wsi.

W niniejszym szkicu skoncentrowałem się głównie na tych aspektach działalności ZSMP, w okresie gdy byłem przewodniczącym ZG, które mogą być istotne dla zrozumienia korzeni dzisiejszej polskiej sceny politycznej i rodowodów politycznych, które ją zdeterminowały. Historykom należy bowiem zostawić zadanie opisanie i oceny działalności organizacji, na tle procesów politycznych, jakie wówczas w Polsce miały miejsce. Z pewnością dzisiejszy ruch młodzieżowy nie odgrywa już tej roli, jaką spełniał w systemie ustrojowym PRL. Zmieniły się czasy. Inne są reguły systemu politycznego. Zainteresowanie koncentruje się na działalności parlamentu i samorządu terytorialnego. Rola organizacji "pośredniczących", takich jak młodzieżowe, tak istotna w ramach "politycznej organizacji społeczeństwa" w systemie politycznym PRL, należy już do przeszłości. W dobie pluralizmu politycznego, pełnego dostępu do informacji, Internetu, wyczerpała się rola organizacji młodzieżowych jako "nośnika informacji", choćby w postaci przekazu lektorskiego. Organizacje młodzieżowe, nie mając charakteru masowego, nie mogą już mieć faktycznego monopolu na kreowanie liderów politycznych. Partie polityczne, w tym SLD, w poszukiwaniu kadr, nie są "skazane" na opieranie się na organizacjach młodzieżowych, a

coraz częściej sięgają po własne "przybudówki". W tej sytuacji również Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej nie może być tym, czym był w przeszłości. Musi szukać "przestrzeni" do działania w tych warunkach, jakie istnieją w pluralistycznym społeczeństwie. Ważnym jest jednak to, że organizacja przetrwała burzę dziejową i szuka swych szans w pracy dla współczesnego młodego pokolenia.

Jeśli jest więc sens i potrzeba powracania do tradycji ZSMP, to głęboki wymiar tego wiąże się także z badaniem korzeni współczesnej polskiej lewicy. Również bowiem dla przeciwników SLD nie bez znaczenia jest poznanie, w jakich warunkach kształtowały się sylwetki ideowe i doświadczenie polityczne współczesnej kadry kierowniczej SLD, zajmującej istotne stanowiska w życiu politycznym i gospodarczym kraju.

"Nie staniemy w pół drogi, choćby w oczy ciął wiatr" - mówią słowa hymnu ZSMP, przyjętego przez III Nadzwyczajny Zjazd. Stały się one prorocze. Wiatry historii okazały się silniejsze, niż ktokolwiek mógł wówczas przypuszczać. Ale też charakterzy ludzi ZSMP, ukształtowane w boju, okazały się twarde - na miarę czasów, w których przyszło nam żyć.

Bogdan Hillebrandt

Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej. Geneza i początki działalności

Polski Ruch młodzieżowy, którym to pojęciem określamy wszelką zorganizowaną działalność młodzieży, w ciągu swej długiej perspektywy historycznej przechodził różne metamorfozy, tak w sensie organizacyjnym jak i politycznym. W każdym okresie historycznym układ sił politycznych w starszej części społeczeństwa znajdował odzwierciedlenie wśród młodego pokolenia. Działalność związków młodzieży inspirowały współczesne im partie i stronnictwa, przyciągając młodzież do pracy społeczno-politycznej na rzecz reprezentowanego przez siebie ruchu i dążąc równocześnie do wychowania w szeregach tych związków narybku kadrowego dla własnych partii.

Celem organizacji młodzieżowych, obok wyżej wspomnianego aspektu politycznego, było i jest, wywalczenie dla młodego pokolenia możliwie najkorzystniejszych warunków życiowego startu oraz zaspokojenie duchowych i fizycznych potrzeb młodych ludzi. Chodzi tu o udostępnienie młodym możliwości nauki na wszystkich szczeblach, po studia wyższe włącznie, o zagwarantowanie pracy i płacy w zależności od zdobytych kwalifikacji, o zapewnienie świadczeń socjalnych, o stworzenie warunków rozwoju fizycznego młodzieży poprzez umożliwienie jej masowego uprawiania sportu i turystyki, o zapewnienie kulturalnej rozrywki i odpoczynku w czasie wolnym od pracy. Dlatego do tradycji tych organizacji nawiązywały związki będące prekursorami Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, jak i sam ZSMP.

1. Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej

Przypomnijmy, że bezpośrednio po drugiej wojnie światowej działały w Polsce cztery ideowo-polityczne organizacje młodzieżowe. Tendencje do unifikacji życia politycznego, wyrażające się zjednoczeniem zarówno ruchu robotniczego (połączenie PPR i PPS w Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą w grudniu 1948 r.) i ludowego (połączenie SL i PSL w Zjednoczone Stronnictwo Ludowe w listopadzie 1949 r.) rzutowało na sytuację w ruchu młodzieżowym. Dość powiedzieć, że z chwilą kiedy przesądzone zostało połączenie PPR i

PPS, zapadła decyzja o unifikacji dotychczas istniejących organizacji. W lipcu 1948 r. z połączenia Związku Walki Młodych, Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, Związku Młodzieży Wiejskiej RP "Wici" i Związku Młodzieży Demokratycznej powstał Związek Młodzieży Polskiej.

Głęboki kryzys polityczny, jaki przechodziła Polska w 1956 r., którego przezwyciężenie, wyrażone uchwałami historycznego VIII Plenum KC PZPR w październiku 1956 r., oznaczało odejście od stalinowskich metod rządzenia państwem i społeczeństwem, rzutowało na sytuację w ruchu młodzieżowym. W równym stopniu co partię, kryzys dotknął ZMP. Organizacja została rozwiązana, a w jej miejsce powstały: Związek Młodzieży Socjalistycznej i Związek Młodzieży Wiejskiej. W półtora roku później zaczęły działać Koła Młodzieży Wojskowej.

Model dwóch organizacji ideowo-politycznych - ZMS i ZMW - i działających równolegle Zrzeszenia Studentów Polskich i Związku Harcerstwa Polskiego trwał nieprzerwanie przez dalsze dwadzieścia lat. Próbę jego modyfikacji w końcu lat sześćdziesiątych podjęła grupa działaczy ZMS, jednakże wysunięta wówczas propozycja zjednoczenia z ZMW nie znalazła szerszego oddźwięku wśród aktywu organizacji młodzieży wiejskiej. Nie zyskała też akceptacji Komisji ds. Młodzieży KC PZPR, podtrzymującej uprzednio już wyrażane zastrzeżenia wobec zmian modelowych w ruchu młodzieżowym. W tej sytuacji dalsza dyskusja o zjednoczeniu nie miała sensu.

Nowe kierownictwo PZPR wyłonione po tragicznych wydarzeniach na Wyrbrzeżu w grudniu 1970 r. zmieniło jednak uprzednią politykę partii wobec młodzieży. Sygnalizowano to już na VI Zjeździe PZPR, a bardziej konkretne sugestie przedstawiono na obradującym w listopadzie 1972 r. VII plenum KC PZPR. Plenum poświęcone było analizie sytuacji wśród młodzieży w Polsce.

Nie wypowiadając się w sposób arbitralny co do kierunku zmian organizacyjnych, wskazano jednak niedwuznacznie, że powinny one zmierzać ku unifikacji ruchu. Po konsultacjach z kierownictwem organizacji młodzieżowych zgodzono się na federację. Łącząc luźnymi więzami organizacyjnymi wszystkie związki młodzieży, federacja miałaby zarządzać centralnie pewnymi dziedzinami działalności tych organizacji. Chodziło tu przede wszystkim o pion propagandy i szkolenia mający istotne znaczenie w rozwijaniu pracy ideowo-wychowawczej. Uznano również za konieczne pogłębienie środowiskowego charakteru poszczególnych związków poprzez ściślejsze określenie zasięgu ich działania.

Z udziałem 600 delegatów reprezentujących wszystkie organizacje młodzieżowe 7 lutego 1973 r. odbyła się w Warszawie Krajowa Narada Aktywu Młodzieżowego. Uczestnicy narady w przyjętej rezolucji stwierdzili:

"Możliwości lepszego współdziałania i koordynacji poczynań programowych i organizacyjnych oraz wspólnego działania środowiskowych organizacji w

sprawach ogólnospołecznych i ogólnopaństwowych widzimy w powołaniu Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej¹.

W ciągu lutego i marca 1973 r. odbyły się zjazdy czterech organizacji młodzieżowych, których delegaci opowiedzieli się za utworzeniem federacji. Zjazdy przyjęły nowe programy działalności związków, dostosowując je do nowych warunków pracy w zintegrowanym ruchu. Zatwierdziły również pewne zmiany w profilu działania zmierzające do lepszego dostosowania poszczególnych związków do przyszłej struktury federacji. Związek Młodzieży Socjalistycznej ograniczył zakres swej działalności do młodzieży robotniczej, uznając, że pracę wychowawczą wśród młodzieży szkół średnich - poza zawodowymi i przyfabrycznymi - powinien prowadzić Związek Harcerstwa Polskiego. Związek Młodzieży Wiejskiej przyjął nazwę Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej. Koła Młodzieży Wojskowej, stanowiące swoiste przedłużenie działalności ideowo-politycznych organizacji młodzieżowych w wojsku, przekształcone zostały w pełni samodzielną organizację. Aktu tego dokonano podczas zwołanej 5 marca 1973 r. narady aktywu KMW. W przyjętej wówczas rezolucji sformułowano nową nazwę organizacji: Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej.

Największe zmiany nastąpiły w środowisku akademickim. Zarówno V Zjazd ZMS, zwołany w dniach 16-18 lutego 1973 r. i V Zjazd ZMW zwołany w dniach 23-25 lutego 1973 r., jak i obradujący w dniach 26-28 marca 1973 r. VIII Kongres ZSP, przyjęły zbliżone w treści uchwały w sprawie powołania jednej, ideowo-politycznej, masowej organizacji studenckiej. Jednostki organizacyjne ZMS i ZSMW na wyższych uczelniach postanowiono połączyć z uczelnianymi strukturami ZSP we wspólny związek, który przyjął nazwę Socjalistyczny Związek Studentów Polskich. Aktu zjednoczenia dokonano w czasie obrad VIII Kongresu ZSP, który tym samym przekształcił się w I Zjazd SZSP. Zjazd wykonał rutynowe czynności uchwalając statut i deklarację programową oraz wybierając władze naczelne. Pierwszym przewodniczącym został Eugeniusz Mielczarek. Następnie funkcję tę pełnili: Stanisław Gabrielski (10 XI 1976 - 12 X 1980) i Tadeusz Sawic (12 X 1980 - 19 XI 1982).

Na wspólnym posiedzeniu kierowniczych instancji wszystkich organizacji młodzieżowych 11 kwietnia 1973 r. powołana została Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Tworzyły ją: Związek Młodzieży Socjalistycznej, Związek Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej, Związek Harcerstwa Polskiego, Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej i Socjalistyczny Związek Studentów Polskich. W chwili powołania FSZMP związki te skupiały w swych szeregach blisko pięć milionów młodzieży.

¹ Rezolucja. „Trybuna Ludu” 8 II 1973, nr 38.

Tabela 1.**Stan liczebny związków młodzieży przed powołaniem FSZMP**

Nazwa organizacji	Liczba członków	Liczba kół (drużyn, grup)
ZMS	1 296 636	53 179
ZMW	1 041 573	34 030
ZHP	2 056 602	63 004
ZSP	192 287	8 747

Federacja, której przewodniczyli kolejno: Stanisław Ciosek, Zdzisław Kurowski, Krzysztof Trembaczkiewicz i Andrzej Kołtek, przyjęła wspólny dla wszystkich związków program działania, którego myślą przewodnią miało być dążenie do wykorzystania w jak największym zakresie energii, wiedzy i kwalifikacji młodego pokolenia w procesie rozwoju kraju.

Tak górnolotnie sformułowane hasło miało głównie aspekt propagandowy. Było na tyle pojemne, że mogło pomieścić wszelkie inicjatywy aktywizujące młodzież tak na polu propagandowym, jak też produkcyjnym.

Federacja związków młodzieży w formie, w jakiej powołano ją w 1973 roku, była swego rodzaju kompromisem, na który zgodzili się wszyscy partnerzy i który zyskał poparcie kierownictwa PZPR. W Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej było to rozwiązanie nowatorskie. Powołanie federacji nie zakończyło zresztą dalszych poszukiwań mających na celu udoskonalenie przyjętego modelu. Wysuwano postulat dalszej integracji, wyrażając przekonanie, iż zjednoczenie trzech organizacji skupiających młodzież pracującą i wojskową wzmocni polityczną pozycję ruchu młodzieżowego.

2. Pierwsze lata działalności ZSMP

28 kwietnia 1976 r., równoległe w tym samym czasie, odbyły się VI Zjazd ZMS, VI Zjazd ZSMW oraz narada aktywu SZMW. Na zjazdach i naradzie podjęto analogiczne uchwały o połączeniu trzech wymienionych związków w jedną organizację. Delegaci zjazdów i narady stali się następnie uczestnikami

³ Sprawozdanie Zarządu Głównego ZMS i Głównej Komisji Rewizyjnej na V Krajowy Zjazd Związku Młodzieży Socjalistycznej, W-wa 1973 s.56; Podstawowe dokumenty i materiały V Krajowego Zjazdu ZMW (23-25 II 1973), W-wa 1973 s.61; VIII Kongres ZSP, Kongres Studentów Polskich, I Zjazd SZSP, W-wa 1975 s.21; Sprawozdanie Rady Naczelnej Związku Harcerstwa Polskiego za lata 1973-1977, W-wa 1977 s.50.

dwudniowego zjazdu, na którym proklamowano utworzenie Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej. Przewodniczącym Zarządu Głównego ZSMP został dotychczasowy przewodniczący ZG ZMS Krzysztof Trembaczkiewicz. II Zjazd ZSMP, obradujący w dniach 28-30 kwietnia 1980 r., wybrał przewodniczącym związku Andrzeja Kołtka.

Jednym z głównych motywów powołania FSZMP było zwiększenie udziału organizacji młodzieżowych w rozwiązywaniu społecznych i ekonomicznych problemów młodego pokolenia. A problemy te wzrastały w miarę, jak coraz liczniejsze roczniki powojennego wyżu demograficznego dorastać zaczynały do wieku produkcyjnego, wchodząc równocześnie w społeczeństwo dorosłych. Program FSZMP zakładał wzmocnienie funkcji ideowo-wychowawczych organizacji młodzieżowych, zarówno wobec swych członków, jak i całej młodzieży. Zakładał także ściślejszą synchronizację wspólnych działań wynikających z potrzeb przechodzącego w coraz trudniejsze etapy rozwojowe kraju.

Nawiązując do tradycji swych ideowych poprzedników działających w latach PRL, Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej dążył do skupienia energii i ambicji młodzieży pracującej na poprawie jakości pracy i efektywności gospodarowania. Chodziło o społeczne wsparcie wszelkich inicjatyw mających na celu zwiększenie produkcji artykułów przemysłowych i żywności oraz produkcji eksportowej, o rozumienie potrzeby oszczędzania i racjonalnego wykorzystywania wszystkich istniejących rezerw. Mobilizował członków do zwalczania wszelkich przejawów niezdyscyplinowania, dezorganizacji, bierności i jałowego krytykanctwa.

Już w pierwszym roku działalności związku efekty ekonomiczne Turnieju Młodych Mistrzów Gospodarności i Młodych Mistrzów Techniki zamknęły się kwotą około 9 miliardów złotych, w postaci zaoszczędzonych materiałów, surowców i energii, dodatkowej produkcji oraz nowatorskich rozwiązań technicznych i technologicznych. W TMMG uczestniczyło 5520 organizacji zakładowych i samodzielnych kół ZSMP. Nową inicjatywą stał się, zapoczątkowany w województwie gdańskim i elbląskim, Turniej Młodych Mistrzów Organizacji - propozycji współzawodnictwa w dziedzinach służących lepszej efektywności i poprawie dyscypliny pracy. W ponad 870 zakładach realizowany był, z inicjatywy członków związku, konkurs pod nazwą "Polskie znaczy doskonale", przyczyniając się wielokrotnie do wykonania i przekraczania napiętych zadań eksportowych.

Na największych inwestycjach tamtych lat, w Hucie Katowice, kopalniach miedzi, elektrowniach Dolna Odra i Kozienice, Fabryce Samochodów Małolitrażowych w Bielsku-Tychach młodzieżowe brygady przodowały w realizacji zadań planowych. ZSMP pomagał też w kompletowaniu wysokokwalifikowanych załóg. Na placu budowy i w samej Hucie Katowice na początku 1977 r. pracowało ponad 500 brygad młodzieżowych. Wizytówką dobrej,

rekordowej pracy stały się wyniki uzyskiwane przez budowniczych gazociągu orenburskiego i ropociągu połockiego, wśród których dwu i półtysięczną grupę stanowili członkowie ZSMP. Patronaty młodzieżowe Gdańska, Gdyni i Szczecina nad produkcją nowoczesnych, prototypowych jednostek na eksport, wspierane były ożywionymi kontaktami organizacji ZSMP z zakładów kooperujących, co umożliwiało terminową dostawę koniecznych maszyn i urządzeń.

Kontynuacja zainicjowanej jeszcze w latach pięćdziesiątych przez Związek Młodzieży Wiejskiej akcji "Každy kłos na wagę złota" ukazała możliwość rozwijania we wspólnym związku młodzieży pracującej miast i wsi takich form działania, jak organizowanie robotniczych brygad polowych, pomoc w naprawie maszyn i urządzeń rolniczych, przyspieszanie inwestycji realizowanych na wsi i w przemyśle rolno-spożywczym. W pracach żniwnych, w ramach pierwszej w ZSMP akcji "Každy kłos na wagę złota", uczestniczyło ponad milion młodzieży ze wszystkich środowisk. Pracowało ponad 3500 brygad naprawy maszyn i sprzętu rolniczego oraz ponad 4000 brygad omlotowych i transportowych.

Młodzież robotnicza realizowała liczne zobowiązania służące wzrostowi produkcji traktorów, kombajnów i innych maszyn rolniczych, nawozów i środków ochrony roślin, urządzeń transportowych i materiałów budowlanych dla wsi. Organizacja stołeczna ZSMP podjęła, największy w tym zakresie, patronat nad rozbudową zakładów przemysłu ciągnikowego "Ursus".

Sprawdzoną, masową formą wychowania przez pracę, był powszechny udział członków ZSMP w takich inicjatywach jak Dzień Czynu Partyjnego, ogólnokrajowa zbiórka złomu, ogólnomłodzieżowa "Wiosna Czynów", akcja "Zazieleni się kraj cały", "Zbieramy plony jesieni" itp.

W wyniku realizacji podjętych prac i zobowiązań młodzieży uzyskano dodatkową produkcję w przemyśle i rolnictwie, poprawił się wygląd wielu miast i wsi, wybudowano kilkanaście nowych obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych.

W ramach akcji "Zazieleni się kraj cały" zasadzono m.in. 7,5 miliona drzew i krzewów. Rosło również systematycznie konto Funduszu Akcji Socjalnej Młodzieży. W różnych pracach na rzecz FASM brało udział ponad 79 000 osób. Suma uzyskanych efektów w 1976 r. wyniosła 74 551 000 złotych, a w latach następnych systematycznie wzrastała.

Wyzwalaniu patriotycznych motywacji rzetelnej pracy dla Ojczyzny służyła działalność szkoleniowa. Jej celem było wyposażenie członków ZSMP w określone przekonania i postawy ideowe, ukształtowanie w nich emocjonalnego stosunku do naczelnych wartości ideologii socjalistycznej, w imię których człowiek gotów jest działać i występować w ich obronie.

Za jedno z podstawowych zadań programowych i wychowawczych ZSMP uznawano kształtowanie wśród młodych dążenia do wysokich kwalifikacji

zawodowych, jako koniecznego warunku pełnowartościowego obywatela, a także kształtowania w związku z tym na zdobywanie wiedzy i powszechność samokształcenia, wynikającej z właściwego zrozumienia potrzeb kraju i osobistych szans życiowych.

Znaczący wkład w rozwój i doskonalenie systemu kształcenia ustawicznego młodzieży pracującej wniosły Uniwersytety Robotnicze ZSMP. W roku 1976 absolwentami organizowanych przez UR-y kursów ogólnowsiatowych i zawodowych było 129 141 osób. W ponad 75% gmin i miasteczek działały Gminne Rady Oświaty i Postępu Rolniczego, współuczestniczące w planowaniu i realizacji wszystkich form oświaty rolniczej oraz jej popularyzowaniu w środowisku wiejskim.

Angażując młodych do aktywnego udziału w społecznym ruchu kulturalnym, ZSMP dążył do utrwalenia i rozwijania kulturotwórczej roli środowiska robotniczego. Służył temu udział w Przeglądzie Aktywności Kulturalnej Ludzi Pracy "Człowiek - Praca - Twórczość". Kilkaset organizacji zakładowych uczestniczyło w realizacji programu "Sojusz Świata Pracy z Kulturą i Sztuką". Ogłoszony przez miesięcznik "Nasz Klub" konkurs pn. "Razem w Pracy i Zabawie" stał się okazją do zaprezentowania dorobku kół ZSMP działających w środowisku wiejskim, sprzyjając pozyskiwaniu nowego aktywu i ożywieniu pracy społecznych rad klubów.

Do całego środowiska młodzieży pracującej zaadresowane zostało współzawodnictwo placówek kulturalnych pn. "Szukajmy się w klubie". W plebiscycie "Mistrz Pracy Klubowej" wyłaniano najlepszych działaczy spośród gospodarzy młodzieżowych klubów i świetlic.

3. Przewycięzanie kryzysu

Utworzenie w 1976 r. Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, a następnie przyjęcie zasady pełnienia funkcji przewodniczących poszczególnych instancji FSZMP, od Rady Głównej począwszy, przez przewodniczących równorzędnych instancji ZSMP, spowodowało swoiste przegrupowanie sił w federacji. Dominująca pozycja ZSMP, zamiast rozszerzyć, ograniczyła w praktyce zakres międzyorganizacyjnej współpracy. Uprzednie wspólne programowanie w coraz większym stopniu zastępowano wzajemnym informowaniem się o pracach poszczególnych związków. Osłabły działania FSZMP na szczeblu wojewódzkim, uległa rozluźnieniu więź między podstawowymi ogniwami organizacyjnymi ZSMP, SZSP i ZHP. Przyczyn tego zjawiska upatrywać należało zarówno w utożsamianiu aparatu federacji z aparatem ZSMP, jak też coraz wyraźniej uwidaczniającej się zmianie stylu pracy organizacji młodzieżowych, polegającej na zastępowaniu społecznych form działalności działaniami typu instytucjonalnego, ograniczającymi i tak już nieliczne samodzielne inicjatywy młodzieży.

Rada Główna FSZMP rozpatrywała na swych plenarnych posiedzeniach ważne dla ruchu młodzieżowego i całej młodzieży problemy. Jednakże realizacja uchwał podejmowanych w omawianych kwestiach była często zbyt połowiczna by spełnić pokładane w nich nadzieje i oczekiwania. Wynikało to zarówno z wewnętrznej słabości ruchu młodzieżowego, jak i metod sprawowania kierowniczej roli przez partię w tymże ruchu. Dla kierownictwa PZPR, jak też kierownictwa federacji, częstokroć ważniejszy wydawał się propagandowy aspekt podejmowanych problemów niż sposoby ich rozwiązywania. Stąd nazbyt często deklaracje o ważnej roli młodzieży i jej organizacji w kształtowaniu oblicza ówczesnej Polski rozmiękały się z praktyką dnia codziennego.

Dyskusje na temat dorobku ruchu młodzieżowego prowadzone w latach siedemdziesiątych, jak też oceny sformułowane przez działaczy FSZMP po rozwiązaniu federacji w 1981 r., wykazały niezbicie, iż źródeł słabości ruchu upatrywać należy w przyjętej przez ówczesne kierownictwo PZPR taktyce pozyskiwania młodzieży. W odróżnieniu od lat poprzednich, gdy w partyjnych ocenach ruchu dominowała krytyka, czasami nawet nie w pełni uzasadniona, po roku 1970 poczęto schlebiać młodzieży. Uznano, iż tego rodzaju postępowanie sprzyjać będzie wzrostowi ambicji młodego pokolenia, co z kolei pozwoli stawiać mu coraz trudniejsze zadania. Schlebając młodym, równocześnie coraz więcej im obiecywano, nie zastanawiając się, czy są to obietnice realne.

Nie jest to zresztą jedyny przykład nieodpowiedzialności ekipy rządzącej Polską w końcu lat siedemdziesiątych. Jej woluntarystyczne poczynania w dziedzinie ekonomicznej stały się przyczyną ciężkiego kryzysu gospodarczego. Rozbudzenie aspiracji młodzieży, kiedy nie było szans ich zaspokojenia, doprowadzić miało w przyszłości do głębokiego kryzysu zaufania młodego pokolenia w stosunku do partii, rządu i wszystkich niemal instytucji państwowych.

Zrzeszone w federacji związki młodzieży formułowały program odzwierciedlający potrzeby młodych ludzi. Również ZSMP, skupiający głównie młodzież pracującą, wstępującą na samodzielną drogę życiową, na której w coraz większym stopniu piętrzyły się trudności natury zawodowej i bytowej, sformułował taki program.

Program ZSMP był adekwatny do głoszonych wówczas i akceptowanych przez partyjne i państwowe kierownictwo haseł o pokoleniu wielkiej szansy i jego olbrzymich perspektywach. W rzeczywistości hasła i budowane na ich podstawie nadzieje młodzieży okazywały się niemożliwe do realizacji.

Wstrząsy społeczne, jakie od sierpniowych strajków na Wybrzeżu przeszły przez kraj, wywołały dyskusję nad politycznymi i ekonomicznymi skutkami powstałego kryzysu. Podobnie jak to było w 1956 r. dyskusja ta wywołała żywy rezonans wśród młodzieży. Krytycznej ocenie poddano przyjęty w organizacjach młodzieżowych styl działania, wysunięto postulaty zmian gwarantujących

większą samodzielność ruchu młodzieżowego. Uznano, iż organizacje młodzieżowe winny zdynamizować swą działalność, ażeby przełamać cechującą masy członkowskie bierność i obojętność i odzyskać nadwątlony autorytet. Bierność stanowiła w dużej mierze pochodną atmosfery, jaka wytworzyła się w społeczeństwie w drugiej połowie lat siedemdziesiątych, kiedy to mnożyły się symptomy narastającego kryzysu. Organizacje młodzieżowe dostosowywały się w swej pracy polityczno-propagandowej do wymogów rozmiągającej się z odczuciami społecznymi propagandy sukcesu, tym samym w poważnym stopniu nadwerężając stopień zaufania młodzieży do swych politycznych reprezentantów.

Po sierpniu 1980 r. nastąpiła gwałtowna przemiana, jeśli chodzi o aspiracje, dążenia i postawy młodego pokolenia. Świadomość niemożności relatywnie szybkiego zaspokojenia potrzeb bytowych rekompensowało ono sobie wzmożonymi aspiracjami politycznymi. W ten sposób młodzi mieli nadzieje - poprzez wymuszenie - szybciej osiągnąć zamierzone cele. Jest to także wytłumaczenie tego, dlaczego tak licznie zasilili szeregi powstałej wówczas "Solidarności"

W krytycznym okresie z całą ostrością obnażone zostały błędy popełnione w latach siedemdziesiątych w polskim ruchu młodzieżowym. Hasłami o rzekomej jedności moralno-politycznej narodu w rzeczywistości zamazywano ideowo-polityczne oblicze związków młodzieży. Niejako automatycznie powodowało to zanik umiejętności walki politycznej. Koncentrując uwagę na instytucjonalnych formach współpracy z organami państwowymi ograniczano, a może po prostu bagatelizowano zasady pracy organicznej, w największym stopniu wyzwalając inicjatywę młodzieży.

To wszystko wymagało krytycznego przewartościowania wcześniejszej działalności poszczególnych organizacji młodzieżowych oraz innego spojrzenia na sposób zaspokajania przez nie potrzeb młodego pokolenia. Przyczyn zaistniałego kryzysu zaufania dopatrywano się w niewłaściwym rozkładaniu akcentów, schematycznych formach działania, a także w nadzbyt scentralizowanym modelu organizacyjnym. Przedmiotem ostrych ataków stała się koncepcja Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Powszechnie wyrażano zdanie, że FSZMP w kształcie, jaki nadano jej w 1976 r., nie zdała egzaminu. Opinia powyższa znalazła odzwierciedlenie w uchwałach zjazdów organizacji młodzieżowych zwoływanych na przełomie 1980 i 1981 r. Kolejno SZSP na swym III Zjeździe w grudniu 1980 r., ZHP na VII Zjeździe w marcu 1981 r. i ZSMP na III Nadzwyczajnym Zjeździe w kwietniu 1981 r. ogłaszały deklaracje o wystąpieniu z federacji. W ten sposób, formalnie z chwilą wystąpienia ostatniej stowarzyszonej organizacji, to jest ZSMP, w kwietniu 1981 r., a praktycznie już od końca 1980 r., Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej przestała istnieć.

Brak zaufania wśród młodego pokolenia, wyrażony masowym udziałem w proteście robotniczym w sierpniu 1980 r., a następnie w strajkach, manifestacjach i tym podobnych wystąpieniach kontestacyjnych lat 1980-1981, posiadał wielorakie źródła. Jednym z nich była pogarszająca się w wyniku zagranicznych zadłużeń sytuacja gospodarcza kraju i związane z nią coraz trudniejsze warunki startu życiowego młodzieży, innym atmosfera polityczna lat siedemdziesiątych i preferowany wówczas styl życia, największe możliwości stwarzające ludziom obdarzonym zwykłym sprytem i umiejętnością wyciągania korzyści z zajmowanych stanowisk i nawiązywanych kontaktów. Coraz powszechniejszy stawał się ideał indywidualnego dorabiania się wszelkimi sposobami i za wszelką cenę, a równocześnie rosła rozpiętość pomiędzy poziomami życia - ten wysoki osiągały jednostki o dużej sile przebiccia, nie zawsze wynikającej z ich osobistych walorów zawodowych czy intelektualnych, raczej z umiejętności nawiązywania korzystnych stosunków.

Burzliwy rozwój sytuacji politycznej, ogromne napięcie społeczne, zarysowująca się perspektywa politycznego pluralizmu nie pozostawały bez wpływu zarówno na atmosferę panującą w ówczesnych związkach młodzieży jak i postawę ich aktywu. Wyczuwając nastroje swych członków organizacje te zmieniały gradacje dotychczasowych celów, poszukując zarazem nowych, adekwatnych do zaistniałej sytuacji form i metod działania. Domagały się zmian w polityce państwa wobec młodzieży, stworzenia takich mechanizmów społecznych i ekonomicznych, które umożliwiłyby prawdziwy, a nie tylko werbalny awans młodych ludzi w obranym zawodzie, a związkom młodzieży stwarzałyby warunki do autentycznej reprezentacji i obrony interesów młodego pokolenia. Zgłaszając gotowość młodych do współuczestnictwa w rozwiązywaniu trudności i przezwyciężaniu kryzysu, żądano gwarancji, iż trud ich nie zostanie ponownie zmarnowany.

W owym czasie aktywność młodzieży przejawiała się głównie w dyskusjach nad popełnianymi błędami oraz aktualnymi perspektywami młodego pokolenia, a także rolą, jaką w zaspokajaniu tych dążeń winny spełniać organizacje młodzieżowe. Działo się tak również w ZSMP. Poprzez dominujący początkowo nurt krytyczny stopniowo przebijając się wszak zaczęły głosy wzywające do tworzenia konstruktywnego programu działania i stawiające konkretne propozycje. Taka właśnie atmosfera panowała na zwołanym w dniach 4-5 grudnia 1980 r. w Śródborowie koło Warszawy plenum Zarządu Głównego ZSMP. Krytyka stylu i metod działania ZSMP mobilizowała aktyw tej organizacji do zwiększenia atrakcyjności i skuteczności pracy zarówno instancji kierowniczych, jak i niższych ogniw związku.

Równocześnie coraz bardziej zdecydowanie przeciwstawiano się tendencjom zmierzającym do likwidacji organizacji. Jak często w sytuacjach kryzysowych bywa, nasilała się krytyka dotychczasowej działalności związku.

Nie kwestionowano jednak potrzeby dalszego istnienia ZSMP, postulowano natomiast ograniczenie sfery jego działań głównie do środowiska robotniczego. Wysuwano propozycje odtworzenia organizacji środowiskowych / przede wszystkim chodziło o restytucję ZMW/, a tym samym powrotu do stanu sprzed 1976 r.

Poszukując nowych form i dziedzin działania, aktyw ZSMP musiał więc równocześnie podjąć walkę o zachowanie jedności własnych szeregów. Reaktywowanie działalności Związku Młodzieży Wiejskiej /3grudnia 1980 r./ stanowiło wymowny dowód kwestionowania wielośrodowiskowej formuły ZSMP i prób eliminacji tego związku ze wsi. Również w środowisku robotniczym - choć w skali nieporównywalnie mniejszej - podejmowano próby likwidacji ZSMP. Postulaty w tej kwestii sugerowały utworzenie autonomicznej organizacji młodzieży robotniczej, luźno powiązanej z PZPR. Za przykład służyć może sformułowana w tym duchu propozycja Zarządu Zakładowego ZSMP "Towimor" w Toruniu. Dodajmy, że organizacja partyjna "Towimoru" w tym czasie wystąpiła z propozycją utworzenia wewnątrz PZPR tak zwanych struktur poziomych, stwarzających możliwość podejmowania przez skonfederowane organizacje partyjne działań bez instrukcji i konsultacji ze strony Komitetu Centralnego PZPR.

Propozycje w sprawie zmian strukturalnych ZSMP z zasady płynęły z zewnątrz związku. Rada Młodzieży Robotniczej, jak i Rada Młodzieży Wiejskiej, działające przy ZG ZSMP, zdecydowanie opowiadały się za utrzymaniem jedności organizacyjnej młodzieży pracującej w Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej.

Aktyw ZSMP nie podejmował dyskusji na temat związków swej organizacji z PZPR. Krytycznie wypowiadał się za to na temat dotychczasowych form i metod pracy partyjnej wśród młodzieży. Instancjom i aparatu partyjnemu zarzucano dyrygowanie związkiem, nadmierne wtrącanie się do jego spraw wewnętrznych, stosowanie biurokratycznych metod pracy politycznej, brak systematyczności, a czasami wręcz zupełny zanik zainteresowania problemami młodzieży. Ta w wielu aspektach słuszna krytyka przyczyniła związkowi wiele kłopotów. W gorącym politycznie 1981 roku zmalało zainteresowanie instancji partyjnych sprawami ZSMP. Tymczasem takie zainteresowanie było bardziej potrzebne niż kiedykolwiek, zważywszy, iż mniej doświadczony aktyw organizacji młodzieżowej, pozbawiony wsparcia organizacji partyjnej, stawał w bataliach politycznych w niekorzystnej sytuacji wobec przeciwnika, a w dwuznacnej wobec własnych członków. Swoistą ilustrację stosunków między PZPR a ZSMP stanowi fakt stosunkowo niewielkiej reprezentacji członków związku na poszczególnych konferencjach partyjnych i samym IX Zjeździe PZPR, a co się z tym wiąże, w instancjach wojewódzkich i Komitecie Centralnym.

4. III Zjazd ZSMP i jego konsekwencje

Ważnym wydarzeniem, które przyczyniło się do zespolenia szeregów związku, pozwoliło opracować taktykę bieżących działań i wzbogaciło je o nowe akcenty polityczne i wychowawcze, stał się III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP. Zjazd obradował w Warszawie w dniach 23 - 28 kwietnia 1981 r. W gorącej, czasami wręcz burzliwej dyskusji, prowadzonej podczas obrad plenarnych, jak też na forum 15 zespołów problemowych, poruszano wszelkie nurtujące młodzież problemy. Zgłoszone w toku dyskusji postulaty w dużym stopniu zostały uwzględnione w przyjętych przez zjazd uchwałach i rezolucjach. Spowodowały też określone korekty w polityce rządu wobec młodzieży. Przypomnieć należy, że właśnie na III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP padła propozycja utworzenia instytucji rządowej zajmującej się problemami młodego pokolenia, urzeczywistniona następnie przez powołanie Komitetu Rady Ministrów ds. Młodzieży.

Poza uchwaleniem nowego statutu i stanowiącej jego integralną część deklaracji programowej oraz przyjęciem uchwały głównej, zjazd w odrębnych dokumentach wyraził swe stanowisko w sprawach dotyczących warunków życia młodej rodziny, polityki rządu wobec wsi oraz gospodarki żywnościowej, podstawowych założeń reformy gospodarczej, kształtowania i ochrony środowiska, oświaty i wychowania, prawa młodzieży do udziału w kulturze, stosunkach międzynarodowych. Ponadto przyjęto uchwały w kwestii współdziałania związków młodzieży, a także agend i prasy młodzieżowej dotychczas podległych FSZMP. Jeśli chodzi o pierwszą kwestię, zobowiązano Zarząd Główny ZSMP do wspólnego z innymi zbliżonymi ideowo organizacjami określenia formuły wzajemnej współpracy, która wyrażałaby wspólnotę obiektywnych celów i interesów młodzieży oraz zapewniła równe prawa wszystkim związkom. W kwestii następnej związek zobowiązał się przejąć pieczę nad ukazującymi się do tej pory pod firmą FSZMP organami prasowymi, a także nad społecznymi agendami federacji, między innymi nad istniejącą od 1956 r. Komisją Historyczną Organizacji Młodzieżowych, która wówczas przyjęła nazwę Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego przy ZG ZSMP.

Przyjęty przez zjazd statut nadawał szczególne znaczenie społecznym formom działania organizacji i jej kolegialnym, wybieralnym ciałom statutowym. Deklaracja programowa określała związek jako organizację polityczną, wielośrodowiskową, włączającą się w proces odnowy po stronie sił prosocjalistycznych, wychowującą młodzież w duchu ideałów socjalizmu.

Uchwała III Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP między innymi zobowiązywała Zarząd Główny do przekazania IX Zjazdowi PZPR katalogu spraw młodzieży, które winny być uwzględniane w polityce partii i państwa, a delegatów - członków PZPR, do przedstawiania dorobku zjazdu na zebraniach, konferencjach oraz IX Zjeździe PZPR. Upatrując w związkach zawodowych sojusznika w walce o

interesy młodzieży miast i wsi oraz partnera w podejmowaniu inicjatyw służących społecznemu pożytkowi i poprawie warunków życia, ZSMP opowiedział się za współpracą z całym ruchem zawodowym, to jest Niezależnym Samodzielnym Związkiem Zawodowym "Solidarność", związkami branżowymi i związkami autonomicznymi. Z podobnych względów wyraził gotowość współpracy ze wszystkimi organizacjami młodzieżowymi, zwracając się do ich członków z apelem "o stworzenie wspólnego frontu walki o nasze wspólne sprawy"³.

Wybrany na III Zjeździe Zarząd Główny ZSMP funkcję przewodniczącego powierzył Jerzemu Jaskierni. Powołano również pięciu wiceprzewodniczących. Etatowym wiceprzewodniczącym dla spraw organizacyjnych został Wiesław Osuchowski. Pozostali czterej pełnili te funkcje społecznie. Zajmowali się oni problemami środowiskowymi: Jarosław Klima przejął sprawy młodzieży robotniczej, Roman Kubalak - młodzieży wiejskiej, Tadeusz Rzepecki - młodzieży wojskowej, Mirosław Demczuk - młodzieży szkolnej.

W związku z objęciem przez Jerzego Jaskiernię stanowiska sekretarza generalnego Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego oraz przejściem Wiesława Osuchowskiego do pracy w aparacie państwowym 2 września 1984 r. plenum ZG ZSMP przewodniczącym związku wybrało Jerzego Szmajdzińskiego, a wiceprzewodniczącym Krzysztofa Janika. Obaj wybrani zostali na te same stanowiska przez IV Zjazd ZSMP /26-29 kwietnia 1985 r./

III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP, a szczególnie kampania przedzjazdowa, pozwoliły dokonać przeglądu efektywnych osiągnięć związku i zbadać jego polityczną kondycję. Ustalono, iż liczebność związku przekracza 2 miliony członków, a więc jest zbliżona do stanu z 1976 roku. / W 1980 r., przed II Zjazdem, ZSMP liczył około 2 600 000 członków/. W ciągu roku stan organizacji zmalał więc o 20%, co nie było, zważywszy na skutki posierpniowego kryzysu, ubytkiem katastrofalnym. Tym bardziej, że znaczny odsetek tych którzy opuścili szeregi ZSMP znalazł się w Związku Młodzieży Wiejskiej. Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej nadal odgrywał pierwszoplanową rolę w polskim ruchu młodzieżowym.

Pomimo skomplikowanej sytuacji politycznej i zamętu ideowego wyraźnie uwidaczniającego się wśród aktywu związku, ZSMP nie odstąpił od ideologicznych pryncypiów, opowiadając się za socjalistycznym modelem rozwoju Polski. Wszakże sytuacja w organizacji nie była jednoznaczna. Jak to ocenił później ówczesny sekretarz ZG ZSMP Krzysztof Janik, ogniwa terenowe nie zawsze potrafiły określić swe pozycje ideowe. *"Nie bez znaczenia był tu fakt - pisze Janik - iż przeważający odsetek robotniczej części ZSMP należał równocześnie do NSZZ >>Solidarność<<, co w decydujących politycznie momentach osłabiało ideowe i polityczne oddziaływanie ZSMP na młodzież. Dotyczyło to zwłaszcza*

³ Uchwała III Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP. "Pokolenia" 1981 nr 7 s.12.

sytuacji krytycznych, kiedy członkostwo w >>Solidarności<< stwarzało konflikt między tą przynależnością, a lojalnością wobec ZSMP"⁴.

Członków organizacji, uwzględniając ich postawy i polityczne poglądy, można było wówczas podzielić na trzy grupy. Oprócz sporej liczby tych, którzy próbowali zachować neutralność, niemały odsetek członków przejawiał znaczną aktywność stojąc po jednej lub drugiej stronie społecznego konfliktu. Trudniejsze zadanie stało przed tymi, którzy opowiadali się za utrzymaniem politycznego charakteru organizacji. Stronnicy "Solidarności" zamierzali obarczyć organizację jedynie troską o zaspokajanie potrzeb socjalno-bytowych młodzieży, sprawy polityczne cedując na "Solidarność". Ukształtowanie się tych dwóch tendencji rodziło niebezpieczeństwo rozbicia organizacji, na co opozycja po cichu liczyła. Bardziej wyrobiona politycznie część aktywu ZSMP okazała jednak dość siły, by nie dopuścić do rozłamu, a swój punkt widzenia i swoją ocenę sytuacji narzucić reszcie organizacji.

Pozostając organizacją polityczną, ZSMP nie przestał być równocześnie rzecznikiem interesów młodzieży. Podejmując liczne przedsięwzięcia w trudnych ówczesnie warunkach, związek starał się potwierdzić swą obecność w zakładach pracy. Rosła liczba różnego rodzaju inicjatyw, ważnych dla wszystkich, bądź tylko dla konkretnego zakładu pracy. Jedną z nich była akcja robotnicy - rolnikom, kiedy to członkowie organizacji zakładowych podejmowali prace na rzecz rolnictwa. Znaczne możliwości, jeśli idzie o wyprowadzenie kraju z kryzysu, widział ZSMP w dalszym rozwijaniu ruchu racjonalizatorskiego i wynalazczego, dlatego też kontynuowano, mimo różnorodnych trudności, odziedziczony po ZMS Turniej Młodych Mistrzów Techniki, a także Turniej Młodych Mistrzów Organizacji.

Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej powstał w warunkach politycznych i ekonomicznych diametralnie różnych od tych, w jakich działa obecnie. W takiej sytuacji ewolucja form i metod działalności stawała się rzeczą oczywistą. Niemniej myśl przewodnia ZSMP, jaką jest działanie na rzecz młodzieży i ułatwiania jej życiowego startu, pozostała niezmienną.

---

⁴K. Janik, Między sierpniem a grudniem, "Pokolenia" 1982, nr 5, s. 19-20.

Witold Firak

Przewodniczący Krajowej Rady Koordynacyjnej ZSMP

(kwiecień 1993-luty 1997)

Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej w latach 1990-2002

Po 1989 roku polska młodzież musiała odnaleźć się w nowych warunkach społecznych, ekonomicznych i politycznych. Przed ZSMP stanęły więc nowe zadania i wyzwania, tym bardziej, że kilka miesięcy po V Zjeździe przygotowany wcześniej i przyjęty program stracił swoją aktualność. Sytuacja w kraju zmieniła się bardzo szybko - radykalnym zmianom musiały więc ulec również formy naszej pracy.

Związek stanął wobec alternatywy: przystosować się do nowych warunków działania albo "umrzeć śmiercią naturalną".

1. Początek lat dziewięćdziesiątych - okres poszukiwania tożsamości

W czerwcu 1989 roku rząd podjął decyzję o wycofaniu dotacji dla organizacji młodzieżowych. Informacja o tym dotarła do ZSMP 1 lipca 1989 roku. Niemal natychmiast podjęto działania oszczędnościowe, takie jak redukcja zatrudnienia, wstrzymanie inwestycji, obniżanie kosztów stałych. Związek nie otrzymywał w tym czasie żadnych środków finansowych z zewnątrz, wydatki osobowe oraz koszty stałe były pokrywane z funduszy wypracowanych przez ZSMP bądź ze sprzedaży majątku będącego jego własnością.

Na przełomie 1989 i 1990 roku Związek miał jeszcze szeroko rozbudowaną strukturę, na którą składały się jednostki w tzw. "sferze działalności podstawowej" (Zarząd Główny, Zarządy Wojewódzkie, 11 Uniwersytetów Ludowych, 4 Szkoły Aktywu, Turniej Młodych Mistrzów Techniki) oraz w tzw. "sferze działalności gospodarczej niewyodrębnionej" (ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe - 11 całorocznych i 15 sezonowych, 49 Uniwersytetów Robotniczych, BTM "Juventur", Przedsiębiorstwo Wielobranżowe, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 3 fundacje, 26 spółek prawa handlowego, w tym 4 z udziałem Zarządu Głównego). Kondycja finansowa Związku była jednak fatalna.

Na początku 1990 roku biuro podróży "Juventur" przekształciło się w spółkę akcyjną "Juventur" S.A.

W tym samym mniej więcej czasie rozpoczął się proces likwidacji oddziałów Przedsiębiorstwa Wielobranżowego i ich prywatyzacja. Po walce o majątek Związku - decyzją komisji rządowej ds. majątku byłej PZPR oraz organizacji młodzieżowych - w gestii ZSMP pozostawiono następujące obiekty: OSW Mierzyn, "Adria" Zakopane, Gródek n/Dunajcem, Wenecja, Śródborów, Lublin, Ustronie Morskie, Rudno, Wilkasy, ZW Bydgoszcz i UR w Wąbrzeźnie. Pomimo tej decyzji podejmowane były liczne próby pozbawienia Związku również tych obiektów.

Pozostałe obiekty przekazane zostały do dyspozycji administracji terenowej, dzięki czemu z biegiem czasu kilka z nich udało się zarządom wojewódzkim odzyskać (np. Giewartów, Lubniewice).

W 1990 roku - w wyniku rozwiązań ustawowych, wyprowadzających organizacje społeczno-polityczne z zakładów pracy - nastąpiło całkowite załamanie ogniw zakładowych Związku. W tym czasie "sypie się" też działalność programowa, zanikają dotychczasowe formy pracy, takie jak np. Olimpiada Wiedzy Społeczno-Prawnej czy turniej "Złoty czepek pielęgniarSKI". Nastąpił regres działalności w środowiskach wiejskich. Doskwierał brak związkowej prasy - w styczniu 1990 roku Zarząd Główny ZSMP podjął decyzję o zaprzestaniu wydawania dwutygodnika teoretyczno-metodycznego "Płomienie", w marcu decyzją RSW "Prasa - Książka - Ruch" zawieszono, a faktycznie zaprzestano wydawania czasopism ZSMP "Walka Młodych" i "Gazeta Młodych". W związku z trudnościami lokalowymi i finansowymi Główna Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego - w porozumieniu z Zarządem Głównym Związku - przekazała na własność państwa materiały archiwalne ZSMP i jego poprzedników. Organizacyjnie, politycznie, finansowo - wszystko "padało".

W tej sytuacji, jakby na przekór wszystkiemu, co wokół Związku się działo, 22 maja 1990 roku powstało Stowarzyszenie "Pokolenia", które postawiło sobie za cel działanie w duchu ideałów postępowej lewicy i upowszechnianie zasad sprawiedliwości społecznej.

W tym samym roku, 13 października, obradował w Warszawie VI Nadzwyczajny Zjazd ZSMP, który po analizie sytuacji Związku wprowadził niezbędne zmiany strukturalne i organizacyjne. W miejsce Zarządu Głównego powołano do życia Krajową Radę Koordynacyjną ZSMP. W jej skład weszło 31 osób. Przewodniczącym został Piotr Mochnaczewski, a Sekretarzami Witold Firak, Piotr Szynalski, Henryk Wawrzekiewicz i Jacek Nowak. Przewodniczącym Krajowej Komisji Rewizyjnej ZSMP wybrany został Andrzej Woźniak, Przewodniczącym Krajowego Sądu Koleżeńskiego - Marek Kozubski, a Skarbnikiem - Andrzej Grzesik.

W pierwszych miesiącach po VI Zjeździe skupiono się na dokładnym zorganizowaniu bądź zreorganizowaniu struktur ZSMP w skali całego kraju. Z inicjatywy Biura Wykonawczego KRK rozpoczął się proces tworzenia regionów, powołani zostali pełnomocnicy KRK ds. regionalizacji. Doszło przy tym do likwidacji wielu wcześniej istniejących zarządów. Był to skutek złej sytuacji finansowej, zmuszającej do ograniczenia ilości etatów. Łączono więc struktury sąsiadujących województw, aby jak najlepiej wykorzystać do pracy programowej z młodzieżą nieliczną już wówczas kadrę.

KRK dążyła do decentralizacji procesów finansowania ZSMP. Zgodnie z ustawą Prawo o stowarzyszeniach, wyrażono zgodę na posiadanie osobowości prawnej przez jednostki terenowe Związku (otrzymały ją tworzone WRK i regiony), co pozwoliło prowadzić działalność gospodarczą, a pozyskane środki przeznaczać na funkcjonowanie struktur Związku i działalność statutową.

W maju 1991 roku zakończyła się kampania sprawozdawczo-wyborcza. Rozwiązaniu uległy zarządy wojewódzkie w Chełmie, Elblągu, Koszalinie, Krośnie, Lublinie, Łomży, Łodzi, Nowym Sączu, Olsztynie, Opolu, Ostrołęce, Pile, Piotrkowie Trybunalskim, Płocku, Radomiu, Rzeszowie, Sieradzu, Skierniewicach, Słupsku, Suwałkach, Tarnowie, Zamościu, Włocławku i Zielonej Górze. W czasie VI posiedzenia plenarnego KRK ZSMP w maju 1991 roku powołano nowe regiony Związku: dolnośląski, wielkopolski, bydgoski, kaliski, nowosądecki, krakowski, białostocki, warszawski, katowicki, gdański, lubelski, gorzowski, tarnobrzeski, ciechanowski. Nieco później powstały również regiony w Łodzi, Płocku i Sieradzu. Do czasu odbycia regionalnych zebrań delegatów powołano biura organizacyjne oraz pełnomocników ds. organizacji regionów:

- Andrzej Różański - region gdański,
- Wojciech Sztando - region ciechanowski,
- Marek Cieciera - region gorzowski,
- Grzegorz Gruszka - region bydgoski,
- Tadeusz Tomaszewski - region wielkopolski,
- Andrzej Woźniak - region kaliski,
- Mirosław Janos - region tarnobrzeski,
- Małgorzata Okońska - region nowosądecki,
- Włodzimierz Michalski - region krakowski,
- Zdzisław Seweryn - region katowicki,
- Mikołaj Świdorski - region dolnośląski,
- Robert Kosikowski - region białostocki,
- Krzysztof Kosiarczyk - region lubelski,
- Waldemar Rakowski - region warszawski.

10 lipca 1992 roku Krajowa Rada Koordynacyjna ZSMP podpisała z zarządem BMT "Juventur" list intencyjny w sprawie przekształceń własnościowych i organizacyjnych w spółce. W konsekwencji 31 lipca 1992 roku nastąpiły zmiany w statucie spółki i zmiany w składzie jej rady nadzorczej. Sprzedano też pakiet akcji "Juventur" S.A. - w celu wprowadzenia akcjonariatu pracowniczego. Niestety, działania te nie zatrzymały rosnących strat spółki. W tym samym czasie KRK ZSMP zaleciła likwidację, przekształcenie w spółki bądź podporządkowanie jednostkom terenowym posiadającym osobowość prawną wszystkich Uniwersytetów Robotniczych oraz Młodzieżowej Agencji Kultury. Sprzedano również ośrodki w Międzyzdrojach, Mierzynie i Ustroniu Morskim. Jednocześnie ograniczono koszty funkcjonowania KRK (m.in. poprzez zmniejszenie liczby zajmowanych pomieszczeń i redukcję zatrudnienia).

W związku z tymi problemami działalność programowa w latach 1990-1992 nie była zbyt ożywiona. W czerwcu 1991 KRK przyjęła koncepcję funkcjonowania pionu programowego centrali oraz kalendarz imprez koordynowanych centralnie i mających zasięg ogólnokrajowy. Aktywnie funkcjonowało Forum Młodzieży Uczącej się, które powstało 8 grudnia 1990 roku jako kontynuacja Rady Młodzieży Szkolnej i reprezentowanej na VI Zjeździe platformy programowej "ZSMP - Nowy". Przewodniczącym Forum został Jacek Nowak z Krakowa. FMU było strukturą pozastatutową, całkowicie niezależną, aktywnie nawiązującą współpracę z przedstawicielami ruchów lewicowych. Forum to jeden z niewielu jasnych punktów w programowej działalności Związku w okresie stopniowej degradacji pracy w środowisku wiejskim i robotniczym.

Osobnego potraktowania wymaga działalność w tym czasie Biura Obsługi Olimpiad i Turniejów, które w okresie od VI Zjazdu współorganizowało XX Młodzieżowy Turniej "Złota Kielnia" oraz IV, V, XV, XVI i XXI Olimpiadę Wiedzy i Umiejętności Budowlanych. Wymienione imprezy były od lat przeprowadzane na bardzo wysokim poziomie merytorycznym i zyskiwały sobie uznanie młodzieży. Ułatwiały (bez egzaminów) dostęp do wyższych szczebli kształcenia. Niestety, zarządzeniem z dnia 14 września 1992 roku w sprawie olimpiad i konkursów przedmiotowych Ministerstwo Edukacji Narodowej wyłączyło organizacje społeczne z grona organizatorów takich imprez.

Po okresie stagnacji w działalności programowej oraz przezwyciężania trudności materialnych i organizacyjnych - nastąpiły próby odwrócenia niekorzystnych tendencji. Zwiększyła się aktywność Związku w działalności politycznej, co znalazło wyraz np. we włączeniu się w kampanię promującą kandydaturę Włodzimierza Cimoszewicza na Prezydenta RP. Pozwoliło to promować ZSMP jako jedną z ważnych sił politycznych, wchodzących w skład koalicji wyborczej SdRP. Przewodniczący KRK ZSMP Piotr Mochnaczewski wszedł do sztabu wyborczego Włodzimierza Cimoszewicza.

W tym czasie Związek dotkliwie odczuwał brak własnej prasy. Pośrednim wyjściem z tej sytuacji był serwis informacyjny KRK, który zaczęto wydawać od stycznia 1991 roku i działalność tę kontynuowano także w 1992 roku. Jednakże wydawnictwo to trafiało wyłącznie do członków ZSMP. Poszukiwanie szerszej formuły funkcjonowania medialnego zaowocowało nawiązaniem współpracy pomiędzy KRK a "Trybuną", dzięki czemu zainicjowano działalność Klubu Młodych Dziennikarzy, nawiązującego do tradycji młodzieżowych klubów dziennikarskich.

O nie najlepszej sytuacji ekonomicznej i programowej Związku w tamtych latach świadczy skala akcji letnich i zimowych, organizowanych dla młodzieży. Akcja "Lato'91" to w zasadzie tylko obóz Szkolnych Wszechnic Historycznych w Wenecji koło Bydgoszczy. Akcja "Zima'92" w wymiarze centralnym przeprowadzona została od 25 stycznia do 12 lutego w Gdańsku-Sobieszewie i mogło z niej skorzystać 610 osób. Podczas centralnej akcji "Lato'92" zorganizowano cztery obozy: warsztaty dziennikarskie, obóz Szkolnych Wszechnic Historycznych, obóz FMU i obóz Klubu Turystycznego "Grodno".

2. Między VII a VIII Kongresem

13 marca 1993 roku w Warszawie obradował VII Kongres ZSMP, który podjął decyzję o dalszym istnieniu Związku i wyznaczył nowe kierunki jego działania. W tym czasie podnosiły się głosy, domagające się likwidacji ZSMP, zadawano pytanie: "Po co jeszcze ten ZSMP funkcjonuje? Dlaczego choćby nazwy nie zmienił?". Były to głosy nie tylko zdeklarowanych oponentów Związku, ale także jego członków, którzy szukali miejsca organizacji w nowej rzeczywistości. Przeważali jednak ci, którzy zdecydowali się z otwartą przyłbicą, bez zmian nazwy, kontynuować dotychczasową tradycję ZSMP. W wywiadzie dla "Warszawiaka", który ukazał się z okazji 20-lecia ZSMP, przewodniczący Związku tak skomentował decyzję z 1993 roku o pozostaniu przy starej nazwie: *"Zrobiliśmy to dlatego, że nie można ot tak sobie, po prostu całego życia wyrzucić. Zmiana nazwy de facto niczego nie zmienia, nie musi zmieniać. My nie zaparliśmy się własnej historii. Jedną uchwałą nie przekreślimy doświadczenia i życia wielu ludzi tylko dlatego, że tak byłoby wygodniej. Poza tym chcieliśmy, aby słowo "socjalistyczny" w nazwie zaczęło nam się kojarzyć po ludzku. Uważaliśmy i uważamy, jak sądzę, że socjalizm to podejście do człowieka, że socjalizm to wszystko to, co kojarzy się nam z bezpieczeństwem i dobrem drugiego człowieka i dlatego utrzymaliśmy tę nazwę."*

VII Kongres dokonał wyboru nowych centralnych władz Związku. Przewodniczącym KRK wybrano Witolda Firaka. Sekretarzami: Małgorzatę Okońską, Waldemara Rakowskiego, Marka Cieciorę. Skarbnikiem - Andrzeja Grzesika. Przewodniczącym KKR - Tadeusza Tomaszewskiego. Przewodniczącym KSK - Józefa Sochackiego. Kongres zmienił statut i

wyzaczył nowy kierunek działania KRK. Większość działań programowych odbywało się z inicjatywy lokalnych organów ZSMP. Postanowiono, że w Związku mogą powstawać frakcje. Delegaci ostro przeciwstawili się projektowi ustawy, przewidującej możliwość przejścia majątku ZSP i ZSMP

Po Kongresie nastąpił podział zadań pomiędzy członkami Biura Wykonawczego Rady. Sekretarzem ds. programowych została Małgorzata Okońska. Bezpośrednim koordynatorem podejmowanych działań był Wydział Informacyjno-Programowy. Nowy przewodniczący Związku Witold Firak podjął działania mające nie dopuścić do przejścia majątku ZSMP, do czego zmierzał złożony do Sejmu projekt ustawy autorstwa NZS-u. Ta sytuacja prawna była głównym tematem wielu spotkań, w tym również z ówczesnym przewodniczącym RN ZSP Markiem Rojszczykiem. Sytuacją ZSMP żywo interesowali się członkowie Stowarzyszenia "Pokolenia". Podczas spotkania 27 marca 1993 roku członkowie tego stowarzyszenia wystosowali protest do władz Rzeczypospolitej Polskiej oraz Sejmu w sprawie projektu ustawy o przejściu majątku ZSP i ZSMP

7 lipca 1993 roku przewodniczący KRK ZSMP podpisał w imieniu Związku umowę koalicyjną z Sojuszem Lewicy Demokratycznej.

Kolejne miesiące zdominowały działania związane z kampanią wyborczą do Sejmu. ZSMP - jako sygnatariusz SLD - rekomendował na listy wojewódzkie 10 kandydatów. Posłami na Sejm II kadencji z rekomendacji Związku zostali: Krzysztof Brzeziński, Witold Firak, Renata Szynalska, Tadeusz Tomaszewski, Grzegorz Gruszka, Marek Dyduch.

W 1994 roku reaktywowano Młodzieżowy Zespół Parlamentarny, którego celem było lepsze reprezentowanie interesów młodego pokolenia w Sejmie. Zespół skupiał posłów różnych orientacji politycznych, a jego przewodniczącym został poseł Grzegorz Gruszka. Inny przedstawiciel Związku w Sejmie, poseł Tadeusz Tomaszewski, objął funkcję Przewodniczącego Komisji Młodzieży, Kultury Fizycznej i Sportu.

Oprócz działań nadzwyczajnych, do których z pewnością należała parlamentarna kampania wyborcza, trwały prace nad "ożywieniem" działalności Związku

ZSMP był współorganizatorem III Mistrzostw Świata Modeli Latających, które odbyły się na przełomie września i października w Krynicy. Trwające siedem dni mistrzostwa zgromadziły zawodników z 40 państw

W ramach Fundacji "OMNI" reaktywowana została Akademia Młodych ZSMP, złożona z przedstawicieli ruchu naukowego, uczestniczących w badaniach, działalności proekologicznej i wydawniczej.

Po kilku miesiącach wznowiła pracę Młodzieżowa Wszechnica Dziennikarska ZSMP. Jej przewodniczącą została Małgorzata Dębkowska z Warszawy.

W grudniu 1993 roku, z udziałem 30 osób, w tym grupy ekologów z Ciechanowa, odbyło się spotkanie założycielskie Młodzieżowego Ruchu Ekologicznego. W krótkim czasie członkowie tego Ruchu działali już w wielu rejonach kraju prowadząc edukację proekologiczną rówieśników i popularyzując ideę czystego środowiska.

Wznowiło działalność Forum Młodzieży Uczącej się, którego przewodniczącym został Andrzej Wiatrowski z Warszawy.

Działające od 1980 roku Szkolne Wszechnice Historyczne były prężnym, ogólnopolskim naukowym ruchem młodzieży. Z udziałem kadry naukowej wyższych uczelni, polityków i dziennikarzy odbywały się różnorodne w formie, ciekawe spotkania młodzieży z historią, filozofią, socjologią i polityką. Najpopularniejsze były spotkania ogólnopolskie, zarówno krótkie (w ciągu roku szkolnego), jak i dwu-, trzytygodniowe obozy w czasie ferii zimowych i wakacji letnich

Ten autentyczny ruch naukowy młodzieży zanotował wiele sukcesów, w czym wydatnie pomogli m.in. dr Adam Marszałek z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz dr Jacek Ślusarczyk z Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Szczególnej pomocy w realizacji programu wszechnic tradycyjnie udzielali: prof. dr hab. Kazimierz Wajda, prof. dr hab. Ryszard Kozłowski, doc. dr hab. Waldemar Rezner, dr Tadeusz Krpus.

W 1993 roku Związek powrócił również do problematyki młodzieży niepełnosprawnej - 22 grudnia zawarte zostało porozumienie z Fundacją Młodzieży Niepełnosprawnej "Validus", której dyrektorem był Krzysztof Jagiełło. Młodzież niepełnosprawna coraz liczniej zaczęła korzystać ze związkowej oferty wypoczynku i integracji.

W ramach centralnej akcji "Lato'93" zorganizowano dwa duże zgrupowania z udziałem członków Forum Młodzieży Uczącej się oraz Szkolnych Wszechnic Historycznych. Na obozach centralnych wypoczywało 140 osób. Akcja regionalna została przeprowadzona przez instancje: poznańską, gorzowską i nowosądecką.

Poznań swoją akcją nieobozową objął 2400 osób. Oprócz tego zorganizowano 4 turnusy akcji obozowej, z której skorzystało 450 dzieci i młodzieży, a także obóz rehabilitacyjny dla 40 osób oraz obóz dziennikarski

Instancja gorzowska obozową akcję "Lato" zorganizowała dla 450 osób z najbiedniejszych rodzin.

W województwie katowickim kontynuowano tradycyjne "Zielone wakacje", w których wzięło udział ok. 200 osób.

Nowosądecka organizacja przygotowała 4 turnusy dla młodzieży niepełnosprawnej (300 osób), a akcją nieobozową objęła około 800 osób.

Łącznie ZSMP zorganizował wakacje dla ponad 4.500 osób.

Podobne rozwiązania przyjęto w roku 1994. Oprócz typowych turnusów wypoczynkowych Związek zorganizował turnusy rehabilitacyjne, zdrowotne oraz obozy resocjalizacyjne dla młodzieży zagrożonej patologiami.

Ze szczególną troską traktowano środowiska młodzieży z rodzin niezamożnych. Kilkadzieśiat dzieci z Towarzystwa Rodzin Wielodzietnych przebywało na Centralnym Zgrupowaniu ZSMP w Sobieszewie. Dzięki temu zyskały one - być może jedyną - szansę letniego wypoczynku.

Bliskie kontakty z Fundacją Osób Niepełnosprawnych "Validus" zaowocowały m.in. organizacją obozów integracyjnych.

Ogólnie akcja "Lato'94" objęła 7,5 tys. dzieci i młodzieży. Większość środków na wypoczynek dzieci i młodzieży wypracował ZSMP, wspomagany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz sponsorów.

W tym czasie nowym bolesnym zjawiskiem stało się bezrobocie. W 1994 roku Związek zorganizował Młodzieżowe Biura Pośrednictwa Pracy, a także wyjazdy do pracy w Niemczech i Europie Zachodniej. Ta ostatnia inicjatywa był efektem współpracy Związku z zagranicznymi organizacjami młodzieżowymi.

ZSMP po kilku latach przerwy ponownie uczestniczył w pracach Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód, między innymi włączył się do akcji organizowania pomocy dla młodzieży z państw byłego ZSRR, przede wszystkim dzieci z Czarnobyla.

Kontynuowana była wymiana grup szkoleniowych, dziennikarskich, ekologicznych i historycznych z niemieckimi partnerami.

Odnowiono kontakty z młodzieżą ukraińską, wietnamską, chińską, kubańską. W lipcu 1995 roku delegacja Związku, wspólnie z członkami polsko-kubańskiej parlamentarnej grupy bilateralnej, uczestniczyła na zaproszenie młodzieży kubańskiej w Międzynarodowym Festiwalu Młodzieży w Hawanie.

W 1994 roku Związek bardzo aktywnie uczestniczył w pracach Polskiego Komitetu Międzynarodowego Roku Rodziny, na czele którego stał Marszałek Sejmu Józef Oleksy. Ze strony KRK w pracach Komitetu brała udział Małgorzata Okońska - wiceprzewodnicząca ZSMP.

Od 1995 roku następowało sukcesywne reaktywowanie działalności organizacji szkolnych. Dążono do tworzenia szkolnych struktur Związku, opierając się na takich sprawdzonych formach pracy, jak Szkolne Wszechnice Historyczne, kluby dyskusyjne, spotkania z cyklu "Mała Polityka" oraz różnego rodzaju warsztaty artystyczne, teatralne oraz dziennikarskie. Ważną sprawą dla szkolnych ogniw ZSMP było organizowanie wypoczynku młodzieży.

Druga połowa 1995 roku zdominowana została przez wybory na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Oprócz działań natury politycznej

Związek podejmował zadania programowe, umożliwiające naszemu kandydatowi - Aleksandrowi Kwaśniewskiemu - szeroki kontakt ze społeczeństwem.

We wrześniu zorganizowane zostało w Hajnówce Centralne Młodzieżowe Święto Plonów ZSMP, w którym uczestniczył nasz kandydat na prezydenta.

Rok 1996 rozpoczął się tradycyjnym obozem noworocznym, a także obozami i zimowiskami w ramach "Akcji Zima". Jedną z najciekawszych inicjatyw było zorganizowane w Sobieszewie, we współpracy z Fundacją Społeczną Młodych WRK ZSMP, seminarium na temat: "Wiedza obywatelska podstawą świadomego działania".

Natomiast w marcu tegoż roku odbyło się w Śródborowie ogólnopolskie spotkanie z udziałem przedstawicieli Frakcji Młodych SdRP, ZSP, Stowarzyszenia "Pokolenia" i ZSMP, poświęcone "Deklaracji Praw Młodego Pokolenia". Uczestnicy spotkania rozmawiali z minister Barbarą Łabudą o problemach nurtujących współczesną polską młodzież oraz o sposobach łagodzenia napięć i negatywnych zjawisk, związanych z procesem transformacji ustrojowej.

Ważnym momentem w życiu organizacji były obchody 20-lecia ZSMP. Bilansowano wówczas działania podejmowane po przemianach 1989 roku. Podkreślano determinację ludzi, którzy zostali przy Związku - nie dla sukcesu czy kariery, lecz dla pracy z młodzieżą i dla młodzieży. Można zaryzykować stwierdzenie, że jubileuszowe spotkanie z okazji 20-lecia ZSMP, które odbyło się w kwietniu 1996 roku, było dla Związku symbolicznym momentem "wyjścia na prostą z ostrego wirażu historii".

Na swoje 20-lecie Związek był obecny w 28 województwach i liczył 12 tys. członków - przede wszystkim młodzieży szkolnej, ale także akademickiej, wiejskiej, robotniczej. Po kilku latach niepewności ZSMP miał w miarę ustabilizowaną sytuację ekonomiczną i organizacyjną, aktywne struktury i sukcesy polityczne (6-osobową reprezentację w parlamencie).

Wielu byłych działaczy Związku znalazło się w rządzie, administracji państwowej. Inni osiągnęli sukces jako bankowcy, menedżerowie, nauczyciele. Życiorysy tysiąca dwustu zaproszonych na jubileuszowe spotkanie gości były najlepszym dowodem na to, że funkcjonowanie ZSMP na przestrzeni dwudziestu lat było ważną wartością w życiu społecznym i politycznym naszego kraju.

Tygodnie następujące po jubileuszu były okresem przygotowywania letniej akcji wypoczynkowej, która - podobnie jak w latach poprzednich - przebiegała pod hasłem "Biedni - biednym" i skierowana była przede wszystkim do dzieci i młodzieży z niezamożnych oraz tzw. trudnych środowisk. Z letniej oferty Związku skorzystało w sumie około 15 tys. osób. Do najważniejszych inicjatyw należały obozy dla dzieci z rodzin dotkniętych bezrobociem (w bezpłatnych turnusach wzięło udział ok. 1,5 tys. dzieci) oraz patologiami (również ok. 1,5 tys. osób), a

także dla młodzieży z tzw. subkultur (ok. 900 osób). Zorganizowano też obozy szkoleniowe i tematyczne.

Druga połowa 1996 roku upłynęła pod znakiem kampanii sprawozdawczo-wyborczej. Związek przygotowywał się do kolejnego Zjazdu. Nie zaniechano jednak w tym czasie działalności programowej - nawiązywane były nowe i podtrzymywane dotychczasowe kontakty międzynarodowe (m.in. z kolegami z Niemiec, Czech, Francji). Aktywnie pracowały regiony.

8 lutego 1997 roku obradował w Warszawie VIII Kongres ZSMP, który przyjął nowy program działania oraz dokonał wyboru centralnych władz Związku. Przewodniczącą ZSMP wybrano Małgorzatę Okońską-Zarembę, zastępcą przewodniczącej Bogusława Wontora. Skarbnikiem został Jacek Kusz, przewodniczącym KKR Robert Witkowski, a przewodniczącym KSK Paweł Kuźdowicz.

Po VIII Kongresie kontynuowane były wszystkie dotychczasowe działania programowe, lecz niektóre z nich nabrały większego znaczenia - m.in. praca na rzecz osób niepełnosprawnych. ZSMP znacznie poszerzył tę działalność, m.in. podpisując porozumienie z kolejnymi fundacjami osób niepełnosprawnych i zobowiązując się do różnych form pomocy (w tym obozów, kursów, szkoleń).

Nowego charakteru nabrała też współpraca z organizacjami zachodnioeuropejskimi, akcent przesunięty został na działania związane z przyszłym wejściem Polski do Unii Europejskiej. Na przełomie marca i kwietnia 1997 roku przedstawiciele Związku wzięli udział w międzynarodowym obozie w Grecji, zorganizowanym w ramach programu Unii Europejskiej "Młodzież dla Europy". Po raz pierwszy przedstawiciele naszego kraju uczestniczyli w tego typu przedsięwzięciu.

Kilka miesięcy po Kongresie Związek stanął wobec kolejnego wyzwania, jakim były wybory parlamentarne. O mandat poselski ubiegali się wówczas: Małgorzata Okońska-Zaremba, Renata Szynalska, Witold Firak, Tadeusz Tomaszewski, Radosław Krupiński.

W pracy programowej ważną rolę odgrywała aktywność w środowisku szkolnym - organizowane były obozy, kursy, szkolenia oraz seminaria w kraju i za granicą (obozы ekologiczne, językowe, rekreacyjne; warsztaty dziennikarskie i artystyczne). Prowadzone były szkolenia ratownicze oraz specjalistów ds. turystyki, a także wychowawców i kierowników placówek rekreacyjno-wypoczynkowych.

Związek zorganizował również obóz w ramach programu "Młodzież dla Europy". Jego uczestnicy rekrutowali się z Hiszpanii, Niemiec, Słowacji, Rumunii i Polski.

Dużą wagę ZSMP przykładął również do zagadnień pomocy ludziom bezrobotnym oraz znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej - organizowany

był wypoczynek dla młodzieży z tych środowisk, ale także - w ramach zadań zleczanych jednostkom niepaństwowym przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej - kursy dla bezrobotnych (dla osób w wieku 18-24 lata).

ZSMP reprezentował interes ludzi młodych, którzy uważali, że w hierarchii wartości na pierwszym miejscu winien być człowiek, zaś podstawową miarą jego godności - praca. Związek apelował więc o wypracowanie spójnej polityki państwa wobec młodzieży oraz radykalne działania w sferze walki z bezrobociem wśród absolwentów szkół. W listopadzie 1997 roku ZSMP podjął prace nad raportem o sytuacji młodego pokolenia, a w lutym 1998 roku wystosował do premiera Jerzego Buzka interpelację w sprawie polityki rządu wobec młodego pokolenia Polaków.

W marcu KRK ZSMP podjęła uchwałę w sprawie systemu edukacji narodowej, a w maju Związek przesłał na ręce premiera list otwarty w sprawie niezadowolającej i nieudolnej polityki rządu w sprawach dotyczących młodego pokolenia.

Raport o sytuacji młodego pokolenia został zaprezentowany w kwietniu 1998 roku na posiedzeniu Rady Naczelnej SdRP, poświęconym problemom młodego pokolenia. Przedstawiciele Związku zaprezentowali także wyniki ankiety przeprowadzonej wśród młodzieży na terenie całego kraju. Wiedza zdobyta przy przygotowywaniu Raportu posłużyła także do opracowania projektu uchwały Sejmu RP w sprawie sytuacji młodzieży w Polsce, który został złożony Marszałkowi Sejmu w czerwcu 1998 r.

Możliwości poprawy sytuacji młodego pokolenia poszukiwano też we współpracy z lokalnymi samorządami. Między innymi dlatego ZSMP bardzo mocno włączył się przed wyborami samorządowymi w 1998 roku w organizację regionalnych i rejonowych sztabów wyborczych. Ta działalność miała nie tylko wymiar polityczny, lecz była także częścią działań edukacyjnych z zakresu wychowania obywatelskiego, które Związek zawsze traktował bardzo poważnie.

Nie zrezygnowano także z innych zadań, jak choćby przygotowywanie młodzieży do wejścia do UE. W czerwcu przyjmowaliśmy przedstawicieli rad młodzieży z Unii Europejskiej, w lipcu zorganizowaliśmy konferencję na temat "Młodzież we wspólnej Europie", podczas której omawiano szanse i zagrożenia dla Polski, związane z integracją europejską.

23 października w Warszawie odbyły się uroczyste obchody 55 rocznicy powstania Batalionu "Czwartaków" AL. Gen. prof. Tadeusz Pietrzak - były Przewodniczący Głównej Komisji Ruchu Młodzieżowego ZSMP i Przewodniczący Krajowej Komisji Historycznej Stowarzyszenia "Pokolenia" mówił o udziale młodzieży w walce i odbudowie kraju.

3. ZSMP po IX Kongresie

5 grudnia 1998 roku obradował w Warszawie IX Kongres ZSMP. Przewodniczącym KRK wybrano Bogusława Wontora, Sekretarzem Generalnym Waldemara Rakowskiego, Skarbnikiem Jacka Kusza. W skład BW wybrano: Radosława Krupińskiego, Jana Pazdeckiego, do Prezydium weszli ponadto: Tytus Fokszan, Bartłomiej Witkowski, Andrzej Wiatrowski, Grzegorz Jagusiak, Sławomir Malesza. Przewodniczącym Krajowej Komisji Rewizyjnej wybrano Roberta Witkowskiego, a Przewodniczącym Krajowego Sądu Koleżeńskiego Tomasza Tomaszewskiego.

W okresie między IX a X Kongresem ZSMP włączył się do prac przygotowujących wybory samorządowe, prezydenckie i parlamentarne. Jednocześnie, wykorzystując wszystkie możliwości, starał się pomagać młodym ludziom

ZSMP to jedna z największych pozarządowych organizacji reprezentujących interesy młodego pokolenia Polaków. Związek zawsze był organizacją wielośrodowiskową, działającą na rzecz młodzieży szkolnej, akademickiej, robotniczej, wiejskiej, a od pewnego czasu także bezrobotnej. Inspiracją dla programu ZSMP stała się Deklaracja Praw Młodego Pokolenia z okresu II Rzeczypospolitej. W 1998 roku władze ZSMP ogłosiły współczesną Deklarację, podpisaną wspólnie z innymi organizacjami młodzieżowymi, a zainspirowaną przez Stowarzyszenie "Pokolenia" (Patrz: Aneks nr 1 na końcu książki)

Związek podkreślał, że najbardziej negatywne dla młodzieży skutki niesie bezrobocie. domagał się więc, by realizacji prawa do pracy nie pozostawiać "niewidzialnej ręce rynku". Żądał, by polityka gospodarcza nie tylko likwidowała skutki bezrobocia, ale również usuwała jego strukturalne przyczyny. ZSMP walczył o godne życie "z pracy naszych rąk i umysłów", powszechny i bezpłatny dostęp do nauki i uczestnictwa w kulturze, prawo do mieszkania -tylko bowiem spełnienie tych praw gwarantuje osobisty rozwój jednostki

W drugiej połowie lat 90-tych starano się uaktywnić Związek w każdym środowisku. Swoją działalność rozwijało Forum Młodzieży Szkolnej. Trwał rozwój uczelnianych struktur Związku, skupionych w Forum Młodzieży Akademickiej

Młodzież pracująca działała w Forum Młodzieży Pracującej, funkcjonującym w oparciu o grupy środowiskowe. W tej grupie podejmowano przede wszystkim problemy startu zawodowego, adaptacji społeczno - zawodowej, mieszkaniowe. ZSMP organizował dla tego środowiska rodzinne wyjazdy weekendowe, a także seminaria dotyczące problemów rodzinnych. W ofertę programową na stałe wpisały się organizowane przez Forum spotkania rodzin z Polski i Niemiec oraz wspólne wycieczki, również zagraniczne.

Po latach zastoju i utraty pozycji Związku w środowisku wiejskim, ZSMP próbuje także i tu "odzyskać pole". Organizacja czasu wolnego to przede

wszystkim utrzymanie wiejskich świetlic i klubów, turnieje sportowe, zabawy taneczne, konkursy tematyczne, spotkania z ciekawymi ludźmi, imprezy pod hasłem "Baw się razem z nami - spotkania po latach". Corocznie organizowane jest Młodzieżowe Święto Płonów, spotkania w noc świętojańską. Jednym z przejawów aktywności w tym środowisku była konferencja zorganizowana 23 marca 2001 roku w Skawie w woj. małopolskim nt "Na wsi, w małym miasteczku, czy w dużym mieście", poświęcona wyborom młodego pokolenia w kontekście przemian społeczno - gospodarczych w Polsce i na świecie.

Niewątpliwie działalność programowa staje się ciekawsza dzięki "obudowaniu" jej przedsięwzięciami rekreacyjno - kulturalnymi. Tę rolę w Związku spełnia Młodzieżowa Agencja Artystyczna "Mag-Art", która zorganizowała lub współorganizowała m.in. koncerty Gigantów Polskiego Rocka, "Budki Suflera", "Perfectu", "Boney M", "Various Manx", Marka Grechuty, Jerzego Polomskiego, Aloszy Awdiejewa, zespołów "Mazowsze" i "Śląsk". Jej zasługą była także organizacja specjalnych programów dla dzieci i młodzieży pod nazwą "Słoneczne Rytm", które były prezentowane ponad 500 razy.

Poprzez działalność Centrów Kultury Młodzieżowej promowaliśmy wiele zespołów i wykonawców. W CKM-ach na ogół funkcjonują kawiarnie, przeprowadzane są imprezy kulturalne i sportowo - rekreacyjne.

Wiele imprez szkoleniowych, turystycznych czy sportowych ZSMP realizuje dzięki działalności swoich ośrodków szkoleniowo - wypoczynkowych. Są one miejscem spotkań, wypoczynku oraz rekreacji dzieci i młodzieży z kraju i zagranicy. Posiadają bazę noclegową służącą działalności całorocznej oraz miejsca w campingach, a oprócz tego przystanie wodne ze sprzętem pływającym. Dzięki tej bazie łatwiejsza staje się organizacja akcji "Lato" i "Zima", obozów i kolonii specjalistycznych, zielonych szkół.

W MCS Zameczek w Łagowie Lubuskim zainaugurowano program "Młodzież dla Europy" W ramach tego programu na obozie integracyjnym przebywała młodzież m.in. z Polski, Niemiec, Czech, Słowacji, Hiszpanii, Grecji, Francji, Portugalii, Ukrainy.

Również w ramach międzynarodowej akcji pokojowej, koordynowanej przez NATO, od kwietnia do sierpnia 1999 roku z gościnności ośrodka skorzystało 83 uchodźców z Kosowa. W czasie ich pobytu zorganizowano akcję pomocy, która spotkała się z szerokim odzewem i poparciem społecznym. Miejsce w ZSMP-owskich ośrodkach znajdują też renciści i emeryci, programy do nich adresowane cieszą się dużym zainteresowaniem.

Niezwykle istotne miejsce w Związku w latach 1998 - 2002 zajmowała działalność proekologiczna. Młodzież doskonale rozumie wagę ochrony środowiska i wie jak chronić je przed dewastacją. Dla zwiększenia efektywności edukacyjnej i podniesienia skuteczności oddziaływania uruchomiliśmy

Młodzieżowe Centra Edukacji Ekologicznej z możliwością dostępu do Internetu. W ramach realizacji różnorodnych form edukacji ekologicznej Związek prowadzi również działalność wydawniczą. Od szeregu lat współuczestniczy także w organizacji polsko - niemieckiej konferencji naukowej pt. "Ekologia Pogranicza".

Między IX a X Kongresem nie zapomniano o działaniach na rzecz integracji europejskiej. Związek podjął działalność na rzecz przygotowania projektów informacyjnych, edukacyjnych i promujących przygotowanie Polski do integracji z Unią Europejską. Niewątpliwie procesowi temu sprzyja utrzymanie stałych i bliskich kontaktów z młodzieżą niemal ze wszystkich krajów europejskich, a także innych kontynentów.

Niezmiernie ważne w działalności Związku było organizowanie dla dzieci z rodzin najuboższych kolonii i obozów (wraz z Miejskimi Ośrodkami Pomocy Społecznej i Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie). Współpracowaliśmy także z Państwowymi Domami Dziecka (akcja "Mikołaj", "Zeszyt", paczki dla dzieci, zbiórka przyborów szkolnych). Uruchomiono również świetlice integracyjne, gdzie dzieci mogą odrobić lekcje, skorzystać z komputera, Internetu, pomocy naukowych, czy też obejrzeć telewizję - wszystko to pod opieką wykwalifikowanych instruktorów.

Na problemy młodzieży próbowano patrzeć z różnych stron, m.in. 28 kwietnia 2001 roku w Warszawie odbyła się konferencja, której tematem był sporządzony przez ZSMP "Raport o Sytuacji Młodego Pokolenia Polaków" (Patrz: Aneksy nr 2 i 3 na końcu książki). Referaty wygłosili: wybitny seksuolog dr Zbigniew Izdebski oraz przedstawiciel Polskiego Lobby Przemysłowego im. E. Kwiatkowskiego - Marek Głogowski. W konferencji uczestniczyli także sekretarz generalny SLD Krzysztof Janik oraz byli przewodniczący Związku i członkowie prezydium ZK "Pokoleń".

Okres kadencji między IX a X Kongresem to przede wszystkim okres tworzenia Powiatowych Rad Koordynacyjnych. W niektórych powiatach działają też struktury gminne organizacji. Na bazie działalności warsztatów dziennikarskich udało się w kwietniu 2001 roku wznowić wydawanie "Walki Młodych".

ZSMP jest jednym z założycieli partii Sojusz Lewicy Demokratycznej. Posiada podpisaną z SLD umowę o współpracy, współpracuje również z UP, PPS, OPZZ, ZNP, Demokratyczną Unią Kobiet.

22 czerwca 2002 roku odbył się X Kongres ZSMP. Jako wiodące kierunki działania w najbliższych latach delegaci wskazali:

- kontynuację dotychczasowych form i metod pracy organizacji w celu inspirowania młodzieży do różnego rodzaju aktywności społecznej;
- rozwijanie i organizowanie różnych form aktywnego wypoczynku dzieci i młodzieży, zwłaszcza w okresie wakacji letnich i zimowych;

- mobilizację młodzieży do aktywności społecznej, zwłaszcza poprzez jej udział w pracach organów przedstawicielskich i pomoc w organizowaniu kampanii wyborczych;
- inspirowanie instytucji i organizacji mających wpływ na losy młodego pokolenia do podejmowania działań ułatwiających życiowy start młodzieży;
- pomoc na rzecz ludzi młodych boleśnie dotkniętych chorobą i niepełnosprawnością;
- podejmowanie działań na rzecz popularyzacji wiedzy o Unii Europejskiej, propagowanie i kształtowanie wśród młodzieży pronijnych postaw;
- działanie na rzecz wdrożenia do programów szkolnych zajęć związanych z edukacją seksualną oraz propagowanie tej idei poprzez organizowanie konferencji, seminariów itp.;
- tworzenie warunków równego startu młodzieży wiejskiej i miejskiej w zakresie dostępu do nauki, szczególnie na poziomie ponadgimnazjalnym i akademickim.

Delegaci na Kongres po raz kolejny zwrócili się z publicznym apelem do wszystkich przedstawicieli administracji rządowej i samorządowej o podjęcie działań zmierzających do poprawy sytuacji młodego pokolenia Polaków i tworzenia młodzieży warunków rozwoju.

W świetle przedstawionych faktów można stwierdzić, że ZSMP stał się trwałym elementem polskiego ruchu młodzieżowego i systemu politycznego, ukształtowanego po wyborach parlamentarnych w czerwcu 1989 roku.

Henryk Janusz

Piotr Pertek

Przyczynek do historii ZSMP w Wojsku Polskim (1976 - 1990 r.)

1. Geneza ZSMP w wojsku

Po prawie dwudziestu latach, jakie minęły od rozwiązania Związku Młodzieży Polskiej (ZMP), członkowie młodzieżowej organizacji wojska, znaleźli się ponownie w jednym, ogólnokrajowym Związku.

W kilkuletniej działalności, uwieńczonej utworzeniem ZSMP, aktywnie uczestniczyła młodzież wojskowa i zrzeszające ją organizacje: Koła Młodzieży Wojskowej (KMW), a następnie Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej (SZMW). Instytucją i środowiskiem sprzyjającym tym działaniom były siły zbrojne. Wypełniały one bowiem, podobnie jak i działające w nich organizacje młodzieżowe, wychowawczą i integracyjną funkcję wobec młodzieży odbywającej zasadniczą służbę wojskową i pochodzącej z różnych środowisk społecznych oraz funkcjonujących w nich związków: ZMS, ZMW - od 1973 r. ZSMW, Zrzeszenia Studentów Polskich (ZSP) - od 1973 r. Socjalistycznego Związku Studentów Polskich (SZSP), Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP). Zapewniały one żołnierzom zasadniczej służby, słuchaczom wyższych uczelni wojskowych, młodej kadrze zawodowej i członkom wymienionych wyżej związków dobre warunki działania społeczno-wychowawczego i szanse rozwoju.

W każdym z wcieleni do armii w latach 70-tych średnio 30-35% poborowych legitymowało się przynależnością do ZMS i ZMW (ZSMW), a tylko 2-3% do ZHP i ZSP (SZSP). W czasie odbywania służby wojskowej członkowie wspomnianych związków kontynuowali działalność w wojskowych organizacjach młodzieżowych w latach 1958-1973 w KMW, a w latach 1973-1976 w SZMW. Uczyli się rzemiosła wojskowego, realizowali przedsięwzięcia szkoleniowo-wychowawcze, uczestniczyli w działalności wewnątrzorganizacyjnej, we władzach organizacji, a wielu, z jej mandatu, w wojskowych ogniwach społecznych. W warunkach wspólnego przebywania i współdziałania szybciej dojrzewała, zwłaszcza wśród aktywu organizacji, myśl o potrzebie i możliwości dokonania zmian w modelu ruchu młodzieżowego, przyjętym w latach 1956-1957.

Zamysł ten, od wydarzeń marcowych 1968 r., coraz częściej pojawiał się w dyskusjach w środowiskach młodzieżowych, w tym i wojskowym. Na początku lat 70-tych problem ten przejawiał się w czasie konferencji sprawozdawczo-wyborczych, spotkań i narad aktywu KMW oraz posiedzeń Rady Młodzieżowej

Wojska Polskiego (RM WP). Czynili to aktywiści KMW, wywodzący się przede wszystkim z ZMS, dowódcy i pracownicy aparatu partyjno-politycznego, a także byli działacze ZMP. W istniejącym podziale organizacyjnym dostrzegali u części kadry i w innych środowiskach nie zawsze obiektywny stosunek do "swojej" organizacji młodzieżowej.

Ożywienie dyskusji na ten temat nastąpiło po VI Zjeździe PZPR (6-11.12.1971 r.) i VII Plenum KC PZPR (27-28.11.1972 r.) poświęconym młodzieży. Zrodziła się wówczas koncepcja utworzenia federacji socjalistycznych związków młodzieży.

W KMW przyjmowano ją początkowo sceptycznie uznając, iż podobnie jak dotychczas Ogólnopolski Komitet Współpracy Organizacji Młodzieżowych (OKWOM), Federacja nie zdoła udoskonalić systemu funkcjonowania ruchu młodzieżowego i zwiększyć siły jego oddziaływania na młodzież niezrzeszoną. Część aktywu KMW, akceptując federację, traktowała ją jako strukturę przejściową przed połączeniem ZMS, ZMW, ZSP i KMW. Niektórzy opowiadali się za utrzymaniem dotychczasowego modelu i w jego ramach przygotowaniem warunków do powołania jednej silnej organizacyjnie, ideowo-politycznej organizacji młodzieżowej.

Po dyskusjach i konsultacjach federacja została zaakceptowana przez organizacje młodzieżowe na zjazdach w lutym i marcu 1973 r. Również na Naradzie Aktywu Kół Młodzieży Wojskowej Sił Zbrojnych PRL w dniu 5 marca ponad 250 ich przedstawicieli jednomyślnie opowiedziało się w rezolucji za przyjęciem przez KMW nowej nazwy - Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej i przystąpieniem do Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej (FSZMP).

11 kwietnia 1973 r. na wspólnym posiedzeniu kierowniczych instancji ZMS, ZSMW, SZSP, ZHP i SZMW powołana została Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Funkcję Przewodniczącego Rady Głównej FSZMP pełnili w latach 1973-1981 kolejno: Stanisław Ciosek, Zdzisław Kurowski, Krzysztof Trębaczkiwicz i Andrzej Kołtek. Przewodniczący związków tworzących Federację byli wiceprzewodniczącymi Rady Głównej FSZMP. Z Rady Młodzieżowej WP funkcję tę w wymienionym okresie pełnili kolejno: gen. Albin Żyto, płk Henryk Janusz i płk Michał Izdebski.

Trzy lata członkowie SZMW uczestniczyli w masowych przedsięwzięciach organizowanych przez Federację i tworzące ją związki. Brali m.in. udział w obchodach 30-lecia LWP i PRL oraz 30 rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem. Uczestniczyli w zlotach młodych przodowników pracy, nauki i wyszkolenia bojowego w Krakowie (19-23 lipca 1973 r.) i w Warszawie (19-22 lipca 1974 r.). Brali udział w wielu przedsięwzięciach związanych z X Światowym Festiwałem Młodzieży i Studentów w Berlinie (28 lipca - 5 sierpnia 1973 r.).

Członków KMW, a później SZMW, łączyły także z członkami ZSMW, SZSP i ZHP przedsięwzięcia sportowo-turystyczne, kulturalno-oświatowe i społeczno-produkcyjne.

Jedną z dziedzin, która najbardziej zapewne łączyła młodzież wojskową z cywilną była problematyka historyczno-wojskowa. Stała się ona przedmiotem obrad IX Plenum Rady Głównej FSZMP 29 października 1975 r. w Warszawie. Nakreślono na nim główne kierunki działania Federacji w tej dziedzinie i powołano Komisję Patriotyczno-Obronnego Wychowania Młodzieży RG FSZMP, złożoną z przedstawicieli wszystkich organizacji młodzieżowych i instytucji związanych z tą dziedziną edukacji społeczno-zawodowej. Zalecono powołanie analogicznych komisji przy radach wojewódzkich, miejsko-gminnych, gminnych i dzielnicowych.

W latach 1973-1976 we wszystkich wojskowych środowiskach znacznie wzrosło zainteresowanie sprawami młodzieży, działalnością SZMW oraz przygotowaniami do integracji ruchu młodzieżowego. Problemy te częściej analizowano na posiedzeniach rad wojskowych, kolegiach organów partyjno-politycznych, posiedzeniach instancji partyjnych oraz zebraniach i konferencjach sprawozdawczo-wyborczych SZMW.

W tym czasie odnotowano wzrost liczby młodej kadry zawodowej w SZMW, a następnie w ZSMP. Przedstawia to Tabela⁴.

Tabela 1.

Stopień zrzeszenia młodej kadry zawodowej w KMW, SZMW i ZSMP

Lp.	GRUPY OSOBOWE	ORGANIZACJA - ROK - STAN			
		KMW - 1972	SZMW - 1975	ZSMP	
				1976	1977
1.	podoficerowie zawodowi	3.394	5.455	6.508	7.171
2.	chorążowie	891	2.125	2.643	3.578
3.	oficerowie	2.733	4.514	6.027	6.598
RAZEM		7.018	12.094	15.178	17.347

Istotny wpływ na taką postawę młodej kadry zawodowej LWP miał zapewne życzliwy stosunek kierownictwa MON i GZP WP do organizacji młodzieżowej w wojsku i zmian w ruchu młodzieżowym, a także - mająca niebagatelne znaczenie - zmiana nazwy organizacji z "Koła Młodzieży Wojskowej" na "Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej".

⁴ Dane statystyczne z ankiet okręgów wojskowych i rodzajów Sił Zbrojnych. Materiały Sekretariatu Rady Młodzieżowej WP z lat 1972 - 1977. KMW, SZMW, ZSMP. Zbiory własne.

Ostatni etap przygotowania SZMW do tworzenia nowego związku nastąpił po VII Zjeździe PZPR. W połowie stycznia 1976 roku przeprowadzono w tej sprawie konsultacje w organizacjach ponad 165 zakładów pracy, 100 gmin i 31 jednostek i uczelni wojskowych. Odbłyły się także na ten temat spotkania prezydiów Zarządów Głównych związków młodzieży i Rady Młodzieżowej WP. Uczestnicy konsultacji opowiedzieli się za integracją ZMS, ZSMW i SZMW oraz utworzeniem jednego związku.

Decyzję taką podjęło także X Plenum RG FSZMP i centralnych władz socjalistycznych związków młodzieży, obradujące 23 stycznia 1976 r. Aprobowano ideę zwołania Kongresu Młodzieży Polskiej oraz apel o powitanie czynem zjazdów i Kongresu. Pierwsze na apel odpowiadały: organizacja ZMS FSO-Żerań, aktyw miejsko-gminny ZSMW w Słuszczewie i organizacja SZMW w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych im. T. Kościuszki we Wrocławiu.

Problemy programowo-organizacyjne były w lutym i marcu 1976 r. przedmiotem konferencji pułkowych i narad aktywu SZMW w okręgach wojskowych i rodzajach sił zbrojnych. W szerokiej przedzjazdowej konsultacji i dyskusji, w tym również nad projektem programu ZSMP członkowie SZMW wypowiadali się za zespoleniem działań ZMS i ZSMW. Jedynie nieliczni wyrażali żal, że SZMW w tak krótkim czasie po "wybicciu się na samodzielność", po uzyskaniu partnerstwa w polskim ruchu młodzieżowym, rezygnuje z nich na rzecz wspólnej organizacji. W rezultacie udzielono poparcia idei utworzenia ZSMP i wybrano delegatów na Naradę Aktywu SZMW Sił Zbrojnych PRL, I Zjazd ZSMP i Kongres Młodzieży Polskiej.

W kwietniu delegaci odbywali w jednostkach wojskowych i uczelniach spotkania z członkami SZMW i żołnierzami nie zrzeszonymi. Byli też przyjmowani przez przedstawicieli dowództw okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych.

W dniu 28 kwietnia 1976 r. w godzinach przedpołudniowych odbyły się w Warszawie VI Zjazd ZMS i VI Zjazd ZSMW oraz Narada Aktywu SZMW Sił Zbrojnych PRL. W Naradzie uczestniczyło 180 delegatów, przodujących żołnierzy, aktywistów i działaczy młodzieżowych, reprezentujących wszystkie żołnierskie środowiska z OW i RSZ oraz Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Było wśród nich 51 szeregowców i 55 podoficerów zasadniczej służby wojskowej, 20 podchorążych, w tym 3 ze Szkoły Oficerów Rezerwy (SOR), 11 podoficerów zawodowych, 11 chorążych i 32 oficerów.

W naradzie uczestniczyli przedstawiciele kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej (MON) i Głównego Zarządu Politycznego WP (GZP WP).

Brała w niej także udział grupa byłych działaczy Związku Walki Młodych (ZWM), ZMP i KMW. W referatach i w dyskusji przedstawiono trzyletni dorobek SZMW, wnoszony do wspólnego Związku. Wyrażono jednomyślne poparcie dla idei powołania ZSMP.

2. Powstanie i rozwój ZSMP w wojsku

28 kwietnia 1976 roku w godzinach popołudniowych w Sali Kongresowej Pałacu Kultury i Nauki odbyło się wspólne zebranie delegatów VI Zjazdu ZMS, VI Zjazdu ZSMW i Narady Aktywu SZMW Sił Zbrojnych PRL. Jednogłośnie postanowili oni "...powołać masową, ideowo-wychowawczą organizację młodzieży pracującej miast i wsi, odbywającej służbę wojskową i uczącej się, kontynuującą dotychczasowy dorobek naszych środowiskowych organizacji i najlepsze tradycje całego polskiego ruchu młodzieżowego". Nową organizację postanowili nazwać Związkiem Socjalistycznej Młodzieży Polskiej. O decyzji tej poinformował przewodniczący Rady Głównej FSZMP Zdzisław Kurowski.

Delegaci trzech związków przekształcili to zebranie w I Założycielski Zjazd ZSMP.

W czasie obrad (28-29 kwietnia) uchwalili Statut ZSMP i przyjęli Uchwałę. W Statucie zawarto m.in. zapis o podstawach działania Związku w wojsku, stwierdzając: "ZSMP w Wojsku Polskim działa zgodnie ze Statutem Związku oraz w oparciu o 'Zasady działania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL', określone przez Zarząd Główny ZSMP i Główny Zarząd Polityczny WP"

Dokonano również wyboru centralnych władz. Na I Plenum ZG ZSMP przewodniczącym Zarządu Głównego wybrany został Krzysztof Trębaczewicz, dotychczasowy przewodniczący ZG ZMS, wiceprzewodniczącymi zostali: Stanisław Gabrielski, dotychczasowy przewodniczący ZG ZSMW i płk Henryk Janusz, dotychczasowy Przewodniczący Rady Młodzieżowej WP. W skład władz naczelných Związku wybrano także przedstawicieli ZSMP Sił Zbrojnych.

Pierwszym wydarzeniem, w którym ZSMP uczestniczył z innymi związkami młodzieżowymi, był Kongres Młodzieży Polskiej, odbywający się w dniu 30 kwietnia. Wzięli w nim udział założyciele nowego Związku, delegaci SZSP i ZHP oraz liczna grupa młodzieży niezrzeszonej.

Delegaci KMP jednogłośnie przyjęli "Uchwałę Kongresu Młodzieży Polskiej", "Apel do młodzieży polskiej" oraz "Rezolucję solidarności młodzieży polskiej z postępującą młodzieżą świata".

W dniu 22 maja 1976 r. obradowało II Plenum ZG ZSMP, na którym przyjęto program działania Związku oraz kierunki i zadania na najbliższy okres. Dokonano również wyboru rad środowiskowych: Rady Młodzieży Robotniczej z przewodniczącym Andrzejem Kołtkiem i Rady Młodzieży Wiejskiej z przewodniczącym Stanisławem Gabrielskim. Przyjęto do akceptującej wiadomości przewodnictwo płk Henryka Janusza w Radzie Młodzieżowej WP.

W pierwszym okresie działalności ZSMP w wojsku upowszechniano wśród członków Związku i żołnierzy niezrzeszonych podstawowe dokumenty Zjazdu: "Statut ZSMP", program i "Zasady działania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL". Wynikające z nich wnioski i zadania dla wojskowych ogniw ZSMP uwzględniono

w programie działania Związku. Odnotowano w nim także zalecenia kierowniczych gremiów sił zbrojnych po dokonaniu oceny działalności SZMW przez GZP WP (21 października 1975 r.) i Radę Wojskową MON (28 listopada tegoż roku). Do programu włączono zadania wynikające z przyjętych na początku 1976 r. dokumentów: "Programu umacniania dyscypliny w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1976 - 1980" i "Programu rozwoju kultury w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1976 - 1990".

W oparciu o przyjęty program Rada Młodzieżowa WP i instancje młodzieżowe wszystkich ogniw ZSMP w wojsku podejmowały przedsięwzięcia służące wychowaniu żołnierzy - członków Związku i niezrzeszonych - na dobrych obywateli i obrońców ojczyzny. Inspirowały one do aktywnego uczestnictwa w codziennym życiu pododdziałów, oddziałów i wyższych uczelni, w szkoleniu wojskowym i działalności wychowawczej.

Równocześnie trwał proces integracji ZSMP-owskiego środowiska wojskowego z cywilnym. Dobrze służyły temu m.in. systematyczne kontakty kierownictwa wojska z ZG ZSMP, doskonalenie współdziałania instancji wojewódzkich Związku z dowództwami okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych oraz udział ZSMP wojska w realizacji programu patriotyczno - obronnego wychowania młodzieży.

Od I Zjazdu, ZSMP w Siłach Zbrojnych stanowił integralną część całego Związku i systemu wychowawczego w wojsku i w polskim ruchu młodzieżowym. Był masową organizacją społeczno-polityczną oraz wychowawczą. Zrzeszał przedstawicieli wszystkich wojskowych środowisk: żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, słuchaczy wyższych uczelni, młodej kadry do lat 30 (od III Zjazdu ZSMP do lat 35) i cywilnych pracowników wojska. Stopień zrzeszenia członków wymienionych środowisk wojskowych w ZSMP Sił Zbrojnych w latach 1976 - 1988 przedstawia poniższa Tabela⁵.

Tabela 2.

**Zrzeszenie środowisk wojskowych w ZSMP
w latach 1976 - 1988**

Lp	Grupy osobowe	Rok (liczby w %)							
		1976	1979	1981	1983	1984	1986	1987	1988
1.	Żołnierze zasadniczej służby wojskowej	60,0	64,0	57,3	52,0	55,9	61,7	63,0	62,2
2.	Słuchacze uczelni wojskowych	90,0	81,0	85,0	85,0	87,1	—	90,0	—
3.	Młoda kadra zawodowa	25,0	42,0	23,4	10,0	24,9	24,6	25,0	25,1
4.	Pracownicy wojska	8,0	17,0	8,0	5,0	—	—	25,0	—

Miejsce i rolę ZSMP w wojsku wyznaczały m.in. liczebność Związku, aktywność jego członków i budowa struktury wewnętrznej dostosowanej do struktur wojskowych.

Jego status i efekty działania wychowawczego w dużej mierze zależały od układu stosunków wzajemnych: dowódca - organizacja partyjna - organizacja młodzieżowa. Były to trzy struktury organizacyjne i instytucje wychowawcze o różnym statusie i różnych sposobach i metodach oddziaływania.

Miały one wspólny cel szkoleniowo - wychowawczy, choć o różnym wymiarze i stopniu odpowiedzialności.

ZSMP w wojsku był dla młodzieży szkołą rozwijania społecznej aktywności. Wielu jego członków aktywnie pracowało w różnych organach i instytucjach społecznych funkcjonujących w jednostkach wojskowych takich jak: komisje przodownictwa i współzawodnictwa, zespoły kontroli społecznej, rady kultury, rady podoficerów, sądy koleżeńskie, lektoraty i rady młodzieżowe wszystkich szczebli. Liczni aktywiści pełnili funkcję dowódców drużyn i inne pomocnicze w pododdziałach i oddziałach. Dzięki temu co roku wielu działaczy młodzieżowych po edukacji wojskowej i wewnątrzorganizacyjnej w ZSMP "zasilało" w cywilu inne związki młodzieży, instancje partyjne i różne instytucje społeczne i samorządowe.

ZSMP był rzecznikiem spraw żołnierskich, reprezentantem żołnierskich kolektywów, w tym i młodej kadry. W tej dziedzinie jego rola znacznie wzrosła, zwłaszcza po III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP i I Konferencji Związku w Siłach Zbrojnych PRL. Decyzją kierownictwa MON wprowadzono wówczas wiele świadczeń i rozwiązań korzystnych dla żołnierzy. Między innymi: wprowadzono urlopy rozłąkowe dla żonatych żołnierzy w wymiarze 3 dni co 2 miesiące, wydłużono o 10 dni urlopy dla podchorążych WSO, zniesiono opłaty w komunikacji miejskiej dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i podchorążych WSO do st. kaprała, uprawniono zarządy ZSMP do typowania żołnierzy na przepustki i urlopy, zapewniono im miejsca w senatach, radach naukowych i pedagogicznych szkół i uczelni wojskowych z prawem głosu

Związek mógł skutecznie wypełniać swoje wychowawcze funkcje dzięki wewnętrznej strukturze organizacyjnej, dostosowanej do warunków wojska. Posiadał podstawowe komórki - koła w najniższych ogniach struktury organizacyjnej wojska, w pododdziałach. Koła stanowiły teren realizacji programu Związku. Tu kształtowały się charaktery i postawy członków ZSMP, odbywał się proces samowychowania, tworzyły się żołnierskie kolektywy.

Sprawną realizację programu szkolenia i wychowania w organizacjach zapewniały zarządy: kompanijne, batalionowe i pułkowe (uczelniane i szkolne),

⁵ Roczne sprawozdania statystyczne ZSMP za lata 1976 - 1980. Rada Młodzieżowa WP, Ocena działalności ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL w latach 1981 - 1984. RMWP 1985. Ocena działalności ZSMP ... w latach 1985 - 1988. RMWP 1989. Zbiory własne.

wyberane przez członków Związku. Funkcjonowały również rady młodzieżowe, społeczne instytucje doradcze szefów organów partyjno-politycznych: związku taktycznego, okręgu wojskowego (rodzaju sił zbrojnych) i Wojska Polskiego. Funkcję przewodniczącego Rady Młodzieżowej WP w latach 1976-1990 pełnili: płk Henryk Janusz (19.09.1975r. - 27.05.1978r.), ppłk Michał Izdebski (27.05.1978r. - 27.04.1981r.), mjr Tadeusz Rzepecki (21.11.1981r. - 22.03.1985r.), kpt. Zbigniew Ciereszko (22.03.1985r. - 05.04.1989r.) i kpt. Piotr Pertek (06.04.1989r. - 11.01.1990r.). Pełnili oni jednocześnie funkcję wiceprzewodniczących ZG ZSMP

Znaczący wpływ na jakość pracy w ZSMP w wojsku wywierali etatowi instruktorzy młodzieży: młodzi oficerowie, chorążowie i podoficerowie zawodowi, spełniający rolę doradców i opiekunów członków zarządów poszczególnych szczebli, odpowiedzialni za stwarzanie organizacji sprzyjającego klimatu i życzliwości w środowisku.

Czteroletni dorobek organizacji podsumowano na III Naradzie Aktywu ZSMP Sił Zbrojnych PRL w dniu 2 lipca 1980 r. W czasie dyskusji omówiono efekty działalności Związku w minionym okresie i sformułowano wnioski do dalszej pracy, wskazując na występujące niedociągnięcia i sposoby ich eliminowania. Przyjęto główne kierunki działalności i zadania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL w latach 1980-1984.

W okresie wydarzeń sierpniowych 1980 roku i stanu wojennego (13.12.1981 r. - 22.07.1983 r.) ZSMP w wojsku znalazł się w trudnych warunkach. Do pełnienia służby wojskowej przybywała młodzież, której część była zagubiona i zdezorientowana politycznie, o rozluźnionej dyscyplinie społecznej. Tylko 12-13% poborowych legitymowało się przynależnością do socjalistycznych związków młodzieży. Stan ten ilustruje Tabela⁶.

Tabela 3.

Zrzeszenie w socjalistycznych związkach młodzieży (SZM) poborowych i żołnierzy odchodzących do rezerwy.

Lp.		ROK - LICZBY w %				
		1980	1981	1982	1983	1984
1.	% poborowych członków SZM	24,7	12,3	10,5	12,0	13,1
	w tym: ZSMP	16,3	7,8	7,0	6,3	7,1
	ZHP	8,4	4,5	3,3	4,0	3,7
	ZMW	—	—	1,2	1,7	2,3
2	% żołnierzy - członków ZSMP wśród odchodzących do rezerwy	78,7	77,1	56,2	62,1	76,0

⁶ Ocena działalności ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL w latach 1981 - 1984 oraz zadania do 1989 roku. GZP WP. Rada Młodzieżowa WP. Warszawa 1985, s. 6.

Część z nich poddawała krytyce działalność socjalistycznych związków młodzieży i obarczała je współodpowiedzialnością za kryzysową sytuację.

Wśród wcielonych do jednostek wojskowych byli także członkowie "Solidarności" i Niezależnego Zrzeszenia Studentów (NZS).

Sierpniowy kryzys spowodował rozpad dotychczasowego federacyjnego modelu polskiego ruchu młodzieżowego. Na przełomie 1980 i 1981 roku kolejno występowały z Federacji SZMP: SZSP (listopad 1980 r.), ZMW (grudzień 1980 r.), ZHP (marzec 1981 r.) i ZSMP (kwiecień 1981 r.).

Duże znaczenie dla działalności ZSMP w wojsku miał III Nadzwyczajny Zjazd Związku (23-28.04.1981r.), na którym określił się on wobec aktualnych problemów życia społeczno-politycznego i gospodarczego w kraju oraz sytuacji młodzieży i ZSMP. W Deklaracji Programowej i uchwałach przedstawiono jego główne cele i zadania

W obradach Zjazdu aktywnie uczestniczyli przedstawiciele stuosobowej grupy delegatów ZSMP wojska. Po jego zakończeniu brali udział w upowszechnianiu w wojskowych organizacjach treści obrad i programowych dokumentów zjazdu. Wiceprzewodniczącym ZG ZSMP ds. młodzieży wojskowej wybrany został kpt. Tadeusz Rzepecki.

Ważnym wydarzeniem w życiu organizacji była I Konferencja ZSMP Sił Zbrojnych PRL w dniach 20-21 listopada 1981 r. Dokonano na niej bilansu działalności Związku od III Narady w 1980 r. Wzbogacono program edukacji historycznej, realizowanej w ramach lektoratu młodzieżowego i kół zainteresowań z członkami Związku i żołnierzami niezrzeszonymi. Znowelizowano "Zasady działania ZSMP...". Znalazły się w nich zapisy potwierdzające dokonujący się w Związku proces demokratyzacji wewnątrzorganizacyjnej. Jedno z postanowień dotyczyło włączenia do pracy w radach młodzieżowych wszystkich szczebli żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, żołnierzy zawodowych oraz pracowników cywilnych wybieranych na właściwych konferencjach delegatów. Od I Konferencji stanowili oni 70% stanu rad młodzieżowych (od 1974 r. tylko 30%). Ważne znaczenie miało również uznanie Konferencji ZSMP Sił Zbrojnych PRL "...za najważniejsze forum uchwałodawcze Związku w wojsku". Przyjęto "Program działania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1981-1984". Przewodniczącym Rady Młodzieżowej WP został mjr Tadeusz Rzepecki

Po konferencji wzrosło natężenie pracy organizacyjno-wychowawczej we wszystkich ogniwach ZSMP wojska. Wynikało ono z realizacji postanowień konferencji i uczestnictwa Związku w ówczesnych wydarzeniach społeczno-politycznych, zachodzących w latach osiemdziesiątych w kraju i w wojsku oraz w kolejnych historycznych rocznicach narodowych, wojskowych i młodzieżowych.

Ważne znaczenie dla wzmoczenia działalności wychowawczej miało: zniesienie stanu wojennego 22 lipca 1983 r., rozpoczęła się wtedy odbudowa szeregów Związku w wojsku.

Wiele uwagi w tym okresie poświęcono humanizacji życia wojskowego oraz realizacji zadań wynikających z poszerzenia uprawnień Związku jako rzecznika praw członków organizacji i żołnierskiego środowiska.

Oceny działalności ZSMP w wojsku w latach 1981-1984 dokonano na II Konferencji Związku w dniach 21-23 marca 1985 r. Przyjęto "Program działania ... na lata 1985-1989". Uchwalono zmiany w "Zasadach działania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL". Przewodniczącym Rady Młodzieżowej WP został kpt. Zbigniew Ciereszko.

Pod koniec lat osiemdziesiątych ustanowiono w wojsku odznaczenie młodzieżowe "Zasłużony działacz ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL". Honorowano nim wyróżniających się działaczy Związku w armii i w cywilu.

W tym samym czasie rozpoczęły się w środowisku młodzieżowym rozważania na temat przyszłości ZSMP w wojsku. Dały one o sobie znać na III Konferencji ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL, obradującej w dniach 8-9 kwietnia 1989 r.

3. Główne kierunki działalności ZSMP w wojsku

Działalność ZSMP w wojsku ukierunkowana była na obywatelskie, patriotyczne wychowanie członków i żołnierzy niezrzeszonych, na kształtowanie pożądanych cech ich osobowości oraz na dostarczanie motywacji do rzetelnego wykonywania żołnierskich powinności. Związek aktywnie wspierał zamierzenia szkoleniowo - wychowawcze dowódców, oficerów politycznych i organizacji partyjnych.

a/ działalność wychowawcza

Związek uczestniczył w kształtowaniu świadomości historycznej żołnierzy, wzbogacał ich wiedzę o przeszłości, teraźniejszości i perspektywach rozwoju kraju ojczystego oraz regionu służby.

Wiodącą rolę w przekazywaniu tych treści odegrały lektoraty młodzieżowe grupujące corocznie kilkanaście tysięcy lektorów. Uwzględniano je również w programach szkolenia wewnątrzorganizacyjnego w Pułkowych Szkołach Aktywu ZMSP i w kołach zainteresowań historią ojczystą.

Dużą wartość poznawczą i wychowawczą miały organizowane przez członków Związku spotkania z weteranami drugiej wojny światowej oraz z budowniczymi Polski Ludowej. Odbywały się one w salach tradycji jednostek wojskowych, przewodnikami w których byli członkowie ZSMP i przy ogniskach, w miejscach historycznych bitew i akcji oraz w mieszkaniach kombatantów, do których przybywały patrole młodzieżowe. Wiele kół Związku otaczało ich

serdeczną opieką, udzielało pomocy i przyjmowało w poczet honorowych członków organizacji. Sprawowało stałą pieczę nad miejscami pamięci narodowej i grobami poległych żołnierzy.

W okresie wydarzeń sierpniowych i stanu wojennego ZSMP wojska prowadziło działalność informacyjno - wyjaśniającą na temat przyczyn i celów wprowadzenia stanu wojennego. Szczególną rolę w tym zakresie spełniły takie inicjatywy jak: akcja "Porozmawiajmy o Ojczyźnie (19.XII.1981 r. - 30.I.1982r.) oraz ogólnozwiązkowa dyskusja "Jaka Polska - jaki Związek" (maj - czerwiec 1982r.). W ich następstwie zrodził się młodzieżowy czyn pn. "Żołnierska pomoc - socjalistycznej Ojczyźnie" wyrażający się w pracy dla wsi i rolnictwa. Jego wartość wyniosła 10,8 mln zł.

Wzbogacaniu wiedzy obywatelskiej żołnierzy, zwłaszcza historycznej, dobrze służyły utworzone wówczas "Koła historii najnowszej" i "Kluby myśli obywatelskiej". Grupowały one członków ZSMP i żołnierzy niezmobilizowanych. W upowszechnianiu w żołnierskiej społeczności tradycji i historii najnowszej Polski, jej sił zbrojnych i młodzieży wykorzystywano m. in. wydawnictwa: "Najnowszą historię Polski", "Poprawki z historii", "Nasze tradycje", "Życie i marksizm" oraz "Światopogląd".

Wielu członków ZSMP wojska uczestniczyło w kolejnych edycjach Olimpiady Wiedzy Społeczno - Politycznej organizowanych w siłach zbrojnych i w całym Związku. Tylko w latach 1981-1984 brało w nich udział około 150 tys. żołnierzy. W ogólnozwiązkowych finałach wojskowi reprezentanci ZSMP zajmowali czołowe miejsca.

Znaczne ożywienie we wszystkich dziedzinach działalności ZSMP wojska odnotowywano w czasie obchodów jubileuszy: LWP, PRL, zwycięstwa w drugiej wojnie światowej i powstania Układu Warszawskiego. Dla uczczenia tylko dwóch z nich: 40-lecia LWP i PRL, zorganizowanych pn. "Młodzieżowa sztafeta 40-lecia LWP" i "Tej ziemi od innych bliższej" (40-lecie PRL) zrealizowano wiele przedsięwzięć o znaczących wartościach wychowawczych i wartościach materialnych. Wysłano wówczas 12 tys. patroli młodzieżowych do weteranów drugiej wojny światowej, ruchu robotniczego i młodzieżowego, 8 tys. spotkań zorganizowano na terenie jednostek i uczelni wojskowych. Dla uczczenia tych rocznic co czwarty członek ZSMP uzyskał tytuł Wzorowego Żołnierza (Marynarza, Podchorążego, Kadeta), co trzeci klasę specjalisty wojskowego i Wojskową Odznakę Sprawności Fizycznej (WOSF).

Ponadto wypracowano i przekazano na konto budowy Szpitala Pomnika - Matki Polki kwotę 12,7 mln zł.

Duże zaangażowanie członków ZSMP i żołnierzy niezmobilizowanych towarzyszyło obchodom rocznic organizacji młodzieżowych działających w Wojsku Polskim: 30 i 40-tej rocznicy powstania ZMP, 20 i 30-tej utworzenia KMW i 10-tej powstania ZSMP.

Członkowie Związku utrzymywali także stałe kontakty z członkami organizacji młodzieżowych - żołnierzami przygranicznych jednostek (garnizonów) Czechosłowackiej Armii Ludowej (CzAL), Narodowej Armii Ludowej NRD (NAL) i Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej (PGW AR). Składały się na nie m. in.: spotkania lektorów, wspólne szkolenia, imprezy artystyczne, wieczory przyjaźni oraz zawody sportowe.

b/ działalność na rzecz umacniania gotowości bojowej

Nadrzędnym zadaniem ZSMP było wyzwalanie u swych członków i żołnierzy niezrzeszonych społecznej aktywności na rzecz jak najlepszego wypełniania żołnierskich powinności. Wiodącą rolę w jego realizacji odgrywało rozwijanie przodownictwa i współzawodnictwa. Związek mobilizował swych członków do przodowania w szkoleniu i służbie, do osiągania we wszystkich dziedzinach rezultatów wyższych ponad przeciętne. W czasie służby wojskowej blisko 60 % członków ZSMP zdobywało miano i odznakę "Wzorowego Żołnierza" ("Wzorowego Marynarza", "Wzorowego Kierowcy", "Wzorowego Podchorążego", "Wzorowego Dowódcy"). Uzyskiwane przez nich oceny w toku szkolenia były z reguły wyższe od pozostałych żołnierzy o 0,5 do 1 stopnia.

Wielu z nich udzielało pomocy słabszym kolegom w zespołach samo-szkoleniowych, wyzwalalo u nich ambicję "równania do najlepszych", realizowało zadanie "Każdy Wzorowy Żołnierz wychowuje swojego następcę".

Rozwijaniu indywidualnej rywalizacji żołnierzy sprzyjały upowszechniane przez ZSMP pożyteczne młodzieżowe inicjatywy, między innymi: konkurs o miano "Przodujący żołnierz miesiąca (kwartału, roku)", plebiscyt o tytuł: "Najlepszy Dowódca. Wychowawca Młodzieży" i "Najlepszy Nauczyciel - Wychowawca Młodzieży".

Ważną rolę w rozwoju przodownictwa i współzawodnictwa odgrywały również konkursy o miano: "Przodującego koła ZSMP", "Przodującej organizacji ZSMP" i "W każdym kole ZSMP dwie DSS" (Drużyny Służby Socjalistycznej). Ważną dziedziną działalności ZSMP w wojsku było umacnianie dyscypliny. W realizacji tego zadania podejmowano wiele przedsięwzięć profilaktyczno - wychowawczych. Znaczące wśród nich miejsce zajmowało upowszechnianie w żołnierskim środowisku kultury prawnej, praw i obowiązków obywateli naszego państwa, wymogów przysięgi wojskowej i nowych regulaminów wojskowych oraz "Programu umacniania dyscypliny w Siłach Zbrojnych (na lata 1976-1980)". Przekazywano także doświadczenia z pracy najlepszych kolektywów w umacnianiu dyscypliny oraz stosowane przez nie inicjatywy wychowawcze. Treści powyższych dokumentów wykorzystywano w czasie programowego szkolenia politycznego, w działalności lektorów młodzieżowych oraz kół zainteresowań wiedzą społeczno - polityczną i wojskową.

Sojusznikami ZSMP w krzewieniu kultury prawnej wśród członków Związku i żołnierzy nie zrzeszonych byli młodzi prawnicy z prokuratury i sądownictwa, członkowie rad młodzieżowych. Przy ich pomocy w niektórych jednostkach wojskowych i garnizonach funkcjonowały "Młodzieżowe gabinety profilaktyki dyscyplinarnej i porad prawnych", "Młodzieżowe gabinety profilaktyki dyscyplinarnej" i "Młodzieżowe zespoły bezpieczeństwa latania". Aktyw ZSMP uczył się działań profilaktycznych, a także postępowania z żołnierzami naruszającymi porządek wojskowy.

Związek kierował swój wysiłek wychowawczy na eliminowanie z praktyki życia wojskowego czynników sprzyjających naruszeniom zasad dyscypliny m. in. poprzez nadużywanie alkoholu, nieprawidłową organizację wypoczynku, czasu wolnego i źle pojmowane koleżeństwo. Aktywizował pracę sądów koleżeńskich, "Sądu nad sprawą" i "Młodzieżowego Ruchu Trzeźwości" (MRT). Wobec niepoprawnych członków Związku wyciągano wnioski organizacyjne, łączące ze zwolnieniem z funkcji i pozbawieniem członkostwa.

ZSMP w wojsku upowszechniał humanistyczne zasady kultury współżycia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, rozwijania i umacniania koleżeństwa i żołnierskiej przyjaźni, poszanowania godności ludzkiej.

Aktywnie uczestniczył w adaptacji młodych żołnierzy do warunków życia w wojsku, udzielał im koleżeńskiej pomocy i pierwszych praktycznych rad. Organizował spotkania z doświadczonymi żołnierzami drugiego rocznika - aktywistami ZSMP, przekazując młodym informacje o problemach szkolenia i wychowania w pododdziale, o pracy Związku, a także stosunkach wzajemnych w żołnierskich kolektywach, w tym w relacjach: przełożony - podwładny, podoficer - szeregowy, żołnierz pierwszego i drugiego rocznika.

Koła ZSMP upowszechniały inicjatywy młodzieżowe integrujące żołnierzy m. in. "Młody żołnierz nie jest sam", "Starszy kolega radzi", "Żołnierz żołnierzowi - towarzyszem broni", "Trybuny żołnierskie", "Godziny szczerości", "Telefon zaufania". Znaczna ilość kół realizujących skutecznie zadania humanizacji życia wojskowego uzyskiwała miano: "Koło ZSMP kolektywem przyjaciół"

ZSMP uczestniczył w jak najlepszym przygotowaniu młodych dowódców - wychowawców w szkołach podoficerskich i funkcjonujących w nich ogniwach Związku do bezpośredniej pracy z młodszymi kolegami, do dowodzenia nimi. Wymagającymi od nich, ale i traktującymi ich jak równych sobie, życzliwie i przyjaźnie, przekonany o potrzebie kulturalnego współżycia i współdziałania, wrażliwymi na ich godność ludzką i potrzeby. Większość absolwentów tych szkół sprawdzała się w wyznaczonej im roli. W niektórych jednostkach, często z inicjatywy zarządu ZSMP, organizowano dla podoficerów dodatkowe szkolenie instruktorsko - metodyczne oraz kursy pedagogizacji.

ZSMP wzbogacał żołnierską i młodzieżową obyczajowość, ważny składnik uszlachetniania stosunków międzyludzkich. Związek odnotowywał ważniejsze wydarzenia z życia członków żołnierskich kolektywów i nadawał im bardziej uroczysty charakter. Czynił tak między innymi w czasie powitania poborowych, przyjmowania młodych żołnierzy do ZSMP, wręczania im legitymacji członkowskich, powitania zwycięzców olimpiad czytelniczych, konkursów, zawodów i awansów, pożegnania odchodzących do rezerwy.

Od drugiej połowy 1986 r. zarządy ZSMP wykorzystywały w pracy wychowawczej poradnik zawierający "wybrane ceremonie i zwyczaje żołnierzy zasadniczej służby wojskowej". Wzbogacały one dotychczas stosowane formy i metody służące eliminowaniu przypadków naruszania zasad kultury współżycia żołnierzy, egoizmu, grubiaństwa, wulgarnego języka oraz przysłowiowej "fali".

ZSMP wniósł znaczący wkład w politechniczne wychowanie młodzieży wojskowej, w przygotowanie jej do jak najlepszego opanowania i władania techniką, a także w przysposobienie żołnierzy do zawodu przydatnego w gospodarce narodowej.

Dużo uwagi poświęcał Związek wzbogacaniu wiedzy żołnierzy o technice wojskowej. Zadanie to realizowały lektoraty młodzieżowe, Pułkowe Szkoły Aktywu, koła i sekcje zainteresowań. Rolę wiodącą spełniali w nich absolwenci Wojskowej Akademii Technicznej im. J. Dąbrowskiego i wyższych uczelni wojskowych o profilu technicznym.

Dużą popularnością cieszyły się spotkania ze specjalistami z różnych dziedzin techniki, z prelegentami Towarzystwa Wiedzy Wojskowo - Obronnej, ekspozycje książek z zakresu techniki bojowej oraz sejmiki młodych politechników.

Wielce pomocne w doskonaleniu umiejętności i nawyków posługiwania się techniką wojskową okazały się realizowane w jednostkach wojskowych inicjatywy młodzieżowe m.in.: organizowany dwukrotnie w roku "Miesiąc Techniki", "Tydzień Techniki ZSMP", "Młodzieżowe Grupy Awaryjne", "Remonty z Młodzieżową Gwarancją", "Młodzieżowe Pogotowie Techniczne", "Młodzieżowe Komisje Techniki", uroczyste przekazywanie broni i sprzętu przez żołnierzy starszego rocznika swym następcom.

ZSMP otaczał opieką ruch nowatorstwa, wynalazczości i racjonalizatorstwa, wytwarzał klimat sprzyjający rozwojowi żołnierskiej pomysłowości. Szczególne osiągnięcia odnotowały tu ogniwa Związku WAT oraz wyższych uczelni wojskowych o profilu technicznym. Rosła ilość kół racjonalizatorskich i liczba pracujących w nich członków Związku oraz zgłaszanych przez nich wniosków. Dużym uznaniem cieszył się Turniej Młodych Mistrzów Techniki (TMMT) organizowany od 1967 r. przez ZMS, Naczelną Organizację Techniczną (NOT) i związki zawodowe (od 1973 r. do 1981 r.

Turniejowi patronowała Federacja SZMP). W 1977 r. w X jubileuszowej jego edycji brało udział 1703 żołnierzy, w tym 1402 w wieku do lat 30 (około 90 % z nich to członkowie ZSMP). Zgłosili oni 1401 wniosków.

W wielu jednostkach wojskowych organizacje ZSMP-owskie współorganizowały giełdy i wystawy projektów nowatorskich i racjonalizatorskich, sejmiki nowatorów, a w uczelniach przeglądy technicznej twórczości podchorążych.

ZSMP kształtował u żołnierzy świadomość wpływu szeroko pojmowanej kultury na wyniki szkolenia ideowego i wojskowego, na dyscyplinę i stosunki międzyludzkie, na jakość życia i służby wojskowej.

Związek został współorganizatorem przedsięwzięć skierowanych na krzewienie kultury i oświaty, zwłaszcza w środowisku żołnierskim.

Aktyw ZSMP, wspólnie z pracownikami bibliotek, kształtował kulturę czytelniczą żołnierzy, poszerzał krąg czytelników książek. Ich liczba wzrastała z 18-20 % ogółu żołnierzy w początkach służby wojskowej do 80-85% przed jej zakończeniem. Wiele żołnierzy uczestniczyło w konkursach i olimpiadach czytelniczych. Około 80 % uczestniczących w nich żołnierzy to członkowie ZSMP, często zajmujący w finałach czołowe miejsca.

Związek rozwijał amatorską twórczość artystyczną. Był współorganizatorem pracy kół i sekcji zainteresowań, wystaw amatorskiej twórczości, wieczorów poezji, spotkań z pisarzami i innymi twórcami kultury. Pod bezpośrednim patronatem Związku i przy pomocy pracowników kultury działały w jednostkach i uczelniach wojskowych amatorskie zespoły artystyczne i żołnierskie teatry poezji, zespoły muzyczne i koła fotograficzne oraz pracownie plastyczne, a także dyskusyjne kluby filmowe. Koła ZSMP przygotowywały wystawy nowości wydawniczych, organizowały wieczorki taneczne. Dorobek swój prezentowały w świetlicach i klubach żołnierskich, a także w Państwowych Domach Dziecka i w Domach Opieki Społecznej.

Aktyw ZSMP był współgospodarzem i współorganizatorem życia kulturalnego w pododdziałach i świetlicach. Tu najczęściej spędzali swój wolny czas członkowie Związku i żołnierze nieczczeni. Tu realizowali m.in. zadania wynikające z młodzieżowych inicjatyw wychowawczych takich jak: "Pododdział Wzorowej Kultury" (1978), "Żołnierska Wszechnica Kultury" (1983), "Żołnierska Niedziela", "Nasze koło ZSMP innym na czas wolny", "Patronat nad świetlicami żołnierskimi".

ZSMP był współorganizatorem wraz z oficerami wychowania fizycznego wielu sekcji i kół sportowych i turystycznych oraz masowych imprez: konkursów, zawodów, spartakiad. Wiele z nich organizowano w ramach "Patronatu nad sportem i rekreacją", a także w "Tygodniu kultury fizycznej w wojsku".

ZSMP sił zbrojnych współdziałał z cywilnymi ogniwami Związku i innymi organizacjami młodzieżowymi w edukacji młodzieży, zwłaszcza zaś w

kształtowaniu świadomości historycznej młodzieży i obronnym jej przygotowaniu.

Problematyce tej wiele uwagi poświęciły kierownicze gremia ZSMP. Podejmowały je: plena ZG m.in. XVI w Warszawie 15 stycznia 1980r. i XV we Wrocławiu 5-6 czerwca 1984r., prezydium ZG m.in. w Opolu 9 października 1983r. i w Wyższej Oficerskiej Szkole Lotniczej w Dęblinie, której od lat patronował ZG ZSMP i komisje patriotyczno - obornnego wychowania młodzieży m.in. w Kielcach 29 września 1979r. i w Warszawie 12 czerwca 1986r.

Związek upowszechniał orężne tradycje Wojska Polskiego oraz aktualne problemy obronności kraju i naszych Sił Zbrojnych. Problematyce tej poświęcił w roku 40-lecia LWP III "Dekadę Kół" (10 - 20 października 1983 r.). Był współorganizatorem akcji lektorskich i seminariów popularno - naukowych na te tematy, a także spotkań kombatantów z młodzieżą, sztafet i rajdów szlakami bohaterów walk. W jednym z nich, w ZSMP-owskim "Rajdzie Szlakiem Zdobywców Wału Pomorskiego" brało corocznie udział od 1250 do 1400 uczestników, zaś w X-Jubileuszowym, w 1977r. spotkało się na trasach Rajdu ok. 13 tys. młodzieży z całego kraju.

Problematykę tę podejmowano także w czasie Letnich i Zimowych Szkół Aktywu ZSMP oraz w spotkaniach kadry wojskowej z młodzieżą przebywającą na obozach i koloniach w czasie ferii. Tylko w 1987 r. spotkań tych zorganizowano ok. 3,5 tys. z udziałem ok. 300 tys. uczestników.

Ważną rolę spełniał ZSMP wojska w przygotowaniu młodzieży do wzorowej służby w wojsku. Był współorganizatorem spotkań młodzieży przedpoborowej w uczelniach i jednostkach wojskowych, na poligonach i placach ćwiczeń. Łączono je z pokazami sprzętu wojskowego i żołnierskich umiejętności posługiwania się nim oraz informacjami o warunkach życia i służby żołnierzy, a także o działalności wojskowych ogniw ZSMP. Wiele z tych spotkań odbywało się w ramach "Dni otwartych koszar".

Duże znaczenie wychowawcze miało organizowanie uroczystych pożegnań poborowych przez macierzyste organizacje ZSMP i zakłady pracy oraz serdecznych powitań żołnierzy powracających po odbyciu służby wojskowej.

Wiele miejsca w obronnym przygotowaniu młodzieży zajmowało upowszechnianie wojskowego szkolnictwa zawodowego. Aktyw ZSMP współuczestniczył w corocznych spotkaniach kadry z młodzieżą szkolną w związku z naborem do szkół wojskowych. Tylko w 1987 r. uczestniczyło w nich ok. 30 tys. młodzieży z 1600 szkół. Najwięcej kandydatów do zawodowej służby wojskowej rekomendowały ZSMP i ZHP.

Znaczącą rolę w tym procesie odgrywały sporty obronne i techniczne. Żołnierze ZSMP-owcy brali udział w kolejnych edycjach Spartakiad Sportów Obronnych ZSMP, Manewrów Techniczno - Obronnych ZHP i Akademickich

Spartakiad Sportów Obronnych ZSP. Organizowano je na obiektach wojskowych, przy znacznym zaangażowaniu kadry zawodowej i aktywu Związku oraz wydatnej pomocy Ligi Obrony Kraju (LOK).

Sporty obronne i techniczne, obejmujące szereg dyscyplin, dobrze służyły podnoszeniu i utrzymaniu ogólnej sprawności młodzieży, w tym przedpoborowej, wojskowej i rezerwistów.

Przedstawiane powyżej przedsięwzięcia stanowiły podstawę ogólnopolskiego współzawodnictwa ZSMP pod nazwą "Umacniamy powszechną obronność kraju", a w latach 80-tych "Umacniamy obronność i ład wewnętrzny kraju".

Wiele elementów patriotyczno - obronnego wychowania zawierały programy ZHP realizowane w ramach codziennej harcerskiej służby oraz Harcerskiej Służby Letniej na licznych obozach. Na apel Głównej Kwatery spieszyły zawsze z pomocą Wojskowe Kręgi Instruktorów ZHP liczące corocznie w latach 1976-1988 od 200 do 300 Kręgów zrzeszających od 3.241 do ok. 4.000 instruktorów. Wsparcia swego udzielali także członkowie ruchu przyjaciół harcerstwa w żołnierskich mundurach

c/ ZSMP-owski - żołnierski czyn społeczny

Członkowie Związku wraz z członkami partii byli inicjatorami i organizatorami żołnierskiego czynu - dodatkowej pracy, podejmowanej dobrowolnie na rzecz wojska i społeczeństwa. Służył on celom wychowawczym, a jednocześnie przynosił efekty materialne i szkoleniowe. W jego ramach członkowie ZSMP organizowali działania wychowawcze sprzyjające pogłębianiu świadomości żołnierzy, kształtowaniu ich zaangażowanych społecznie postaw. Podejmowali także zobowiązania i czyny bezpośrednio służące umacnianiu gotowości bojowej pododdziałów i oddziałów.

Inną, znaczną część zobowiązań i czynów podejmowali żołnierze dla wspólnego, środowiskowego i ogólnonarodowego pożytku. Wykonywali prace przy budowie dróg, mostów, obiektów sportowych i zbiorników retencyjnych, pracowali przy zalesianiu i zadrzewianiu pod hasłami: "Zielony pomnik" i "Wojsko ojczyźnej przyrodzie". Zbierali plony w ramach akcji "Każdy kłos na wagę złota" i "Zbieramy plony jesieni". Godzi się także wspomnieć o akcji "Ojczyźnie - 10 żołnierskich przepustek", podjętej przez żołnierzy - członków ZSMP w marcu 1981 r. w odpowiedzi na apel premiera, Ministra Obrony Narodowej, gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego. O trzy pracowite miesiące - 90 spokojnych dni. Żołnierze pododdziału rozpoznawczego 5 Kołobrzeskiego Pułku Zmechanizowanego swoje 10 przepustek w okresie od 8 marca do 9 maja 1981 r. zamienili na udzielanie pomocy wsi i rolnictwu. W żołnierskim czynie wzięło udział ponad 300 tys. osób. Wartość pracy wyniosła 30 mln zł.

Zaangażowaną i ofiarną postawę manifestowali żołnierze - członkowie ZSMP i niezrzeszeni, świadczący składki na Centrum Zdrowia Dziecka, Zamek Królewski w Warszawie i Pomnik Matki - Polki oraz bezpośrednio uczestniczący przy wznoszeniu tych i innych obiektów.

Organizacje ZSMP-owskie były w środowisku żołnierskim współorganizatorami honorowego krwiodawstwa, fundatorami książeczek mieszkaniowych dla sierot oraz przejmującymi opiekę nad nimi, a także inwalidami wojennymi i weteranami walk.

4. Działalność wydawnicza

Działalności ZSMP w wojsku wiele uwagi poświęcała prasa wojskowa centralna, okręgowa i rodzajów sił zbrojnych oraz czasopisma wojskowe, teoretyczno-polityczne i instruktażowe. Należały do nich: "Żołnierz Wolności" - gazeta codzienna Wojska Polskiego, "Żołnierz Polski" - tygodnik GZP WP oraz ZG Ligi Obrony Kraju, "Wojsko Ludowe" - miesięcznik kadry zawodowej WP, "Kultura i oświata w Wojsku Polskim".

Bogatym źródłem informacji o działalności ZSMP w wojsku były kolejne opracowania z serii "Biblioteka aktywisty (KMW, SZMW) ZSMP", wydawane od 1958 r., a od 1976 r. firmowane znakiem ZSMP.

Interesującym czasopismem dla żołnierzy były "Fakty. Wydarzenia" - miesięcznik ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL. Ponadto Rada Młodzieżowa WP wydawała Biuletyny i Biuletyny Informacyjne.

Problematyka młodzieżowa i jej organizacji była publikowana w "Zeszytach Naukowych Wojskowej Akademii Politycznej" (WAP), materiałach do programowego szkolenia politycznego dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i w wydawnictwach okolicznościowych.

Działalności wojskowego członu ZSMP sporo uwagi poświęcały cywilna prasa i czasopisma młodzieżowe, m.in.: "Sztandar Młodych", "Walka Młodych", "Płomienie", "Pokolenia" i "Razem".

Problematyka ZSMP w wojsku, podobnie jak i poprzednich organizacji: ZMP, KMW i SZMW, była przedmiotem badań środowiska naukowego i słuchaczy WAP do chwili jej rozwiązania w 1990 r. W przygotowanej w 1988 r. przez Ośrodek Naukowej Informacji Wojskowej "Bibliografii organizacji młodzieżowych w LWP" wśród 87 pozycji są 34 dotyczące działalności ZSMP. Były to przede wszystkim prace dyplomowe, magisterskie i doktoranckie, wykorzystywane m.in. przez działaczy młodzieżowych w bieżącej działalności.

Wśród autorów artykułów i opracowań byli m.in. członkowie kierownictwa GZP WP, pracownicy naukowcy WAP, dziennikarze, działacze i aktywiści ZSMP w wojsku.

5. Zakończenie działalności ZSMP w wojsku (1990 r.)

W końcu lat 80-tych wśród aktywu ZSMP wojska toczyły się dyskusje na temat przyszłości Związku i jego modelu w okresie zachodzących w kraju i siłach zbrojnych przemian. Wywołały je m.in. uchwały X Plenum KC PZPR i postanowienia Okrągłego Stołu, procesy demokratyzacji i humanizacji życia wojskowej społeczności, rozwijający się pluralizm w życiu społeczno-politycznym i w ruchu młodzieżowym oraz restrukturyzacja armii. Rodziły one potrzebę określenia miejsca i roli ZSMP w wojsku dziś i w najbliższej przyszłości. Zgłaszał ją aktywny Związek w czasie kampanii sprawozdawczo-wyborczej 1988-1989.

III Konferencja ZSMP Sił Zbrojnych PRL, która odbyła się w dniach 8-9 kwietnia 1989 r. uznała, że Związek legitymujący się znacznym dorobkiem w edukacji obywatelskiej młodzieży, nie tylko wojskowej, powinien kontynuować swoją działalność w armii. W wyniku takiego stanowiska na konferencji przyjęto "Program działania ZSMP w Wojsku Polskim na lata 1989-1992", akcentując w nim trzy kierunki pracy wychowawczej:

- „I. Przewodzić i służyć młodzieży wojskowej,
- II. Kształtować walory żołnierza i obywatela,
- III. Wzbogacać życie żołnierskie wartościami kultury".

Przyjęto także znowelizowane "Zasady działania ZSMP w Wojsku Polskim". Dokonano wyboru członków władz Związku. Przewodniczącym Rady Młodzieżowej WP został kpt. Piotr Pertek.

Przyjmując powyższe stanowisko i dokumenty programowe nie wykluczono, że mogą one ulec zmianie pod wpływem dalszych przemian społeczno-politycznych i sytuacji w wojsku. A ta zmieniała się szybko. Trwał bowiem proces "odpolityczniania" i "odpartyjniania" wojska oraz ustanawiania cywilnej kontroli nad resortem obrony.

W tej sytuacji bardziej intensywnie przebiegały prace przygotowawcze do utworzenia organizacji młodzieżowej, odpowiadającej wymogom nowego czasu. W wyniku dyskusji prowadzonych w kierowniczych gremiach resortu i środowiskach młodzieżowych pod koniec października 1989 r. przedstawiono dwie koncepcje organizacji młodzieżowej w wojsku.

Pierwsza zakładała utworzenie organizacji środowiskowej, autonomicznej, pozostającej poza strukturami ogólnopolskimi, o nazwie Koła Młodzieży Wojskowej. Miała ona funkcjonować tylko na szczeblu pododdziału, bez struktur nadrzędnych, poza jedynie zarządem pułkowym.

Druga proponowała utworzenie odrębnej organizacji młodzieżowej o nazwie Związek Młodzieży Wojska Polskiego, z zachowaniem dotychczasowych struktur, rad młodzieżowych, pochodzących z wyboru - od jednostki wojskowej do Rady Młodzieżowej WP.

Oznaczało to, iż czas działania ZSMP w wojsku minął. W tej sytuacji Rada Młodzieżowa WP na swym posiedzeniu w dniu 11 stycznia 1990 r.

pozytywnie oceniła czternastoletni okres działalności ZSMP w Wojsku Polskim i podjęła decyzję o jej zakończeniu. Jednocześnie w przyjętej uchwale zwróciła się do Ministra Obrony Narodowej z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na działalność w armii nowej środowiskowej organizacji młodzieżowej.

Podobnej treści uchwałę przyjęło 24 stycznia 1990 r. Prezydium Zarządu Głównego ZSMP, wysoko oceniając w niej dorobek wojskowej części Związku i jego aktywu.

Działalność Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej w Siłach Zbrojnych uzyskała również wysoką ocenę kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej. Podkreślano w niej znaczący wkład członków i aktywu Związku w kształtowanie obywatelskich postaw żołnierzy i umacnianie obronności kraju. W wydanym zaś 25 stycznia 1990 r. Zarządzeniu Minister Obrony Narodowej wyraził zgodę na "tworzenie w jednostkach wojskowych nowej, środowiskowej i autonomicznej organizacji pn. Koła Młodzieży Wojskowej".

Powyższe decyzje zamknęły karty czternastoletniej historii ZSMP w Wojsku Polskim. Pozostały na nich zapisy chlubnych dokonań kilkudziesięciu roczników żołnierzy - ZSMP-owców w żołnierskiej i młodzieżowej służbie, na wojskowych posterunkach i w aktywnej społecznej działalności we wszystkich środowiskach młodzieży.

W wojskowej i młodzieżowej szkole życia uczyli się członkowie ZSMP współodpowiedzialności za losy Ojczyzny i państwa, za dobre imię macierzystej jednostki, pododdziału i organizacji młodzieżowej.

Zmagali się, choć nie zawsze z pozytywnym skutkiem, ze słabościami swoimi i kolegów, z postawami naruszającymi żołnierską i ZSMP-owską godność i honor. W czasie czternastu lat pomnażali dorobek swych ideowych poprzedników: ZMP, KMW i SZMW, zostawiali trwałe ślady swej twórczej działalności w jednostkach i uczelniach wojskowych oraz w lokalnych społecznościach. Sprawdzili się w trudnych okresach sierpniowych wydarzeń i stanu wojennego oraz w dyskusjach nad przyszłością ZSMP w kraju i w wojsku. Uczyli się rozumienia i stosowania w życiu wymogów demokratyzacji i humanizacji stosunków międzyludzkich oraz partnerskiego współdziałania w rozwiązywaniu spraw ważkich dla całego środowiska.

Członkowie wojskowych ogniw ZSMP sprawdzili się w nowej roli w zintegrowanej strukturze Związku i w polskim ruchu młodzieżowym. Wiele sukcesów odnieśli w realizacji wspólnych przedsięwzięć ideowo-wychowawczych, sportowych i turystycznych, głównie zaś w patriotyczno-obronnym wychowaniu młodzieży.

Członkowie Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej kończyli swą działalność w Wojsku Polskim w styczniu 1990 r. z poczuciem dobrze spełnionych żołnierskiej i ZSMP-owskiej powinności.

Udział ZSMP w pracach organów przedstawicielskich

1. Uwagi wstępne

Jedną z zasadniczych, niezmiennych cech podmiotów tworzących system polityczny państwa jest ich dążność do odgrywania w nim czynnej, aktywnej roli i wpływanie na decyzje władzy. Wspomniana wyżej dążność do odgrywania podmiotowej roli w życiu społeczno-politycznym państwa charakteryzuje również organizacje młodzieżowe aspirujące do reprezentowania interesów grupowych swoich członków, czy szerzej interesów młodego pokolenia. W owej ogólnej regule mieszczą się także działania powstałego w 1976 roku Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej (dalej ZSMP). W niniejszym opracowaniu podjęto próbę wstępnej analizy udziału członków Związku w pracach organów przedstawicielskich i samorządowych, a także jego wpływu na tworzenie, w ramach systemu politycznego państwa socjalistycznego, nowych instytucji demokratycznych. Wspomniany problem jawi się niejako w trzech odsłonach, których ramy wyznaczają protesty robotnicze sierpnia 1980 roku i powstanie NSZZ "Solidarność", oraz wybory czerwcowe 1989 roku i związane z nimi zasadnicze zmiany w systemie politycznym PRL. Będą to więc trzy zasadniczo różne okresy w dziejach ZSMP:

- kwiecień 1976 - sierpień 1980
- sierpień 1980 - czerwiec 1989
- czerwiec 1989 - po dzień dzisiejszy

Podstawę źródłową opracowania stanowią materiały archiwalne przechowywane w Archiwum Akt Nowych wytworzone przez ZSMP, a także publikowane dokumenty Związku i Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej (dalej FSZMP). Materiały te dają niestety niepełny i nierównomierny dla wspomnianych wyżej okresów obraz analizowanych procesów. W związku z powyższym niniejsze opracowanie ma jedynie charakter wstępny, a podjęty temat wymaga dalszych badań źródłowych w oparciu o zasoby dokumentacyjne znajdujące się poza siecią archiwów państwowych.

2. Okres budowy "rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego" (1976-1980)

28 kwietnia 1976 delegaci wybrani na VI Zjazd Związku Młodzieży Socjalistycznej, VI Krajowy Zjazd Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej i Narady Aktywu Socjalistycznego Związku Młodzieży Wojskowej podjęli uchwały akceptujące powołanie wspólnej organizacji młodzieży pracującej miast i wsi, która przyjęła nazwę ZSMP. W statucie nowej organizacji stwierdzono między innymi, iż ZSMP "organizuje młodzież do aktywnego udziału w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym kraju, do aktywnego udziału w pracach rad narodowych, związków zawodowych, kółek rolniczych, spółdzielczości i organów samorządu"⁷. Powyższy, ogólnikowy z natury rzeczy zapis został rozszerzony w programie działania ZSMP przyjętym przez II Plenum Związku w dniu 22.05.1976. Deklarując niezłomną wolę reprezentacji "praw i potrzeb młodzieży" uznano, iż najlepszą formą rzecznictwa interesów młodego pokolenia będzie twórcza i aktywna realizacja programu PZPR. Powyższe "sprzężenie" wynikało z lansowanej przez ówczesne kierownictwo partii tezy o jedności moralno-politycznej narodu i przejściu na wyższy etap budowy ustroju socjalistycznego. Płaszczyzną reprezentacji i rzecznictwa problemów młodzieży miały być komitety blokowe i osiedlowe, oraz ogniwa samorządu mieszkańców w miastach, kolektywy kierownicze i samorządy robotnicze w zakładach pracy, ogniwa samorządu wiejskiego, a także rady narodowe wszystkich szczebli i ich komisje. Pod obrady owych gremiów miano wносить najważniejsze problemy nurtujące młodzież, a także postulować dokonywanie systematycznej oceny stopnia realizacji VII plenum KC PZPR z listopada 1972⁸. Powyższe wskazania nie obejmowały aktywności reprezentantów ZSMP na forum sejmowym⁹. Program ZSMP korespondował z ogólnymi wytycznymi działalności organizacji młodzieżowych zawartymi w wystąpieniu przewodniczącego Rady Głównej FSZMP Zdzisława Kurowskiego na Kongresie Młodzieży Polskiej 30.04.1976. Z. Kurowski stwierdził między innymi, iż jednym z zadań organizacji jest "przygotowanie młodzieży do roli aktywnego współgospodarza kraju", poprzez udział ich przedstawicieli w organach władzy i wyżej wspomnianych instytucjach "demokracji socjalistycznej"¹⁰.

Prawidłową realizację zadań stawianych przed ZSMP i innymi sygnatariuszami FSZMP w zakresie ich udziału w wypracowywaniu programów rozwoju jednostek administracyjnych szczebla lokalnego i wojewódzkiego i ich realizacji zabezpieczały Zespoły Młodych Radnych (dalej ZMR). ZMR stanowiły zorganizowaną formę współdziałania ruchu młodzieżowego z organami

⁷ I Krajowy Zjazd ZSMP 28-29.. 04. 1976. Dokumenty i materiały. Warszawa 1978, s. 144.

⁸ VII Plenum KC PZPR odbyte w dniach 26-27.11. 1972 poświęcone było problemowi przygotowania młodego pokolenia do aktywnego udziału w budownictwie socjalistycznej Polski.

⁹ I Krajowy Zjazd ZSMP..., s. 182-185.

¹⁰ Kongres Młodzieży Polskiej. Dokumenty i materiały. Warszawa 1977, s. 24-25.

przedstawicielskimi władzy państwowej. Zadania ZMR, skupiających radnych, reprezentantów młodzieży, danego szczebla obejmowały:

- rozwijanie wśród młodzieży poczucia współodpowiedzialności za społeczno-gospodarczy rozwój regionów i społeczności lokalnych;
- stwarzanie możliwości efektywnego włączania ruchu młodzieżowego do rozwiązywania problemów środowiska i wspólnego z radami narodowymi podejmowania i realizowania żywotnych spraw młodzieży na forum rad narodowych i ich komisji;
- zapoznanie młodzieży z zasadami funkcjonowania organów przedstawicielskich;
- inspirowanie działalności radnych młodzieżowych na sesjach rad i posiedzeniach ich komisji;
- udzielanie wszelkiej pomocy organizacyjno-instruktażowej, niezbędnej dla prawidłowej pracy młodzieżowych radnych i ich właściwego przygotowania do udziału w sesjach i posiedzeniach komisji¹¹.

Udział członków ZSMP w ogniwach samorządu miast i wsi oraz w strukturach związków zawodowych od początku istnienia organizacji był znaczny, choć nie adekwatny do liczby młodzieży i jej znaczenia w życiu kraju, ulegając stałemu umocnieniu.

Tabela 1.

Członkowie ZSMP w organach samorządu środowiskowego i zawodowego w latach 1976-1977

Treść	1976 ¹²	1977 ¹³
Członkowie ZSMP w ogniwach samorządu wiejskiego	21 993	24 306
w tym pełniący funkcje	3 881	4 711
Członkowie ZSMP w ogniwach samorządu mieszkańców	13 835	11 854
w tym pełniący funkcje	3 389	3 939
Członkowie ZSMP w Konferencjach Samorządu Robotniczego	39 730	42 872
Członkowie ZSMP we władzach organizacji zawodowych	73 957	81 645

¹¹ Zadania programowe ZMR obejmowały działania środowiskowe związane z umacnianiem odpowiedzialności młodzieży za działania terenowych ogniw władzy państwowej, przenoszenie problemów podejmowanych przez rady do środowisk młodzieży, organizowanie w ramach Frontu Jedności Narodu i ruchu młodzieżowego spotkań z młodzieżą, kompleks zagadnień związanych z aktywizacją społeczno-zawodową młodego pokolenia i problemami socjalno-bytowymi, organizację czasu wolnego itd. "Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP", nr 1. X - XII. 1976, s. 70-73.

¹² AAN, ZG ZSMP, sygn. 17/ V - 13. Roczne sprawozdanie statystyczne o członkach ZSMP za rok 1976. Warszawa luty 1977, s. 107.

¹³ Krzysztof Janik, Młode pokolenie w demokracji socjalistycznej, "Pokolenia" 4/1978, s. 16

Problematykę wszechstronnej aktywności młodzieży w ogniwach demokracji socjalistycznej i umocnienia jej roli jako współgospodarza kraju podjęło V plenium ZG ZSMP (16.05. 1977). W referacie wprowadzającym do dyskusji, ówczesny Sekretarz ZG Andrzej Kołtek, analizując zadania Związku w tym obszarze wskazał na potrzebę uświadamiania młodzieży faktu, iż "możliwość pracy i działania w organach demokracji socjalistycznej jest dla młodego człowieka szansą jego osobistego rozwoju, kształcenia osobowości, szkołą dojrzewania politycznego i obywatelskiego, a jednocześnie zaszczytnym obowiązkiem służenia krajowi"¹⁴. Interesująco na forum plenium zabrzmiała wypowiedź Jerzego Jaskierni, ówczesnego członka Głównego Sądu Koleżeńskiego ZSMP, traktująca o "wzorcu" młodego radnego. Zdaniem J. Jaskierni przedstawiciela młodzieży w radach narodowych winna cechować: wiedza o mechanizmach funkcjonowania organu, w którym zasiada, reprezentatywność dla środowiska, którego problemy przedstawia na forum danej rady, umiejętność dostrzegania interesów młodzieży i formułowania postulatów z tym związanych, pasja społecznego działania oraz nieustępliwość i pryncypialność w realizacji mandatu. W związku z powyższym w opinii J. Jaskierni na radnych należało wysuwać ludzi, którzy wcześniej sprawdzili się społecznie¹⁵. Plenium stało się okazją do prezentacji osiągnięć ZMR w poszczególnych radach narodowych. Tak np. reprezentacja młodzieży lubelskiej spowodowała kompleksową kontrolę realizacji inwestycji kulturalnych w województwie, przygotowania placówek wychowawczych do akcji letniej, wyposażenia szkół w pomoce naukowe i bazę sportowo-turystyczną. Wyniki kontroli były przedmiotem obrad Prezydium WRN. W najbliższych planach zespołu mieściła się prezentacja wniosków z sejmików kultury, sportu i turystyki na obradach Komisji Wychowania, Oświaty i Kultury¹⁶. Plenium w przyjętej uchwale uznało za jedno z głównych zadań ZSMP prowadzenie działalności wychowawczej młodego pokolenia w duchu myślenia kategoriami państwa i społeczeństwa i na tym tle rozszerzanie jego udziału we wszystkich organach przedstawicielskich¹⁷. Szczególne znaczenie, w kontekście realizacji powyższej uchwały, miały kampanie polityczne 1976 roku związane z wyborami do samorządu mieszkańców miast, wyborami do rad narodowych szczebla podstawowego oraz wyborami do ogniw samorządu wiejskiego.

Pierwszą z wymienionych akcji politycznych zainaugurowano na zorganizowanym 6 marca 1978 r. na Ogólnopolskim Spotkaniu Młodzieżowego Aktywu Samorządu Mieszkańców. W toku kampanii wyborczej wybrano 2961 komitetów osiedlowych, 4192 komitetów obwodowych i 32 626 komitetów

¹⁴ V i VI plenarne posiedzenia ZG ZSMP. Warszawa 16.05., 29. 06.1977, s. 9.

¹⁵ Ibidem, s. 31-32.

¹⁶ Ibidem, s. 44.

¹⁷ Ibidem, s. 59.

domowych. Łącznie w komitetach osiedlowych wszystkich szczebli znalazło się 254 924 osoby w tym 24 641 przedstawicieli młodzieży. Uczestnictwo młodzieży w pracach tej grupy samorządów było jednak mocno zróżnicowane i wynosiło 76,5% w województwie zamojskim, 38,4% konińskim, czy 25% w rzeszowskim do 6,1% w krakowskim, 6,5% w lubelskim i 6,6% w sieradzkim. Wśród ogółu przedstawicieli młodzieży 3413 osób pełniło różnorodne funkcje, najczęściej przewodniczących komitetów i przewodniczących ich komisji¹⁸.

Kampanię wyborczą do rad narodowych poprzedzono dyskusją, w której udzielano rekomendacji młodzieżowym kandydatom na radnych, podejmując zarazem problemy dotyczące:

- poprawy efektywności gospodarowania w zakładach przemysłowych, oszczędności surowców, racjonalnego wykorzystania czasu pracy, jakości produkcji;
- rozwoju i unowocześniania rolnictwa w kontekście pomocy dla młodych rolników;
- poprawy warunków życia i rozwoju młodej rodziny w tym zwłaszcza kwestie przydziału mieszkań i ich wyposażenia;
- rozwoju sieci placówek handlowych, usługowych i kulturalnych w ośrodkach miejskich i na wsiach;
- rozwoju sieci dróg lokalnych, usprawnienia komunikacji miejskiej i międzymiastowej;
- dystrybucji artykułów żywnościowych i dóbr konsumpcyjnych.

Kampanii wyborczej towarzyszył wzrost aktywności społecznej i gospodarczej młodzieży. W jej trakcie podjęto liczne warty produkcyjne i czyny społeczne, które zaowocowały budową nowych dróg i obiektów rekreacyjno-sportowych, a także przekazaniem na rynek i eksport poszukiwanych wyrobów. Na uwagę zasługuje objęcie przez młodzież patronatu nad montażem nowej koparki w KWB w Koninie. W trakcie kampanii wręczono kilkadziesiąt tysięcy dowodów osobistych. Szczególnie duże były rozmiary tej akcji w województwie opolskim (2500) i katowickim (1800).

Na listach wyborczych znalazło się blisko 25 tysięcy przedstawicieli związków młodzieży, w tym ponad 17 tysięcy na miejscach mandatowych. W dniu 5 lutego 1978 do rad narodowych wybrano 17 477 przedstawicieli związków młodzieży, w tym do rad miejskich 3026, dzielnicowych 390, gminnych 9446, miejsko-gminnych 4615. W grupie tej znalazło się 14 019 członków ZSMP. Młodzież stanowiła 17,5 % ogółu radnych wszystkich szczebli. Największy odsetek stanowili młodzi radni w Krakowie (24,3%), Piotrkowie Tryb. i Nowym

¹⁸ "Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP" nr 3/1978, s. 68-69, AAN. ZG ZSMP sygn. 17/V - 33. Informacja o aktualnym stanie organizacji ZSMP w miejscu zamieszkania oraz o udziale ogniw i instancji ZSMP w kampanii wyborczej do samorządów mieszkańców miast., s. 134 - 137.

Sączu (22,3%), najmniejszy natomiast w Częstochowie i Warszawie (12,5%) oraz Radomiu (13,5%)¹⁹.

Równie znaczne były osiągnięcia ZSMP, czy szerzej ruchu młodzieżowego w kampanii do samorządu wiejskiego. W toku kampanii dyskutowano, niejednokrotnie w sposób formalny, nacechowany obawą przed krytykowaniem negatywnych zjawisk w życiu wsi, problemy:

- rozwoju oświaty ogólnej i zawodowej na wsi;
- zespołowej produkcji roślinnej i zwierzęcej;
- brakiem środków do produkcji rolnej;
- usprawnienie obsługi rolnika - producenta;
- poprawy warunków socjalno-bytowych mieszkańców wsi.

Osiągnięcia organizacji we wspomnianej kampanii były znaczne. Szczegółowe wyniki, z uwzględnieniem danych skrajnych terenowych instancji ZSMP przedstawia tabela ²⁰:

Tabela 2

Członkowie ZSMP w samorządzie wiejskim w 1978 roku

Treść	Ogółem	Tarnów	Częstochowa
Członkowie ZSMP w ogniwach samorządu wiejskiego	24 306	2 184	89
w tym pełniący funkcję	4 711	116	8
Sołtysi	38 603	522	753
Sołtysi do 30 lat	2 371	25	27
Sołtysi członkowie ZSMP	619	7	5
Podsołtysi	37 474	522	753
Podsołtysi do 30 lat	5 302	48	69
Podsołtysi członkowie ZSMP	1 192	13	12

Powyższe kampanie polityczne zapewniły młodzieży, w tym członkom ZSMP, statystycznie znaczny wpływ na decyzje organów przedstawicielskich różnych szczebli i środowisk. Formalne wpływy organizacji nie były jednak właściwie wykorzystywane. Przyczynami tego były z jednej strony podmiotowe

¹⁹Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP" V/1978. Ocena udziału ogniw i instancji ruchu młodzieżowego w kampanii wyborczej do rad narodowych szczebla podstawowego., s. 30 - 40.

²⁰"Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP" nr 11/1976. Informacja na temat udziału młodych w kampanii sprawozdawczo-wyborczej samorządu wiejskiego w 1976 roku., s. 37 - 48.

traktowanie organizacji młodzieżowych, w tym ZSMP przez instancje partyjne i wyznaczanie przez nie hierarchii ważności podejmowanych przez przedstawicielskie struktury władzy problemów, a z drugiej - ograniczenia tkwiące w samej organizacji, obawy przed krytyką zjawisk w skali macro i micro, błędy w doborze kandydatów do kolegialnych organów władzy itp. Powyższe uwarunkowania działalności ZSMP i swoiste wady mechanizmów funkcjonowania życia politycznego nie oznaczały zupełnego braku sukcesów organizacji jako realnego reprezentanta interesów młodzieży na forum organów przedstawicielskich. Młodzi radni skupieni w ZMR woj. kieleckiego tylko w roku 1977 zgłosili na sesjach WRN 9 interpelacji i 44 wnioski. Praca radnych koncentrowała się na organizowaniu młodzieży do udziału we wszystkich formach życia gospodarczego, kulturalnego i socjalnego danego środowiska²¹. Radni woj. poznańskiego złożyli na sesjach rad różnych szczebli i w okresach międzysesyjnych w latach 1978-1979 - 121 interpelacji i 510 wniosków. Byli oni także aktywni w organach samorządu wiejskiego i samorządu mieszkańców oraz w Komitetach Kontroli Społecznej²².

Zadania programowe organizacji młodzieżowych u schyłku lat siedemdziesiątych podporządkowane były ważnym wydarzeniom w życiu PZPR i podejmowanych przez nią inicjatywach. XIX plenum Rady Głównej FSZMP obradujące 29. października 1979 za najważniejsze zadanie dla ogniw ruchu młodzieżowego wszystkich szczebli uznało: upowszechnienie treści wytycznych KC PZPR na VIII zjazd partii wśród młodzieży, umocnienie jej więzi z partią poprzez dobre przygotowanie aktywów organizacji rekomendowanego w poczet kandydatów, a także zwiększenie efektywności gospodarowania na drodze kolejnych zobowiązań i czynów produkcyjnych²³. W kontekście wspomnianego zjazdu obradowało kolejne XX plenum RG FSZMP. W przyjętej uchwale zobowiązano instancje związków młodzieży do upowszechnienia treści programowych VIII Zjazdu PZPR. Nadchodzące wybory do WRN miano wykorzystać do doskonalenia systemu edukacji obywatelskiej młodzieży, zapoznawania jej z zasadami "demokracji socjalistycznej", oraz działań na rzecz pełniejszego udziału we współrzędzeniu. Wyrazem poparcia dla programu PZPR miało być powszechne i manifestacyjne uczestnictwo młodzieży w wyborach²⁴. W kwestii rzecznictwa interesów młodzieży, dostrzegając fakty niedostatecznego przygotowania przedstawicieli młodego pokolenia do pełnienia funkcji

²¹ AAN, ZG ZSMP, sygn. 17/V/108. I Konferencja sprawozdawczo-wyborcza ZW ZSMP w Kielcach. Sprawozdanie z działalności za lata 1976-1977., s. 11-12. II Konferencja sprawozdawczo-wyborcza ZW ZSMP w Kielcach. Sprawozdanie z działalności za lata 1978-1979, s. 49-50.

²² AAN, ZG ZSMP, sygn. 17/V/254. II Wojewódzka Konferencja Sprawozdawczo-Wyborcza w Poznaniu. Sprawozdanie z działalności ZW ZSMP., s. 95-97.

²³ "Pokolenia", nr 1/1980, s. 27-28.

²⁴ "Pokolenia" nr 5/1980. s. 18-19.

społecznych i braku umiejętności posługiwania się przez nich powierzonym mandatem. kładziono nacisk na wysuwanie do rad różnych szczebli ludzi "odważnych i mądrych, myślących kategoriami społecznymi". Efektywniej miano wykorzystać także uczestnictwo młodzieży w organach przedstawicielskich zarządzających zakładami pracy, uczelniami i szkołami²⁵.

Osiągnięcia organizacji w pierwszych latach działalności podsumował II Zjazd ZSMP obradujący w dniach 28-30 kwietnia 1980. Były one znaczące także w interesującym nas obszarze. Związek umocnił swoją pozycję w organach samorządu wsi i miast, a także załóg przedsiębiorstw i ich władzach. Szczególnie znaczące było umocnienie ZSMP w strukturach samorządu załóg.. ZMR skupiały, w skali kraju, 14 tysięcy członków organizacji. Osiągnięcia te sprawiły zapewne, iż w projekcie sprawozdania ZG ZSMP przygotowanym na zjazd organizację określono jako "uniwersytet demokracji socjalistycznej"²⁶.

Tabela 3.

Członkowie ZSMP w wybranych strukturach organów przedstawicielskich ²⁷

Treść	1976	1979
Członkowie ZSMP w KSR	39 730	69 040
Członkowie ZSMP w samorządach wiejskich	21 993	29 996
w tym pełniący funkcje	3 881	6 110
Członkowie ZSMP w samorządach mieszkańców w miastach	13 835	15 390
w tym pełniący funkcje	3 389	3 709

Problem rzecznictwa interesów młodzieży przez ZSMP był na zjeździe traktowany jako wątek uboczny dyskusji. W referacie programowym Krzysztof Trębaczewicz wskazał wprawdzie na wychowawczą rolę ZSMP w kształtowaniu "świadomych obywateli" i "aktywnych uczestników życia politycznego", podkreślając zarazem w kontekście obowiązków młodego pokolenia wobec państwa i społeczeństwa jego rosnące prawa do współdecydowania na różnych odcinkach życia. Były to jednak końcowe

²⁵ Krzysztof Trębaczewicz, Nasze zadania po VIII Zjeździe partii. w: "Pokolenia" nr 3/1980, s. 18-19.

²⁶ AAN, ZG ZSMP. Prezydium ZG ZSMP z 14.03.1980, s. 111. Młodzieżowy Serwis Prasowy, marzec 1980, s. 18.

²⁷ Młodzieżowy Serwis Prasowy. ZSMP między I i II Zjazdem. s. 13.

fragmenty wystąpienia. Warto jednak przypomnieć wystąpienie Jerzego Jaskierni, w dyskusji plenarnej. Mówca wypowiedział się za zmianą akcentów w kształtowaniu podstaw wiedzy obywatelskiej młodzieży poprzez rezygnację z metody opisowej na rzecz ukazywania jej konkretnych możliwości udziału w życiu politycznym za pośrednictwem organów przedstawicielskich i samorządowych, system organów ochrony prawnej, a wreszcie członkostwo w ruchu młodzieżowym. Zwiększenie zainteresowania ZSMP tą problematyką, w tym kwestią właściwej selekcji kandydatów na reprezentantów młodzieży, warunkowało, zdaniem J. Jaskierni stosunek młodych do istniejącego systemu²⁸. Omawiane problemy dyskutowano także na forum obrad zespołu problemowego "Rola ZSMP w umacnianiu jednolitego frontu socjalistycznego wychowania młodego pokolenia". Uznając wychowawcze funkcje organów przedstawicielskich zwrócono jednocześnie uwagę na kwestie skuteczności działań zasiadającej w nich reprezentacji młodzieży²⁹.

W lakonicznie sformułowanej uchwale II Zjazd uznał za podstawowe zadanie członków ZSMP przodowanie w realizacji programu VIII Zjazdu PZPR. Wkrótce zadania te stały w rażącej sprzeczności z rzeczywistością polityczną i oczekiwaniami członków organizacji.

3. ZSMP w okresie przewartościowań systemu politycznego PRL 1980 - 1989

Wydarzenia lata 1980 i nasilające się protesty robotnicze stanowiły dla młodego pokolenia, a zwłaszcza dla młodzieży zrzeszonej w ZSMP, szok. Jego skutkiem było z jednej strony rozczarowanie do dotychczasowego modelu socjalizmu i uosabiającej go partii, w szczególności kierownictwa PZPR, a z drugiej - zaangażowanie młodzieży, w tym aktywu ZSMP w działalność powstających struktur NSZZ "Solidarność". Rozczarowanie do PZPR i instytucji politycznych państwa miało swoje konsekwencje dla ZSMP. Powszechnie krytykowano dotychczasowy system reprezentacji interesów młodzieży przez organizację i praktyczny - w relacjach z PZPR - zanik funkcji politycznych, a także nikły udział w sprawowaniu władzy. Konsekwencją owej dyskusji, w której stawką był dalszy los organizacji, jej rola w systemie politycznym, było z jednej strony zmniejszenie szeregów ZSMP, - a z drugiej podjęcie walki o przekształcenie Związku w rzeczywistego orędownika aspiracji i potrzeb młodzieży³⁰.

Problemy te były, w szerszym kontekście oceny bieżącej sytuacji społeczno-gospodarczej kraju, przedmiotem obrad III plenum ZG ZSMP

²⁸ II Zjazd ZSMP. Młodzieżowy Serwis Prasowy nr 1, Warszawa, kwiecień 1980, s. 28-29, 104-105l.

²⁹ Ibidem, nr 2, s. 8.

³⁰ Krzysztof Janik. Między sierpniem i grudniem, w: "Pokolenia" nr 5/1982, s. 14-15

(29.09.1980). W referacie programowym zwrócono szczególną uwagę na problem uczestnictwa młodzieży w ogniwach samorządu robotniczego uprawnionego do rzeczywistego współdecydowania w kluczowych dla poszczególnych zakładów i załóg sprawach. Z naciskiem podkreślono, iż udział przedstawicieli ZSMP we wspomnianych kolektywach nie może być "formalnością" i musi wyrażać się także udziałem w wypracowywaniu projektów ustaw o związkach zawodowych, samorządzie robotniczym i przedsiębiorstwie. Nie mogło także zabraknąć organizacji w dyskusji nad zmianą kształtu ruchu zawodowego. Jako głos wyrażający rzeczywiste oczekiwania młodzieży robotniczej należy odnotować wystąpienie przedstawiciela załogi stoczni im. Lenina w Gdańsku; centrum niedawnych strajków. Mówca podkreślił z naciskiem, iż "przedstawiciele młodzieży muszą być wszędzie tam, gdzie decyduje się o losach ludzi i naszego kraju". Ostre słowa padły pod kątem części działaczy ZSMP. Osoby nieskuteczne, o postawach asekuracyjnych, nie potrafiące występować w obronie interesów młodzieży, miano eliminować. W związku z powyższym nieprzypadkowo w uchwale plenum znalazł się postulat zwiększenia udziału młodzieży w życiu społeczno-politycznym poprzez rozszerzenie jej reprezentacji we wszystkich organach przedstawicielskich, na czele z parlamentem. Postulatowi temu towarzyszyło żądanie przywrócenia właściwej rangi organom kontrolnym, zagwarantowania praworządności i równości wszystkich wobec prawa³¹.

ZSMP opowiadał się stanowczo za demokratyzacją życia politycznego w Polsce i umocnieniem instytucji przedstawicielskich w sposób umożliwiający ich przekształcenie w "rzeczywistą płaszczyznę wyrażania interesów społecznych". Podkreślano wolę partnerskiej współpracy z NSZZ "Solidarność" i innymi organizacjami zawodowymi, a także potrzebę zmiany relacji z PZPR w kierunku zastąpienia metod dyrektywnych inspiracją polityczną. Domagano się udziału w tworzeniu programu wyprowadzenia kraju z kryzysu społeczno-gospodarczego, a zwłaszcza gwarancji uczestnictwa w przygotowaniach reformy gospodarczej, pakietu ustaw o przedsiębiorstwach, samorządzie i związkach zawodowych na wszystkich szczeblach decyzyjnych. Ustawy te miały zapewnić młodzieży udział we wszystkich wybieralnych ogniwach władzy i realny wpływ na podejmowane decyzje. Wśród postulatów ZSMP znalazła się także kwestia stworzenia mechanizmów rozwiązywania problemów młodzieży przez władze państwowe, a zwłaszcza organu reprezentującego młode pokolenie obdarzonego inicjatywą ustawodawczą. Powyższe kwestie znalazły swój wyraz w uchwale IV plenum ZG ZSMP (9.12.1980). Nie zabrakło także krytycznego spojrzenia na dotychczasową reprezentację, przez Związek, interesów młodzieży zwłaszcza wiejskiej i młodej inteligencji. Działania te oceniono jako nacechowane biurokratyzmem, nierzadko nieskuteczne i prowadzone na pokaz.

³¹ Młodzieżowy Serwis Prasowy. Warszawa, wrzesień 1980, s. 14-15, 23, 72.

Powyższy krytycyzm znalazł swój wyraz w przyjęciu uchwały o zwołaniu III Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP³². Zasadnicze wątki dyskusji; w kontekście środowiska wiejskiego, kontynuowano na kolejnym V plenarnym posiedzeniu władz Związku. Plenum przyjęło stanowisko wobec najważniejszych problemów życia i pracy młodzieży wiejskiej. Opowiedziano się za zapewnieniem warunków politycznych i ekonomicznych do odbudowy autentycznego samorządu wiejskiego w oparciu o organizację kółek rolniczych³³.

Problem miejsca ZSMP w systemie politycznym państwa i jego rola jako reprezentanta i rzecznika interesów młodzieży był zagadnieniem żywo interesującym delegatów na III Zjazd, a także często podnoszonym na obradach plenarnych i w toku dyskusji zespołów problemowych. Czołowe miejsce zajmowały relacje ZSMP - PZPR i wpływ organizacji na kształtowanie programu partii. W tej ostatniej kwestii nie brakło deklaracji wystąpienia przeciwko programowi i decyzjom PZPR "nie liczącym się z interesami młodego pokolenia". Jako ważne, praktyczne zadanie dla kół ZSMP w zakładach pracy określano zorganizowanie współpracy ze związkami zawodowymi, a zwłaszcza NSZZ "Solidarność", do którego należało. Według niektórych delegatów około 80% członków organizacji. Ważne było również uwzględnianie młodzieżowych kandydatów do Sejmu i rad narodowych na listach wyborczych i postulat utworzenia parlamentarnego klubu posłów młodzieżowych. Dotychczasowa reprezentacja interesów młodzieży przez ZSMP była przez większość delegatów oceniana jako "zdecydowanie niewystarczająca"³⁴.

Warto wspomnieć, iż władze ZSMP przedłożyły delegatom projekt programu działania, akcentując w nim, w odmienny sposób niż dotychczas, miejsce organizacji w systemie politycznym kraju, a także, co szczególnie ważne, uwagi do koncepcji ustawy o młodzieży. W drugim z wymienionych dokumentów omówiono dotychczasowy przebieg dyskusji nad ustawą wskazując argumenty jej przeciwników i zwolenników. Pierwsi z nich akcentowali konstytucyjną równość wszystkich obywateli i trudności z określeniem jednoznacznych kryteriów wyodrębniających młodzież z ogółu społeczeństwa. Drudzy wskazywali na pozytywne płynące z odrębnego uregulowania w jednym akcie prawnym zagadnień młodzieży i jej organizacji ideowo-wychowawczych, i specyficzne cechy młodego pokolenia wymagające określenia swego katalogu jego praw i obowiązków³⁵.

III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP (23-28.04.1981) był niewątpliwie wydarzeniem przełomowym w dziejach organizacji. W wystąpieniu

³² IV i V Plenum ZG ZSMP. Warszawa 1981. s. 11-112.

³³ Ibidem, s. 182, 187.

³⁴ ZSMP w opinii delegatów na III Nadzwyczajny Zjazd. Warszawa 1981, s. 20-23, 80-81.

³⁵ Młodzieżowy Serwis Prasowy. Warszawa, kwiecień 1981, s. 11-12, 47-48.

sprawozdawczo-programowym Andrzej Kołtek stwierdził jednoznacznie, iż obowiązkiem ZSMP jest:

- wypowiadanie się w najważniejszych sprawach kraju i istotnych problemach młodego pokolenia na wszystkich szczeblach ciał przedstawicielskich i samorządowych;
- usprawnienie mechanizmów działania na gruncie ZMR;
- inicjatywa powołania w sejmie Koła Młodych Posłów z prawem inicjatywy ustawodawczej;
- zgłaszanie kandydatów do organów przedstawicielskich na równi z innymi podmiotami wchodzącymi w skład Frontu Jedności Narodu (dalej FJN);
- przedstawianie pod osąd opinii władz i opinii społecznej propozycji, ekspertyz i opracowań w sprawach ważnych dla młodego pokolenia.

A. Kołtek zastrzegł prawo organizacji do protestu w przypadkach, gdyby jej wysiłek był marnotrawiony lub wykorzystywany w sprzeczności z interesem narodowym i społecznym. Mówca podkreślił, iż ZSMP czeka ciężka walka o wiarygodność organizacji, społeczne poparcie dla jego postulatów i należne miejsce w rzeczywistości politycznej.

W trakcie obrad zespołu problemowego, analizującego miejsce młodego pokolenia i jego organizacji w systemie społeczno-politycznym kraju, zgłoszono propozycję powołania parlamentu młodzieży jako organu koordynującego zadania państwa i jego działania w sprawach tej części populacji Polski³⁶. W kwestii doskonalenia reprezentacji Związku w organach przedstawicielskich i samorządowych opowiedziano się za jak najszerzym udziałem członków organizacji w tych gremiach. Osoby te miały się cieszyć powszechnym szacunkiem w środowiskach swego działania. Postulowano - by udział młodzieży w pracach wspomnianych organów. w każdym przypadku gdy rozstrzygnięcia dotyczyły spraw młodego pokolenia, był prawnie zagwarantowany. Reprezentanci ZSMP w organach przedstawicielskich mieli podlegać kontroli swoich instancji, a zarazem uczestniczyć w pracach doskonalących ich umiejętności.³⁷

Zjazd uchwalił deklarację programową ZSMP, w której znalazły odzwierciedlenie, omówione wyżej zasadnicze tezy wystąpienia A. Kołtka. Przyjęto także szereg stanowisk w sprawach dotyczących młodzieży lub też żywo interesujących ZSMP, będących wyrazem jego opinii i poglądów. Na uwagę zasługuje zwłaszcza stanowisko Związku w sprawie podstawowych założeń reformy gospodarczej. W dokumencie tym wskazano jednoznacznie na rolę struktur samorządowych jako osnowy reformy gospodarczej i przesłanki

³⁶ Młodzieżowy Serwis Prasowy. Zeszyty Zjazdowe ... Warszawa, maj 1981. nr 1, s. 18. nr 2, s. 2.

³⁷ Ibidem. nr. 3. s. 21-22

demokratyzacji życia społecznego jako całości. W uchwale Zjazdu odnotowano niski udział młodzieży, w tym członków ZSMP, w rzeczywistym sprawowaniu władzy i wpływie na rozwiązywanie problemów młodego pokolenia. W tym kontekście uznano za konieczne stworzenie instytucjonalnej formy współpracy z rządem, podjęcie walki o udział we władzy i rzetelne jej sprawowanie w interesie młodzieży, powołanie Zespołu Młodych Posłów (dalej ZMP) - członków ZSMP jako platformy służącej wypracowaniu stanowiska organizacji wobec spraw wnoszonych pod obrady parlamentu³⁸.

Po Zjeździe nastąpiła szybka realizacja podjętych uchwał i decyzji. II plenum ZG ZSMP (13.05.1981) przyjęło uchwałę o utworzeniu wspomnianego wyżej ZMP. W jego skład wchodziłi posłowie będący członkami Związku, a także inni parlamentarzyści zainteresowani problemami młodzieży. Zadaniem członków zespołu było wypracowywanie, a następnie prezentowanie w swej działalności stanowisk dotyczących spraw młodzieży, a także podejmowanie wszelkich działań na rzecz obrony interesów młodego pokolenia na forum sejmu, jego organów, a także wobec organów władzy i administracji państwowej i innych podmiotów życia społecznego i gospodarczego. Zespół analizował także wnioski i opinie zgłoszone przez instancje ZSMP, a dotyczące prac legislacyjnych i kontrolnych sejmu. Wspomniane plenum podjęło również inną uchwałę zobowiązującą Zarząd Główny do wystąpienia do Rady Ministrów z wnioskiem o utworzenie Komitetu Rady Ministrów ds. Młodzieży. U podstaw uchwały legło przekonanie, iż utworzenie tego ciała stworzy lepsze instytucjonalne warunki do rozpatrywania i rozwiązywania przez państwo najżywotniejszych problemów młodego pokolenia. II plenum podjęło także niezbędne decyzje organizacyjne związane z opracowaniem na IX Zjazd PZPR katalogu spraw dotyczących młodzieży³⁹. Katalog opracowany w czerwcu 1981 był dokumentem niezwykle bogatym w treści. Obejmował on problemy związane z sytuacją socjalną młodych rodzin; demokratyzacją oświaty, kultury i wypoczynku; startu zawodowego, wychowania młodzieży i relacji partii wobec młodego pokolenia. W analizowanym dokumencie znalazły się także zagadnienia udziału młodzieży w życiu politycznym i społecznym. Podkreślając, iż młodzież stanowi ważny podmiot systemu sprawowania władzy, określono niezbędne warunki jej udziału w życiu państwa i społeczeństwa, udziału zgodnego z możliwościami młodego pokolenia i potrzebami kraju. Były to:

- stworzenie społecznych i prawnych gwarancji udziału młodzieży w formułowaniu programów i koncepcji rozwoju kraju, podejmowaniu bieżących decyzji politycznych, społecznych i gospodarczych mających wpływ na życie młodego pokolenia;

³⁸ Ibidem, nr 6, s. 9, III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP 23 - 27 kwietnia 1981, Warszawa, kwiecień 1981, s. 17-41.

³⁹ II Plenum ZG ZSMP, Warszawa 1981, s. 55-57, 67.

- stworzenie warunków dla masowego udziału młodzieży w rozwijaniu i umacnianiu wszelkich form samorządności społecznej;
- zapewnienie pełnej podmiotowości młodzieży i jej organizacji w systemie politycznym państwa, a także stworzenie możliwości demokratycznego i społecznie akceptowalnego kreowania reprezentantów młodzieży w organach władzy i administracji państwowej.

Dokument wyznaczał ramy udziału młodzieży w życiu politycznym, a zarazem obszary jej zainteresowań⁴⁰.

Warto podkreślić, iż swoje stanowiska i postulaty Związek wyrażał konsekwentnie. W październiku 1981 Prezydium ZG ZSMP zwróciło się do członków Biura Politycznego KC PZPR z listem otwartym w sprawie powołania Komitetu Rady Ministrów ds. Młodzieży wyrażając zaniepokojenie opóźnieniem prac w tym zakresie i akcentując społeczne zainteresowanie i akceptację członków organizacji dla tej inicjatywy. Prezydium ZG podkreśliło, iż organizacja ma prawo i pokoleniowy obowiązek domagać się stworzenia możliwości minimalizowania skutków kryzysu społeczno-gospodarczego godzących w największym stopniu w młodzież. Bardzo dobitnie, w kontekście naszych rozważań, zabrzmiał końcowy fragment listu "uważamy również, że realna siła jaką stanowi ZSMP... ma obowiązek walczyć wszystkimi siłami o pozytywne decyzje i rozstrzygnięcia"⁴¹.

Pozytywnie przyjęto inicjatywę tworzenia frontu porozumienia narodowego deklarując gotowość uczestniczenia reprezentantów ZSMP w jego pracach. Związek upatrywał w tym kolejną płaszczyznę aktywności i szansę na przezwycięzenie zjawisk i procesów ograniczających pokoleniowe szanse młodzieży. Podobnie wprowadzenie stanu wojennego traktowano jako szansę dla "stworzenia warunków demokratycznej przebudowy struktur politycznych"⁴². Głos ZSMP brzmiał więc silnie nie tylko w sprawach dotyczących bezpośrednio jego członków, czy młodzieży jako całości, lecz także w kwestiach ogólnopolitycznych, czy wręcz ogólnonarodowych.

W kwietniu 1982 Prezydium ZG ZSMP dokonało oceny udziału przedstawicieli organizacji w pracach centralnych i terenowych organów władzy. W przyjętej uchwale podkreślono, iż istnieje nadal potrzeba uczestnictwa młodzieży w procesie uspołecznienia i demokratyzacji instytucji państwa i przeobrażania struktur "demokracji socjalistycznej". Odnotowano nadal niedostateczny, nieproporcjonalny udział reprezentantów młodego pokolenia w pracach organów przedstawicielskich. Stwierdzono, iż dla podniesienia

---

⁴⁰ Katalog spraw młodzieży koniecznych do rozwiązania w polityce partii i państwa. "Pokolenia", nr 9/1981.

s. 8-17.

⁴¹ Sprawozdanie z działalności ZSMP w latach 1981-1985. Warszawa 1985, s. 127-128.

⁴² Ibidem, s. 130-131, 134-135.

autorytetu rad narodowych i sejmu koniecznym jest: przygotowanie ustawy o radach narodowych w oparciu o szeroką konsultację społeczną, w tym także z ZSMP, przygotowanie ordynacji wyborczej gwarantującej rzeczywisty wpływ społeczeństwa na skład osobowy rad; a wreszcie zagwarantowanie młodzieży udziału w tworzeniu programu rozwoju kraju stanowiącego podstawę platformy wyborczej. Opowiedziano się za doskonaleniem pracy ZMR⁴³. Problematyka obecności przedstawicieli Związku w strukturach władzy obecna była także na VI plenum ZG ZSMP (24.03.1982). W przyjętej uchwale podkreślono konieczność dalszego uspołecznienia struktur władzy. Związek opowiedział się za przywróceniem radom narodowym i innym organom przedstawicielskim ich konstytucyjnych ról wypływających z idei ludowładztwa. W tym kontekście Prezydium ZG ZSMP zostało zobowiązane do przygotowania programu rozszerzenia udziału młodzieży w sprawowaniu władzy. Program ten uwzględniając powyższe treści miał akcentować także aktywizację młodych radnych i posłów⁴⁴.

Problemy rozwoju przedstawicielskich organów władzy prezentował ZSMP także na forum IX Plenum KC PZPR (15-16.07.1982). W swoim wystąpieniu Jerzy Jaskiernia opowiedział się za przyspieszeniem prac nad utworzeniem samorządu robotniczego w nowym kształcie, jako szansy dialogu między młodymi i starszymi robotnikami, jak również ustawą o radach narodowych⁴⁵.

Trzeba podkreślić, iż działania ZSMP nie ograniczały się do akcentowania konieczności udziału członków organizacji w różnorodnych strukturach władzy. W sposób jednoznaczny określano także ich obowiązki. Zostały one sprecyzowane w toku obrad VIII plenum ZG ZSMP (15.09.1982). Motywem przewodnim posiedzenia była próba odpowiedzi na pytanie "jak współuczestniczyć w sprawowaniu władzy"? Plenum określiło zasadnicze elementy doskonalenia systemu politycznego państwa, którymi były:

- tworzenie warunków dla bezpośredniego uczestnictwa młodzieży w opiniowaniu i decydowaniu o zasadniczych sprawach dla narodu i młodego pokolenia oraz konsultowanie projektów decyzji władzy wszystkich szczebli;
- rozwój wszystkich form samorządu społecznego jako płaszczyzny angażowania młodzieży do rozwiązywania problemów danego środowiska;
- rozszerzanie uczestnictwa młodych w procesach programowania, kierowania i kontroli na gruncie organizacji społeczno-politycznych.

Pozytywnie oceniając młodych posłów wskazano na potrzebę ich zaangażowania w prace nad projektem ustawy o młodzieży. Za istotną sprawę

⁴³ Materiały i dokumenty ZG ZSMP, maj 1982, s. 3-5.

⁴⁴ VI plenum ZG ZSMP, Warszawa 1982, s. 54, 67.

⁴⁵ "Pokolenia" nr 6/1982, s. 25.

uznano prezentowanie na forum komisji sejmowych problemów wynikających z uchwał III Zjazdu ZSMP i kolejnych posiedzeń plenarnych, jak również popularyzację dorobku legislacyjnego sejmu wśród aktywu organizacji. Młodzi posłowie mieli uczestniczyć w pracach ZSMP nad opracowaniem zasad przeprowadzenia kampanii wyborczej do sejmu i rad narodowych wszystkich szczebli.

W odniesieniu do ZMR wysunięto wniosek odbycia przez wszystkie WRN sesji poświęconych omówieniu i ustaleniu programu poprawy warunków startu życiowego i zawodowego młodzieży, a także inicjowaniu działań kontrolnych - komisji wszystkich szczebli administracji państwowej, w zakresie problemów młodego pokolenia.

Odrębne zadania dotyczyły członków i instancji ZSMP zaangażowanych w odnowę samorządu pracowniczego.

Plenum powołało do życia Komisję ds. udziału młodzieży w organach przedstawicielskich i samorządowych działającą na prawach komisji problemowej ZG ZSMP⁴⁶. Zadania i cele działania komisji obejmowały:

- opiniowanie przygotowanych dla potrzeb ZG ZSMP i jego Prezydium materiałów dotyczących udziału młodzieży w organach przedstawicielskich i samorządowych;
- programowanie szkoleń dla młodych radnych oraz przedstawicieli ZSMP w innych organach władzy i samorządach;
- koordynację pracy ZMR szczebla wojewódzkiego;
- organizowanie dyskusji i konsultacji w łonie ZSMP projektów nowych aktów prawnych mających szczególne znaczenie dla młodego pokolenia;
- występowanie do władz Związku z wnioskami dotyczącymi aktywizacji przedstawicieli młodzieży we władzach przedstawicielskich i samorządowych,
- upowszechnianie wśród młodzieży przekonania o konieczności aktywnego udziału w organach władzy;
- przygotowywanie programów udziału ZSMP w poszczególnych kampaniach wyborczych⁴⁷.

Powyższy zakres zadań komisji świadczył dobitnie o roli, jaką ZSMP przywiązywał do tej sfery swej aktywności.

W początkach 1983 roku uwaga ZSMP skoncentrowana była na kwestii udziału członków organizacji w pracach samorządu pracowniczego i reaktywowaniu, zawieszanej w okresie stanu wojennego, działalności tej instytucji. Warto nadmienić, iż szczególnie aktywnie walczyły o wznowienie

⁴⁶ VIII Plenum ZG ZSMP. Warszawa 1982, s. 41-44.

⁴⁷ "Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP", nr 9, wrzesień - październik 1982, s. 9-10.

prac samorządu organizacje zakładowe ZSMP w Zakładach Maszyn Rolniczych "Agromet-Inofama" w Inowrocławiu, w Fabryce Obuwia w Mławie, Odlewni Żeliwa Ciągłego w Drezdenku, Polskiej Żegludze Bałtyckiej w Kołobrzegu, szeregu zakładów województwa katowickiego i wielu innych. W przedsiębiorstwach tych z inicjatywy organizacji zakładowych lub samej młodzieży reaktywowano samorządy. Liczebność członków ZSMP w radach pracowniczych była wysoce zróżnicowana i tylko w około 30% zakładów wahała się od 9-11 osób. Aktywność organizacji wskazywał, iż głównymi problemami młodych robotników były: mieszkania, lepsza organizacja czasu wolnego, poprawa sytuacji materialnej, polepszenie warunków adaptacji społeczno-zawodowej i pracy. W większości zakładów powyższe zagadnienia nie były wnoszone pod obrady samorządu pracowniczego przez organizacje ZSMP i ich przedstawicieli w radach. Jedynie w około 30% zakładów zajmowano się kwestiami pomocy społecznej dla młodych rodzin, budownictwem mieszkaniowym, płacami i polityką kadrową. Powyższe niekorzystne proporcje w aktywności młodzieży w samorządzie załóg przedsiębiorstw wynikały z kilku przyczyn. Były nimi zarówno przywiązanie do administracyjnych metod zarządzania i rozwiązywania problemów jak i wieloletnie deprecjonowanie przez ogólną administrację roli samorządu i jego uprawnień⁴⁸.

W związku z zapowiedzianymi na czerwiec 1984 roku wyborami do rad narodowych wszystkich szczebli Prezydium ZG ZSMP określiło zasadnicze zadania organizacji w tej kampanii politycznej. Działalność poszczególnych instancji miała się skupiać na określeniu roli organizacji w realizacji programów rozwoju społeczności lokalnych i ukazaniu ich związku z potrzebami ogólnonarodowymi. Jako niezwykle istotny określono właściwy dobór i konsultacje kandydatur na radnych młodzieżowych w ogniwach ZSMP. W okresie przedwyborczym miano zintensyfikować działania Związku na rzecz kształtowania wśród młodzieży świadomości współgospodarza kraju i danego terenu. Istotnym było także włączenie jego przedstawicieli do prac komisji i kolegów wyborczych i zapewnienie masowego udziału młodzieży w akcie wyborczym⁴⁹.

Rozpatrując działania ZSMP jako reprezentanta i rzecznika interesów młodzieży warto przywołać dorobek programowy odbytej w lutym 1984 roku III Konferencji Ideologicznej. Była ona poświęcona problemom ludowładztwa i uwarunkowaniom udziału młodzieży w organach przedstawicielskich. W toku obrad stwierdzono, iż istnieją wystarczające możliwości natury instytucjonalnej do rzeczywistego udziału młodzieży w sprawowaniu władzy. Dostrzegając

⁴⁸ Ocena stanu udziału organizacji zakładowych ZSMP w samorządzie pracowniczym "Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP" nr 4, 1983, s. 47-56.

⁴⁹ Zadania ZSMP w kampanii wyborczej do rad narodowych. "Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP" nr 1, 1984, s. 5-9

pozytywne zmiany w rozwoju demokratycznych mechanizmów życia politycznego w kraju, wskazano jednocześnie na istniejące nadal przeszkody utrudniające udział młodzieży we władzy o charakterze subiektywnym. Były to: braki w wiedzy i świadomości społecznej, nie wykształcenie w dostatecznym stopniu nawyków uczestnictwa w życiu publicznym i wiary w skuteczność takich działań, a także niedostatki natury organizatorsko-inspiratorskiej w pracy organizacji młodzieżowych. Na tym tle sformułowano szereg wniosków pod adresem ZSMP, który miał skoncentrować swoje wysiłki na:

- dążeniu do stworzenia jednolitego systemu wychowawczego młodzieży opartego zarówno na wiedzy jak i działaniu społecznym;
- rozszerzeniu działalności w zakresie edukacji obywatelskiej;
- formułowaniu potrzeb młodzieży i pozyskiwaniu dla ich zaspokajania całego społeczeństwa;
- organizowaniu działań na rzecz realizacji interesów młodzieży poprzez organy przedstawicielskie i działających w nich członków ZSMP;
- zaktywizowaniu działalności w miejscu zamieszkania i samorządach mieszkańców miast i wsi;
- zwiększeniu bezpośredniego oddziaływania na struktury władzy i traktowaniu ich jako najważniejszego pola działania politycznego⁵⁰.

Powyższe wnioski wychodzące naprzeciw przyszłym zadaniom ZSMP stanowiły element oceny dokonań lat 1981-1985. W okresie tym nastąpiło umocnienie reprezentacji ZSMP w radach narodowych i innych organach przedstawicielskich.

Tabela 4.

**Członkowie ZSMP w strukturach rad narodowych
w 1984 roku**

Treść	Wskaźniki liczbowe
Członkowie ZSMP na listach sztabów wyborczych	26 602
w tym WRN	2 785
Członkowie ZSMP na listach kolegów wyborczych	18 153
w tym WRN	1 660
Radni - członkowie ZSMP 9 681	
w tym WRN	850

⁵⁰III Konferencja Ideologiczna ZSMP. Warszawa 1984, s. 56-58.

Lata 1981-1985 były bez wątpienia okresem walki o umocnienie w świadomości młodych idei demokracji i samorządności, a także realne włączenie ZSMP w system ludowładztwa. Używając bardziej hasłowych i generalizujących określeń można by wspomniane lata nazwać okresem walki o interesy młodzieży, o samą młodzież, a wreszcie o Związek i jego przyszłość⁵¹. Owe ogólne trendy w działalności organizacji znalazły swój wyraz w dokonaniach instancji wojewódzkich. Tak np. WZMR w Bydgoszczy koncentrował swoje wysiłki na prowadzeniu konsultacji założeń i projektu ustawy o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego, oraz przygotowaniu dokumentów związanych z sesją WRN w sprawach młodzieży. Pierwsze z wymienionych zadań realizowano we współpracy ze środowiskiem naukowym UMK w Toruniu. W jej wyniku opracowano stanowisko do pięciu wersji wspomnianego projektu uczestnicząc w jego konsultacjach w Radzie Państwa. W drugiej kwestii doprowadzono do utworzenia zespołu opiniodawczo-doradczego ds. młodzieży przy wojewodzie bydgoskim. Zespół ten kompleksowo badał poszczególne działy problemów młodych ustalając z właściwymi organami administracji województwa sposoby ich realizacji. W kampanii wyborczej 1984 roku do rad narodowych weszło 153 przedstawicieli młodzieży regionu bydgoskiego⁵².

Bilansu kadencji lat 1981-1985 dokonał IV Zjazd ZSMP (24-29.04.1985). W przyjętej uchwale programowej za szczególnie ważne w aspekcie rozszerzenia świadomego udziału młodzieży w życiu społeczno-politycznym uznano:

- powołanie ZMR, sformułowanie programu ich działalności i stworzenie systemu konsultacji działań zespołów z młodzieżą;
- właściwe przygotowanie organizacji do udziału w wyborach do Sejmu, w tym zwłaszcza wniosków przedwyborczych i systemu lansowania młodzieżowych kandydatów;
- aktywny udział w przygotowaniach do X Zjazdu PZPR, któremu należało przedłożyć katalog spraw młodzieży;
- aktywizację działań na rzecz zwiększenia udziału przedstawicieli ZSMP w PRON;
- podjęcie prac z reprezentantami młodzieży w ruchu związkowym, samorządzie spółdzielczym, pracowniczym, terenowym oraz organach kontroli społecznej.

Niezwykle ważna i interesująca była uchwała Zjazdu dotycząca perspektyw młodzieży i samej organizacji. Podjęcie tej problematyki wynikało z

⁵¹ Sprawozdanie z działalności ZSMP w latach 1981-1985. Warszawa 1985. s. 14-18. Krzysztof Janik, ZSMP między III a IV Zjazdem. "Pokolenia" nr 1/1985. s. 9-20.

⁵² IV Wojewódzka Konferencja Sprawozdawczo-Wyborcza. Sprawozdanie z działalności organizacji wojewódzkiej w latach 1981-1984. Bydgoszcz 1985. s. 24-25

wewnętrznego poczucia prawa i obowiązku ZSMP do konkretyzowania i realizacji wizji Polski przełomu wieków. Istotne miejsce w analizowanym dokumencie zajmowały zagadnienia systemu sprawowania władzy. Za szczególnie ważny uznano rozwój samorządu tak terytorialnego, jak i pracowniczego oraz wzrost znaczenia organizacji społecznych. Wiele uwagi poświęcono także potrzebie doskonalenia prawa wyborczego. W tej kwestii postulowano rezygnację z miejsc mandatowych, wprowadzenie obowiązku dokonywania skreśleń oraz przyznanie prawa samodzielnego zgłaszania kandydatur organizacjom społecznym o zasięgu ogólnokrajowym. W przyjętej deklaracji ideowej znalazł się zapis wyrażający wolę walki o "rozszerzenie udziału młodzieży w organach władzy i samorządzie społecznym, o uzyskanie realnego wpływu na kształtowanie rzeczywistości"⁵³.

IV Zjazd był więc kontynuacją linii walki wytyczonej w 1981 roku. Linia programowa Zjazdu była konkretyzowana i rozwijana w wielu uchwałach i stanowiskach ZG ZSMP, jak również poprzez bieżące działania organizacji. 29 maja 1985 Prezydium ZG ZSMP przyjęło uchwałę w sprawie udziału członków organizacji w kampanii wyborczej do Sejmu. Uznając zapowiedziane wybory za kolejny element umacniania demokratyzacji życia politycznego w kraju, władze ZSMP podkreśliły, iż powszechny udział członków organizacji w tym wydarzeniu będzie wyrazem współuczestnictwa Związku w kreowaniu rzeczywistości. Prezydium ZG, deklarując udział przedstawicieli organizacji w pracach komisji i konwentów wyborczych, zaapelowało do instancji o właściwy dobór kandydatów na posłów i szeroką ich prezentację w społeczeństwie. Rozwinięciem powyższego dokumentu była uchwała II Plenum ZG ZSMP (19.06.1985) w sprawie aktywności Związku w zaspokajaniu potrzeb i aspiracji młodego pokolenia. Za szczególnie ważne zadanie uznano zwiększenie reprezentacji i aktywności członków organizacji w życiu samorządu społecznego, związków zawodowych i kampaniach politycznych. Zalecono wszystkim instancjom ZSMP włączenie się do prac Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej⁵⁴. Powyższe zapisy znalazły swoje odzwierciedlenie w konkretnej pracy organizacji w okresie kampanii wyborczej. Trafność wysuniętych kandydatur na posłów zaowocowała wyborem 39 z nich do Sejmu. Utworzyli oni w ramach Klubu Poselskiego PZPR, Zespół Młodych Posłów⁵⁵. Jedną z zasadniczych kwestii dla zespołu były prace nad ustawą o zasadach udziału młodzieży w życiu państwowym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym kraju przyjętą ostatecznie przez parlament 22 maja 1986 roku⁵⁶.

⁵³IV Zjazd ZSMP 26-29.04.1985. Dokumenty i materiały, s. 92, 100, 110.

⁵⁴"Biuletyn Organizacyjny ZG ZSMP". Warszawa 1987, s. 2-3, 91-93.

⁵⁵Sprawozdanie z działalności ZSMP między IV a V Zjazdem. Warszawa 1989, s. 11.

⁵⁶"Posłowie i radni". Pokolenia nr 4/1986, s. 126-129.

Aktywność ZSMP towarzyszyła również przygotowaniom do X Zjazdu PZPR. Dla delegatów na to najwyższe forum partyjne przygotowano opinię dotyczącą stosunku organizacji do węzłowych problemów rozwoju kraju. Dokument obejmował kwestie kondycji podstawowych klas społecznych robotników i chłopów, edukacji i wychowania, gospodarki, bezpieczeństwa narodowego. Jednym z istotnych jego fragmentów były problemy demokracji i umacniania tych, które zyskały społeczną akceptację uznawano za celowe wzbogacenie systemu o:

- instytucję referendum ludowego - realizowaną, w wymiarze ogólnonarodowym i lokalnym, w odniesieniu do ważnych kwestii rozwoju społeczno-gospodarczego,
- rady społeczno-gospodarcze i specjalistyczne rady konsultacyjne przy organach władzy i administracji,
- zmiany w prawie wyborczym (omówione wyżej)⁵⁷.

Zasadnicze znaczenie dla ZSMP miała jednak kampania wyborcza do rad narodowych. Zasady udziału organizacji w wyborach określiło XIII Plenum ZG ZSMP (23.03.1988). Plenum uznało bezpośredni udział przedstawicieli młodzieży w organach przedstawicielskich i samorządowych za jedną z podstawowych form odnowy politycznej i gospodarczej kraju. Dla organizacyjno-programowego zabezpieczenia kampanii wyborczej powołano centralny i wojewódzkie sztaby wyborcze⁵⁸. Aktywność ZSMP w kampanii wyborczej przyniosła wymierne efekty.

Tabela 5.

Udział ZSMP w kampanii wyborczej do rad narodowych 1988 roku

Treść	Wskaźniki liczbowe
Członkowie ZSMP w Wojewódzkich Komisjach Wyborczych	42
Członkowie ZSMP w komisjach wyborczych szczebla podstawowego	4 412
Członkowie ZSMP w Wojewódzkich Kolegiach Wyborczych	47
Członkowie ZSMP w kolegiach wyborczych szczebla podstawowego	2 054
Członkowie ZSMP rekomendowani na radnych	31 289
Członkowie ZSMP umieszczeni na listach wyborczych	18 684
Członkowie ZSMP - radni WRN	798
Członkowie ZSMP w radach stopnia podstawowego	8 241

⁵⁷ Przyszłość Polski - naszą przyszłością "Pokolenia" nr 6/1986, s. 134-144.

⁵⁸ XIII Plenum ZG ZSMP. Polityczny charakter działania ZSMP - nasz wpływ na decyzje społeczno-polityczne. Warszawa 1988, s. 57-64.

Największy sukces w wyborach do WRN odniosły organizacje ZSMP w Przemyślu, Płocku i Katowicach, gdzie co piąty radny sprawował swój mandat z rekomendacji Związku. W odniesieniu do rad stopnia podstawowego na wyróżnienie zasługiwały ZW ZSMP w Piotrkowie Tryb., Białymstoku, Łomży, Wrocławiu i Częstochowie⁵⁹.

Członkowie ZSMP brali aktywny udział w pracach PRON. W jego strukturach pracowało ponad 200 tysięcy aktywistów Związku. Kolejne 3 tysiące zaangażowanych było w działalność Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej.

Działalność Związku w latach 1985-1989 podsumował V Zjazd organizacji (25-28.04.1989). Przyjęto nową deklarację ideową, w której tradycyjnie już powtórzono zapisy dotyczące woli walki o rozwój demokracji i różnorodnych form samorządności, a także masowy udział młodzieży w kierowaniu państwem. Wśród dokumentów zjazdowych znalazła się również platforma wyborcza ZSMP, w której opowiadano się między innymi za skutecznym samorządem terytorialnym, pracowniczym, uczniowskim i studenckim⁶⁰. Przyjęte dokumenty nie odpowiadały potrzebom chwili i nadchodzącym fundamentalnym zmianom w polskim systemie politycznym. Gwoli prawdy historycznej trzeba podkreślić, iż architektem owych zmian był w pewnej mierze również ZSMP

4. Uwagi końcowe

V Zjazd ZSMP zamknął definitywnie drugi okres w historii organizacji. Po zjeździe rozpoczął się - nie uświadamiany jeszcze do końca, przed klęską w czerwcowych wyborach parlamentarnych - kolejny etap. ZSMP musiał znaleźć swoje miejsce i walczyć o wpływy, czy może o utrzymanie swego istnienia, na scenie politycznej, na której nagle przybyło aktorów, a reguły gry zmieniły się zasadniczo. Naturalnym sojusznikiem Związku, w warunkach państwa demokratycznego, stały się Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej, czy później - Sojusz Lewicy Demokratycznej. ZSMP musiał nauczyć się działać na wieloświatopoglądowej i zróżnicowanej programowo scenie politycznej. Jest wciąż otwarty rozdział w historii organizacji.

Reasumując należy stwierdzić, iż ZSMP odegrał istotną rolę w procesie edukacji obywatelskiej młodzieży. Wniósł także swój udział w przeobrażeniu i demokratyzację systemu politycznego PRL. Stał się stopniowo i na miarę swych możliwości rzecznikiem autentycznych potrzeb i interesów młodzieży.

⁵⁹ AAN, ZG ZSMP, sygn. 17/III/ 234, Informacja na temat udziału ZSMP w kampanii wyborczej do rad narodowych z 8.07.1988, s. 1-11.

⁶⁰ "Walka Młodych" nr 20/1989, s. 4-5.

Miron Maicki
Robert Nowakowski

Działalność międzynarodowa ZSMP w latach 1976-1989

1. Uwagi wstępne

Jedną z istotnych sfer działalności programowej ZSMP była jego aktywność międzynarodowa. Jej zakres wytyczały statut Związku i uchwały jego organów statutowych, a do 1981 roku także decyzje ciał kolegialnych Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej (dalej FSZMP). W statucie przyjętym przez I Zjazd ZSMP (28-29.04.1976) stwierdzono, iż organizacja upowszechnia wśród swoich członków "ideę przyjaźni i braterstwa narodów" oraz solidarność z siłami pokoju, wolności i postępu. Niejako pochodną tego stwierdzenia była wola rozwijania przez ZSMP więzi z całą postępową młodzieżą świata walczącą o niezależność narodową i sprawiedliwość społeczną, a także z młodzieżą ZSRR i innych krajów realnego socjalizmu. Powyższy zapis statutu rozwinięto w przyjętym przez II plenum ZG ZSMP (22.05.1976) programie działania Związku. Działalność zagraniczna służyć miała utworzeniu zwartego frontu młodzieży w obronie pokoju, do walki o postęp społeczny, powszechne rozbrojenie oraz potępienie wszelkich przejawów agresji, kolonializmu i neokolonializmu¹. Gotowość współpracy ze wszystkimi postępowymi organizacjami świata potwierdzono, w nieco zmienionych warunkach politycznych, w deklaracji przyjętej na III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP (23-28.04.1981):

Działalność międzynarodowa ZSMP realizowana była z uwzględnieniem kierunków prac wytyczanych przez Radę Główną FSZMP, a następnie Komisję ds. Wspólnych Kontaktów Międzynarodowych Polskich Związków Młodzieży (od 2.07.1981 dalej KWKMPZM)². Organami wykonawczymi w tym zakresie były: Wydział Zagraniczny RG FSZMP, Sekretarz Wykonawczy KWKMPZM i Wydział Zagraniczny ZG ZSMP.

Uytuowanie działalności zagranicznej ZSMP w szerszym kontekście kontaktów międzynarodowych polskiego ruchu młodzieżowego powodowało,

¹ I Krajowy Zjazd ZSMP (28-29.04.1976). Dokumenty i materiały. Warszawa 1978., S. 143. 164.

² Młodzieżowy Serwis Prasowy. Zeszyty Zjazdowe nr 3-4. Warszawa 1981, s. 15

³ "Pokolenia". nr 9/1981, s. 20-24

iż decyzje kierunkowe zapadały również poza organizacją, lecz przy jej akceptacji. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na kilka wybranych dokumentów o zasadniczym znaczeniu dla analizowanej problematyki. Analiza uchwał i rezolucji Kongresu Młodzieży Polskiej i kolejnych zjazdów ZSMP wskazuje, iż w zakresie działalności międzynarodowej koncentrowano się na następujących zagadnieniach:

- Walce o rozbrojenie i odprężenie w stosunkach międzynarodowych;
- Poparciu dla działań Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej (dalej ŚFMD) i innych organizacji międzynarodowych;
- Współpracy z organizacjami młodzieżowymi krajów socjalistycznych, a także z postępowymi ruchami młodzieżowymi o różnych orientacjach politycznych w innych państwach¹.

W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione zasadnicze formy aktywności ZSMP na forum międzynarodowym realizowane samodzielnie lub w ramach FSZMP. Szczególną uwagę zwrócono na ukazanie uczestnictwa organizacji w pracach ŚFMD, współpracy dwustronnej; w formule scentralizowanej i zdecentralizowanej; z wybranymi partnerami w krajach socjalistycznych, niezaangażowanych i kapitalistycznych oraz masowych kontaktów młodzieży polskiej z rówieśnikami za granicą realizowanych poprzez BTM ZSMP "Juwentur".

Podstawę opracowania stanowią materiały archiwalne RG FSZMP i ZG ZSMP przechowywane w Archiwum Akt Nowych (dalej AAN), a także opracowania i wydawnictwa organizacyjne.

Autorzy podjęli próbę wstępnej analizy tematu, wskazując jedynie na wybrane wątki aktywności zagranicznej ZSMP. Jej pełny obraz zasługuje na osobną monografię i wymaga przeprowadzenia systematycznej kwerendy naukowej w archiwach MSZ i KRK ZSMP.

2. Udział ZSMP w pracach ŚFMD i inicjatywach międzynarodowych.

Jedną z zasadniczych form aktywności ZSMP jako sygnatariusza FSZMP, a następnie (od 18.12.1981) członka ŚFMD, był udział w pracach kolejnych światowych festiwali młodzieży i studentów. W XI Światowym Festiwalu

---

¹ Rezolucja solidarności młodzieży polskiej z postępową młodzieżą świata w: Kongres Młodzieży Polskiej. Dokumenty i Materiały. Warszawa 1977, s. 77-78, Rezolucja II Zjazdu ZSMP w sprawach międzynarodowych "O pokój, przyjaźń i współpracę młodzieży". Młodzieżowy Serwis Prasowy (3) Warszawa 1980, s. 51-55, Stanowisko III Zjazdu ZSMP w sprawach międzynarodowych, w: Młodzieżowy Serwis Prasowy. Zeszyty Zjazdowe nr 5-6, s. 43-44, Stanowisko IV Zjazdu ZSMP w sprawach międzynarodowych, w: IV Zjazd ZSMP. Dokumenty i materiały. Warszawa 1985, s. 107-109.

Młodzieży i Studentów w Hawanie (28.07-5/6.08.1978) wzięła udział 450-osobowa delegacja młodzieży polskiej z przewodniczącym ZG ZSMP Krzysztofem Trębaczkiwiczem na czele. Polacy koordynowali pracę festiwalowego centrum, obradującego pod hasłem "Młodzież i studenci w walce o światowy pokój, odprężenie, bezpieczeństwo i współpracę, ograniczenie zbrojeń i całkowite oraz powszechne rozbrojenie". K. Trębaczkiwicz przemawiał na wiecu solidarności z narodem Chile. Delegacja polska odbyła w trakcie festiwalu 30 spotkań dwustronnych z reprezentantami Wietnamu, Palestyny, Chile, Angoli, Zimbabwe, Etiopii, wielu krajów "trzeciego świata", a także Stanów Zjednoczonych, Kanady, Australii i innych krajów. Dużą aktywność na festiwalu przejawiali przedstawiciele Polski w międzynarodowych organizacjach młodzieżowych, w tym Jacek Paliszewski sekretarz ŚFMD⁵.

Przed kolejnym festiwalem w Moskwie (27.07.-3.08.1985) Polski Komitet Festiwalowy (dalej PKF) zwrócił się do ogółu młodzieży z apelem o włączenie się do prac przygotowawczych, jej dalszą integrację i zacieśnienie więzi z całą postępową młodzieżą świata. PKF zaapelował także o gromadzenie środków na fundusz festiwalowy ogłaszając zarazem 20-21 kwietnia 1985 dniami ogólnopolskiego czynu festiwalowego. Czyn ten miał stanowić wyraz praktycznego poparcia dla ideałów ruchu festiwalowego. Krytycznie oceniono pomysł zorganizowania na Jamajce "konkurencyjnej" do XII ŚFMiS Międzynarodowej Konferencji Młodzieży. W festiwalu moskiewskim wzięła udział 600-osobowa grupa delegatów na czele z przewodniczącym ZG ZSMP Jerzym Szmajdzińskim oraz 1000-osobowa grupa turystów. Delegacja polska przejawiała tradycyjnie dużą aktywność na festiwalu. J. Szmajdziński przemawiał na antywojennym mityngu na stadionie "Dynamo" pod ogólnym hasłem "Młodzież i studenci w walce o pokój, zapobieżenie wojnie jądrowej, rozbrojenie". Michał Korkozowicz koordynował pracę festiwalowego centrum "antyfaszystowskiego". Dużym powodzeniem cieszył się "Klub Polski", który odwiedziło wielu przedstawicieli poszczególnych delegacji narodowych i około 20 tysięcy mieszkańców Moskwy. Grupa artystyczna realizowała 31 koncertów⁶.

W 1988 roku podjęto przygotowania do udziału polskiej młodzieży w XIII ŚFMiS w Phenianie. Na czele PKF stanął Jerzy Szmajdziński. W festiwalu (1-9.07.1989) uczestniczyła 450-osobowa delegacja polska⁷.

FSZMP i ZSMP jako członkowie ŚFMD brali udział we wszystkich ważniejszych imprezach i przedsięwzięciach tej organizacji. Przejawem

⁵ Hubert Kozłowski, *Od Pragi do Hawany*. Warszawa 1985, s. 60-62.

⁶ Apel PKF - Moskwa 85. "Pokolenia" 9/1984, s. 159-160. Apel PKF - Moskwa 85. Stanowisko PKF w sprawie tzw. Międzynarodowej Konferencji Młodzieży na Jamajce. "Pokolenia" 5/1985, s. 143-144, XII ŚFMiS - Moskwa 85 przeszedł do historii. "Pokolenia" 11/1985, s. 85-91, W imię pokoju i przyjaźni. "Pokolenia" 2/1986, s. 143.

⁷ Apel PKF. "Pokolenia" 8/1988, s. 133-134.

autorytetu i swoistego zaufania do FSZMP na forum międzynarodowym było powierzenie jej roli gospodarza Europejskiego Zgromadzenia Młodzieży i Studentów (19-24.06.1976). W imprezie tej obradującej pod hasłem "O trwałą pokój, bezpieczeństwo, współpracę i postęp społeczny" wzięło udział około 1000 przedstawicieli międzynarodowych, regionalnych i narodowych organizacji młodzieżowych i studenckich z 31 krajów europejskich.

We wrześniu 1979 zorganizowano w Warszawie międzynarodowe seminarium pod hasłem "O wychowanie młodych pokoleń w duchu pokoju". Przedsięwzięcie to pozostawało w ścisłym związku z podjętą przez ONZ, z inicjatywy strony polskiej, deklaracją "O wychowaniu społeczeństw w duchu pokoju". Sygnatariusze FSZMP brali również aktywny udział w kampanii przeciwko bombie neutronowej (1977-1978), akcji protestacyjnej przeciwko rozmieszczeniu w Europie Zachodniej nowych rodzajów broni rakietowo-jądrowej. Znaczący był także ich udział w akcjach solidarnościowych, organizowanych przez ŚFMD, jak "Pociąg do Wietnamu" czy budowie szpitala dziecięcego im. Nguyen Van Thoi⁸.

Tradycję aktywności FSZMP na forum ŚFMD kontynuował ZSMP. Odpowiadając na apel XI Zgromadzenia ŚFMD o włączenie się do kampanii przeciwko nuklearnemu zagrożeniu zorganizowano otwarte zebrania kół ZSMP. Do biura ŚFMD wpłynęło na kartkach pocztowych milion podpisów poparcia dla wspomnianego apelu⁹.

Ważnym przejawem aktywności ZSMP było zorganizowanie w Warszawie seminarium poświęconego roli młodzieży w walce o pokój (X.1983). Celem spotkania było wszechstronne przedyskutowanie zadań postępowych organizacji młodzieżowych w obliczu rozpoczęcia rozmieszczania rakiet średniego zasięgu w Europie Zachodniej, wymiana doświadczeń organizacji członkowskich ŚFMD w dziedzinie działalności przeciwko zbrojeniom i współpracy z ruchami pokojowymi¹⁰. Przedstawiciele Polski uczestniczyli także w innych seminariach i posiedzeniach władz ŚFMD

3. Współpraca dwustronna FSZMP i ZSMP z organizacjami młodzieżowymi krajów socjalistycznych, niezaangażowanych i kapitalistycznych

FSZMP i ZSMP rozwijały intensywną współpracę z wieloma postępowymi organizacjami młodzieżowymi o różnorodnych orientacjach politycznych w oparciu o umowy dwustronne. Czołowe miejsce wśród partnerów zagranicznych

⁸ Biuletyn informacyjny Wydziału Zagranicznego RG FSZMP. Warszawa styczeń - luty 1981, s. 19-21.

⁹ Biuletyn Informacyjny ZG ZSMP nr 11/1982, s. 7.

¹⁰ Korkozowicz Michał, Polacy w kontaktach z zagranicą, "Pokolenia" nr 1/1984, s. 89-90.

ZSMP zajmowały organizacje młodzieżowe państw bloku socjalistycznego. Współpracę z nimi realizowano poprzez: wymianę delegacji oficjalnych, wymianę delegacji studyjnych w celu uzyskania nowych doświadczeń przez poszczególne piony i środowiska działania Związku, wymianę lektorów dziennikarzy i grup artystycznych, wymianę materiałów informacyjnych oraz organizację seminariów, konkursów itp. Współpraca z partnerami z krajów socjalistycznych była bardzo intensywna od chwili powstania ZSMP w 1976 roku. Skalę wzajemnych kontaktów obrazuje poniższa tabela

Tabela 1.

Wymiana delegacji FSZMP i organizacji młodzieżowych państw socjalistycznych w 1976 roku¹¹

Kraj	Delegacje FSZMP	Delegacje goszczące w Polsce
ZSRR	6	3
CSRS	3	1
NRD	4	1
Węgry	1	1
Bułgaria	1	1
Rumunia	1	—
Jugosławia	1	1
Kuba	—	1

Głównym partnerem wśród krajów socjalistycznych pozostawał ZSRR i radziecki "Komsomol". 24.04.1976 zawarto porozumienie o współpracy między FSZMP a Wszechzwiązkowym Leninowskim Komunistycznym Związkiem Młodzieży na lata 1976-1980. Dokument ten regulował zasady współpracy dwustronnej w dziedzinie pracy ideologicznej, udziału młodzieży obu krajów w rozwoju integracji gospodarczej i naukowo-technicznej, pracy organizacyjnej i ideowo-politycznej wśród młodzieży, a także koordynacji działań w międzynarodowym ruchu młodzieżowym¹².

W dniach 15-23.10.1977 na terenie ZSRR zorganizowano II Dni Przyjaźni Młodzieży Polskiej i Radzieckiej. Impreza odbywała się na terenie 21 obwodów ZSRR, a miejscem głównych uroczystości były Brześć i Donieck. W dniach przyjaźni brała udział 830-osobowa delegacja młodzieży polskiej reprezentująca różne środowiska zawodowe i społeczne, w tym grupa młodych twórców¹³.

¹¹ Biuletyn Informacyjny Wydziału Zagranicznego RG FSZMP nr 1/1977, s. 37-38

¹² Biuletyn Informacyjny Wydziału Zagranicznego RG FSZMP nr 3/1976, s. 3-15.

¹³ Biuletyn Informacyjny RG FSZMP nr 3/1978, s. 41-42.

Podobne spotkania zorganizowano z młodzieżą czeską (1978), NRD (1977), Węgier (1977), Rumunii (1979).

W całokształcie kontaktów FSZMP i ZSMP z młodzieżą krajów socjalistycznych nie można pominąć współpracy z NRD. Na szczególną wagę zasługują cykliczne spotkania przyjaźni. W 40 rocznicę zakończenia II wojny światowej młodzież Polski i NRD manifestowała w Zgorzelcu przeciwko programowi "wojen gwiezdnych" podkreślając zarazem nienaruszalność powojennych granic w Europie. Podobne manifestacje odbyły się w Cottbus (16-18.05.1986) i Wrocławiu (23-26.06.1988)¹⁴.

W ramach współpracy z krajami socjalistycznymi na podkreślenie zasługują także inicjatywy organizacji brygad młodzieżowych do pracy w NRD, CSRS, KRLD czy na Kubie. Te ostatnie nawiązywały do polskiego bojownika o niepodległość wyspy Carlosa Rolofa-Miałowskiego¹⁵.

Istotnym elementem aktywności międzynarodowej FSZMP i ZSMP była współpraca z organizacjami młodzieżowymi państw niezaangażowanych. Szczególnie bliskie kontakty nawiązano w latach siedemdziesiątych z partnerami z Angoli, Mozambiku, Etiopii, Afganistanu, Kampuczy i Laosu, postępowych krajach arabskich i latynoamerykańskich. W ramach kontaktów dwustronnych zorganizowano dni przyjaźni z młodzieżą iracką i syryjską (1979). Delegacja FSZMP uczestniczyła w dniach polskich w Libii. Zorganizowano akcje solidarności z narodem palestyńskim, Nikaraguą, Cyprzem itd¹⁶.

Nie mniej ważnym obszarem aktywności były kraje kapitalistyczne. W połowie lat siedemdziesiątych nawiązano kontakty z organizacjami młodzieżowymi w Portugalii, Francji, Belgii, Finlandii, Danii, Szwecji, Norwegii, Grecji, Hiszpanii. Duże znaczenie przywiązywano do kontaktów z organizacjami młodzieżowymi RFN, zwłaszcza tymi, które uznały układ o podstawach normalizacji stosunków polsko-zachodnoniemieckich za obowiązującą dyrektywę swej działalności na forum międzynarodowym. Podstawą wzajemnej współpracy stała się umowa o przyjaźni między FSZMP a Socjalistyczną Niemiecką Młodzieżą Robotniczą (SDAJ) na lata 1977-1978 i porozumienie z Federalną Radą Młodzieży RFN (6.09.1977). W dokumentach tych określono wspólne stanowisko odnośnie aktualnych wydarzeń międzynarodowych i wytyczono ramy i formy współpracy. Interesującym wydaje się zapis o wspólnym oddziaływaniu na struktury państwowe w kierunku przestrzegania zapisów komisji podręcznikowej¹⁷. Realizując powyższe porozumienia zorganizowano

¹⁴ Deklaracja pokojowa młodzieży Polski i NRD. "Pokolenia" nr 9/1985, s. 142-144, Spotkanie przyjaźni. "Pokolenia" nr 8/1986, s. 142-144, IV spotkania przyjaźni młodzieży Polski i NRD. "Pokolenia" nr 10/1988, s. 132.

¹⁵ Sprawozdanie..... s. 9.

¹⁶ Biuletyn Informacyjny Wydziału Zagranicznego RG FSZMP. Styczeń - luty 1981, s. 21-22.

¹⁷ Współpraca młodzieżowa PRL - RFN w latach 1974-1981. Wybór dokumentów. Warszawa 1986, s. 81-86, 97-103.

szereg dwustronnych seminariów i spotkań, w tym I Forum Młodzieży PRL i RFN w Bonn w 1978 roku. We wrześniu 1979 odbył się Tydzień Przyjaźni FSZMP i SDAJ poświęcony 40-tej rocznicy wybuchu II wojny światowej¹⁸. Wzajemne kontakty kontynuowano w latach osiemdziesiątych, a ich umocnieniu służyło podpisane w Bonn 15.12.1988 porozumienie o zasadach współpracy między KWKMPZM a Niemiecką Federalną Radą Młodzieży¹⁹.

Pośród szerokiego wachlarza kontaktów młodzieży polskiej i zachodnioeuropejskich warto wspomnieć o kilku innych wydarzeniach. Modelowym przykładem współpracy bilateralnej był zorganizowany w Trójmieście Tydzień Przyjaźni Młodzieży Polski i Finlandii (3-10.05.1979). Cyklicznie, począwszy od 1979 roku, odbywały się spotkania "okrągłego stołu" z Brytyjską Radą Młodzieży. W roku 1988 podpisano umowę o współpracy z Amerykańską Radą Młodych Przywódców Politycznych. Rozwijano kontakty programowo-tematyczne Uniwersytetów Ludowych ZSMP z analogicznymi placówkami w krajach skandynawskich, Holandii i we Włoszech²⁰.

Analizując kontakty zagraniczne ZSMP nie sposób pominąć współpracy poszczególnych instancji Związku z partnerami w krajach socjalistycznych i kapitalistycznych. Młodzież wielkopolska współpracowała z Obwodowym Komitetem WLKZM Ukrainy w Charkowie, Okręgowym Komitetem Dymitrowskiego KZM w Płowdiv, Komitetem Wojewódzkim Socjalistycznego Związku Młodzieży (SSM) w Brnie, Radą Młodzieży Środkowej Finlandii w Jyväskylä i Miejską Radą Młodzieży w Hanowerze. Nawiazane kontakty owocowały wzajemną wymianą delegacji i grup studyjnych²¹.

Stołeczna organizacja ZSMP współpracowała z bratnimi stolicami państw socjalistycznych. Szczególnie interesujące były coroczne Spotkania Przyjaźni Młodzieży Stolic Państw Socjalistycznych. Organizowano także Międzynarodowe Obozy Młodzieżowe w Berlinie, Moskwie, Sofii i Budapeszcie. Współpracę międzynarodową prowadziły poszczególne instancje dzielnicowe²².

Młodzież krakowska utrzymywała kontakty z organizacjami młodzieżowymi Kijowa, Lipska, Wielkiego Tyrnowa, Bratysławy, Nicei, Grenoble, Norymbergi i Wiednia²³.

¹⁸ Biuletyn Informacyjny Wydziału Zagranicznego..., 1981, s. 22-23.

¹⁹ "Pokolenia" nr 3/1989, s. 141-144.

²⁰ Biuletyn Informacyjny Wydziału Zagranicznego..., 1981, s. 22, V Zjazd ZSMP...Warszawa 1989, s. 8.

²¹ AAN, ZG ZSMP, sygn. 17/VI/254, Materiał sprawozdawczy na II Wojewódzką Konferencję Sprawozdawczo-Wyborczą. Poznań 7.12.1979 s. 19.

²² AAN, ZG ZSMP, sygn. 17/VI/381, Sprawozdanie na III Warszawską Konferencję Sprawozdawczo-Wyborczą. Warszawa 1981, s. 6-7.

²³ AAN, RG FSZMP, sygn. 16/IV/10, Działalność Komisji Zagranicznej Rady Krakowskiej FSZMP w latach 1977-1978.

Kontakty dwustronne przyczyniły się do wymiany doświadczeń, poznania problemów młodzieży w wielu krajach świata, a także nawiązania osobistych przyjaźni.

4. Turystyka zagraniczna

Turystyka zagraniczna stanowiła najbardziej masowy element kontaktów międzynarodowych FSZMP i ZSMP. Była ona realizowana za pośrednictwem BTM "Juwentur". Do zadań tej wyspecjalizowanej agencji Związku należało organizowanie grupowych i indywidualnych wyjazdów o charakterze turystycznym, wypoczynkowym i specjalistycznym, a także turystyki przyjazdowej dla młodzieży i turystów zagranicznych. Aktywność BTM "Juwentur" w powyższym zakresie ilustruje przykładowo poniższa tabela:

Tabela 2.

Turystyka wyjazdowa i przyjazdowa w latach 1981-1984

Kraj	1981	1982	1983	1984
Wyjazdy				
ZSRR	2 772	108	169	531
NRD	15 168	7 169	27 286	32 644
WRL	16 486	17 409	41 661	44 229
CSRS	10 270	111	3 597	14 380
Bulgaria	7 305	7 122	17 673	12 681
Rumunia	4 526	4 521	9 323	12 225
Jugosławia	773	–	420	218
Kraje kapitalistyczne	1 689	–	–	349
Przyjazdy				
Turyści z krajów socjalistycznych	10 799	1 560	27 773	33 376
Turyści z krajów kapitalistycznych	2 700	779	2 003	2 386

Poziom wymiany turystycznej był wysoce zróżnicowany. W sferze wyjazdów największym zainteresowaniem cieszyły się NRD i Węgry. Największą grupę wśród odwiedzających nasz kraj stanowili Niemcy z NRD i RFN, w tym znaczna grupa uczestników Akcji Znak Pokuty. Warto zaznaczyć, iż oferta programowa "Juwenturu" była urozmaicona i obejmowała: kolonie i obozy, wczasu specjalizowane, turystykę kwalifikowaną²⁴.

²⁴ "Juwentur" twoim biurem. Warszawa 1985, s. 13-20

5. Zakończenie

Przedstawione powyżej wybrane kierunki działalności zagranicznej ZSMP uprawniają jak się wydaje do sformułowania kilku wniosków końcowych

- Kierunki i priorytety działalności zagranicznej ZSMP wynikały zarówno z potrzeb młodzieży jak polityki międzynarodowej PRL
- Zasięg kontaktów zagranicznych obejmował z różnym natężeniem zarówno kraje socjalistyczne, państwa kapitalistyczne i kraje niezaangażowane
- Kontakty międzynarodowe prowadzono na różnych poziomach, tak aby stworzyć możliwie dużej liczbie młodzieży okazję do poznania "świata" i problemów szeroko rozumianego młodego pokolenia.

Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego (1973-1990)

1. Uwagi wstępne

Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego ZSMP (do 1981 roku występująca pod nazwą Komisja Historyczna Rady Głównej FSZMP) należy do jednej z najdłuższej, bo od lat 50-tych istniejących struktur ruchu młodzieżowego. Zamiarem autora jest zaprezentowanie kierunków jej pracy w okresie funkcjonowania przy Zarządzie Głównym ZSMP. Dla zobrazowania tego etapu, niezbędne staje się przypomnienie, chociażby w największym skrócie, okresu pracy Komisji Historycznej przy Radzie Głównej FSZMP w latach 1973-1976, które stanowiły dla niej cezurę zasadniczą - wówczas skryształizowano cele pracy Komisji, określono jej zadania oraz przyjęto regulamin, który przetrwał nie tylko struktury organizacyjne Federacji, ale po nieznacznych modyfikacjach wyznaczał także podstawowe normy działalności Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego funkcjonującej w latach 1981-1990 przy Zarządzie Głównym Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej. Zasadniczy wywód podzielono na trzy części. W pierwszej z nich scharakteryzowano podstawy organizacyjne i program Komisji, a w kolejnych dorobek jej badań nad historią ruchu młodzieżowego i opiekę nad archiwaliami. Podstawę opracowania stanowią dokumenty RG FSZMP i ZG ZSMP przechowywane w AAN oraz wydawnictwa wewnątrzwiązkowe.

2. Organizacja i cele programowe Komisji Historycznej

Z chwilą powołania w 1973 roku Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, Komisje Historyczne stały się wyspecjalizowanymi agendami wszystkich jej instancji. Zachodziła konieczność określenia głównych kierunków pracy Komisji ze względu na rozszerzony zakres jej działania, wynikający z nowych warunków i potrzeb. Statutowym przedmiotem działania Komisji Historycznej była popularyzacja w kręgach organizacji młodzieżowych i młodzieży nie zrzeszonej historii i tradycji polskiego i międzynarodowego ruchu młodzieżowego, przede wszystkim jego lewicowego nurtu.

Cel ten miano realizować poprzez opracowywanie na użytek organizacji materiałów szkoleniowych, broszur popularnonaukowych, prowadzenie seminariów, organizowanie spotkań młodzieży z działaczami ruchu młodzieżowego oraz inspirowanie i przygotowywanie materiałów dla ideologicznego oddziaływania organizacji młodzieżowych. Wokół Komisji

Historycznych skupiono i włączono do jej prac byłych działaczy z lat międzywojennych, okresu okupacji i początków Polski Ludowej; prowadzono własną lub inspirowano działalność wydawniczą; występowano z inicjatywami w sprawie obchodów rocznic i ważniejszych wydarzeń w historii ruchu młodzieżowego; organizowano konkursy dziennikarskie, współpracowano z radiem, telewizją i prasą i innymi organizacjami oraz instytucjami, jak Rada Pomników Walki i Męczeństwa, ZBOWiD. Wspólnie z Instytutem Historii Ruchu Robotniczego WSNS oraz Zakładem Historii Ruchu Ludowego NK ZSL, inspirowano badania oraz prowadzono akcje zbierania dokumentów, wspomnień, relacji, pamiątek w celu rozszerzania bazy źródłowej; współpracowano też z uczelniami i zakładami naukowymi w celu inspirowania i propagowania tematyki badawczej, otaczania opieką studentów i młodych pracowników naukowych podejmujących tę problematykę; organizowano opiekę i pomoc byłym działaczom ruchu młodzieżowego i ich rodzinom. Realizacją tych kierunków zajmowały się powołane w ramach Komisji Historycznych zespoły problemowe.

Jako agenda Rady Głównej FSZMP, zaś w województwach i powiatach odpowiednich Rad tych instancji, Komisja stanowiła więc ważny ośrodek opiniodawczy i doradczy nie tylko w zakresie ocen dotyczących przeszłości i tradycji ruchu młodzieżowego, ale także programów ich popularyzacji. O jej ówczesnej roli świadczy fakt, że miała ona wspierać nie tylko związki młodzieży, ale także Ministerstwo Oświaty i Wychowania. Do wypełniania takich funkcji, w odniesieniu do instytucji państwowych, społecznych i innych powołanych do działalności wśród młodzieży, upoważniały ją uchwały VII Plenum KC PZPR i Uchwała Sejmu z dnia 12 kwietnia 1973 r.

W myśl przyjętych regulaminów Komisję Historyczną działającą przy Radzie Głównej FSZMP powoływał Komitet Wykonawczy RG FSZMP spośród działaczy, historyków zajmujących się problematyką ruchu młodzieżowego, sympatyków oraz przedstawicieli wojewódzkich komisji historycznych. Pracami komisji między zebraniem plenarnym kierowało Prezydium. Skład osobowy Prezydium zatwierdzał Komitet Wykonawczy Rady Głównej. Składało się ono z przewodniczącego, 2 wiceprzewodniczących oraz 11-16 członków. W jego skład weszli, jako przewodniczący Tadeusz Pietrzak, jako wiceprzewodniczący Stanisława Jarecka-Kimłowska i Marian Malinowski. Członkami Prezydium zostali: Wacław Barszczewski, Jerzy Czerkawski, Stanisław Domagała, Bogdan Hillebrandt, Czesław Kozłowski, Krystyna Lichaczewska, Jerzy Majka, Zbigniew Nowak, Alina Reut, Eugeniusz Rudziński, Stanisław Stęplewski. W późniejszym czasie lista ta uległa nielicznym zmianom¹

¹ W 1976 roku w skład Prezydium weszli: Anna Graczyk, Jan Guss, Edward Gołębiowski, Władysław Horst, Janusz Kasprzycki, Rafał Łąkowski, Roman Maćkowski, Józef Mizera, Jerzy Pardus, Stanisław Sierpowski, Jan Szewczyk, Jerzy Weber, Julian Wielgosz, Mieczysław Wojtczak, Janusz Zemke. W 1978-1981 był Tadeusz Rudolf przewodniczącym Komisji Historycznej RG FSZMP. W późniejszym czasie lista ta uległa nielicznym zmianom. Po roku 1981 przybyli nowi członkowie, kierownicy Wydziału Historycznego ZG ZSMP Małgorzata Piątek Ryszard Tracz i Marek Kaszuba.

Prezydium Komisji Historycznej zbierało się w miarę potrzeb, a dla realizacji ważniejszych zadań powoływało zespoły problemowe, które zajmowały się pracami wynikającymi z aktualnych kierunków jej działania. W ich skład wchodziłi zarówno przedstawiciele Komisji Historycznych jak i inne osoby, zwłaszcza specjaliści. Kierownikami zespołów byli członkowie Prezydium Komisji Historycznej. Organem wykonawczym Komisji Historycznej był także Sekretariat, który w randze Wydziału podlegał sekretarzowi Komitetu Wykonawczego Rady Głównej FSZMP. Pracę sekretariatu Komisji zabezpieczał sekretarz² pełniący równocześnie obowiązki członka Prezydium i kierownika wydziału Historycznego³

Fundusze na działanie Komisji pochodziły z budżetu Federacji. Komisja mieściła się w siedzibie Rady Głównej FSZMP w Warszawie.

Ogólne zasady pracy Komisji zatwierdzone zostały uchwałą Komitetu Wykonawczego RG FSZMP z dnia 9 lipca 1973 roku. Zaakceptowane wówczas rozwiązania organizacyjne funkcjonowania Komisji Historycznej⁴, przetrwały w zasadzie bez istotniejszych zmian do końca działania Komisji nie tylko w Federacji, ale również w ZSMP.

Komisja Historyczna swe statutowe zadania wykonywała głównie poprzez działające przy niej zespoły. Początkowo inspiracyjną działalność merytoryczną zamierzano prowadzić w dwóch zespołach badań i popularyzacji oraz współpracy z działaczami. Zakładano bowiem, że organizatorską działalność w zakresie popularyzacji będzie można prowadzić poprzez Wydziały Propagandy głównych i terenowych Komitetów Wykonawczych, których zadaniem byłaby współpraca z wydawnictwami i publikatorami. Zadanie Komisji miało zaś polegać na inspirowaniu działalności merytorycznej głównie w oparciu o kadry historyków skupionych w zespołach badawczych. Jeszcze przed przyjęciem regulaminu zrezygnowano z tej koncepcji.

Od 1973 roku przy Komisji działały stale zespoły: zespół badań na historię ruchu młodzieżowego, zespół propagandowo-wydawniczy, zespół współpracy z byłymi działaczami oraz zespół lektorski. Po 1976 r. kontynuowały one działalność już z udziałem liczniejszej reprezentacji przedstawicieli ZSMP. W tym samym 1976 roku utworzono ponadto cztery doraźne zespoły. Pierwszy z nich miał zadanie przygotowania sesji w Uniejowie. Drugi zespół - do spraw

---

² W latach 1973-1976 obowiązki sekretarza Komisji RG FSZMP pełnił Jerzy Czerkawski.

³ W 1976 r. czasowo odstąpiono od tego punktu regulaminu, gdy kierownik Wydziału Historycznego RG FSZMP Jan Guss został członkiem kierownictwa Federacji, co spowodowało powierzenie obowiązków sekretarza Komisji Władysławowi Horstowi, który pełnił je do końca działania Federacji.

⁴ Regulamin normował zasady finansowania Komisji oraz tryb pracy poszczególnych jej komórek. Określał częstotliwość posiedzeń, prawo używania pieczęci, pełnomocnictwa w zakresie korespondencji i dokumentacji pracy.

filmów związanych z historią ruchu młodzieżowego powstał w wyniku kontaktów ze środowiskiem filmowym podczas przygotowania filmu dokumentalnego "Sztafeta pokoleń" na Kongres Młodzieży Polskiej w 1976 r. Rozszerzająca się w terenie akcja organizowania "Izb pamięci" spowodowała powołanie zespołu dla przygotowania technicznej i dokumentacyjnej strony tego przedsięwzięcia. Z kolei zakończenie działalności poprzedników ZSMP - ZMS i ZMW wywołało potrzebę utrwalenia ich dorobku piśmienniczego i dlatego przy Komisji powołano zespół do spraw opracowania bibliografii ruchu młodzieżowego. Organem wydawniczym Prezydium Komisji Historycznej Rady Głównej FSZMP było czasopismo "Pokolenia".

Wszystkie elementy struktury organizacyjnej i formy działania Komisji Historycznej Rady Głównej FSZM miały pełne odniesienie do Komisji Historycznych wojewódzkich i powiatowych Rad Federacji, a następnie także do instancji ZSMP.

Do czasu reformy administracyjnej tworzącej 49 województw (w 1975 r.) istniało 17 wojewódzkich Komisji Historycznych. Po reformie, początkowo przekształcono je w komisje rejonowe obejmujące po kilka nowych województw. Taka struktura organizacyjna komisji historycznych przetrwała rok. Oddolny nacisk spowodował powołanie komisji (z etatowymi sekretarzami) we wszystkich nowych województwach, co zamknęło wstępny okres działalności Komisji Historycznych, trwający do Kongresu Młodzieży Polskiej i utworzenia Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej.

W 1976 roku Komisja wkroczyła w nowy etap istnienia. Pod względem organizacyjnym Komisja nie zmieniła się. Zespoły zajmujące się poszczególnymi kwestiami kontynuowały prace. Stopniowo zwiększał się w nich udział przedstawicieli wszystkich organizacji, zaproszonych do współpracy przez Prezydium, co sprzyjało rozszerzeniu ich działalności. Rosła liczba wydawnictw regionalnych poświęconych problematyce historii ruchu młodzieżowego. Krajowa Komisja Historyczna podejmowała zadania coraz bardziej złożone. W 1977 roku zorganizowano w Uniejowie sesję popularnonaukową poświęconą roli młodzieży i ruchu młodzieżowego w budowie socjalistycznej Polski, i przystąpiono do opracowania syntezy historii ruchu młodzieżowego. W 1978 r. Komisja była organizatorem obchodów rocznicowych. Tylko w 1978 roku Komisje były organizatorami centralnych i regionalnych obchodów jubileuszowych ZWM, ZMW "Wici", ZMP "Grunwald", ZMP Obchody o takim charakterze w kolejnych latach zdominowały wiele działań większości Komisji.

W 1979 r. rozpoczęto organizowanie letnich obozów dyskusyjnych, m.in. z udziałem historyków i socjologów kilkunastu ośrodków akademickich. Działalność komisji znajdowała odbicie w prasie, radiu i telewizji.

W 1978 roku mając na uwadze rozwój regionalnych badań historycznych Prezydium poparło inicjatywę utworzenie w Poznaniu czasopisma historycznego "Z dziejów ruchu młodzieżowego". Inspirowane przez komisję centralną i komisje terenowe liczne przedsięwzięcia wywołały ruch tworzenia popularnych wydawnictw i zarysów dziejów organizacji młodzieżowych w wielu regionach.

W hierarchii zadań Komisji ważne miejsce zajmowały też sprawy archiwalne.

Dopóki istniała Federacja, życzliwe zainteresowanie poszczególnych związków problemami komisji historycznych sprawiło, że programy Komisji realizowano bez większych trudności. Działalność wydawnicza, naukowa i archiwalna scentralizowana w Komisji Historycznej Rady Głównej i w województwach uzyskiwała poparcie wszystkich środowisk. Jak się wydaje krąg zagadnień, którymi zajmowała się Komisja Historyczna podobnie jak w przypadku działalności zagranicznej uznawano za domenę zainteresowania Rady Głównej FSZMP. Jeszcze na II Zjeździe ZSMP w uchwale ograniczono się do stwierdzenia, że Związek poświęci wiele uwagi pełnemu spożytkowaniu międzypokoleniowych więzi i tradycji ruchu młodzieżowego w kształtowaniu ideowych postaw młodzieży.

Sytuacja uległa zmianie na początku lat osiemdziesiątych. Po fali strajków (w których znaczący był udział młodzieży, w tym członków ZSMP) Federacja została rozwiązana. Także w ruchu młodzieżowym miały miejsce wydarzenia, które przesądziły o losie komisji historycznych działających przy Federacji.

31 października 1980 roku prasa opublikowała list otwarty Rady Młodzieży Wiejskiej ZG ZSMP do członków Związku na wsi, byłych działaczy ZMW i całej młodzieży wiejskiej wzywający do dyskusji nad modelem organizacji młodzieżowej na wsi. Niedługo potem - 3 grudnia - odbyło się Prezydium Rady Młodzieży Wiejskiej ZSMP z przedstawicielami powstających w terenie kół ZMW i ZMW "Wici". W nocy z 3 na 4 grudnia 1980 roku zdecydowano reaktywować Związek Młodzieży Wiejskiej.

6 grudnia 1980 roku, IV Plenum ZG ZSMP omawiając stosunek organizacji do FSZMP zaproponował formułę "jedność w różnorodności". Była to próba utrzymania Federacji w nowej formule.

11 grudnia 1980 roku Socjalistyczny Związek Studentów Polskich opuścił szeregi Federacji. Jednocześnie na uczelniach zaczęły powstawać nowe organizacje - np. Związek Młodzieży Demokratycznej lub jawnie opozycyjne, jak Niezależny Związek Studentów powiązany z NSZZ "Solidarność".

W tej sytuacji obradujące 29 stycznia 1981 roku plenum Komisji Historycznej zaapelowało o jedność w ramach Federacji i utrzymanie socjalistycznego charakteru ruchu młodzieżowego⁵.

⁵ Referat przewodniczącego Komisji Historycznej Rady Głównej FSZMP na Plenum Komisji Historycznej w dniu 29 I 1981 r. s. 3.

Nie powstrzymało to dalszego rozpadu Federacji. W marcu 1981 roku opuścił ją Związek Harcerstwa Polskiego. Dlatego 3 kwietnia tego roku, plenum ZG ZSMP zobowiązało Prezydium ZG do przedstawienia propozycji dotyczących dalszego funkcjonowania agend i komisji działających dotąd przy Radzie Głównej FSZMP. Dotyczyło to również Komisji Historycznej.

Problem przyszłości Komisji Historycznej Organizacji Młodzieżowych rozważano w trzech wariantach:

1. Pozostawienie centralnej i wojewódzkich komisji na dotychczasowych zasadach przy ewentualnej nowej ogólnopolskiej reprezentacji związków młodzieży (podobnie jak było to w okresie, gdy istniała Ogólnopolska Komisja Współpracy Organizacji Młodzieżowych);
2. Dotychczasowa Komisja Historyczna RG FSZMP oraz jej wojewódzkie odpowiedniki przechodzą ze wszystkimi konsekwencjami organizacyjnymi i finansowymi do ZG ZSMP;
3. Dotychczasowe komisje historyczne dzielą się na komisje historyczne poszczególnych związków młodzieży, które dotychczas wchodziły w skład FSZMP⁶.

Ponieważ niektóre Związki Młodzieży nie wykazywały wówczas zainteresowania ani kontynuowaniem instytucjonalnej współpracy, ani losami Komisji Historycznej, po III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP, na II plenarnym posiedzeniu ZG (13 maja 1981 roku), opowiedziano się za kontynuacją działania Komisji Historycznej w ramach ZSMP w oparciu o zasady przyjęte dla Rad Środowiskowych Zarządu Głównego i zarządów wojewódzkich⁷.

W dniu 10 czerwca 1981 roku uczestniczący w posiedzeniu Prezydium Komisji Historycznej przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Jaskiernia zaproponował kontynuowanie jej pracy zgodnie z decyzją Plenum ZG. Prezydium Komisji w liście skierowanym do przewodniczących wojewódzkich komisji historycznych, informując o stanowisku Zarządu Głównego, wezwało ich do kontynuowania działalności w ramach instancji terenowych ZSMP. W liście podkreślano, że - zgodnie z wolą ZG ZSMP - Komisje pozostaną otwarte na problemy całego ruchu młodzieżowego.

⁶ Działalność Komisji Historycznej w aktualnej sytuacji w ruchu młodzieżowym; Zasady działania Komisji Historycznej Organizacji Młodzieżowych - kwiecień 1981.

⁷ Apel ten został opublikowany w 1982 r. w 6 numerze "Z dziejów ruchu młodzieżowego" s. 177-178. Zgodnie ze statutem ZSMP Rady Młodzieży powoływane były przez Zarząd Główny i Zarządy Wojewódzkie ZSMP; celem ich działalności było rzecznictwo spraw swego środowiska wobec władz Związku, praca na rzecz środowiska i inspirowanie organów wykonawczych instancji Związku. Środowiska miały prawo wybierać ze swego składu Prezydium, przewodniczącym Rady zostawał społeczny wiceprzewodniczący ZG/ZW, sekretarzem kierownik wydziału ZG/ZW. Rada mogła powoływać zespoły złożone ze specjalistów nie będących członkami Rady.

Latem 1981 roku komisja centralna i komisje wojewódzkie zostały włączone w struktury organizacyjne Związku. W lipcu utworzono w Zarządzie Głównym ZSMP Wydział Historyczny (czyli Sekretariat Komisji), który przejął większość funkcji i zadań realizowanych przez swego poprzednika w Federacji. Prezydium Komisji wspólnie z Wydziałem Historycznym stopniowo modyfikowały działalność dostosowując zasady pracy Komisji do warunków organizacyjnych oferowanych przez ZSMP. Po zatwierdzeniu przez Prezydium Zarządu Głównego przygotowanego przez sekretariat Komisji Historycznej programu "Kierunki kształtowania świadomości historycznej", Komisje włączone zostały do pomocy w jego realizacji. Dla koordynacji działań podejmowanych w trakcie realizacji tego programu powołano specjalny zespół. Komisje - centralna i wojewódzkie - włączone zostały do realizacji bieżących zebrań szkoleniowych na aktualne tematy: polska droga do socjalizmu; ustrój polityczny PRL; samorząd społeczny; reforma gospodarcza; historia Polski Ludowej; polski ruch młodzieżowy. Przypomnienie dziejów ruchu młodzieżowego okresu Polski Ludowej miało ożywić fascynację młodzieży rewolucją socjalną, ukazać olbrzymie zaangażowanie ideowe towarzyszące alternatywnym wyborom pokolenia ZWM, OMTUR, ZMP.

W sierpniu i wrześniu 1980 roku trwały prace nad dostosowaniem regulaminu Komisji Historycznej organizacji młodzieżowych do nowej sytuacji. Zadania wynikające z ustaleń Prezydium Komisji Historycznej i Prezydium Zarządu Głównego ZSMP przekazano w teren.

29 października 1981 roku kierownictwo Prezydium Komisji po Tadeuszu Rudolfie przejął ponownie Tadeusz Pietrzak. Prezydium zatwierdziło zmiany w regulaminie Komisji, dostosowując je do aktualnych potrzeb. Zmieniono nazwę Komisji: dotychczasowa Komisja Historyczna nazwana została Komisją Historii Ruchu Młodzieżowego. Właściwie było to usankcjonowanie istniejącego od pewnego czasu stanu faktycznego, choć wkomponowanie Komisji w ramy struktury wewnątrzorganizacyjnej ZSMP i oparcie ich działalności o zasady sformułowane w dokumentach programowych Związku trwało jeszcze przez dłuższy czas.

W strukturze Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego działającej przy ZG ZSMP zachowano zespoły problemowe: do spraw ideowo-wychowawczych, do spraw badań naukowych, do spraw działaczy ruchu młodzieżowego i do spraw archiwalnych. W regulaminie zachowano także prawo Komisji do powoływania zespołów zadaniowych, doraźnych lub stałych. W praktyce więc nie zrezygnowano z żadnej realizowanej wcześniej tematyki. Inne kwestie organizacyjne również nie uległy większym zmianom. Włączenie Komisji w struktury ZSMP wszystkich szczebli spowodowało, że ZSMP przejął również odpowiedzialność finansową za działalność merytoryczną realizowaną w ramach Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego. Ich działalność organizacyjną zabezpieczali sekretarze, instruktorzy do spraw archiwalnych i pracownicy etatowi lub ryczałtowi Związku.

Mimo trudności i ograniczeń związanych z przeobrażeniami organizacyjnymi Komisja nie rezygnowała zarówno z realizacji programu obchodów stulecia polskiego ruchu robotniczego, przygotowanego jeszcze w 1979 roku, jak i z obchodów jubileuszu 25 rocznicy utworzenia ZMS i ZMW.

W listopadzie 1981 roku Wydział Historyczny przedstawił Prezydium ZG ZSMP do akceptacji "Program obchodów 25 rocznicy utworzenia Związku Młodzieży Socjalistycznej i Związku Młodzieży Wiejskiej (ZSMW)". Obchodom nadano charakter naukowy i historyczny. Uroczystości miały przyczynić się do pogłębienia tradycji i konsolidacji członków ZSMP i jego sympatyków wokół programu Związku jako organizacji wielośrodowiskowej. Komisjom przypadło zadanie rozszerzenie jej współpracy z działaczami ZMS i ZMW. Projekt przewidywał, że działania rocznicowe będą realizowane równorzędnie z obchodami 100-lecia polskiego ruchu robotniczego oraz programami "Kształtowanie świadomości historycznej" i Młodzieżowej Wszechnicy Historycznej⁸. Punkt centralny jubileuszowych obchodów ZMS i ZMW stanowiła sesja popularno - naukowa podejmująca temat rekonstrukcji faktów historycznych i ukazania dorobku tych organizacji w skali całego kraju. Sesję zaplanowano w Warszawie w lutym 1982 roku (ostatecznie odbyła się w dniach 29-30 kwietnia 1982 roku w Jachrance koło Warszawy). Problematykę ZMS i ZMW miała być szeroko uwzględniono także w programie ogólnopolskiej sesji naukowej organizowanej przez Komisję Historii z okazji 100-lecia polskiego ruchu robotniczego, pt. "Partie klasy robotniczej a ruch młodzieżowy w Polsce w latach 1918-1980"

Wprowadzenie stanu wojennego zahamowało działania Komisji na rzecz przypadających w 1982 roku rocznic. 29 grudnia 1981 r. Prezydium ZG ZSMP przyjęło dokument "Zadania programowo-organizacyjne ZSMP w okresie obowiązywania stanu wojennego", który wprowadzał niezbędne korekty do przyjętych wcześniej programów.

Opóźnione obchody rocznic powstania ZMS i ZMW starano się wykorzystać dla zapoznania członków organizacji z własnym rodowodem i tradycją. Opracowano nawet wniosek o powołanie Muzeum Historii Polskiego Rewolucyjnego i Postępowego Ruchu Młodzieżowego i projekt jego statutu, ale nie doszło do tego, mimo deklarowanej pomocy władz partyjnych⁹.

Zebrania odbywane w rocznicę powstania ZMS i ZMW służyły nawiązaniu i podtrzymaniu bliskich więzi z działaczami obu organizacji. Na terenie całego

⁸ Młodzieżowe Wszechnice Historyczne, jedna z form popularyzacji zagadnień historycznych zainicjowana i rozpropagowana przez Wydział Historyczny ZGZSMP i Centralną Szkołę Aktywu.

⁹ Na plenum Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego, które obradowało 10 listopada 1982 roku. Albin Siwak zapewniał jego uczestników, że władze Warszawy znajdą miejsce dla zorganizowania muzeum ruchu młodzieżowego. Por. Włodzimierz Syzdek, "Kto nie chce muzeum?" "Sztandar Młodych" 1983, nr. 77 s. 4 (19 IV).

kraju powszechnie organizowano spotkania pokoleń. Interesującym zjawiskiem związanym z obchodami jubileuszu 25-lecia ZMS i ZMW było tworzenie nowych Komisji Historii na szczeblu rejonów. Było to możliwe głównie dlatego, że Komisje Historii przy Zarządach Wojewódzkich ZSMP nie zaprzestały pracy wraz z zakończeniem działalności Federacji. Z chwilą ogłoszenia stanu wojennego osłabło co prawda tempo ich pracy, a w niektórych województwach doszło nawet do przerwania działalności, ale ten stan nie trwał długo. Podjęto też prace związane z obchodami 100-lecia polskiego ruchu robotniczego, wznowiono również działalność socjalną, działalność badawczą i popularyzatorską.

Wydarzeniem roku 1982 była zorganizowana przez Zarząd Główny ZSMP, Wojewódzką Komisję Historii Ruchu Młodzieżowego w Poznaniu i Instytut Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, sesja naukowa na temat "Stan badań nad dziejami ruchu młodzieżowego w latach 1918-1982"¹⁰. Warto podkreślić, że referaty, koreferaty i komunikaty na sesję zostały wcześniej opublikowane na łamach czasopisma "Z dziejów ruchu młodzieżowego", a przygotowane koreferaty i komunikaty wraz z głosami w dyskusji opublikowano na tych samych łamach, wkrótce po zakończeniu sesji. Podobną rangę miała ogólnopolska sesja naukowa, zorganizowana wspólnie z Katedrą Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, na temat "Partie klasy robotniczej a organizacje młodzieżowe 1918-1980"¹¹, której towarzyszyła wystawa książek i dokumentów dotyczących ruchu młodzieżowego w Małopolsce Środkowej, ekspozycja okolicznościowa w "Izbie Pamięci" i Perspektyw Ruchu Młodzieżowego, a następnie seminarium historyków ruchu młodzieżowego nt. "Wizje Polski Ludowej w programach związków młodzieży", zorganizowane w dniach 9-22 września 1982 w Czarnym Potoku k. Krynicy.

Według oceny Wydziału Historycznego ZG ZSMP z marca 1982 roku, wszędzie, gdzie działały Komisje, organizacja zyskiwała cenne wsparcie w zapoznawaniu młodzieży z historią. Apelowano zatem o poświęcanie większej uwagi działalności programowej Związku Komisjom Historii zaznaczając, że realizacja szeroko pojętego programu edukacji historycznej zależy w dużym stopniu od ilości i poziomu działaczy Komisji, możliwości popularyzacyjnych, a przede wszystkim możliwości publikowania wyników prac badawczych prowadzonych w Komisjach oraz zainteresowania tematyką historyczną instancji ZSMP. Zwiększenie udziału Komisji w życiu organizacji dostrzegano w częstszym podejmowaniu ich problemów przez prezydium i plenum ZW ZSMP¹².

Działacze komisji niepokoił brak zabezpieczenia dokumentacji ruchu młodzieżowego. Obok powszechnie niezadowalających warunków lokalowych

¹⁰ Sesja odbyła się w dniach 14-15 maja 1982 r w Małej Auli UAM w Poznaniu. Jej obradom przewodniczył prof. Antoni Czubński.

¹¹ Sesja odbyła się w dniach 4-5 VI 1982.

¹² Informacja o działalności Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego przy ZG ZSMP i ZW ZSMP po III Nadzwyczajnym Zjeździe ZSMP.

i braku przeszkolonej kadry archiwalnej, występowało niezrozumienie dla tego problemu nawet w gremiach kierowniczych Związku. Groźne stało się obserwowane zwalnianie w ramach oszczędności etatowych instruktorów do spraw archiwalnych. Powstało potencjalne niebezpieczeństwo zaprzepaszczenia dorobku archiwalnego Związku.

Latem 1982 roku, w ramach przygotowań przed plenarnym posiedzeniem Komisji Historii, Prezydium dokonało oceny pracy. W dokumencie zatytułowanym "Miejsce i rola Komisji Historii ZSMP w aktualnej sytuacji" wyjaśniano motywy dwuletniego nie zwoływania plenum. Odpierano zarzuty, że za długo czekano na zebranie się i uzasadniano to tym, że Komisje Historii nie były tworem samym w sobie, nie funkcjonowały w oderwaniu i w izolacji od ruchu młodzieżowego. Przemiany zachodzące w nim toczyły się lawinowo, a upadek Federacji przy której formalnie Komisje działały powodował perturbacje organizacyjne. Kolejne ograniczenia wynikały ze stanu wojennego.

Obrady plenarne Komisji z 1982 roku potwierdziły, że mimo zmienionych warunków Komisje brały aktywny udział w realizacji większości przedsięwzięć programowych ZSMP. Obecny na plenum przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Jaskiernia zapewnił działaczy o poparciu Związku dla wszelkich działań Komisji, podziękował im za obronę dobrego imienia organizacji i determinację w działaniach na rzecz zachowania jedności ideowej polskiego ruchu młodzieżowego.

Plenum potwierdziło stanowisko Prezydium Komisji z czerwca 1981 roku. W podjętej uchwale deklarowano otwartość jej działania we wszystkich środowiskach młodzieży. Zapowiadano kontynuację walki o świadomość polityczną młodego pokolenia. Komisja deklarowała udział w tworzeniu z władzami ZSMP oraz kadrą naukową wspólnego frontu wychowawczego.

Zebrani poparli inicjatywę budowy pomnika poległym w walce o umacnianie władzy ludowej, wyrażając podziękowanie tym, którzy włączyli się do zbiórki pieniężnej na ten cel. Zgromadzony na plenum aktyw Komisji deklarował dalsze uczestnictwo w realizacji zadań, jakie przypadną Komisjom w 1983 roku, do których zaliczano m.in. obchody jubileuszu 40-lecia ZWM i ZMP "Grunwald", 50-lecia ZMW RP Wici, 60-lecia OMTUR oraz 35-lecia ZMP i PO SP.

W roku 1983, w okresie szczególnego nasilenia dyskusji o młodym pokoleniu w zasadzie nie ulegają zmianie ani cele, ani zadania Komisji. W nowym regulaminie czytamy "Główne zadania KHRM przy ZSMP wynikają z programu działania organizacji, jaki podejmuje ona na rzecz kształtowania wiedzy historycznej swych członków, kształtowania ich postaw obywatelskich oraz pogłębiania tożsamości ideowej z dokonaniai socjalistycznego państwa". Tym samym regulamin kreował bardziej aktywną działalność lektorską i odczytową, zwiększenie ilości opracowań materiałów pomocniczych dla realizacji programów edukacji historycznej i obywatelskiej dla członków organizacji oraz rozszerzenie

działalności Ośrodków Tradycji Ruchu Młodzieżowego i Izby Tradycji Ruchu Młodzieżowego ZSMP. Regulamin utrzymywał też obowiązek niesienia pomocy społecznej byłym działaczom młodzieżowym oraz zalecał współpracę z komisjami historycznymi partii i stronnictw politycznych.

W kwestiach organizacyjnych nowy regulamin precyzował odpowiedzialność instancji za skład osobowy i rozwiązania strukturalne. Komisje Historii instancji niższych szczebli oraz członkowie zespołów problemowych uzyskały statutowy wpływ na tryb powoływania władz. Każda instancja mogła określać wielkości Komisji i jej strukturę wewnętrzną z uwzględnieniem składu personalnego reprezentatywnego dla historycznych wpływów ruchu młodzieżowego na danym terenie i uwzględniał pełną reprezentację wszystkich nurtów postępowych i rewolucyjnych organizacji młodzieżowych tam działających. Regulamin normował również zasady członkostwa KHRM przy ZSMP i kwestie jego weryfikacji. W związku z rozwojem Komisji Historii już nie tylko wojewódzkich, ale także rejonowych, miejskich, gminnych, a nawet zakładowych regulamin określił szczegółowo tryb ich powoływania i zasady organizacyjne. Ustalono też, że czas trwania kadencji KHRM przy ZSMP jest równy okresowi kadencji instancji, przy której Komisja funkcjonuje. Członkowie Komisji zostali zobligowani do stałej współpracy z instancjami i kołami Związku.

Począwszy od 1983 roku Komisje Historyczne Ruchu Młodzieżowego swą aktywność przejawiały przede wszystkim w przygotowaniu i organizowaniu obchodów jubileuszy związanych z historią lewicowych organizacji młodzieżowych. W 1983 roku były to obchody z okazji 40-lecia powstania ZWM, które zorganizowano w Krakowie. Gospodarzem spotkania rocznicowego działaczy OMTUR w kwietniu 1983 r. była Łódź, zaś ogólnopolskiego spotkania działaczy ZMW RP Wici w Mierzynie. Z kolei Warszawa gościła organizatorów i działaczy KMW w 25-lecie powołania tej organizacji. Natomiast w maju 1983 r. w Szczecinie, z udziałem kilku tysięcy byłych działaczy młodzieżowych odbyła się ogólnopolska manifestacja pod hasłem "Trzymamy straż nad Odrą". Również w maju odbyło się również w Katowicach międzynarodowe "sympozjum prasoznawcze poświęcone prasie młodzieżowej okresu okupacji" zorganizowane z okazji 40-lecia "Walki Młodych"¹³.

W kwietniu 1983 roku przewodniczący ZG ZSMP wystosował list do działaczy Komisji Historii z apelem o pomoc w realizacji programu edukacji historycznej i obywatelskiej. Tym samym potwierdzał, że organizacja czuje się spadkobiercą tradycji byłych związków robotniczej i chłopskiej młodzieży co zapowiadało kontynuowanie dorobku poprzedników¹⁴.

¹³ "Prasa podziemna młodzieży polskiej 1939-1945 w walce o wyzwolenie narodowe i społeczne". Patrz: "Materiały z VI Ogólnopolskiego prasoznawczego seminarium naukowego Katowice-Lubliniec 25-25 maja 1983 r". W: "Tradycje i Współczesność Ruchu Młodzieżowego" Zeszyt specjalny nr 3, Seria prasoznawcza. Katowice 1983.

¹⁴ List Przewodniczącego ZG ZSMP, kwiecień 1983.

11-12 czerwca 1983 r. w Słupsku uroczystie obchodzono jubileusz 25-lecia OHP. W lipcu w Krakowie odbyło się ogólnopolskie spotkanie działaczy PO SP oraz OHP

W dniach 19-21 lipca 1983 roku odbył się we Wrocławiu Zlot Młodzieży Polskiej, w którym wzięli udział przedstawiciele ZSMP, ZMW, ZHP i ZSP i ponad 1000 byłych działaczy ruchu młodzieżowego, w tym uczestników Kongresu Jedności Młodzieży z 1948 roku. Była to pierwsza międzyorganizacyjna impreza po rozpadzie FSZMP. Zlotowi towarzyszyła wystawa i pokazy filmów archiwalnych o ZMP i ruchu młodzieżowym. Gospodarzem spotkania był przewodniczący Komisji Historycznej prof. dr Tadeusz Pietrzak

Większości imprez organizowanych w 1983 roku towarzyszyły problemowe sesje popularnonaukowe, w których organizacji uczestniczyli członkowie Komisji Historii przy ZG ZSMP.

W programie obchodów rocznicowych 1983 roku szczególna rola przypadła ogólnozwiązkowej kampanii "Sylwetki -83". Kampania ta, do dotychczasowego kanonu tradycji ruchu młodzieżowego, wprowadzała nie tylko wzorce osobowe najwybitniejszych jego przedstawicieli, ale także szeregowych aktywistów i członków. W zbliżającej się rocznicy 40-lecia PRL takie wzory pragnął wykorzystać Związek w swej pracy ideowo- wychowawczej. Podjęły ją wszystkie instancje wojewódzkie Związku. Program ten, według oceny członków Komisji, był ważnym impulsem do jej dalszych działań programowych. M in. wydobyło z zapomnienia wielu wartościowych byłych działaczy ruchu młodzieżowego

W roku 1983 odbywało się wiele spotkań pokoleń nie tylko w skali wojewódzkiej czy rejonowej, ale także zakładowych i środowiskowych. Im również towarzyszyły sesje popularnonaukowe, liczne publikacje i wydawnictwa. Swoistą formą popularyzacji tradycji historycznych stał się zorganizowany przez Komisję Historii "Rajd Zwycięstwa"

O aktywności organizacyjnej Komisji w 1983 roku świadczy również fakt że odbyło się wówczas cztery posiedzenia Prezydium oraz wiele posiedzeń zespołów działających przy Komisji ZG ZSMP¹⁵.

Obrađujące 29 listopada 1983 roku Prezydium ZG ZSMP, z udziałem prezydium Głównej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego, omawiając płaszczyzny współdziałania w realizacji przygotowanego programu pod nazwą "Kształtowanie świadomości historycznej ważnym elementem wychowania patriotycznego" zadeklarowało, że zabezpieczy środki na jego wdrożenie. Wydział ZG ZSMP zobowiązano do wspierania wszystkich działań Komisji niezbędnych do realizacji tego programu. Biuro Rzecznika Prasowego uczyniono odpowiedzialnym za inspirowanie środków masowego przekazu w celu

¹⁵ Informacja o pracy Wydziału Historii ZG ZSMP w roku 1983.

prezentacji węzłowych problemów społecznej działalności Komisji, a prasę do podjęcia publikacji materiałów pomocnych dla działalności odczytowej na tematy historyczne. Inne wydziały miały włączyć się zarówno do samej kampanii jak i do pomocy w realizacji bieżących prac Komisji. Jednocześnie Prezydium ZG ZSMP upoważniło przedstawicieli kierownictwa ZG ZSMP¹⁶ i Prezydium Komisji Historii do wznowienia rozmów z władzami centralnymi i stołecznymi celem uzyskania stałej lokalizacji na Muzeum Historii Ruchu Młodzieżowego oraz Archiwum Zarządu Głównego ZSMP.

30 listopada 1983 r. na posiedzeniu plenarnym Komisji Historii dyskutowano nad udziałem Komisji w programie obchodów 40-lecia PRL uchwalonym wcześniej przez XIII plenum ZG ZSMP. Komisję zobowiązano do wspierania instancji ZSMP we wszystkich pracach podejmowanych w ramach tego programu. W oparciu o środki instancji Związku zamierzano udokumentować historyczny dorobek postępowego ruchu młodzieżowego w poszczególnych regionach.

Uchwała Plenum proponowała skoncentrować udział przedstawicieli Komisji w organizowaniu młodzieżowych patroli Budowniczych Polski Ludowej - przodowników walki i pracy, organizowaniu stałych i objazdowych wystaw popularyzujących dorobek ruchu młodzieżowego oraz w ukazaniu roli organizacji młodzieżowych na zmiany warunków życia społeczności lokalnych w 40-leciu PRL. Propagowanie tradycji ruchu młodzieżowego i jego udziału w przeobrażeniach Polski Ludowej dotyczyło nie jednej rocznicy, ale całego okresu 40-lecia. W działaniach swych Komisje miały wykorzystać rocznice, przypadające w 1984 roku, a mianowicie 65 rocznicę urodzin Janka Krasickiego, 65 rocznicę powstania Komunistycznej Międzynarodówki Młodzieży, 40-lecia Deklaracji o Jedności Działania, 35 rocznicę uchwalenia Ustawy sejmowej o zwalczaniu analfabetyzmu, 35-lecia Młodzieżowego Wyścigu Pracy.

Działalność lektorską i odczytową zamierzano prowadzić i prowadzono w oparciu o 12 przygotowanych na tę okoliczność przez Zarząd Główny ZSMP¹⁷ tematów, których cezurę wykraczały poza czterdziestoletni przedział czasowy.

¹⁶ Byli to Tadeusz Rzepecki i Krzysztof Janik reprezentujący ZG ZSMP oraz Tadeusz Pietrzak i Zofia Jaworska przedstawiciele Komisji.

¹⁷ Były to: Rewolucja ludowo-demokratyczna w Polsce w latach 1944-1948 r.; Nasze sojusze geopolityczne 1918-1983; Polska-Rosja ZSRR rys historyczny wzajemnych stosunków politycznych oraz więzi gospodarczych; Reforma rolna w Polsce 1900-1945; Powstanie Warszawskie. Prawda historyczna, legendy i stereotypy; Stanowisko międzynarodowego ruchu robotniczego i komunistycznego, stanowiska państw zachodnich wobec węzłowych problemów państwowości polskiej 1900-1945; Rok 1918-1945 dwa starty ku niepodległości. Próba bilansu; Współpraca polityczna i gospodarcza Polski z państwami wspólnoty socjalistycznej 1945-1983; Społeczna doktryna kościoła katolickiego, związków wyznaniowych w Polsce w latach 1957-1983; Historyczne i współczesne determinanty świadomości historycznej i politycznej społeczeństwa polskiego; Rola czynników wewnętrznych i zewnętrznych w powstaniu Polski Ludowej; Udział młodzieży w walce o Polskę Ludową.

7 grudnia 1983 r. na Plenum ZG ZSMP, poświęconego działalności ideowo-wychowawczej w ogniwach i instancjach, zaakceptowano założenia współpracy z Komisjami Historycznymi istniejącymi przy innych organizacjach społecznych.

Powszechną formą popularyzacji historii ruchu młodzieżowego pozostawały spotkania "Pokoleń". W 1984 roku Komisja w Częstochowie zorganizowała ich 8, w Krakowie 123, w Pile 40, w Sieradzu 50, w Kaliszu 80.

Oparcie dla działalności popularyzatorskiej Komisji stanowiły Izby i Ośrodki Tradycji. W 1984 roku działały 153 takie placówki, a kilkanaście dalszych znajdowało się w trakcie organizowania. W wielu z nich, w związku z jubileuszem 40-lecia PRL, zostały opracowane nowe ekspozycje. W Rzeszowie otwarto wystawę "Ruch młodzieżowy na szlaku walki, nauki i pracy w 40-leciu PRL", w Gdańsku prezentowano dorobek ruchu młodzieżowego w regionie. Kilkanastce Komisji zorganizowało konkursy na wspomnienia i konkursy wiedzy o historii ruchu młodzieżowego. W Warszawie, Bydgoszczy, Kielcach, Elblągu i Opolu uroczystie obchodzono 65 rocznicę urodzin Janka Krasickiego. Jelenia Góra była gospodarzem Rajdu "Zgorzelec 84", a Nowy Sącz - sesji i rajdu im. Janka Krasickiego. W Bielsku Białej odbyło się rocznicowe spotkanie byłych działaczy Powszechnej Organizacji "Służba Polsce". Komisje w Częstochowie, Łodzi, Pile i we Wrocławiu objęły działalnością popularyzatorską również przebywającą w tym czasie w Polsce młodzież z FDJ, Komsomolu, a także lewicową młodzież z RFN.

Dla kolejnego etapu działalności Związku główne cele wychowawcze sformułował IV Zjazd ZSMP w 1985 roku. Związek opowiadał się za kształtowaniem wśród młodzieży aktywnych postaw społecznych, budowanym na fundamencie socjalistycznych i internacjonalistycznych wartości. Zamierzano je osiągać poprzez edukację historyczną.

Zgłoszone na IV Zjeździe postulaty uspołecznienia procesu wychowania młodego pokolenia i umocnienia społecznego charakteru Związku, w tym środowiskowych rad młodzieży i komisji problemowych, potwierdzały zasadność kontynuowania pracy Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego. Rozszerzenie edukacji historycznej wśród młodzieży wiązano z koniecznością zwiększenia nakładów na wydawnictwa związkowe. Postulowano też pilne opracowanie popularnej historii powojennego ruchu młodzieżowego.

Wśród wniosków zgłoszonych w dyskusji znalazł się również postulat zacieśnienia współpracy instancji i kół ZSMP z działaczami Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego oraz Młodzieżowych Wszechnic Historycznych.

Ruch Szkolnych Wszechnic Historii Polski zaczął się rozwijać już w 1981 roku. Narodził się w środowisku członków ZSMP niejako spontanicznie. Wkrótce Wydział Młodzieży Szkolnej ZG ZSMP opracował program i zasady działalności Wszechnic Historii Polski. W połowie lat osiemdziesiątych zainteresowanie

tym programem zmalało, mimo to z początkiem roku szkolnego 1985-1986 został on reaktywowany. Wychodzono z założenia, że powinien w dalszym ciągu stanowić ważny element procesu kształtowania świadomości młodych ludzi. Do powołanej wówczas Rady Programowej wszedł również przedstawiciel Prezydium Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego Eugeniusz Rudziński. W jej składzie znalazło się także kilku pracowników naukowych współpracujących od lat z Komisjami Historii. Realizowane w latach 1985-1987 tematy obejmowały obok zagadnień kultury historycznej i problemów historii najnowszej, tematy politologiczne i liczne inne dotyczące historii ruchu młodzieżowego w Polsce.

Zainteresowanie młodzieży historią stwarzało perspektywy także dla Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego, które zawsze wspierały nowe inicjatywy. Ruch Wszechnic wszedł na trwałe do programu ZSMP.

Po IV Zjeździe ZSMP w kwietniu 1985 r. w Warszawie odbyło się plenum ZG ZSMP poświęcone problemom edukacji obywatelskiej. Sformułowane na plenum postulaty omawiane były na dorocznym plenum Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego. "Chcemy bardzo - mówił obecny na nim Jerzy Szmajdziński zwracając się do działaczy Komisji - abyście w niej uczestniczyli, żebyście razem z nami brali na siebie trud wyjaśniania młodemu pokoleniu czym była i jest Polska, jakie drogi prowadziły do tego, by stała się socjalistyczna."¹⁸

Nowy program "Edukacji historycznej młodzieży w działalności ideowo-wychowawczej ZSMP" wymagał zmiany zadań Komisji i stylu pracy. Przekazywane doświadczenia miały być użyteczne i aktywizujące młodzież do realizacji programu Związku wybiegającego w przyszłość. Edukacja historyczna w Związku miała być organizowana w dwóch pionach, masowym i specjalistycznym. Masowy - obejmujący wszystkich członków Związku, miał być realizowany przez działaczy Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego w porozumieniu z Wydziałem Historycznym oraz specjalistyczny - realizowany poprzez kursy w MSA (najnowsza historia Polski) oraz wydawnictwa związku: "Poprawki z historii", "Nasze tradycje", "Rocznik Historyczny Ruchu Młodzieżowego", "Pokolenia".

Postulat IV Zjazdu ZSMP zwiększenia obecności problematyki historycznej w pracy ideowo-wychowawczej Związku, dla Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego oznaczał również intensyfikację działalności jej zespołów, a zespołu do spraw badań w szczególności.

W ramach corocznie odbywających się obozów naukowych, wprowadzono do programu nowy cykl poświęcony problematyce "Wizji Polski w programach organizacji młodzieżowych". Badaniem zostały objęte, w dużym przedziale czasowym (od XVIII wieku po 1957 r.) obok organizacji młodzieży

¹⁸ Wystąpienie przewodniczącego ZG ZSMP J. Szmajdzińskiego na posiedzeniu Plenarnym Głównej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego ZG ZSMP". s. 14.

komunistycznej, socjalistycznej i ludowej organizacji młodzieży reprezentujące nurty liberalne i prawicowe. W ten sposób praktycznie realizowany był postulat o kompleksowe traktowanie dziejów ruchu młodzieżowego. Kolejny obóz naukowy, w 1987 r., inaugurował temat badawczy - tradycje narodowe i stosunek do nich organizacji młodzieżowych. W roku 1988 r. na jubileuszowym X obozie naukowym spotkali się z członkami zespołu sekretarze wojewódzkich Komisji Historii.

Szczególną lekcją edukacyjną dla kierownictw i reprezentantów ZMW, ZHP, ZSP i ZSMP stały się obchody 50 rocznicy podpisania Deklaracji Praw Młodego Pokolenia. Towarzyszyła im ogólnopolska sesja popularnonaukowa w dniach 4-5 kwietnia 1986 r. w Rzeszowie, zorganizowana wspólnie z Wyższą Szkołą Pedagogiczną. Program jedność postępowego ruchu młodzieżowego w Polsce międzywojennej był konfrontowany z historią najnowszą. Uczestnicy sesji mogli porównać ten ważny epizod dziejów II Rzeczypospolitej z realiami współczesnymi.

W latach 1986-1987 działalność Komisji zdominowały obchody rocznicowe. Miały podkreślać więzi międzypokoleniowe i potrzebę skupiania się wszystkich Polaków wokół idei rozwoju kraju i narodowego porozumienia.

Działacze Komisji powszechnie i aktywnie uczestniczyli w programach edukacji historycznej realizowanych w ZSMP. Spotykali się z młodzieżą w ramach "Dekady kół", w kampanii "Na straży zwycięstwa ojców", na letnich i zimowych obozach szkoleniowo-wypoczynkowych, rajdach turystycznych, lekcjach wychowania obywatelskiego, czy wreszcie podczas uroczystych spotkań pokoleń. O poszerzaniu programu edukacyjnego może świadczyć stopniowe wprowadzanie nowych tematów do corocznych programów obchodów jubileuszy. Po 1985 roku, obok zagadnień związanych z ruchem młodzieżowym, propagowano również rocznice o charakterze międzynarodowym, takie jak 40-lecie zakończenia wojny i rocznicę Konferencji w Poczdamie, 35 rocznicę podpisania Układu Zgorzeleckiego, 30-lecie Układu Warszawskiego oraz 40 rocznicę powstania Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej. Przypomnienie młodemu pokoleniu tych wydarzeń z dziejów najnowszych miało służyć kształtowaniu obywatelskiego myślenia o ważnych problemach współczesnych. Także w propozycjach działalności lektorskiej rozszerzał się krąg tematów, takich jak "Józef Piłsudski - fakty i mity", "Społeczne uwarunkowania wydarzeń w Polsce w roku 1970 i 1980", "Kształtowanie się i ewolucja społecznej doktryny Kościoła katolickiego w Polsce".

W 1987 r. szczególnie uroczysto obchodzono 30-lecie powstania ZMS i ZMW. Uroczystości poprzedziło Plenum Komisji Historii 16 lutego 1987 roku. Centralna inauguracja jubileuszu odbyła się 20 lutego w Krakowie, poprzedzona przez wojewódzkie obchody rocznicy, na które złożyły się sesja popularnonaukowa oraz wystawa poświęcona działalności ZMS i ZMW w regionie.

krakowskim. W trakcie obchodów miały miejsce spotkania ZMS-owców i członków ZMW z młodzieżą niezorganizowaną. W ramach tych obchodów odbyła się konferencja ideologiczna nt. "Tradycja dla przyszłości", na której usiłowano odpowiedzieć na pytanie, jakie wartości z doświadczeń ZMS i ZMW warto i należy wykorzystać w bieżącej działalności ZSMP. Znamienna dla naszych rozważań była konstatacja autora referatu wprowadzającego, "obserwujemy iż dynamika urzeczywistniania naszego programu maleje, a potokowi słów nie towarzyszą konkretne decyzje". Uczestnicy konferencji potwierdzali, że trzeba strzec jedności młodzieży lewicowej. Domagano się, by jasno mówić o tym, że stan lewicy w dorosłej części społeczeństwa jest także pochodną podziałów sprzed lat. Uwaga ta nie odnosiła się zapewne do samej Komisji Historii, ale jednak oddawała dobitnie historyczny wymiar trudności przed jakimi stało ówczesne kierownictwo ZSMP.

Jeszcze w 1987 roku Prezydium Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego przy ZG ZSMP znów przyjęło "Założenia programowo-organizacyjne obchodów rocznic związanych z historią polskiego ruchu młodzieżowego w 1988 roku". Tym razem działania zmierzały do ukazania dorobku poprzedniczek ZSMP. Sprawozdanie z obchodów zawiera jednak tylko informację o obchodach 40 rocznicy powstania ZMP. Zapoczątkowało je, podobnie jak w roku 1987, plenarne posiedzenie Komisji Historii. Centralne obchody odbyły się w dniach 20-21 lipca 1988 r. we Wrocławiu. Poprzedziła je w czerwcu sesja popularnonaukowa w Akademii Nauk Społecznych w Warszawie. Na centralne obchody złożyło się spotkanie byłych działaczy ZMP z młodzieżą w zakładach pracy, z władzami polityczno-administracyjnymi województwa wrocławskiego oraz spotkanie "Pokoleń". Równolegle do uroczystości o charakterze centralnym odbywały się uroczystości w instancjach wojewódzkich, miejskich i zakładowych.

W przygotowanych na V Zjazd ZSMP materiałach "Główne kierunki aktywności ZSMP" organizacja sygnalizowała Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego potrzebę modyfikacji jej programów i znalezienia nowych form edukacji historycznej młodego pokolenia. W projekcie "Deklaracji ideowej" nie nawiązywano już jednak do tradycji ruchu młodzieżowego, odwoływano się natomiast do ideałów, o które walczyli w przeszłości postępowi i rewolucyjni przedstawiciele narodu polskiego. W tych warunkach zaszła konieczność rozważenia, czy Komisja Historii w takiej formule, jaką stanowiła nowa "Deklaracja ideowa", ma jeszcze rację bytu. Ostatecznie Prezydium Komisji Historii, zdając sobie sprawę z trudności kontynuowania pracy przez tak liczny ruch społeczny, jakim były Komisje Historii, podjęło 22 maja 1990 roku decyzję o zmianie formuły ich działalności.

Oceniając prace Komisji w strukturze ZSMP należy podkreślić, że w wyniku jej działań powstał wielki ruch społeczny (pod koniec lat osiemdziesiątych było w Komisjach Historii kilka tysięcy byłych działaczy młodzieżowych) zaangażowany w sprawy wychowania młodego pokolenia. Praca, którą wykonali

na rzecz młodzieży, stanowi trwały dorobek zasługujący na poczesne miejsce w świadomości społecznej. Realizowane przez Komisję programy stanowiły ważny element procesu wychowawczego i obywatelskiego.

3. Działalność badawcza

Od początku działalności Komisji Historii badania nad ruchem młodzieżowym należały do jej zasadniczego nurtu pracy. Podejmowanie problematyki badawczej wynikało nie tylko z potrzeby zdobywania informacji o poprzednikach, ale i konieczności dostarczenia organizacjom młodzieżowym materiałów do różnych form działalności.

Przyczyna inspirowania badań nad dziejami organizacji młodzieżowych wynikała z ograniczonej ilości instytucji i badaczy podejmujących to zagadnienie. Komisja miała więc na celu pozyskanie środowiska naukowego jako zbiorowości, ale też i indywidualnych badaczy do podejmowania tych prac. Takie przedsięwzięcia realizowano głównie poprzez członków zespołu badawczego. To poprzez nich nawiązywano kontakty z instytucjami naukowymi i wyższymi uczelniami zachęcając je do podejmowania badań. Realizacji tego celu służyć miało m.in. gromadzenie dokumentacji i tworzenia bazy źródłowej niezbędnej dla warsztatu badawczego historyków specjalizujących się w problematyce młodzieżowej.

W grudniu 1976 roku zespół badawczy zorganizował naradę przedstawicieli środowiska studenckiego z udziałem sekretarzy Komisji Historycznej ośrodków uniwersyteckich. Spotkanie to miało na celu wprowadzenie problematyki ruchu młodzieżowego do pracy kół młodych historyków i socjologów. Pod koniec lat siedemdziesiątych koła zajmujące się tymi badaniami działały przy filii UW w Białymstoku, WSP w Kielcach, UMCS w Lublinie, WSP w Olsztynie, WSP Opolu, UAM Poznań, WSI w Radomiu, Politechnice Rzeszowskiej, WSP Rzeszów, UMCS Rzeszów, WSP Słupsk, UMK Toruń, WSP Zielona Góra. Środowisko białostockie było przez kilka lat organizatorem obozów naukowych podejmujących, między innymi, problematykę organizacji młodzieżowych.

W tym samym 1976 r. przystąpiono do prac nad bibliografią poszczególnych organizacji.

Rozwojowi badań naukowych sprzyjały opracowania i prace naukowe, które po 1976 roku powstały z inspiracji wojewódzkich Komisji Historycznych na wszystkich uczelniach w kraju. W ośrodkach akademickich: poznańskim, wrocławskim, katowickim i łódzkim, zainicjowano wiele prac naukowych i monografii poświęconych organizacjom młodzieżowym. Wiele prac powstało też w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Warszawie.

Jedną ze stałych form działalności badawczej w ciągu całego okresu istnienia Komisji było organizowanie problemowych konferencji naukowych historyków ruchu młodzieżowego.

W 1978 roku, z inicjatywy Komisji Historii RG FSZMP, odbyła się w Łańcucie w dniach 23-24 czerwca sesja naukowa poświęcona 50 rocznicy utworzenia ZMW RP "Wici". W tym samym roku 28 listopada w Wałbrzychu została zorganizowana sesja o działalności ZMP "Grunwald" we Francji i Belgii.

W 1979 roku we wrześniu w Opolu Komisja była organizatorem sesji "Janek Krasicki - bohater dnia dzisiejszego". 60 rocznicy urodzin Janka Krasickiego poświęcona została także sesja popularnonaukowa zorganizowana w Dęblinie przez Komisję Historyczną Rady Warszawskiej i Wyższą Oficerską Szkołę Lotniczą; a w dniach 9-10 X 1979 sesja w Bełchatowie "Młodzież i jej organizacje na wielkich budowach socjalizmu".

W styczniu 1981 roku, przy współudziale badaczy zgrupowanych w Komisji, odbyła się sesja w Hajnówce poświęcona Stanisławowi Dubois.

Ostatnim spotkaniem naukowym zorganizowanym przez Komisję Historii FSZMP było seminarium "Problemy jedności młodego pokolenia w świetle tradycji", które odbyło się w dniach 10-11 II 1981 r. w Śródborowie.

Działalność Komisji na tym polu w strukturze ZSMP otwierała wspomniana już sesja w Jachrance z okazji 25 rocznicy utworzenia ZMS i ZMW oraz w dniach 14-15 V 1982 r. w Poznaniu na temat "Stan badań nad dziejami ruchu młodzieżowego w latach 1918-1980". Przy tej okazji warto przypomnieć, że w tym trudnym dla Komisji Historycznej okresie na posiedzeniu Prezydium w dniu 9 stycznia 1981 r. jednomyślnie wypowiedziano się w sprawie dalszego rozwoju prac zespołu do spraw badań, a jednocześnie podjęto starania, aby periodyk "Z dziejów ruchu młodzieżowego", ukazujący się w Poznaniu od 1978 roku, jako nieoficjalny organ Komisji Historycznej, mógł się w dalszym ciągu ukazywać. Znaczenie tego wydawnictwa było znaczne - poza prezentacją prac badawczych oraz polemik - informował on o pracach poszczególnych Komisji Historycznych w kraju, co wobec zaostrejającego się kryzysu w ruchu młodzieżowym stanowiło realne wsparcie dla działań Komisji. Funkcjonujący dotąd jako periodyk regionalny (od początku jego sytuację traktowano jako tymczasową, kierował nim ówczesny przewodniczący Zespołu do spraw badań doc. dr hab. Stanisław Sierpowski). Korzystając z silnego wsparcia poznańskiego środowiska naukowego i osobiście przewodniczącego Kolegium Redakcyjnego prof. dr hab. Antoniego Czubińskiego, przygotowano kolejny piąty numer poświęcony dorobkowi historiografii polskiej w zakresie badań nad ruchem młodzieżowym i opublikowano w przededniu sesji poznańskiej.

Zarówno sesje i konferencje jak i wydawnictwa traktowane były przez to środowisko jako niezbędny wkład historyków do przygotowywanej syntezy ruchu młodzieżowego.

W latach osiemdziesiątych centralne sesje były mniej liczne, za to dość systematycznie odbywały się we Wrocławiu, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Bydgoszczy, Rzeszowie.

W maju 1984 r. była to ogólnopolska sesja popularnonaukowa we Wrocławiu na temat "Udział organizacji młodzieżowych w zagospodarowaniu i repolonizacji Ziemi Zachodnich oraz kształtowaniu świadomości ideowej młodego pokolenia". Zagadnienie to z uwagi na swoje znaczenie, szczególnie na terenie Ziemi Odzyskanych, wielokrotnie było podejmowane przez Komisje w Szczecinie, Wałbrzychu i Zielonej Górze. W czerwcu 1984 roku odbyła się sesja w Krakowie "Z dziejów polskiej myśli politycznej pierwszych lat Polski Ludowej", a w lipcu w Lublinie na temat "Kształtowanie się ruchu młodzieżowego w Polsce Ludowej". Zorganizowana z okazji jubileuszu 40-lecia PRL podjęła problem kształtowania się ruchu młodzieżowego w Polsce Ludowej w latach 1944-1947. Niemal dwuletni cykl jej przygotowania od strony merytorycznej zapewnił obradom wysoki poziom.

W 1985 roku Komisja była inicjatorem ogólnopolskiej konferencji w Bydgoszczy na temat: "Oświata w koncepcjach i realizacji organizacji młodzieżowych w latach 1944-1984", i w Łodzi sesji popularnonaukowej poświęconej 40-leciu Młodzieżowego Wyścigu Pracy.

Znakiem czasu była również ogólnopolska konferencja naukowa zorganizowana w dniach 4-5 IV 1986 w Rzeszowie z okazji pięćdziesiątej rocznicy podpisania Deklaracji Praw Młodego Pokolenia.

Sesje były z zasady organizowane przez przedstawicieli zespołu badawczego działającego w ramach Komisji, którzy nie tylko je inicjowali i przygotowywali, ale też wnosili swój wkład merytoryczny. Przyczyniało się to zarówno do ożywienia badań w różnych regionach kraju, jak i dodawało autorytetu samym organizacjom młodzieżowym. Zespół odbywał również posiedzenia wyjazdowe zapoznając się z głównymi problemami pracy badawczej różnych ośrodków. W 1980 roku posiedzenia takie odbyły się w Gdańsku i Białymstoku, w 1984 w Lublinie i we Wrocławiu.

Od początku działania Komisji Historycznych wiele sesji i seminariów organizowanych było również przez instancje wojewódzkie. Ten kierunek badań miał podstawowe znaczenie dla rozwoju badań regionalnych i dlatego otrzymywał wsparcie merytoryczne i finansowe od Komisji działającej na szczeblu centralnym.

W 1977 roku odbyło się ponad 50 sesji. Podobnie było w 1979 roku. w wielu województwach zainicjowano również sesje i seminaria szkolne poświęcone historii organizacji młodzieżowych.

Informacje o ich organizowaniu na bieżąco zamieszczały "Pokolenia". Od 1983 roku włączyły się do propagowania tych idei również "Łódzkie Zeszyty Historyczne. Ruch młodzieżowy, tradycje i współczesność", które stały się ważnym interdyscyplinarnym forum naukowym całego łódzkiego środowiska podejmującego, z punktu widzenia różnych nauk, problematykę organizacji młodzieżowych. W tym samym okresie Komisja Historii rozpoczęła wydawać "Rocznik Ruchu Młodzieżowego", który w latach 1983-1990 stanowił główne

forum środowiska badawczego i zespołu badań istniejącego do 1990 roku przy Komisji Historii.

Nie udało się Komisji rozwiązać kwestii badań nad historią organizacji młodzieżowych w wielkich zakładach przemysłowych. Brak szerszej współpracy ze środowiskiem studenckim po 1981 roku spowodował zaniechanie wielu inicjatyw realizowanych przez Komisję z udziałem tego środowiska.

W okresie funkcjonowania Komisji w strukturze ZSMP systematycznie rosła liczba różnego rodzaju seminariów i sesji, szczególnie w rejonach i miejscowościach związanych z ważnymi dla ZSMP wydarzeniami historycznymi.

Ocena wartości ich dorobku badawczego jest zróżnicowana, ale podejmowanie badań miało znaczenie dla pracy politycznej i wychowawczej prowadzonej przez ZSMP. Wcześniej takie formy działania były również stałym elementem programów wszystkich organizacji młodzieżowych.

Doświadczenia związane z organizowaniem sesji w całym kraju były inspiracją dla Prezydium Komisji Historycznej do podjęcia w 1977 roku prac nad przygotowaniem syntezy historii ruchu młodzieżowego w Polsce. Powołano w tym celu Komitet Redakcyjny, którego pracami kierował prof. dr Tadeusz Pietrzak. Komitet kontynuował prace także w latach osiemdziesiątych. Zebrane materiały zostały przez komitet redakcyjny opracowane i przygotowane do opublikowania. Monografia ruchu młodzieżowego miała być podsumowaniem działalności Komisji na polu badań i popularyzacji historii i tradycji ruchu młodzieżowego w Polsce w okresie 1957-1980. Niestety, w wydawnictwie przygotowującym tę publikację została ona zagubiona. Próby jej odnalezienia w latach dziewięćdziesiątych zakończyły się niepowodzeniem.

Działalność Komisji Historii to inspiracja badań historii polskiego ruchu młodzieżowego, m.in. poprzez współpracę z wyższymi uczelniami i placówkami naukowymi.

Jak wskazują tematy opracowań naukowych, w latach sześćdziesiątych podejmowane tematy formułowane były głównie przez promotorów prac. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych w dużym stopniu na skutek inspiracji Komisji Historycznej. Oczywiście główny ciężar prac badawczych przypadał na placówki naukowe podejmujące w swych badaniach realizację opracowań naukowych w seminariach magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych. W placówkach tych do 1982 roku powstało ponad 400 prac.

Działalności badawczej sprzyjało zainteresowanie tymi pracami Prezydium Komisji. Dzięki temu łatwiej było pozyskiwać dla tych przedsięwzięć znanych naukowców i badaczy. O ile w pierwszym okresie byli to działacze młodzieżowi, bądź przedstawiciele uczelni partyjnych, w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych współpraca ta stała się powszechna ze wszystkimi ośrodkami akademickimi kraju.

Zespołem badawczym Komisji Historycznej kierowali kolejno: w pierwszym okresie prof. Bogdan Hillebrandt, w drugiej połowie lat siedemdziesiątych i na początku lat osiemdziesiątych prof. Stanisław Sierpowski, po nim aż do 1990 roku prof. Jerzy Skowronek. W latach 1979-1989 funkcję sekretarza zespołu do spraw badań pełniła Jolanta Grajczyk, od 1983 łącząc ją z obowiązkami sekretarza redakcji "Rocznika Historycznego Ruchu Młodzieżowego". Do grupy badaczy dłużej współpracujących z Komisją Historii, obok członków Prezydium, należeli prof. Waldemar Aleksandrowicz z Gdańska, prof. Antoni Czubiński i prof. Andrzej Choniawko z Poznania, prof. Stanisław Dobosz z Rzeszowa, prof. Jerzy Hirs z Białegostoku, Włodzimierz Jastrzębski z Bydgoszczy, Andrzej Lech, Edward Nowak i Eugeniusz Pączek z Łodzi, Lech Mokrzecki z Gdańska, Hieronim Szczegóła z Zielonej Góry.

Rozszerzeniu wpływów Komisji w środowiskach naukowych, szczególnie wśród młodszej kadry, sprzyjały organizowane od 1979 do 1989 roku, w formie obozów naukowych, coroczne spotkania. Te dwutygodniowe warsztaty, gromadziły zwykle około 50 pracowników nauki. Rytro, Krynica Górská (Czarny Potok), Sobieszewo i Darłówek - miejsca w których je odbywano - stały się dla tego środowiska ważnymi punktami na mapie nie tylko działalności naukowej, ale i towarzyskiej. Tematem zasadniczym tych spotkań była bowiem analiza wizji Polski w programach i dokumentach młodzieżowych. Zajmowano się organizacjami młodzieży lewicowej, komunistycznej, liberalnej i prawicowej oraz ich stosunkiem do tradycji narodowych. Spotkanie w Darłównu w 1989 roku zakończyło tę przygodę badawczą. Wyjeżdżano z przeświadczeniem, że do tych zagadnień w podobnym gronie należy powrócić.

Zespół do spraw badań systematycznie analizował i zgłaszał zadania dla wszystkich ośrodków naukowych, które podejmowały współpracę z Komisją. Zespoły działające w komisjach wojewódzkich tworzyły, z biegiem czasu, terenowe ośrodki organizujące pracę badawczą przy instancjach wojewódzkich. W wyniku ich pracy powstawały monografie regionów, instancji i poszczególnych organizacji. Najwcześniej opracowały je Komisje w Poznaniu, Białymstoku, Lublinie, Łodzi, Zielonej Górze, Kielcach, we Wrocławiu. Ale podejmowały je również środowiska, w których nie było ośrodków uniwersyteckich, jak na przykład Kalisz.

O tym jak wysoko oceniano te prace Prezydium Komisji Rady Głównej FSZMP najlepiej świadczy fakt, że poinformowało ono XII Powszechny Zjazd Historyków Polskich o działaniach i dorobku Komisji Historycznych.

Z inspiracji Zespołu badawczego przystąpiono do opracowania bibliografii organizacji młodzieżowych. W latach 1980 - 1988 opracowano i wydano bibliografie ZMW, ZSMP, ZMS, OHP i organizacji działających w wojsku.

Prezydium Komisji podjęło starania, by zabezpieczyć działalność badawczą w ramach WSNS w Warszawie. Na początku lat osiemdziesiątych

wystąpiono z projektem reaktywowania w WSNS grupy naukowej zajmującej się tą problematyką.

Zespół do spraw badań nad historią polskiego ruchu młodzieżowego koncentrował swoją uwagę na opracowywaniu materiałów popularyzatorskich dla działalności lektorskiej, popularnych materiałów dla członków organizacji oraz syntez i monografii. Dla realizacji tych celów współdziałał z profesjonalnymi placówkami naukowo-badawczymi, instytucjami, organizacjami społeczno-kulturalnymi oraz stowarzyszeniami naukowymi. Inspirował podejmowanie określonych problemów badawczych w placówkach naukowo-badawczych oraz uczestniczył aktywnie w ich przygotowaniu.

Rejestrując tu przejawy niektórych inicjatyw, stanowiących wyraz postaw twórczych środowisk naukowych, wyraźnie widać, że obok przedstawicieli ośrodków o dużych tradycjach i silnym potencjale naukowym uczestniczyli w nich przedstawiciele z ośrodków mniejszych, ale legitymujących się prężnością i konkretnymi osiągnięciami. Stałe poszerzanie ram organizacyjnych i opracowywanie planów działania odpowiadającego zapotrzebowaniu społecznemu, doprowadziło do wzrostu autorytetu Komisji Historii, do zwiększenia liczby jej współpracowników w środowiskach uczelnianych, tak że obok pracowników naukowych znalazło się wśród nich wielu pedagogów, prawników, dziennikarzy, działaczy politycznych, a nawet robotników.

Oczywiście, Komisje Historii natknęły się na szereg trudności, które zawężyły zakres oddziaływania, szczególnie w latach osiemdziesiątych, ale wówczas aktywność tej grupy przeniesiona została na łamy wydawnictw historycznych sponsorowanych przez ZSMP.

Szczególnym przykładem kontynuacji działań przedstawicieli tego środowiska na odcinku badań był ich liczny udział w I Międzynarodowym Sympozjum "Ruch młodzieżowy w krajach socjalistycznych", zorganizowanym przez Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Łódzkiego, Zarząd Łódzki ZSMP, Katedrę Historii i Teorii Wychowania Uniwersytetu Łódzkiego (w Łódź - Rochnia) w dniach 30 V-2 VI 1989 roku. Obecność Komisji Historii w tym przedsięwzięciu zaznaczona została nie tylko referatami i głosami w dyskusji, ale również powierzeniem podsumowania konferencji przewodniczącej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego Zarządu Łódzkiego ZSMP Danucie Tomaszewskiej.

Zespół badań generalnie spełnił zasadniczy cel, jaki stawiano przed nim przez całe lata. Inspirował tematy węzłowych problemów badawczych z zakresu ruchu młodzieżowego, aktywnie współpracował ze wszystkimi środowiskami przy organizowaniu różnego rodzaju seminariów i sesji popularnonaukowych, wypracowywał formy pracy z kadrą naukową historyków i studentów. W końcowym etapie działalności uczestniczyło w nim 69 naukowców z 16 środowisk akademickich kraju reprezentujących różne dyscypliny naukowe. Obok historyków, socjologów, politologów, prawników, pedagogów. Skupienie

tak wielu profesjonalistów, będących uznanymi autorytetami w świecie nauki polskiej, uznać należy za duży sukces, zarówno Komisji jak i ZSMP. O efektach jego działalności decyduje trwały dorobek badawczy powstały w Komisjach, prezentowany często na łamach utworzonych z jego inicjatywy wydawnictw: "Pokolenia" (1959-1975), "Z dziejów ruchu młodzieżowego" (1978-1987/8), "Tradycje i współczesność ruchu młodzieżowego", "Łódzkie zeszyty historyczne" (1983-1987), "Rocznik Historyczny Ruchu Młodzieżowego" (1983-1990). Łamy tych czasopism najpełniej i na trwałe dokumentują ów zbiorowy wysiłek wielu ośrodków, organizacji, badaczy, działaczy społecznych i politycznych.

Efektem pracy tego środowiska było również wiele publikacji i wydawnictw opracowanych w instancjach wojewódzkich Komisji. Obok druków zwartych, Komisje wydawały często jednodniówki i biuletyny. Powstawały one w różnych środowiskach. "Biblioteczka Historii Ruchu Młodzieżowego" w Krakowie, wydawnictwo "Z kartek historii" w środowisku koszalińskim, jeszcze inne w Radomiu jako "Radomskie Zeszyty Historyczne".

Badania naukowe w sposób szczególny sprzyjały procesom kształtowania tradycji i upowszechniania wiedzy o ruchu młodzieżowym. Bez nich ruch społeczny Komisji nie nabrałby tak istotnego znaczenia.

4. Działalność archiwalna

W hierarchii celów Komisji Historycznej sprawy archiwalne zajmowały szczególne miejsce. O właściwe zabezpieczanie i przechowywanie materiałów archiwalnych zabiegały wszystkie kolejne kierownictwa Komisji Historycznych. W 1972 roku Zarządy Główne ZMS i ZMW podjęły nawet uchwały zalecające powołanie archiwów przy Zarządach Głównych i Wojewódzkich, ale rozpoczęte w tym kierunku prace organizacyjne zostały wkrótce zaniechane. Zmiany strukturalne w polskim ruchu młodzieżowym, reforma administracyjna kraju, brak wytycznych i niestosowanie się do sposobu przekazywania akt przez komórki związków powodowały zahamowanie prac na tym odcinku. Apele i postulaty Prezydium Komisji Historycznej nie przynosiły spodziewanych rezultatów.

Wraz z utworzeniem Federacji powstały korzystniejsze warunki do rozwiązania tego palącego problemu. W 1973 roku, we współpracy z Archiwum KC PZPR, opracowana została koncepcja powołania archiwum FSZMP, w skład którego miały wejść funkcjonujące archiwa ZHP i SZSP. Projekt zakładał zorganizowanie w Warszawie Centralnego Archiwum Federacji, a w terenie Archiwów Rad Wojewódzkich. Miały one powstać na bazie składnic, którymi dysponowała Federacja. Merytoryczny i metodyczny nadzór nad ich pracą sprawować miały Centralne Archiwum i archiwa komitetów wojewódzkich PZPR. Nie rozwiązanie tego problemu u progu działalności FSZMP było powodem, że Komisja Historyczna FSZMP ponownie podjęła stosowne działania. Ostatecznie,

w 1976 roku zostały powołane archiwa przy Radach Wojewódzkich FSZMP i zobowiązano je do gromadzenia i zabezpieczania, opracowania i udostępniania akt organizacji młodzieżowych działających do i po 1956 r. Archiwa te zostały zlokalizowane tylko w 17 miastach wojewódzkich (przed 1975 r.), a ich zasięg działania miał obejmować zarówno instancje FSZMP jak i ZSMP w siedzibach, w których zostały zlokalizowane. A swoje funkcje miały również spełniać w odniesieniu do pozostałych instancji wojewódzkich. Nadzór nad ich działalnością sprawować miały archiwa Komitetów Wojewódzkich, a organizacyjnie Komisje Historyczne RW FSZMP i wydziały organizacyjne RW FSZMP. Nie określono wówczas relacji archiwum RW FSZMP do ich odpowiedników w SZSP, ZHP i OHP.

Rada Główna FSZMP przydzielając do ich obsługi tylko 17 etatów sprawiła, że żadne z nich nie wypełniło swych funkcji w odniesieniu do powierzonych im instancji wojewódzkich. Przyjęte rozwiązania nie sprawdziły się. W takiej sytuacji archiwa Rad Wojewódzkich zostały podporządkowane, organizacyjnie i merytorycznie, wyłącznie Komisjom Historycznym RW FSZMP. Placówki te, wsparte dotacjami Wydziału Historycznego RG FSZMP, stopniowo rozpoczęły prace nad porządkiem akt, z czasem praca ich zaczynała wkraczać na normalne tory. W tym czasie kierownictwo Centralnego Archiwum Rady Głównej objął Arkadiusz Koper, a organizowana przez niego praca zaczęła przynosić pozytywne efekty. Stopniowo doprowadził do sytuacji, że doraźne dotąd działania, przekształcił w trwałe i systematyczne. Doprowadził również do koordynacji działań poszczególnych związków młodzieży na szczeblu centralnym i wojewódzkim. W ich wyniku w 1979 r. Wydział Historyczny RG FSZMP przedłożył Komitetowi Wykonawczemu plan wdrożenia Statutu oraz wytycznych w sprawie powołania ARW FSZMP przy wszystkich instancjach wojewódzkich. Do pakietu tych propozycji zgłoszono również propozycje wydania odpowiednich decyzji ostatecznie regulujących sprawy archiwalne, i to zarówno na szczeblu centralnym, jak i w instancjach wojewódzkich. Postulaty obejmowały propozycje rozwiązań wszystkich spraw z tym związanych, a więc bazy lokalowej, obsady, przepisów. Propozycje te gwarantowały właściwe zabezpieczenie i udostępnianie akt związków młodzieży niezbędnych do badań historii ruchu młodzieżowego.

W wyniku wykonania takiej pracy KW RG FSZMP powołał CARM, zaś Prezydium Komisji Historycznej w dniu 28 czerwca 1979 r. zaleciło realizować konsekwentnie zadania zmierzające do dalszego postępu prac archiwalnych we wszystkich organizacjach i na każdym szczeblu.

Równolegle trwały systematyczne prace nad opracowaniem akt znajdujących się w zasobie Federacji. Wobec braku częściowego lub pełnego wielu materiałów przystąpiono do kompletowania druków. Akcja ta, mimo że była prowadzona dorywczo, dała poważne rezultaty. Zapoczątkowano udostępnianie materiałów tworząc niewielką pracownię.

Również archiwa wojewódzkie przystąpiły do systematycznej pracy. Zgromadzone w nich materiały porządkowano i udostępniano do celów naukowych.

Osobną formą działalności archiwum centralnego było wydawanie zaświadczeń o pracy w organizacjach młodzieżowych. Komisja Historyczna już u progu lat 70-tych podpisała porozumienie z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, w wyniku czego uzyskała stosowne pełnomocnictwo.

Rozszerzeniu działalności CARM w Warszawie nie sprzyjały ówczesne warunki. Na początku lat 80-tych zasób archiwalny FSZMP wraz z Komisją Historyczną włączono do struktur ZSMP. Zamierzenia i nadzieje Komisji Historycznej na zbudowanie służby archiwalnej organizacji młodzieżowych zostały przekreślone w następstwie wydarzeń w sierpniu 1980 roku. Sprawy archiwalne ZSMP były omawiane przez kierownictwo organizacji u schyłku 1981 roku i ponownie - w lipcu 1982 roku. W marcu 1983 roku przedłożono Prezydium ZG ZSMP dokumenty mające unormować problemy służby archiwalnej w tej organizacji. Konsekwencją tych działań była decyzja o wyodrębnieniu archiwów ZSMP z gestii Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego i podporządkowanie ich aparatowi Związku, ściślej - sekretarzom ZG i ZW ZSMP do spraw ideologicznych i propagandy. Tym samym upadła nie tylko sama idea, ale powstało też realne zagrożenie fizycznej likwidacji akt ZSMP. Przejmując w spadku agendy Federacji, nie dysponowano niezbędnymi warunkami lokalowymi do przechowywania tak dużych zbiorów, dlatego też wkrótce przenieszczono je do siedziby CSA w Śródborowie. Po kilku latach zbiory wróciły do Warszawy i były przechowywane pod nadzorem Zarządu Głównego ZSMP w budynku Komory Wodnej na Pradze. Tam zostały opracowane przez Arkadiusza Kopera i Włodzimierza Janowskiego. W sierpniu 1990 roku przewodniczący Zarządu Głównego ZSMP Grzegorz Dittrich przekazał do Archiwum Akt Nowych akta Zarządu Głównego Związku Młodzieży Socjalistycznej. W dniu 4 lipca 1994 roku przewodniczący Krajowej Rady Koordynacyjnej ZSMP Witold Firak przekazał do AAN wszystkie pozostałe tam akta: Zarządu Głównego Związku Młodzieży Polskiej, Ogólnopolskiego Komitetu Współpracy Organizacji Młodzieżowych, Rady Głównej Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, Zarządu Głównego Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej, Komendy Głównej Ochotniczych Hufców Pracy oraz akta Zarządu Głównego Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej z lat 1976-1989.

5. Zakończenie

Opisując działania Komisji z lat 1973-1990 zdaję sobie sprawę, że informacja ta nie może oddać w pełni ogromu pracy wykonanej w Komisjach ani ukazać udziału i wkładu w jej dorobek dziesiątek i tysięcy działaczy z

którymi przyszło mi spotkać się i pracować. Dlatego tą drogą pragnę wszystkim znanym mi i nie znanym uczestnikom wspólnej przygody podziękować za wspólnie wykonywaną pracę. Szczególne podziękowania pragnę skierować do tego, komu Komisja Historyczna i Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego, jako jej kontynuatorka, zawdzięcza najwięcej, wieloletniemu Przewodniczącemu Komisji profesorowi Tadeuszowi Pietrzakowi. Dzięki jego niespożytej energii i talentowi organizacyjnemu Komisje mogły trwać, rozwijać się i pokonywać napotykanne przeszkody. Jako przewodniczący sprawił, że ruch ten rozwijał się i trwał dziesiątki lat. Podziękowania składam też pod adresem pozostałych wieloletnich członków Prezydium Komisji Rady Głównej FSZMP: Jerzemu Czerkawskiemu, prof. Bogdanowi Hillebrandtowi, płk. Henrykowi Januszowi, Stanisławie Jareckiej-Kimlowskiej, prof. Czesławowi Kozłowskiemu, Stanisławowi Domagale, Krystynie Lichaczewskiej, Jerzemu Majce, Zbigniewowi Nowakowi, Eugeniuszowi Rudzińskiemu, Stanisławowi Sierpowskiemu, Jerzemu Skowronkowi i Stanisławowi Stęplewskiemu.

Wielkie uznanie kieruję również do tych, którzy pracowali w prezydiach i plenach, zespołach problemowych, sekretarzom społecznym i etatowym Komisji za aktywność i współpracę z ruchem młodzieżowym. Wnosili oni wiele inicjatyw do pracy organizacji młodzieżowych, współpracowali z kołami ZSMP, grupami SZSP i drużynami ZHP. To oni budowali autorytet Komisji. Tę wielką pracę społeczną realizowały liczne zespoły, dlatego warto tutaj choć symbolicznie przywołać nazwiska tych, którzy wnieśli do niej wkład najtrwalszy. Byli to: Waldemar Aleksandrowicz (Gdańsk), Czesław Białas (Piła), Alfred Belniak (Biała Podlaska), Jan Borzęcki (Piła), Jan Bujak (Kraków), Roman Bukartyk (Zielona Góra), Bogusław Dębowski (Poznań), Andrzej Gajzler (Kraków), Jan Głąb (Zamość), Lubomir Gromadka (Katowice), Edward Kolebacki (Płock), Stanisław Mania (Gorzów Wielkopolski), Michał Jakutczyk (Kalisz), Czesław Kubasik (Wrocław), Józef Krzywania (Poznań), Kazimierz Maciejewski (Łódź), Witold Maliszewski (Ostrołęka), Jan Mitera (Kraków), Adam Musiałkiewicz (Wałbrzych), Jan Niewiadomski (Częstochowa), Jan Przewłocki (Katowice), Alfred Ratajczyk (Piła), Józef Sakrajda (Szczecinek), Stefan Seredyński (Siedlce), Robert Sikora (Bydgoszcz), Kazimierz Syska (Szczecin), Zbigniew Tobiański (Sieradz), Jerzy Torbicki (Toruń), Jerzy Widawski (Skierniewice), Aleksander Woźniak (Łódź), Leszek Zyzda (Nowy Sącz).

Jerzy Jabłoński

ZSMP na Warmii i Mazurach w latach 1976 - 1990

Organizacja, która skupiała młodzież wszystkich środowisk - robotniczą, rolniczą, spółdzielczą, szkół zawodowych i średnich oraz studencką, wywarła znaczący wpływ na rozwój regionu i kształtowanie się postaw społeczno - kulturalnych jej członków.

ZSMP w województwie olsztyńskim liczył około 32 tysięcy członków. W celowym i zamierzonym oddziaływaniu kształtował oblicze młodego pokolenia, jego postawy, doskonalił charaktery, budził zainteresowania i pomagał w samorealizacji.

Duża ilość inicjatyw dawała możliwość wyboru aktywnego uczestnictwa i spełnienia oczekiwań. Organizacja kształciła i wychowywała, pomagała w uzyskaniu pożądanego statusu zawodowego, kulturalnego i społecznego. Jednocześnie oczekiwała aktywnego udziału w dokonujących się przeobrażeniach.

W Związku kształtowała się więź pokoleń. ZW i instancje powiatowe współdziałały z Komisjami Historii Ruchu Młodzieżowego, związkami zawodowymi i kombatanami, a także z jednostkami wojskowymi.

Wspólne imprezy, więzi z byłymi działaczami młodzieżowymi, otaczanie opieką miejsc pamięci narodowej, wzbogacanie Izb Pamięci w szkołach przyczyniały się do utrwalania postaw obywatelskich i patriotycznych

Młode małżeństwa miały możliwość własnego udziału w budowie mieszkań w ramach patronatu ZSMP nad budownictwem, mogły również liczyć na pomoc finansową państwa i organizacji (FASM). Osoby z pasją wynalazców i nowatorów spełniały swe pomysły w ramach TMMT. Młodzi twórcy skupiali się w KKMP i MWD i zespołach kulturalno oświatowych. Zainteresowani sportem, turystyką - mieli do wyboru rozgrywki, turnieje, wycieczki i rajdy, obozy i imprezy masowe.

ZSMP inspirował młodzież do udziału w pracy na rzecz zakładów pracy, miast i osiedli. Czyny społeczne i produkcyjne stały się nieodłącznym elementem procesu wychowania. Masowy był udział młodzieży wszystkich środowisk w akcjach: "Każdy kłós na wagę złota", "Ojczyźnie nasz czyn", "Organizacji na jej 10-lecie" itp. Wspólna praca konsolidowała i przynosiła wymierne efekty w złotychkach, wykonanych obiektach i dawała poczucie własnej wartości.

Z dużego grona osób, które uczestniczyły w życiu organizacji, wiele z nich z satysfakcją wspomina ten okres jako szkołę życia i samodoskonalenia. Przeobrażenia w życiu społeczno - politycznym, brak dotacji, odejście wielu czołowych działaczy, szczególnie w naszym województwie, przyczyniły się do przerwania pracy organizacji. Przez ostatnie dwa lata następowała też wyprzedaż posiadanego majątku.

Tabela 1.

**W latach 1976-1990 kierowali organizacją wojewódzką
następujący przewodniczący:**

Imię i nazwisko	Okres trwania kadencji
MICHAŁ ŻUK	maj 1976 - wrzesień 1976
JAN HOFMAN	wrzesień 1976 - maj 1980
ANDRZEJ BORKOWSKI	maj 1980 - kwiecień 1982
STANISŁAW CIOSEK	kwiecień 1982 - grudzień 1984
ZBIGNIEW ZAIKOWSKI	grudzień 1984 - październik 1988
WŁODZIMIERZ WIĘCŁAWSKI	październik 1988 - grudzień 1990

1. Udział ZSMP w życiu społeczno - politycznym województwa

Działalność Związku na Warmii i Mazurach obejmowała, tak jak i w całym Kraju, szeroki zakres form oddziaływania. Specyficzne cechy wyróżniające ją od innych regionów wynikały z rozwoju organizacji w uspołecznionej gospodarce rolnej - PGR-ach, spółdzielczość pracy, handlu i usługach. Znaczącą rolę pełniły w procesie ideowo- społecznego i politycznego działania kluby "Prasy - Książki - Ruch", świetlice i inne kluby oświatowe na wsi.

Programowymi formami kształcenia i działalności ideowo - wychowawczej były liczne, masowe ogniwa szkolenia podstawowego dla aktywu oraz specjalistyczne - organizacyjne, ekonomiczne. W województwie tylko w latach 78/79 w Studium Wiedzy o partii wzięło udział 2771 słuchaczy. Masowy był zakres uczestnictwa w olimpiadach Wiedzy Społeczno - Politycznej, średnio w poszczególnych latach był to udział od 25 tys. do 29 tys. młodzieży pracującej oraz 6 tys. do 8 tys. młodzieży szkolnej.

Znaczną rolę w kształtowaniu postaw odgrywały imprezy organizowane w ramach "Dekady Kół ZSMP" Rozwijał się ruch na rzecz racjonalnego myślenia. W województwie działało początkowo 31 Kół Młodych Racjonalistów, w 1978 r., 54 w 1979 r., a w 1985 było ich 68

W 10-leciu ponad 200 koł miało prawo rekomendacji swych członków do PZPR. Do partii należało ok. 3 tys. członków ZSMP w województwie. Tylko w latach 78 - 79 rekomendowano do PZPR 3452 członków Związku

W procesie kształcenia i wychowania obywatelskiego przodowały organizacje powiatowe ze Szczytna, Ostródy, Iławy, Bartoszc. W województwie funkcjonowało 56 szkół aktywu. Przy ZW ZSMP działał Zespół Lektorski liczący 53 osoby. W 1977 r. w Olsztynie odbyła się Ogólnopolska Konferencja Ideologiczna pod hasłem "O kształtowanie zaangażowanych postaw młodzieży"

Dużą rolę w kształtowaniu tych postaw miały "Spotkania Przyjaźni" w strefie przygranicznej z młodzieżą Komsomołu obwodu Kaliningradzkiego. wymiana delegacji, Pociągi Przyjaźni, wspólne imprezy kulturalno - sportowe.

Młodzież olsztyńska organizowała obozy szkoleniowo - wypoczynkowe na Węgrzech. Członkowie OHP pracowali na terenie Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Węgier i Związku Radzieckiego. Przyjmowaliśmy delegacje młodzieży z ZSRR, Wielkiej Brytanii, Francji, Finlandii, NRD i Kuby, które uczestniczyły we wspólnych imprezach i spotkaniach. Organizacja z Bartoszc utrzymywała stałe kontakty z Komsomolcami z Kaliningradu.

Do znaczących imprez organizowanych przez ZSMP należały m.in. "Złoty Grunwaldzkie", "Dni Młodości". W ich przygotowaniu wyróżniały się Zarządy ZSMP w Ostródzie i Iławie.

W kształtowaniu postaw obywatelskich i procesie ideowo - wychowawczym duże znaczenie miały "Spotkania Pokoleń" - konferencje i imprezy w rocznice ruchu młodzieżowego. ZW ZSMP był organizatorem wspólnych spotkań członków ZWM, ZMP, ZSMP w Kikicach, Iławie, Olsztynie, Bartoszczach. Liczne były również imprezy z udziałem kombatanów, członków ZboWiD-u, ZSMP-owców w mundurach, oraz harcerzy. Do tradycji należały wspólne imprezy w okresie "Dni otwartych" w jednostkach wojskowych i stałe kontakty młodzieży szkolnej z jednostkami, z którymi podpisane były porozumienia o wzajemnej pomocy. W okresie 10-lecia ZSMP wraz z kuratorium Oświaty i Wychowania w Olsztynie, ZW ZboWiD-u, Komendą Chorągwi ZHP organizowała konkursy na opracowanie wspomnień ze spotkań z uczestnikami wojny obronnej 1939 roku, ruchu oporu i walk o wyzwolenie kraju w 1944/45 r

ZW ZSMP wydał m.in. Materiały sesji popularnonaukowej 21 III 1985 r "Wyzwolenie Warmii i Mazur i utrwalanie władzy ludowej w latach 1945 - 1948" oraz "Z kart ruchu młodzieżowego na Warmii i Mazurach" - materiały wydane z okazji 40-lecia ZMP w 1988 r.

Organizacja współuczestniczyła w sprawowaniu władzy. W pracach wojewódzkiej rady narodowej uczestniczyło 20 członków ZSMP, a w radach stopnia podstawowego ok. 300. Przy ZW ZSMP działał Zespół Młodych Radnych. Przy wojewodzie pracował również Komitet ds. Młodzieży.

Ponad 1220 ZSMP-owców działało we władzach Związków Zawodowych, a 1045 w KSR-ach. W wyniku kampanii do Sejmu IX kadencji - 13.X.1985 r. wybrany został Zbigniew Machul z Kętrzyna. Członkowie ZSMP uczestniczyli także w tworzeniu nowych Związków Zawodowych. W pracach Komitetu Wykonawczego Rady Krajowej PRON brał udział Tadeusz Sosnowski - członek ZSMP z Ostródy, a wiceprzewodniczącym Rady Wojewódzkiej PRON był przewodniczący ZW ZSMP Zbigniew Załkowski.

W roku 1976 powołana została Wojewódzka Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego, która koordynowała współdziałanie wymienionych organizacji. Z jej inicjatywy odbywały się m.in. "Złoty Grunwaldzkie", Olimpiady Wiedzy Rolniczej", spotkania w Olsztynie, Bartoszycach i Iławie.

Przy ZW ZSMP działała Wojewódzka Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego, która miała swe oddziały powiatowe w Szczytnie, Iławie, Nidzicy, Kętrzynie, Bartoszycach, Barczewie. Koordynowała ona imprezy rocznicowe związane z historią ruchu młodzieżowego.

Powołano Wojewódzki Ośrodek Społeczno - Prawny. Był on inicjatorem upowszechniania świadomości i kultury prawnej oraz profilaktyki antyalkoholowej. Organizowano cykliczne szkolenia i wykłady z prawa rodzinnego i opiekuńczego. Odbywały się "Sądy młodych" i "Olimpiady Wiedzy Społeczno - Prawnej", które obejmowały swym zasięgiem województwa: bydgoskie, toruńskie, włocławskie i olsztyńskie. Powstały Rejonowe Ośrodki Społeczno - Prawne, które prowadziły stałe punkty porad prawnych. Ich działalność przyczyniała się do zapobiegania powstawaniu postaw dewiacyjnych, demoralizacji i wchodzeniu młodocianych w konflikt z prawem. Dla nieletnich, naruszających prawo organizowano opiekę i pomoc. Dla młodocianych, którzy odbyli kary m.in. w Zakładzie Karnym w Iławie fundowano książeczki mieszkaniowe i organizowano pomoc w wejściu w normalne życie. Organizowano również obozy dla młodzieży, która miała konflikty z prawem. obozy rodzinne m.in. w Rudziskach Pasymskich i Augustowie. Systematyczną działalność kształcącą prowadził Wojewódzki Komitet Robotniczy ZSMP, który w ciągu roku organizował ok. 100 kursów i szkoleń dla ok. 1900 słuchaczy.

ZW ZSMP wspierał i upowszechniał działalność Młodzieżowej Wszechnicy Dziennikarskiej oraz Forum Propagandowego. W prasie regionalnej i centralnej tylko w latach 1981 - 1984 ukazało ponad 3000 publikacji o działalności ZSMP województwa olsztyńskiego. Najczęściej w "Gazecie Olsztyńskiej", "Walce Młodych" i "Gazecie Młodych". Młodzieżowy Klub Dziennikarski skupiał 49 osób i redagował "Głos Młodych".

ZW ZSMP przyznawał doroczne nagrody dla dziennikarzy. Otrzymali je m.in. Jerzy Pantak, Adam Bartnikowski, Tadeusz Prusiński, Ireneusz Iwański i Roman Kamiński.

Stałą formą działalności były Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych, które przynosiły wymierne korzyści pracującym w rolnictwie. W eliminacjach

okręgowych, które obejmowały województwa: suwalskie, gdańskie, elbląskie i olsztyńskie I miejsca zajmowały drużyny z Karolewa oraz z Lidzbarka Warmińskiego. W III Olimpiadzie, w Finale Centralnym zorganizowanym w Olsztynie I miejsce zajął Andrzej Łachacz uczeń Technikum Rolniczego z Lidzbarka Warmińskiego. Sukces ten powtórzyła w marcu 1986 r. we Wrocławiu Teresa Straszkievicz Pelka zajmując również I miejsce w Finale Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczej. W 1978 r. w OWP uczestniczyło ponad 4 tys. osób. Powstały również Gminne Rady Oświaty i postępu Rolniczego. Przyczyniły się one do podwyższania wiedzy młodych rolników oraz rolników z gospodarstw indywidualnych (w trakcie kursów, praktycznych pokazów, upraw doświadczalnych itp.)

Procesowi wychowania w szkołach sprzyjały podpisane porozumienia ZW ZSMP z Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz działalność Kół Młodych Nauczycieli

Przy ZW ZSMP powołano również Zespół Zdrowia. I tak w prowadzonych Szkołach Zdrowia uczestniczyło ponad 4 tys. słuchaczy. Dla młodzieży niepełnosprawnej organizowano turnusy rehabilitacyjno-lecznicze m.in. w Ameryce koło Olsztynka, w Górowie Iławeckim, Rudziaskach Pasymskich. 80 osób z województwa korzystało również z sanatorium w Niechorzy.

2. Wychowanie przez pracę - współzawodnictwo i czynny produkcyjne ZSMP

Jedną z głównych form działalności organizacji w środowisku młodzieży pracującej było powszechne współzawodnictwo kół ZSMP w działaniach na rzecz gospodarności, oszczędności materiałów i produkcji dodatkowych towarów rynkowych, wydajności pracy.

Wspólnie z Wojewódzką Radą Związków Zawodowych organizowano współzawodnictwo pracy. Obejmowało ono indywidualny udział pracowników w rywalizacji o jak najlepsze wyniki i brygadowe - o miano BPS. W 1978 r. w województwie 13 wydziałów zakładowych uczestniczyło w młodzieżowym współzawodnictwie, w tym 286 brygad. W tym roku tytuł "BPS" posiadały 5072 brygady, Przodownika Pracy - 205 osób, Młodego Fachowca - 46 osób. W TMMG uczestniczyło 100 przedsiębiorstw. Szczególnie wyróżniały się: Zakład Mleczarski w Lidzbarku Warmińskim, WSS "Społem" w Dobrym Mieście i "Warmia" z Kętrzyna.

W TMMT w 1978 r. uczestniczyło 960 młodych wynalazców, którzy zgłosili 1062 wnioski, pozwalające zaoszczędzić 60 milionów zł.

Podobne wyniki osiągała organizacja wojewódzka ZSMP w pozostałych latach 10-lecia swej działalności. W styczniu 1984 r. na podsumowaniu wojewódzkim 17 lat kontynuacji TMMT ogłoszono, że młodzież województwa

zgłosiła w tym czasie 6831 projektów. W powszechnym współzawodnictwie kół ZSMP uczestniczyło ponad 1000 organizacji podstawowych.

Dużą rolę wychowawczą i gospodarczą miały czyny społeczne. W 1978 r. realizowano "Czyn Dożynkowy", w którym uczestniczyło ponad 50 tys. osób ZSMP-owców i nie zrzeszonych. Wykonane czyny oszacowano na sumę ponad 34,5 miliona złotych. Cenne były szczególnie prace w rolnictwie przy zbiorze plonów. W każdym roku członkowie organizacji uczestniczyli w akcji "Każdy kłós na wagę złota". Wyróżniała się w tych pracach szczególnie młodzież z pow. Szczytno, Ostróda, Kętrzyn. Zobowiązania zwiększenia plonów i produkcji trzody podejmowali młodzi rolnicy indywidualni, członkowie organizacji. Tylko w 1978 r. dotyczyły one wzrostu pogłowia bydła, trzody chlewnej i owiec.

W 1979 r. za wyniki współzawodnictwa, na centralnym podsumowaniu w Chełmie Lubelskim, wyróżniono 5 Kół ZSMP z woj. Olsztyńskiego: Koło "Fermstal" z Mrągowa, Lubajny z gm. Ostróda, "Spomasz" w Olsztynie, "Lenpol" z Miłakowa i Koło RSP Stryjewo gm. Biskupiec. Drugi etap współzawodnictwa i wykonane zobowiązania ponad 576 tys. roboczogodzin przyniosły efekty na sumę 34 milionów 817 tysięcy złotych.

Młodzież szkolna Olsztyna z okazji 35-lecia zjednoczenia ruchu robotniczego zrealizowała czyny na sumę 64 tys. 650 złotych. Ze zbiórki surowców wtórnych przekazano sumę 5383 zł. na budowę pomnika "Centrum Zdrowia Dziecka" oraz "Dar Młodzieży".

Na terenie województwa organizowane były formy współzawodnictwa "O złotą Kielnię", "Turniej Młodych Budowniczych", "Mistrzów Mechanizacji", "Mistrzów Plonów".

W Olsztynie odbywały się rejonowe eliminacje turnieju "Złota Kielnia" w zawodach: murarz, monter konstruktor żelbetowy. Uczestniczyły w nich zespoły z ciechanowskiego, ostrołęckiego i olsztyńskiego.

Realizowano "Patronat nad budownictwem". W ramach "Patronatu" 15 grudnia 1977 r. oddano w Olsztynie przy ul. Żołnierskiej 70 pierwszy blok - 140 mieszkań. W 1979 r. rozpoczęły się nowe realizacje budynków patronackich w Morągu, Iławie, Bartoszczach i Olsztynie. Zawarto porozumienie na budowę: 70 mieszkań w Mrągowie, 2 budynków po 50 mieszkań w Iławie, 100 mieszkań w Olsztynie, 50-ciu w Bartoszczach. Olsztyn w dniach 20 - 23 października 1976 r. gościł również trzyosobowe ekipy młodych "budowlańców" z Bułgarii, Węgier, NRD i Polski w ramach Międzynarodowego Turnieju Młodych Budowniczych.

W lipcu 1978 r. odbyło się z inicjatywy ZW ZSMP pierwsze spotkanie pod hasłem: "Producenci - Użytkownicy". Młodzi rolnicy z województwa przedyskutowali swoje problemy z użytkowaniem kombajnów z robotnikami z FMŻ z Płocka. W tym roku Krajowym Mistrzem Mechanizacji został Rajmund

Paulina z PGR Barczewo, a Włodzimierz Drzazga z RSP Niedanowo uzyskał tytuł wicemistrza kraju w konkursie "Wzorowy Pracownik i Kolega".

Organizowane systematycznie współzawodnictwo o tytuł "Wzorowego Rolnika, Mistrza Plonów" - skupiało od 520 do 930 rolników, którzy wyłaniani byli z grona członków ZSMP środowiska pracowników rolnictwa

W różnych formach współzawodnictwa w środowisku wiejskim / "Młody Kombajnista", "Wzorowy Rolnik - Mistrz Plonów", "Przodujący Młody Żniwiarz"/ uczestniczyło tylko w 1985 r. 1086 rolników i pracowników rolnictwa.

W tym okresie w środowisku wiejskim działało 579 kół z ilością 16531 członków. W 47 gminach i miasto - gminach pracowały Zarządy ZSMP. Do organizacji należało 2146 rolników indywidualnych.

Udziałowi rolników w zwiększaniu plonów i podnoszeniu pogłowia sprzyjała korzystna polityka władz wojewódzkich. ZW ZSMP dla lepszej koordynacji działań w sektorze uspołecznionego rolnictwa powołał Zarząd Środowiskowy ZSMP przy Zjednoczeniu Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej oraz Zarząd "Agrokompleks" Kętrzyńskiego Zjednoczenia Rolniczo - Przemysłowego

Organizacja Zakładowa ZSMP w IZNS w Iławie w 1978 r. kontynuowała patronat wewnątrzzakładowy nad naprawą główną silnika "LEYLAND". W Olsztynie organizacja zakładowa ZSMP przejęła patronat nad produkcją opon radialnych. W 1985 r. młodzież wykonała w ramach FASM dodatkową produkcję o wartości 3,5 mln. zł., w tym IZNS ponad 800 tys. zł.

Każdy rok pracy kół w ramach TMMO, zgłaszane projekty i inicjatywy oraz ich zastosowania przynosiły wymierne oszczędności, które średnio w poszczególnych latach wynosiły około 33 tys. złotych.

Najwięcej projektów wdrożono w OZOS "Stomil" w Olsztynie, IZNS w Iławie, "Warfama" Dobrze Miasto, "Warmia" i "Styl" w Kętrzynie, ZNTK Ostróda.

Znaczne korzyści przyniosły realizacje czynów społecznych, w tym: "Wiosna Czynów", "Zazieleni się kraj cały", "Zbieramy Plony Jesieni" i inne.

Tylko w 1985 r. w ramach Wiosny Inicjatyw społecznych wykonano w województwie: remont 86 km dróg, budowę nowej nawierzchni - 25 km, posadzono 86 ha lasu, wybudowano 3 sportowe obiekty szkolne, a 36 naprawiono, wykonano prace na rzecz świetlic dla młodzieży na kwotę 154 tys. zł., wyremontowano 65 obiektów rekreacyjno - sportowych oraz 2 internaty szkolne. Zebrano wśród młodzieży 265 tys. zł. na wyposażenie świetlic wiejskich oraz 165 tys. na pomoc społeczną. W 1986 r. w czynach uczestniczyło ponad 10 000 osób. W zrealizowanych czynach na 10-lecie ZSMP w województwie uczestniczyło 18 tys. osób, w tym 17 tys. członków ZSMP.

3. Działalność kulturalna, organizacja wypoczynku młodzieży

Związek na miarę swych możliwości uczestniczył w rozwijaniu i upowszechnianiu kultury. Znaczne sukcesy odnosił Korespondencyjny Klub Młodych Pisarzy, których twórcze inicjatywy wzbogacały dorobek artystyczny regionu. Klub liczył 49 członków. Organizowane konkursy m.in. "Wieś polska w literaturze 30-lecia PRL", "O laur Mazurskiego Konika", spotkania i przeglądy twórczości młodych poetów, pisarzy i artystów, plenery dla malarzy, rzeźbiarzy stanowiły stały element patronatu ZW ZSMP. Z Inicjatywy Zarządu Wojewódzkiego odbywały się również przeglądy zespołów muzycznych i estradowych. Olsztyński Lipiec Muzyczny skupiał artystów z całego kraju. Pod patronatem ZW ZSMP działały zespoły "TNT" i "SUPER EGO". Instancje i Koła ZSMP uczestniczyły w pracy klubów kultury i współdziałały z nimi w organizacji ważniejszych imprez.

ZW ZSMP współuczestniczył w pracy Klubów w Iławie, Górowie Iławeckim, w Bezledach, Biskupcu, Centrum Kultury w Lidzbarku Warmińskim, MDK w Olsztynie.

W 500 Klubach i świetlicach wiejskich w składzie Rad Klubów przeważali członkowie ZSMP. Tętniły one życiem artystycznym i społecznym. Odbywały się spotkania, przeglądy zespołów, konkursy tematyczne. Jedną z form był np. konkurs "Wiedza umacnia przyjaźń". Stałą formą działalności stały się kiermasze książek, prasy, prelekcje i spotkania z ciekawymi ludźmi kultury, kombatantami.

Część Klubów prowadziły młode dziewczęta, które były inicjatorkami powoływania "Radę Dziewcząt". Najsprawniej organizowały one działalność w Małdytach, Kozłowie, Pieckach, Morągu i Iławie. "Rady Dziewcząt" inspirowały prowadzenie kursów z zakresu gastronomii, krawiectwa.

Pod patronatem ZSMP w województwie działało ponad 30 zespołów muzyczno - estradowych.

Upowszechnianie kultury filmowej odbywało się poprzez rozwijanie DKF-ów i akcji z "Filmem na TY". W 1978 r. powołano DKF "ZA". Twórcy, aktorzy odwiedzali najodleglejsze kluby w województwie. Przy współpracy z ASP z Warszawy i z PPGR organizowano coroczne plenery malarskie w Szyprach.

ZW ZSMP był organizatorem średnio 4 obozów w każdym roku, nad morzem i w gorach. Odbywały się spływy kajakowe szlakiem rzeki Krutyni. Tylko w okresie 1978-80 w zorganizowanych formach wypoczynku uczestniczyło 9421 osób, w tym 1400 uczniów.

ZW ZSMP organizował "Ogólnopolski Rajd Szlakiem Mikołaja Kopernika". Był on masową, stałą imprezą turystyczną, kulturalną i wychowawczą, która na trwałe zapisała się w pamięci uczestników i organizatorów. Ryszard Kokot i Zenon Sawicki wspominają "Rajd" jako sprawdzian zdolności organizacyjnych Związku. Trzeba było dużego wysiłku, aby skoordynować w "Rajdzie" ok. 2 tys.

uczestników. Stanowił on lekcję historii, turystyki, obozownictwa, poznania regionu Warmii i wspólnych przeżyć uczestników w wielu konkursach i zabawach.

ZW ZSMP był także organizatorem imprez ogólnopolskich: "Turnieju Piłki Nożnej o puchar ZG ZSMP" (22 tys. uczestników), "Turnieju Tenisa Stołowego o puchar ZG ZSMP" (ok. 20 tys. uczestników), "Turnieju Piłki Siatkowej".

W miejscowości Lutry powstał Centralny Ośrodek Żeglarstwa ZSMP "JUVENTUR", w którym było 30 jachtów kabinowych, 27 łodzi żaglowych i 4 łodzie motorowe. Na turnusach i obozach zdobywały i doskonaliły swe umiejętności pływania setki uczestników z całego kraju. Na terenie województwa odpoczywało w roku średnio 1000 turystów z ZSRR, NRD, a 1500 wyjeżdżało z województwa za granicę.

Znaczną ilość imprez sportowo - rekreacyjnych organizował ZW ZSMP i instancje Związku wspólnie z LZS, TKKF i LOK np.: Igrzyska Młodzieży Robotniczej i Wiejskiej, biegi przełajowe, zawody sportowo - obronne. Instancja wojewódzka uczestniczyła w corocznej organizacji Zimowych Igrzysk Pracowników Gospodarki Żywnościowej, Biegów Zwycięstwa i Biegów Grunwaldzkich. Z inicjatywy ZSMP odbywały się również systematycznie Wojewódzkie Spartakiady Handlu, w których uczestniczyła młodzież nie tylko z tego środowiska.

Masowy był udział młodzieży w imprezach organizowanych w ramach współzawodnictwa "Umacniamy Powszechną Obronność Kraju" i w zawodach obronnych prowadzonych wspólnie z jednostkami wojskowymi. Najlepsze wyniki w tej dziedzinie uzyskiwały organizacje z "Lenpolu" i ZM w Szczytnie, Ostródzie, Iławie, Olsztynie, Lidzbarku Warmińskim i Bartoszychach.

O ilości imprez kulturalnych, sportowo - turystycznych i rekreacyjnych świadczą zachowane kroniki, materiały prasowe i biuletyny organizacyjne.

Z inicjatywy ZW ZSMP, WK Historii Ruchu Młodzieżowego, ZP ZSMP w Iławie zorganizowano "Święto Młodości". Odbył się "Parlament Młodych", prezentacja dorobku ZSMP - wystawa zdjęć i prac, występy zespołów artystycznych, projekcja tematycznych filmów. Wspomnienia, piosenki, spotkania z działaczami ruchu młodzieżowego przy ognisku, prezentacja kandydatów na radnych to najważniejsze elementy tych imprez.

W ramach obchodów 45-lecia rocznicy powstania LWP i 30-lecia KMW w COSSUiE odbyło się "Spotkanie Pokoleń". Organizatorem był ZW ZSMP i Wojewódzka Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego. W czasie sesji popularnonaukowej referaty wygłosili: A. Bohdanowicz - "Działalność LWP w 45-leciu", E. Kucharski - "Rozwój organizacji KMW w Siłach zbrojnych PRL", J. Jabłoński - "Działalność KMW - w OSU i COSSUiE". Uczestnicy zwiedzili wystawę z historii ruchu młodzieżowego oraz bazę szkoleniową Ośrodka.

Okres 13-letniej działalności ZSMP na Warmii i Mazurach pozostawił trwały ślad w rozwoju województwa. Dla uczestników pracy organizacji stanowi niezatarty obraz przeżyć, doświadczeń i osobistych wrażeń, które wspominają z sentymentem.

Przedstawiane w zarysie elementy z działalności ZSMP w województwie Olsztyńskim świadczą niezaprzeczalnie o znaczącym udziale organizacji w życiu społeczno - politycznym, gospodarczym i kulturalnym regionu. Stanowiły one na miarę tamtych lat liczące się dokonania. Wiele zakładów, gospodarstw, szczególnie PGR-ów już nie istnieje. Wysiłek włożony w ich rozwój nie zapewnił dalszych efektów społeczno - gospodarczych. Nie oznacza to jednak, że należy go wykreślić z pamięci. Całokształt dokonań młodzieży lat 70-tych i 80-tych w województwie to powód do dumy i satysfakcji z dobrze wykonanych powinności dla rozwoju regionu. Takie przekonanie pozostało również w pamięci tych, którzy tworzyli rzeczywistość tamtych lat - pracowników Związku i szerokiej rzeszy społeczników. Faktów nie można zmienić. Próby zakłamania kończą się niepowodzeniem. Historia, zapisana dokonaniem pokolenia młodych, ich przeżycia pozostają na trwałe w pamięci.

Marian Banaszek

Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Ostrowiec, ze względu na swój przemysłowy charakter, ma bogate tradycje lewicowe. Silne wpływy wywierały tu zarówno PPS jak i KPP. W latach walki wyzwoleniczej prowadzonej w czasie zaborów głośna była Republika Ostrowiecka i znany jej socjalistyczny prezydent Ignacy Boerner. W czasie drugiej wojny światowej i okupacji niemieckiej dość wcześnie rozpoczęły działalność konspiracyjne lewicowe struktury polityczne (PPR) i wojskowe (GL-AL). W rejonie Ostrowca działały kierownictwa okręgowe tych organizacji.

Wśród młodzieży silne wpływy posiadały lokalne ogniwa ZMK-KZMP, OMTUR, ZWM, ZMP i ZMS. Wielokrotnie dochodziło do jednoczenia sił członków i aktywu różnych organizacji. Stąd wywodziło się wielu działaczy okręgowych i centralnych.

W polskim ruchu młodzieżowym istniały okresy integracyjne (np. ZMP) i dezintegracyjne (ZMS i ZMW). Od początku lat 70-tych. w polskim ruchu młodzieżowym na nowo narastać zaczęły tendencje zjednoczeniowe. Powołano wojewódzkie komisje współdziałania organizacji. Z kolei w pierwszym kwartale 1973 r. zjazdy krajowe ZMS, ZMW, ZHP i ZSP oraz Narada KMW zdecydowały o utworzeniu Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Na wszystkich poziomach powołano Rady FSZMP i ich komitety wykonawcze. Dokonano podziału stref wpływów. ZMS miał koncentrować się na młodzieży robotniczej, ZMW - wiejskiej, a ZHP - szkolnej. Tworzył się nowy model polskiego ruchu młodzieżowego. Był to w rzeczywistości pierwszy stopień scalania zainspirowany przez czynniki centralne

Na zjazdach krajowych skorygowano nazwy niektórych związków dodając pojęcie "socjalistyczny". I tak ZMW stał się ZSMW, ZSP - SZSP, a Koła Młodzieży Wojskowej - Socjalistycznym Związkiem Młodzieży Wojskowej (SZMW).

W Ostrowcu Radę FSZMP wyłonili przedstawiciele kierownictw miejskich ZMS i ZHP. Przewodniczącym został aktywista ZMS Bogumił Rup, a jego zastępcą komendant hufca ZHP Jerzy Lewiński. W lutym 1975 r. przewodnictwo powierzono J. Lewińskiemu, a zastępstwo Andrzejowi Opali (przewodniczący ZM ZMS). Radzie Federacji podporządkowano Ośrodek Społeczno-Prawny oraz

Uniwersytet Robotniczy. Utworzono nadto sejmik młodych radnych z Ostrowca i okolicznych gmin. Z inicjatywy Komitetu Wykonawczego RM w grudniu 1975 r. odbyła się spartakiada dawnych i współczesnych działaczy ruchu młodzieżowego. W marcu kolejnego roku obradowało plenum RM na temat zadań młodzieży w rozwoju społeczno-gospodarczym Ostrowca w latach 1976-1980.

W połowie 1975 r. przeprowadzono reformę podziału administracyjnego kraju. Zlikwidowano powiaty i znacznie zwiększono liczbę województw. Ostrowiec usytuowany został na krańcu okrojonego województwa kieleckiego. Zmiany te musiały wpłynąć na strukturę organizacyjną stowarzyszeń.

W tym czasie w ramach Federacji SZMP odżyła koncepcja pełnego zjednoczenia polskiego ruchu młodzieżowego. Zyskała ona jednak poparcie tylko trzech związków - ZMS, ZSMW i SZMW. Jednocześnie objawiła się niechęć do takiej integracji strukturalnej ze strony większości instruktorów ZHP, a także części działaczy ZSMW.

Już wcześniej pomiędzy tymi organizacjami istniały przejawy współdziałania. Członkowie ZMS z ostrowieckiej huty wraz z młodzieżą wojskową praktykującą w tym zakładzie (szczególnie ze studentami z wyższej oficerskiej szkoły samochodowej w Pile) wspólnie z członkami ZMW(ZSMW) z okolicznych wsi uczestniczyli w akcjach "Každy kłos na wagę złota" i "Zbieramy plony jesieni".

Dowodem uznania dla idei zjednoczeniowych były zobowiązania produkcyjne członków ZMS i ZSMW. Dzień 28 III 1976 r. ogłoszono w Ostrowcu niedzielą czynów społecznych. 1250 młodych hutników wykonało dodatkową produkcję wartości 1,4 ml. zł. We współzawodnictwie o tytuł Brygady Pracy Socjalistycznej im. Kongresu Młodzieży Polskiej wyróżniły się grupy elektryków z nowej odlewni rur, hartowników z wydziału obróbki termicznej oraz tokarzy z remontowo-mechanicznego nowego zakładu.

Wybierano delegatów na zjazdy krajowe. Dnia 25 IV 1976 r. w Kielcach odbyło się zgrupowanie delegatów i wielka manifestacja aktywu. W trzy dni później w warszawskich Zakładach Metalowych im. M. Nowotki obradował VI Zjazd ZMS. Delegatami ostrowieckiej organizacji byli: Maciej Barański z huty, Anna Kolasa z zakładów odzieżowych "Wólczanka" i junak OHP Jan Wójcik.

1. Powstanie Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej

W godzinach popołudniowych 28 IV 1976 r. w sali kongresowej PKiN rozpoczął obrady I Zjazd ZSMP, przygotowany przez trzy jednoczące się organizacje. Zadecydowano o powstaniu nowej, ale wielośrodowiskowej, organizacji pod nazwą Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej. Z kolei 30 kwietnia obradował Kongres Młodzieży Polskiej z udziałem 2 tys. delegatów ZSMP, ZHP i ZSP.

Nie wszyscy członkowie ZMS byli przekonani o słuszności zjednoczenia. Część aktywistów, zwłaszcza starszych, obawiało się zaprzepaszczenia dorobku organizacji. Pomimo to niemal wszyscy podpisali deklarację woli przynależności do zjednoczonego związku. Członkami ZSMP w Ostrowcu stało się 4,6 tys. dotychczasowych ZMS-owców (w tym 1,3 tys. z obu zakładów Huty im. M. Nowotki).

W przypadku miejskiej organizacji ZSMP zmiany w stosunku do działalności w ramach ZMS były niedostrzegalne. Kontynuowano dotychczasowe formy pracy. Konieczność zjednoczenia członków ZMS i ZSMW zaistniała jedynie w Studium Nauczycielskim. Wkrótce po Kongresie odbyło się spotkanie z delegatami, a także plenarne obrady ZM ZMS, w czasie których wyłoniono zarządy ZSMP.

W związku z likwidacją powiatu opatowskiego Zarząd Miejski ZSMP w Ostrowcu pełnił rolę instancji koordynującej w stosunku do reaktywowanych w 1972 r. okolicznych gmin. Dotyczyło to takich jednostek jak: Bodzechów, Szewna, Bałtów, Kunów i Waśniów. Natomiast gmina Ćmielów oddzielona została granicą nowopowstałego woj. Tarnobrzесьkiego. We wszystkich gminach wybrano zarządy gminne ZSMP z etatowymi przewodniczącymi.

Organizacja ZSMP w Ostrowcu należała do najaktywniejszych w kraju. Dowodem na to może być fakt pełnienia przez jej działaczy szeregu funkcji we władzach centralnych. Janusz Czajkowski był członkiem ZG w okresie dwu kadencji. Alojzy Choda został członkiem Rady Młodzieży Robotniczej przy ZG, a następnie w 1986 r. - sekretarzem, z kolei Stanisław Bobkiewicz - członkiem Głównej Komisji Rewizyjnej, a następnie wiceprzewodniczącym komisji sportu i kultury fizycznej ZG oraz przedstawicielem ZSMP w PZPN.

Nowej organizacji przypadło działać w warunkach zmiennych. Piętnastoletnią egzystencję ZSMP w rejonie ostrowieckim podzielić można na dwa znacznie różniące się między sobą okresy. W pierwszym (do końca lat 70.) Związek posiadał tu dobrą kondycję. Gdy w kraju narastały już objawy recesji, to w Ostrowcu istniała nadal koniunktura we wszystkich niemal dziedzinach. Niejako z rozpędu realizowano szereg inwestycji przemysłowych, komunalnych i mieszkaniowych. W ramach drugiego etapu rozwoju Nowego Zakładu Metalurgicznego w latach 1977-80 zbudowano walcownię drobną, jedną z największych na świecie. W Hucie im. M. Nowotki zatrudnienie wzrosło do 17,5 tys. Zbudowano drugi zakład "Wólczanki" i Fabrykę Domów. Miało to wpływ na utrzymanie dynamiki rozwoju gospodarczego Ostrowca i całego regionu.

Drugi etap działalności ZSMP zapoczątkowały zaburzenia sierpniowe 1980 r. wyrażające się w strajkach oraz powstaniu zakładowych struktur Związku Zawodowego "Solidarność". Biuletyn Informacyjny Komisji Międzyzakładowej w Ostrowcu szacował przynależność do nowego ruchu zawodowego na 21 tys. osób (w tym w hucie 17 tys.). Do "Solidarności" przystąpiło wielu członków

(a nawet aktywistów) ZSMP. Pod adresem władz miejskich i dyrekcji przedsiębiorstw wysunięto postulaty płacowe i zaopatrzeniowe, niemożliwe w ówczesnych warunkach do spełnienia. Hutę w Ostrowcu odwiedziły delegacje komisji zakładowych "Solidarności" z innych okręgów objętych strajkiem. Następstwem przerw w pracy w innych rejonach kraju były trudności w dostawie energii elektrycznej oraz surowców do huty i innych ostrowieckich zakładów, co musiało powodować straty. W połowie marca 1981 r. wybuchł strajk w MPK, który podzielił załogę liczącą 380 osób i zakłócił dojazdy do pracy.

Wydarzenia lat 1980-81 spowodowały wstrząs w ruchu młodzieżowym. Podobnie jak na przełomie lat 1956 i 1957, na tle kryzysu politycznego i gospodarczego i pod wpływem wydarzeń o cechach anarchistycznych, wystąpiły na nowo objawy dezintegracyjne. Z inspiracji Związku "Solidarność" powstało Niezależne Zrzeszenie Studentów. Reaktywowano ZMW i ZMD. Ujawniały się katolickie stowarzyszenia młodzieżowe. Z drugiej strony część starszych działaczy lewicowych utworzyła Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej. Łódzki komitet okręgowy KZMP wydawał biuletyn (nakład 2 tys. egz), który docierał również do Ostrowca.

W 1980 r. wznowiono działalność Federacji ZSMP. Prezydium ZM ZSMP i Komenda Hufca ZHP w Ostrowcu wyłoniły Radę Miejską i Komitet Wykonawczy Federacji. Przewodniczącym Rady został Janusz Kluba (ZSMP), wiceprzewodniczącymi Wiesław Wieżel (ZHP) i Mirosław Krutina (komendant OHP), a sekretarzem - Włodzimierz Sasal (przewodniczący Zarządu ZSMP Budowy Walcowni Drobnej).

W dniach 28-30 IV 1980 r. w Warszawie obradował II Krajowy Zjazd ZSMP, który nie uwzględnił narastającej sytuacji kryzysowej. Uczestników charakteryzował optymizm. O dalszej egzystencji i ukierunkowaniu Związku zdecydował dopiero III Nadzwyczajny Zjazd obradujący w dniach 23-28 IV 1981 r. w sali kongresowej PKiN. Poprzedziły go środowiskowe spotkania (m.in. środowiska robotniczego w Gdańsku). W związku z postępującą dezintegracją ruchu młodzieżowego, domagano się zrewidowania programu ZSMP. W czasie obrad III zjazdu istniały próby jego zerwania. Po sprawdzeniu mandatów wyproszono z sali ponad 100 osób nieuprawnionych do uczestnictwa. W trakcie obrad uchwalono nowe zasady statutowe, dużo uwagi poświęcono sprawom socjalnym. Powstała koncepcja młodzieżowej spółdzielczości mieszkaniowej. Zaproponowano powołanie Komitetu do Spraw Młodzieży przy Radzie Ministrów.

W krytycznym położeniu znalazł się ruch młodzieżowy na wsi. Rozpadło się tam część kół i zarządów gminnych ZSMP. W rejonie ostrowieckim jedynie w gminach Kunów i Ćmielów pozostały ogniwa tego Związku. Niebawem, z inspiracji PSL, reaktywowano ZMW bazując w pierwszej kolejności na szkołach rolniczych (m.in. w Bałtowie). W marcu 1981 r. odbył się I krajowy zjazd ZMW. Na terenie województwa kieleckiego przez kilka miesięcy działały dwa zarządy wojewódzkie tej organizacji. Jej wpływ wśród młodzieży rejonu ostrowieckiego

były niewielkie. Znaczna ilość młodzieżowego aktywu wiejskiego pozostała w ZSMP

Zjawiska anarchii w życiu politycznym i gospodarczym kraju zahamowane zostały wprowadzeniem 13 XII 1981 r. stanu wojennego. Huta im. M. Nowotki stała się zakładem zmilitaryzowanym. Dramatycznym wydarzeniem był dwudniowy strajk okupacyjny, zorganizowany na niektórych oddziałach, po wprowadzeniu stanu wojennego. Domagano się uwolnienia osób internowanych.

Zawieszono organizacje związkowe. Wprawdzie nie zakazano działalności ZSMP, ale opisane wydarzenia odbiły się negatywnie na jego działalności. Spadła aktywność kół, zmniejszył się ich stan liczebny. Pod wpływem sytuacji kryzysowej istniejącej w latach 1980-81 w całym kraju we wszystkich związkach młodzieży nastąpił spadek ilości członków.

Nastąpił rozpad Federacji SZMP. Wystąpiły z niej ZHP i SZSP (powrócił do nazwy ZSP). Dopiero po dwu latach, mocą porozumienia zawartego 31 I 1984 r. pomiędzy kierownictwami ZSMP, ZMW, ZHP i ZSP, powstała Centralna Komisja Współpracy Socjalistycznych Związków Młodzieży i jej odpowiedniki na szczeblu wojewódzkim.

Po zniesieniu rygorów stanu wojennego, ZSMP powrócił do szkół ponadpodstawowych. Istotne zmiany zaistniały w zakładach pracy. Z początkiem 1983 r. zaczął odradzać się branżowy ruch zawodowy. Zawiązał się Związek Zawodowy Pracowników Huty im. M. Nowotki, który objął 5,5 tys. pracowników z 41 wydziałów (na początku 1984 r. 9,7 tys.) Był on jednym z inicjatorów utworzenia Federacji Hutniczych Związków Zawodowych. Dnia 17 VIII 1983 r. w Katowicach odbyła się wspólna narada przedstawicieli zarządów zakładowych ZSMP z komitetem wykonawczym Federacji na temat współpracy. W ostrowieckiej hucie spośród 1400 członków ZSMP aż 800 zasiłło związek zawodowy. Wiceprzewodniczącym został aktywista ZSMP Ryszard Przysucha. Podobne struktury związkowe działały w innych ostrowieckich zakładach pracy. Powstały tam komisje socjalne z udziałem przedstawicieli ZSMP.

Aktem normatywnym dotyczącym ruchu młodzieżowego była ustawa z 22 V 1986 r. "O zasadach udziału młodzieży w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym", podjęta z inicjatywy ZSMP

Pomimo częściowej normalizacji sytuacji społeczno-politycznej istniały nadal rozliczne trudności. Z powodu ograniczeń w dostawie gazu, surowców i materiałów produkcja była nierytmiczna. W miarę spadku wartości pieniądza narastały postulaty płacowe. Doprowadziły one na początku 1989 r. do fali strajków.

Odbiciem tej sytuacji były niekorzystne zmiany w zasięgu oddziaływania i stopniowy spadek stanu członkowskiego ZSMP. W Ostrowcu w 1976 r. w 87 ogniwach było 4,7 tys. członków (w tym w hucie 65 kół i 1,3 tys. osób), natomiast w 1989 r. organizacja miejska posiadała 75 ogniw i 2,9 tys. członków (w hucie

52 koła i 1,2 tys. osób). Spadek następował głównie w instytucjach i szkołach. W zasadzie utrzymana została struktura społeczno-zawodowa z czasów ZMS. Według danych z 1988 r. 60% członków miejskiej organizacji stanowili młodzi robotnicy, 10% - pracownicy umysłowi, a 30% - uczniowie. Wśród ponad 1400 członków hutniczej organizacji było 1200 robotników, a 200 - pracowników kadry technicznej. Członkowie ZSMP stanowili 20% załogi huty, gdy młodzież wynosiła 1/3 ogółu pracowników.

Przyrost liczby członków w latach 1976-89 możliwy był jedynie w hucie. Był on następstwem wzrostu załogi Zakładu Metalurgicznego. W celu pozyskania do Związku młodych pracowników przedsiębiorstw budujących walcownię drobną Nowego Zakładu Metalurgicznego Huty im. M. Nowotki, a pochodzących z różnych rejonów kraju, ZW ZSMP w Kielcach objął tę budowę patronatem i powołał na początku 1977 r. swego pełnomocnika w osobie Włodzimierza Sasala. W ramach samego tylko krakowskiego przedsiębiorstwa "Budostał 2" utworzono 16 kół z liczbą 400 członków (na tysiąc zatrudnionych). Organizacja ta początkowo podporządkowana była zarządowi dzielnicowemu w Nowej Hucie. Stąd delegacja z walcowni drobnej uczestniczyła w konferencji sprawozdawczo-wyborczej w Krakowie. Po kilku miesiącach na zasadzie porozumienia pomiędzy zarządami powołano siedmioosobowy Zarząd Budowy ZSMP pod przewodnictwem Adolfa Brody.

2. Działalność ogniw ZSMP na rzecz gospodarki narodowej, edukacji i kultury

ZSMP w Ostrowcu ze zmiennym natężeniem kontynuował tradycyjne metody pracy. Jedną z nich była działalność edukacyjna prowadzona na zebraniach kół, w ramach sześciu szkół aktywu i Uniwersytetu Robotniczego. Zarząd Zakładowy w hucie organizował dla aktywu obozy szkoleniowo-wypoczynkowe w Ameliówce koło Kielc i w Szczawniku (Beskid Niski). Od 1976 r. prowadzona była kilkuetapowa olimpiada wiedzy o Polsce i świecie współczesnym. Objęła ona wszystkich członków i część młodzieży niezrzeszonej z zakładów pracy i szkół.

Przez cały czas aktywną działalność prowadził Uniwersytet Robotniczy przy ZM ZSMP, który stał się placówką rejonową z oddziałami w kilku ośrodkach, a następnie jedną z filii wojewódzkiego UR. Od 1976 r. była to placówka samofinansująca się. Prowadziła szkolenie ogólnokształcące i zawodowe systemem kursowym.

Dość szeroko rozwinięta była działalność sportowa, turystyczna i rekreacyjna. Członkowie ZSMP uczestniczyli w corocznych rajdach szlakami walk wyzwoleńczych organizowanych przez oddziały PTTK (miejski i zakładowy) oraz w strefowych i wojewódzkich eliminacjach turnieju piłkarskiego o puchar ZG ZSMP, organizowanych wspólnie z miejskim i zakładowym ogniskiem TKKF.

Latem 1979 r. w Ostrowcu odbyły się wojewódzkie zawody. Ostrowiecka organizacja ZSMP była współorganizatorem spartakiady hutniczej, w ramach której rywalizowano w 14 konkurencjach.

Za sprawą aktywisty ostrowieckiej ZSMP S. Bobkiewicza (wiceprzewodniczący zarządu zakładowego ZSMP w hucie, a zarazem wiceprzewodniczący komisji sportu ZG) Ostrowiec stał się centrum młodzieżowych imprez sportowych o zasięgu regionalnym prowadzonych wspólnie z zakładowymi organizacjami ze Stalowej Woli, Starachowic i Kielc. W 1982 r. Ostrowiec był gospodarzem półfinału centralnego turnieju piłkarskiego o puchar Przewodniczącego ZG, a w roku kolejnym - finału.

Grupa młodzieży hutniczej wzięła udział w spływie kajakowym po Dunajcu zorganizowanym w ramach imprezy pod nazwą "ZSMP-owskie lato '79", a także w rajdzie pieszym im. J. Krasickiego w Gorcach i Pieninach. W tym czasie w ramach akcji "Wypoczynek" Biuro Turystyki Młodzieżowej przy ZW ZSMP w Kielcach przydzieliło członkom Związku wyróżniającym się na budowie walcowni drobnej 150 miejsc na wycieczki zagraniczne.

W pierwszym etapie działalności ZSMP osiągał znaczne efekty w sferze gospodarczej. Wśród młodzieży pracującej w przemyśle, budownictwie, transporcie, handlu i usługach realizowano program "Młodzież dla postępu". W jego ramach kontynuowano turnieje młodych mistrzów techniki (TMMT) i gospodarności (TMMG), a także plebiscyt na tytuł najlepszego mistrza - nauczyciela i wychowawcę młodzieży. Ostrowiecka organizacja hutnicza ZSMP w latach 1977-79 zajmowała w turnieju pierwsze miejsce w pionie hutniczym i w skali kraju. Otrzymywała ona puchary i proporzec przechodni. W turniejach tych uczestniczyło blisko 3 tys. członków ZSMP z 63 kół zakładowych

Dopiero w 1979 r. zmniejszać się zaczęło zaangażowanie w realizację programu "Młodzież dla postępu". W dyskusjach przed III Nadzwyczajnym Zjazdem ZSMP obydwie turnieje (TMMT i TMMG) poddano krytyce. Mówiono, że dawały one znaczne efekty w ujęciu statystycznym, natomiast w rzeczywistości o wiele mniejsze. W latach późniejszych TMMT przybrał charakter teoretyczny (jako olimpiada wiedzy technicznej) i realizowany był jedynie w szkołach zawodowych pod auspicjami władz oświatowych oraz klubów techniki i racjonalizacji. W roku 1989-90 I miejsce w województwie zdobyła drużyna z ostrowieckiego Technikum Hutniczo-Mechanicznego. Zabrakło wówczas pieniędzy na organizację eliminacji krajowych.

Nieco stabilniejszy był konkurs na tytuł mistrza - nauczyciela i wychowawcę młodzieży. Godność taką nadawali młodzi pracownicy swoim bezpośrednim przełożonym. We współzawodnictwie o miano najlepszego w obu zakładach Huty im. M. Nowotki w ciągu dziesięciu lat uczestniczyło 220 mistrzów, spośród których wyróżniono 30. Jednym z nich był Czesław Stępień, który kandydował sześciokrotnie, a dwa razy został laureatem. Pod patronatem

ZSMP w hucie działał Klub Mistrza zrzeszający 256 osób, który uczestniczył w konkursie ogłoszonym przez CRZZ i ZG ZSMP.

Za aktywność w zakresie adaptacji społeczno-zawodowej młodzieży Zarząd Zakładowy ZSMP ostrowieckiej huty otrzymał nagrodę "Walki Młodych" w IX edycji konkursu im. Aleksandra Kowalskiego.

Jedną z ważnych form udziału Związku w procesie industrialnym były patronaty nad poszczególnymi odcinkami produkcji oraz nad dostawami wyrobów dla nowych przedsiębiorstw. Hutnicza organizacja ZSMP w Ostrowcu kontynuowała patronat nad dostawami konstrukcji stalowych do Huty "Katowice" oraz podjęła nowy - nad wykonawstwem i dostawą ciężkich odkuwek dla elbląskiego "Zamechu". Były to patronaty kooperacyjne, w których uczestniczyło kilkanaście organizacji zakładowych z różnych rejonów kraju.

Na apel komitetu do spraw młodzieży, działającego przy prezydencie miasta Ostrowca, ZM ZSMP wspólnie z Komendą Hufca ZHP objął w 1984 r. patronat nad adaptacją na cele kultury gmachów poborowych. Remont budynku zaplanowano na sześć lat, ze znacznym udziałem młodzieży w pracach społecznych. Formę patronatu stanowiło zaangażowanie się tej młodzieży w budownictwo mieszkaniowe.

We wrześniu 1982 r. ZM ZSMP podpisał z Ostrowiecką Spółdzielnią Mieszkaniową umowę o oddaniu 100 lokali dla młodych rodzin. W ramach tej umowy w pracach wykończeniowych szeregu budynków uczestniczyli właśnie młodzi spółdzielcy. Była to forma odpracowania wkładu mieszkaniowego. W zamian zapewniono prawo wcześniejszego przydziału lokalu. Ustalono zasadę, że z zasobów uzyskanych ponad plan 20% mieszkań przypadało do dyspozycji spółdzielni, 30% dla wykonawcy (OPBO), a 5% patronatowi ZSMP. W połowie lat 80. z inspiracji Związku działały w Ostrowcu dwa zrzeszenia budownictwa domków jednorodzinnych skupiające 140 młodych hutników.

Wyrazem aktywności społeczno-gospodarczej członków ZSMP była również akcja prac społecznie-użytecznych wykonywanych w dni ustawowo wolne od pracy. W drugiej połowie lat 70-tych organizowano "Młodzieżową wiosną czynów" w zakładach pracy i szkołach oraz na terenie miasta i okolic. Wiosną 1977 r. przez trzy niedziele realizowano czyny z udziałem 1,5 tys. osób, a w roku następnym - cztery (2 tys.). Grupa członków ZSMP z huty pracowała przy budowie ośrodka wypoczynkowego w Brodach, z "Wólczanki" i ze szkół - przy rozbudowie parku miejskiego i budowie ośrodka sportowego "Rawszczyna", z OPBO na terenie budowy Fabryki Domów, a zetemesowcy z PKS i "Transbudu" remontowali tabor samochodowy.

W kolejnych latach aktywnością w pracach wiosennych wyróżniali się członkowie ZSMP z przedsiębiorstw budujących walcownię drobną. Jesienią 1979 r. 200 osób brało udział w zagospodarowaniu osiedla hotelowego. Jedną z form akcentowania udziału młodzieży w budowie była tzw. niedziela dyrektorska,

w której członkowie Związku przejmowali na kilka godzin kierownictwo, aby w czynnie społecznym uczestniczyć w procesie inwestycyjnym.

Po wprowadzeniu dodatkowych dni wolnych od pracy organizowano sobotni czyn młodzieży. Na apel ZW ZSMP o udział w przyspieszeniu zakończenia budowy największej inwestycji Kielecczyny - walcowni drobnej Zakładu Metalurgicznego w Ostrowcu, w ramach prac społecznych w kilka sobotnich popołudni września i października 1979 r., przy budowie tego obiektu obok młodzieży miejscowej, stanęły zmieniające się grupy członków ZSMP z Kielc, Skarżyska, Starachowic i Końskich.

Sporadyczne informacje o pracy społecznie użytecznej członków ZSMP pochodzą z lat 80-tych. Z inicjatywy ZM ZSMP i Rejonowej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego w godzinach popołudniowych, w dniach 22-26 IV 1987 r. w ramach czynu społecznego w okolicach Ostrowca, posadzono 4 ha lasu. Z kolei w kwietniu roku następnego na apel ZM ZSMP odpowiedziało 500 członków z niektórych zakładów pracy. Pracowali oni w kilku punktach miasta i okolic.

Stopniowo czyny społeczne zastępowane były pracami na rzecz Funduszu Aktywizacji Społecznej Młodzieży (FASM), powołanego uchwałą III plenum Rady Głównej. Celem była aktywizacja młodzieży do wykonywania zadań społeczno-gospodarczych oraz zaspakajania potrzeb socjalnych w formie wypoczynku po pracy i nauce. Z kolei Prezes Rady Ministrów umożliwił zespołom młodzieżowym zdobywanie środków finansowych na własne potrzeby. Nowe zasady FASM, jeszcze bardziej korzystne dla organizacji, weszły w życie po III Nadzwyczajnym Zejeździe ZSMP. Fundusz stworzył dla młodzieży możliwość dodatkowego zarobkowania dając zarazem dochód dla Związku. Umowy zawierane przez instancje i ogniwa ZSMP ze zlecaniodawcami przewidywały 20% kosztorysu na działalność Związku, a pozostałość dla zespołu. Pozyskane tą drogą środki przeznaczano na rozbudowę bazy organizacyjnej, działalność edukacyjną, kulturalną i sportową oraz na dofinansowanie wycieczek krajowych i zagranicznych, a także wypoczynku letniego.

Pierwszymi strukturami, które zabiegały o umowy w ramach FASM, były koła ZSMP działające na budowie walcowni drobnej. Zarząd Budowy już w końcu 1978 r. zwracał się do przedsiębiorstw wykonawczych o zlecenia odpłatnych robót. Po kilku miesiącach dysponował on na koncie FASM kwotą 2,5 tys. zł. uzyskaną za prace przy renowacji dróg dojazdowych do walcowni. Przeznaczono je na letni wypoczynek dla członków związku.

Na konferencji wojewódzkiej ZSMP w Kielcach obradującej w 1984 r. podjęto uchwałę o rozszerzeniu działalności w ramach FASM. Wówczas w ostrowieckiej hucie pracowało siedem brygad, które wypracowały na ten fundusz 2 mln zł. W roku następnym ZZ ZSMP podpisał umowę z kierownictwem stalowni elektrycznej na oczyszczenie dachu z pyłu rudowego (poprzednio pracę taką zlecano spółdzielni z Iwanisk). Czynność tę wykonywała poza godzinami pracy

ośmioosobowa brygada młodzieżowa z zakładowej straży pożarnej. W 1987 r. z dyrekcją huty zawarto umowę na malowanie hali produkcyjnej kuźni, uzupełnienie oszklenia w budynku socjalnym prasowni i wycinkę drzewa dla modelarni. Brygady liczące 22 osoby wypracowały 2,1 mln. zł. Z kolei otrzymano zlecenie na wykonanie odcinka ogrodzenia terenu Zakładu Metalurgicznego.

W roku 1988 w ramach FASM w hucie podpisano 55 umów na wartość 25 mln. zł., a w kolejnym - 70 na 700 mln. Wykonywano prace budowlane i remontowe na terenie zakładu oraz w ośrodku wypoczynkowym w Brodach. Postulowano utworzenie, w oparciu o przepisy o FASM pod egidą ZZ ZSMP, przedsiębiorstwa wielobranżowego świadczącego usługi dla ludności i instytucji. Powstało ono w grudniu 1989 r. pod nazwą Wielobranżowy Samodzielny Zakład "Hutnik". Zyskało też niebawem własny sprzęt i autokar.

3. Ochotnicze Hufce Pracy

Formą udziału ruchu młodzieżowego w życiu gospodarczym, a zarazem w edukacji i przygotowaniu do obronności kraju, były OHP. W przeciwieństwie do Powszechnej Organizacji "Służba Polsce" udział młodzieży był w tym przypadku dobrowolny, a praca wynagradzana. Zadaniem hufców było wychowywanie przez pracę, przygotowywanie do zawodu oraz przysposobienie obronne. Ukształtowały się hufce środowiskowe dla młodocianych lub pełnoletnich, specjalistyczne (w tym niektóre stacjonarne), szkoleniowe lub produkcyjne, a także wakacyjne dla młodzieży szkolnej. W latach 70-tych OHP działał pod patronatem Federacji SZMP.

W woj. kieleckim w 1972 r. było 5 hufców i 575 junaków, w 1975 - 20 (2,5 tys.), a w 1980 - 35 (4,5 tys.). Wszystkie niemal OHP zatrudnione były na budowach (m.in. elektrownia "Kozienice", cementownia "Ożarów", Zakład Metalurgiczny Huty im. M. Nowotki w Ostrowcu, szklarnia w Piekoszowie, fabryka kotłów w Sędziszowie, teatr w Kielcach, szpital w Miechowie oraz linia kolejowa hutniczo-siarkowa). OHP łagodził w tym przypadku niedobór rąk do pracy, zwłaszcza w budownictwie.

W Ostrowcu pierwszy OHP utworzono w październiku 1968 r. przy Komunalnym Przedsiębiorstwie Remontowo-Budowlanym. Był to hufiec dla młodocianych, bez zakwaterowania. W ośmiu corocznych turnusach kwalifikacje w zawodach budowlanych zdobyło łącznie 210 osób, w tym 12 dziewcząt. Hufiec ten prowadził bardzo aktywną działalność pozaprodukcyjną. Był on inicjatorem i gospodarzem pierwszych w kraju manewrów sportowo-obronnych OHP województwa kieleckiego, które odbyły się w dniach 26-27 IX 1970 r. Uczestniczyły w nich reprezentacje 18 hufców w liczbie 200 osób.

Jesienią 1975 r. przy Tarnobrzeskim Przedsiębiorstwie Budownictwa Przemysłowego (TPBP), jako głównym wykonawcy inwestycji na terenie Nowego Zakładu Metalurgicznego Huty im. M. Nowotki, powstał dwuletni OHP

stacjonarny dla młodzieży pełnoletniej. Otrzymał on numer 14-7. Jego stan osobowy osiągnął 161 junaków płci męskiej pochodzących z całego regionu. Zakwaterowano ich w hotelu Kombinatoru Budowlanego. Był to największy hufiec na Kielecczyźnie. Po zakończeniu pierwszego dwuletniego turnusu przeprowadzono rekrutację na kolejny turnus.

Junacy pracowali na rzecz TPBP (budowa walcowni drobnej i kombinatu szklarniowego w Sudole) oraz Kombinatoru Budowlanego (m.in. budowa Fabryki Domów, osiedli mieszkaniowych w Ostrowcu i Ożarowie). Codziennie w godzinach popołudniowych uczyli się w zasadniczej szkole zawodowej, a raz w tygodniu odbywali służbę wojskową.

Pomimo tak rozlicznych zajęć w hufcu szeroko rozwinięta była praca wychowawcza w ramach koła ZSMP (80 członków) i Klubu Honorowych Dawców Krwi (67 junaków oddało niemal 300 litrów krwi, m.in. na potrzeby Centrum Zdrowia Dziecka). Hufiec posiadał klub "Agora". Otrzymał on zbiorową odznakę "Młodzież dla postępu". Drużyna z ostrowieckiego hufca zdobyła w maju 1979 r. I miejsce w centralnych eliminacjach VIII turnieju "Złota kielnia", a instruktor zawodu Józef Kowalczyk został laureatem wojewódzkiego plebiscytu na "Wzorowego mistrza - nauczyciela i wychowawcę młodzieży". W ramach FASM junacy wypracowali 450 tys. zł. W hufcu organizowano kursy na prawo jazdy.

Hufiec ten był organizatorem i gospodarzem VII wojewódzkiej spartakiady sportów obronnych OHP, która odbyła się w Ostrowcu w dniach 19-20 VI 1976 r. Komendant hufca Mirosław Krutina był jednym z delegatów na XI Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów w Hawanie.

W październiku 1978 r. w Ostrowcu odbyło się spotkanie komendantów hufców i dyrektorów przedsiębiorstw współpracujących z OHP z terenu województwa kieleckiego z udziałem komendanta głównego Władysława Miśkowskiego.

W połowie października 1979 r. z inicjatywy "Budostalu 2" rozpoczął działalność trzyletni stacjonarny OHP dla młodzieży pełnoletniej oznaczony numerem 14-9, który zakwaterowano w jednym z budynków osiedla pracowniczego Zakładu Metalurgicznego. Zgłosiło się 200 chłopców w wieku 16-20 lat z terenu trzech województw. Komenda Wojewódzka oddelegowała tu część junaków z innych hufców.

W latach 1975-80 w Podstawowym Studium Zawodowym działała szkolna komenda OHP oraz hufiec o charakterze usługowym. W ciągu czterech lat zaangażowano w nim ponad 100 uczniów. Junacy pracowali na zlecenie różnych instytucji państwowych i spółdzielczych. Brali udział w wykopkach w PGR w Bodzechowie. Część uzyskanego dochodu przeznaczano na dofinansowanie obozów wędrownych. Organizowano tam też wyjazdowe wakacyjne OHP.

Podobne działania prowadzono w kilku innych ostrowieckich placówkach oświatowych. Komenda szkolna OHP w Technikum Hutniczo-Mechanicznym organizowała hufce wakacyjne pod hasłem "Pracujemy na własne kieszonkowe". W poszczególnych latach 40-osobowe grupy pracowały m.in. w przedsiębiorstwie wyposażenia mieszkań w Zamościu i w zakładach "Hortex" w Przysusze, przy budowie linii kolejowej Medyka-Katowice oraz na międzynarodowym zgrupowaniu w okolicach Biłgoraja i w zgrupowaniu na Węgrzech.

Zespół Szkół Hutniczych był gospodarzem wojewódzkiej inauguracji akcji "Lato OHP 79". W auli szkolnej zgromadziło się 350 reprezentantów 4,8 tys. junaków ze szkół średnich Kielecczyzny zgłoszonych do hufców wakacyjnych.

W kwietniu 1979 r. powstało w Ostrowcu junackie biuro pracy przy ZM ZSMP, które współpracowało ze szkolnymi komendami OHP.

Po zapoczątkowaniu reformy gospodarczej objawił się spadek zainteresowania hufcami OHP ze strony przedsiębiorstw. Uchwałą Rady Ministrów nr 260 z 16 XII 1982 r. OHP przekształcono w jednostkę państwową działającą pod nadzorem resortu obrony narodowej. Według danych z 1987 r. w woj. kieleckim działało 7 hufców stacjonarnych i 4 dochodzące oraz 3 oddziały obrony cywilnej.

Komenda Wojewódzka kontynuowała przez kilka lat akcje "Wakacje na własny rachunek". Zgłaszano jednak coraz mniej ofert krajowych. Latem 1990 r. uzyskano 450 miejsc na terenie województwa kieleckiego oraz 80 w fabryce samochodów w Tychach, a także 200 skierowań na Węgry i do NRD. Skorzystały z nich m.in. grupy młodzieży ostrowieckiej.

4. Dorobek Rejonowej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego

W lutym 1983 r. w związku ze zbiegami rocznic ruchu młodzieżowego (przypadło 70-lecie ZHP, 60-lecie KZMP i OMTUR, 55-lecie "Wici", 40-lecie ZWM oraz 35-lecie ZMP i PO"SP") przy Radzie Miejskiej Federacji SZMP w Ostrowcu rozpoczęła działalność Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego (KHRM). Wyłoniono zespoły problemowe: organizacyjny, historyczno-propagandowy i socjalno-opiekuńczy. W ciągu kilku lat zweryfikowano i włączono do działalności niemal 350 osób. W oparciu o świetlicę ZM ZSMP utworzono klub działacza ruchu młodzieżowego. Komisja po zaniechaniu działalności Federacji, współpracując bezpośrednio z ZM ZSMP i KH ZHP, podjęła pracę badawczo-popularyzatorską i wydawniczą. W latach 1985-90 wydawano "Informator KHRM" i "Zeszyty Historyczne" zawierające zarysy dziejów KZMP, OMTUR i ZWM w Ostrowcu i w okolicach.

Z czasem Komisja przybrała zasięg rejonowy obejmując okoliczne gminy. Niezależnie od tego powołano komisję historyczną przy Zarządzie Zakładowym

Huty. Corocznie organizowano imprezy pod nazwą "spotkania pokoleń". W kwietniu 1986 r. przypadło 10-lecie ZSMP. W związku z tym w sali teatralnej Domu Kultury odbyła się uroczysta akademicka, w czasie której Zarządowi Miejskiemu wręczono sztandar ufundowany przez Rejonową Komisję Historii Ruchu Młodzieżowego.

W tym samym czasie, z inicjatywy ostrowieckiej Komisji przy udziale instancji miejskich ZSMP oraz stowarzyszeń przyjaciół trzech miast znad Kamienny, w Starachowicach odbyła się regionalna uroczystość w 10-lecie ZSMP i 40-lecie tragicznej śmierci przewodniczącego ZWM Tadeusza Kryfki (poległ w walce z podziemną bojówką).

Największy zakres programowy miały obchody o zasięgu regionalnym zorganizowane w Ostrowcu w kwietniu 1988 r. na 45-lecie powstania ZWM. W miejscowym Muzeum Historii Ruchu Robotniczego Kielecczyny otwarto wystawę pt. "Zrodził nas czyn", na mogiłach działaczy złożono kwiaty, a w sali teatralnej Domu Kultury odbył się koncert w wykonaniu uczniów szkół średnich. W imprezie uczestniczyły delegacje z całego województwa. Po tygodniu w ramach VII rajdu pamięci narodowej, zorganizowanego przez PTTK, ZSMP, ZHP, Komisję Historyczną i ZboWiD, na czterech trasach pieszych, kolarskich i objazdowo-autokarowych wędrowało ponad 500 osób z trzech pokoleń. Finał imprezy miał miejsce pod pomnikiem ofiar II wojny światowej w Nietulisku. Odbył się apel poległych i zamordowanych działaczy ruchu młodzieżowego, ognisko harcerskie i konkursy wiedzy o ZWM.

Komisja Historyczna, z udziałem ZM ZSMP i Komendy ZHP oraz władz oświatowych i Towarzystwa Miłośników Ostrowca, organizowała w latach 1988 - 1990 trzyetapowy turniej wiedzy o mieście i regionie. Corocznie uczestniczyło w nim średnio po 300 uczniów ostatnich klas szkół podstawowych i średnich.

Wspólnie z kierownictwem Rejonowego Uniwersytetu Robotniczego ZSMP zorganizowano sesję historyczną w 30-lecie UR, a wspólnie z kierownictwem wojewódzkim ZSMP i Wojewódzką KHRM - sesję popularno-naukową w 50-lecie wybuchu wojny i powstania Szarych Szeregów.

Kilku członków ostrowieckiej KHRM aktywnie uczestniczyło w pracach komisji wojewódzkiej działającej pod przewodnictwem Mariana Dziekana. W ramach zespołu badań historycznych opracowano i opublikowano bibliografię historii ruchu młodzieży Kielecczyny.

5. W warunkach transformacji ustrojowej

W roku 1989 rozpoczęły się zasadnicze zmiany w systemie ustrojowym naszego kraju. Wytworzył się wielopartyjny system polityczny i wielosektorowy ustrój ekonomiczny. Zapoczątkowano gospodarkę wolnorynkową. Jednocześnie w trakcie restrukturyzacji przedsiębiorstw spadało zatrudnienie, następstwem

czego było bezrobocie. Na początku 1990 r. liczebność załogi Huty im. M. Nowotki spadła do 14,5 tys. osób (obecnie 2 tys.), a w urzędzie pracy zarejestrowano ponad tysiąc bezrobotnych (obecnie 5 tys.)

Zmiany ustrojowe i przewartościowania ideowe stworzyły radykalnie odmienne warunki dla lewicowego ruchu młodzieżowego. W bardzo trudnej sytuacji znalazł się ZSMP. Działalność Związku w latach przełomowych oceniona została na jego V Krajowym Zjeździe obradującym w kwietniu 1989 r. Opowiedziano się za jego samodzielnością polityczną. Kiedy w 1989 r. Polska stanęła u progu przemian, znaczna część młodego pokolenia miała nadzieję na lepszą przyszłość. Niewielu przypuszczało, że będzie to ostry zakręt w kierunku bezrobocia i likwidacji podstawowych osiągnięć socjalnych zdobytych w Polsce Ludowej.

Egzystencji Związku zagroziły nowe siły polityczne, które zyskały przeważający udział w samorządach lokalnych i pracowniczych. Zdominowana przez "Solidarność" Rada Pracownicza ostrowieckiej Huty uchwałą z 17 I 1990 r. zobowiązała kierownictwo zakładu do natychmiastowego zaprzestania jakiegokolwiek dotowania i udostępniania bazy lokalowej na rzecz PZPR, ZSMP, Ligi Kobiet, Ligi Obrony Kraju i innych organizacji poza związkami zawodowymi. Uzasadniono to "obroną interesów huty". Zakład, zdaniem autorów uchwały, winien być wyłącznie terenem pracy. Dodano: "Jeżeli zatrudnieni chcą również działać społecznie, to mogą to robić po zakończonej dniówce ale poza zakładem". Uchwałę tę niezwłocznie zaakceptował nowy dyrektor zakładu. W tej sytuacji ZZ ZSMP przeniósł swoją siedzibę, wraz z biurem Zakładu "Hutnik", do jednego z budynków w okolicy huty.

Przewodniczący ZZ S. Bobkiewicz oświadczył z goryczą na łamach prasy lokalnej: "Młodzież zrzeszona w Związku jest rozczarowana tą decyzją. Traktujemy ją jako subiektywną ocenę dotychczasowej naszej pracy. A przecież nie zawsze miała ona związek z polityką. Zajmowaliśmy się również sportem i turystyką, podjęliśmy działalność gospodarczą, która przynosiła przecież korzyści i hucie i załodze... Odchodzimy z huty z podniesioną głową, nie mamy się czego wstydzić. Uchwała samorządu pracowniczego nie delegalizuje naszego Związku. Będziemy działać dalej już poza zakładem".

Identyczne decyzje zapadły w innych przedsiębiorstwach. Było to równoznaczne z pozbawieniem ZSMP podstaw działania na terenie zakładów pracy. Podobna sytuacja zaistniała w szkołach, gdzie przeprowadzono weryfikację kadry kierowniczej i po wprowadzeniu nauki religii zatrudniono katechetów.

ZSMP, w przeciwieństwie do ZHP, nie miał doświadczeń w działalności w miejscu zamieszkania. Od tego czasu działacze Związku w obawie o miejsca pracy zaniechali działalności społeczno-politycznej. Obawy te były uzasadnione. W trakcie redukcji załóg pracowniczych straciło pracę wielu aktywistów ZSMP

Rada nadzorcza Ostrowieckiej Spółdzielni Mieszkaniowej usunęła ze stanowiska prezesa Wiesława Borcucha m.in. za to, że zatrudnił on dwóch byłych pracowników etatowych Związku. Na łamach prasy próbowano czynić aferę z tego, że dwaj "obrotni działacze" z gminy Kunów (m.in. były przewodniczący Zarządu Gminnego ZSMP) założyło firmę ułatwiającą grupowe zatrudnienie młodzieży bezrobotnej na terenie Czechosłowacji. W Ostrowcu i na całej Kielecczynie zanikły przejściowo struktury ZSMP. Niektórzy byli aktywiści odważyli się na działalność dopiero po kilku latach, kiedy lewica ukształtowana w nowych strukturach odzyskiwać zaczęła poparcie w społeczeństwie. Wielu zgłosiło akces do SdRP, a następnie do SLD.

Mimo presji z różnych stron Związek utrzymał dotychczasową nazwę. Zrzeszał on wówczas 30 tys. członków, w większości studentów. W kwietniu 1996 r. w 20-lecie ZSMP w Śródborowie pod Warszawą odbyło się spotkanie Krajowej Rady Koordynacyjnej z aktualnym i byłym aktywem z całego kraju. Obecny był prezydent RP Aleksander Kwaśniewski. Wśród 200 uczestników znaleźli się byli działacze ZSMP z Ostrowca: Janusz Czajkowski, Marek Karabin i Stanisław Bobkiewicz.

Chociaż ZSMP na naszym terenie przestał istnieć, to pozostały po nim niektóre formy pracy. Pod auspicjami władz oświatowych oraz klubów techniki i racjonalizacji przez szereg lat kontynuowano turniej młodych mistrzów techniki. W zmodyfikowanej formie działał nadal Uniwersytet Robotniczy. Długoletni dyrektor tej placówki Mirosław Krutina, na bazie UR utworzył w 1991 r. Studium Kształcenia Zawodowego i Języków Obcych. W 1995 r. na 20 kursach kształciło ono już 300 osób. Niektóre z kursów organizowane były na zapotrzebowanie urzędów pracy w Ostrowcu i w Opatowie.

Próbowano tworzyć nowe lewicowe struktury młodzieżowe. W trakcie spotkania posła SLD Andrzeja Słomskiego z grupą młodzieży w grudniu 1994 r. powstało ogniwo Frakcji Młodych SdRP. Grupa ta działała trzy lata. Choć struktura taka przewidziana była w statucie partii, to jednak niektórych działaczy raziło określenie "frakcja".

6. Stowarzyszenie "Pokolenia" - nośnik tradycji ruchu młodzieżowego

W początku 1990 r. w różnych rejonach kraju powstawały pomysły utworzenia na bazie Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego organizacji grupującej byłych działaczy lewicowych różnych pokoleń. I tak powstało Stowarzyszenie "Pokolenia". W dniu 26 I 1991 r. w Warszawie obradowało już I walne zgromadzenie "Pokoleń" z udziałem 41 osób z całego kraju. Uczestniczył w nim długoletni przewodniczący wojewódzkiej KHRM w Kielcach Marian Dziekan. Uchwalono deklarację programową i statut oraz wybrano władze centralne. Przewodniczącym 14-osobowego Zarządu Krajowego został ostatni szef

Centralnej KHRM przy ZG ZSMP Tadeusz Haładaj, a zastępcą Jerzy Szmajdziński (po roku przejął przewodnictwo). Wówczas Stowarzyszenie miało już 40 kół terenowych z liczbą około 1000 członków.

Celem Stowarzyszenia "Pokolenia" stało się integrowanie ludzi różnych pokoleń, opowiadających się za ideałami lewicowymi oraz kształtowanie przychylnego klimatu dla społecznej aktywności młodzieży i jej organizacji. Rzucono hasło: Jesteśmy potrzebni sobie nawzajem i krajowi. Członkowie "Pokoleń" widzieli konieczność obrony swoich życiorysów i przeciwdziałania fałszowaniu najnowszej historii Polski.

Ostrowieckie koło "Pokoleń" powstało już w marcu 1991 r. Od początku spełniało ono znaczącą rolę w działalności lewicy ostrowieckiej. W związku z wyborami parlamentarnymi w połowie maja powołano 25-osobowy komitet rejonowy koalicji pod nazwą Sojusz Lewicy Demokratycznej, którego przewodnictwo powierzono przewodniczącemu "Pokoleń". Kandydatem na posła promowany został pracownik "Wólczanki" (były aktywista ZMS, działacz związkowy) Władysław Adamski, który uzyskał mandat i piastował go potem trzykrotnie.

Z czasem koło poszerzyło działalność i zasięg pełniąc rolę oddziału powiatowego. Od 1995 r. wydaje ono miesięcznik pt. "Ostrowieckie Pokolenia". Pismo wprowadzone zostało do rejestru sądowego czasopism.

Co roku organizuje się szereg spotkań, a m.in. z byłym premierem, a następnie publicystą i redaktorem kwartalnika "Dziś" Mieczysławem Rakowskim, byłym przewodniczącym Głównej KHRM gen. prof. Tadeuszem Pietrzakiem i byłym przewodniczącym Rady Młodzieżowej WP płk. dr Henrykiem Januszem oraz z wieloma parlamentarzystami.

Oddział okazywał zainteresowanie i nawiązywał współpracę z komendą hufca ZHP, Frakcją Młodych SdRP i Młodzieżową Radą Miasta. Był inspiratorem powiatowego sejmiku młodzieżowego i konkursu literackiego dla młodzieży szkolnej.

Stowarzyszenie "Pokolenia" pełniąc rolę nośnika tradycji ruchu młodzieżowego jest organizatorem obchodów rocznicowych. Przyczyniają się one z jednej strony do upowszechniania wiedzy o tradycjach, a z drugiej - do aktywizacji byłych działaczy. Oddział ostrowiecki realizował dość bogate programy rocznicowe 40- i 45-lecia powstania ZMS, 55-lecia ZWM i 50-lecia zjednoczenia ruchu młodzieżowego w ramach ZMP. W każdym spotkaniu uczestniczyło średnio 100 osób. Wypowiadali się byli działacze i współcześni działacze oraz prezentowano programy artystyczne i ekspozycje.

We wrześniu 1988 r. odbyła się wycieczka autokarowa szlakiem ostatniej podróży Kazimierza Mikołajczyka (pierwszego po wojnie przewodniczącego zarządu powiatowego ZWM zamordowanego przez podziemie) Uczestnicy

zwiedzili muzea "Orła Białego" w Skarżysku i martyrologii polskiej wsi w Michniowie oraz złożyli kwiaty na mogile Kazika na cmentarzu kieleckim

Nastąpił rozwój Stowarzyszenia w skali województwa. W końcu 1999 r. powołany został tymczasowy Zarząd Wojewódzki, który przygotował I Świętokrzyskie Zgromadzenie Delegatów. Obradowało ono 15 IV 2000 r. w Kielcach z udziałem 45 delegatów z siedmiu kół i oddziałów terenowych

W marcu 2001 r. odbyła się uroczystość 10-lecia "Pokoleń" z udziałem przewodniczącego ZK Jerzego Szmajdzińskiego. Dzięki sponsorom wydano książkę pt. "Dzieje ruchu młodzieżowego w rejonie Ostrowca Świętokrzyskiego".

Bogusław Wontor

Przewodniczący Krajowej Rady

Koordynacyjnej ZSMP od 1998 roku

Potrzebna Kontynuacja

Dzięki "Pokoleniom" ZSMP doczekało się publikacji na temat swojej dotychczasowej działalności. Jest to bardzo potrzebna pozycja nie tylko dla historyków czy byłych działaczy naszej organizacji, ale również, a może przede wszystkim, dla członków będących obecnie w Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej.

Czas płynie nieubłaganie, prawie wszyscy dzisiejsi ZSMP-owcy to ludzie młodzi, dla których przygoda z ZSMP zaczęła się od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia.

Jestem przedstawicielem pokolenia kończącego w obecnej kadencji swoją działalność w ZSMP, pokolenia, które swoją przygodę ze Związkiem rozpoczęło w latach osiemdziesiątych. Jest nas już w organizacji niewiele. Następna kadencja będzie już należała do młodzieży, która dokonała wyboru czerwonej legitymacji w nowej rzeczywistości, a ja - wraz z moimi kolegami - dołączę do przyjaciół z "Pokoleń".

Dlatego bardzo ważne są wszelkie publikacje na temat funkcjonowania ruchu młodzieżowego. Dobrze, aby ci młodzi ludzie wiedzieli jak najwięcej na temat organizacji młodzieżowych sprzed 1989 roku. Media bowiem nie zawsze przekazują właściwe poglądy. Często oglądając telewizję, słuchając radia czy czytając w gazetach materiały o ruchu młodzieżowym osoba, która aktywnie w nim uczestniczyła zadaje sobie pytanie: "Czy ja naprawdę do tej organizacji należałem?" Na ogół prawdziwa jest tylko nazwa, reszta mija się z prawdą.

Dzisiaj nasza działalność wynika z zupełnie innej rzeczywistości. Niektóre tematy, całkowicie dawniej nam obce, stały się priorytetowe. Myślę tu o wszechobecnym, nękającym również naszą organizację problemie bezrobocia. Zachowaliśmy przecież, poza silną więzią organizacyjną, te same korzenie, idee i wartości - służenie polskiej młodzieży. Działamy w tych samych środowiskach co dawniej. Prowadzimy pracę z młodzieżą szkolną, akademicką, młodzieżą pracującą (w miastach i na wsi). Realizujemy niejednokrotnie ten sam program w zakresie zagospodarowania wolnego czasu (imprezy sportowe, turystyczne, rekreacyjne). Kontynuujemy np. działalność "Wszechnic

Historycznych" czy różnych warsztatów: dziennikarskich, ekologicznych i artystycznych. Rozwijamy pracę edukacyjną i zagraniczną. Mamy ten sam organ prasowy "Walkę Młodych" i próbujemy wydawać "Gazetę Młodych". Usiłujemy przezwyciężać problemy realizując wiele programów profilaktycznych dla młodzieży niepełnosprawnej i młodych ludzi zagrożonych różnymi patologiami

Obecnie ZSMP nie jest już organizacją liczącą 2,5 miliona członków. Jest nas teraz 50 tysięcy (w 1990 roku było 3 tysiące). Jest to i tak jedna z największych organizacji młodzieżowych. Przed rokiem 1990 ZSMP było jedną z czterech organizacji młodzieżowych. Dzisiaj jest ich ponad trzysta.

Działalność Związku opiera się na strukturach organizacyjnych, środowiskowych i programowych.

W realizacji programu Związek zwraca szczególną uwagę na młodzież potrzebującą pomocy, wywodzącą się z rodzin dotkniętych ubóstwem

ZSMP ma swoich przedstawicieli w parlamencie oraz w samorządach lokalnych wszystkich szczebli.

Bardzo ważne dla nas jest utrzymanie więzi międzypokoleniowych. Dlatego współpraca ze Stowarzyszeniem "Pokolenia" jest dla organizacji priorytetowa. Byli członkowie Związku, działający skutecznie w różnych dziedzinach życia społecznego oraz polityki są wzorem dla młodych ludzi rozpoczynających swoją aktywność publiczną. Można by długo wymieniać nazwiska naszych byłych członków, którzy dzięki Związkowi chwycili bakcyła pracy społecznej.

Jestem przekonany, że obecni i przyszli członkowie ZSMP będą starali się nie zawieść swoich starszych kolegów, że zrobią wszystko, aby nasza organizacja istniała. Będą dbali o rozwój i wizerunek oraz o to, żeby była postrzegana jako organizacja potrzebna młodym.

KALENDARIUM ZWIĄZKU SOCJALISTYCZNEJ MŁODZIEŻY POLSKIEJ (1976 - 1990)

Opracowali: Krystyn Dąbrowa i Henryk Janusz

W trzy lata po utworzeniu Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej skupiającej (od 11 kwietnia 1973 r.) pięć ideowo-politycznych organizacji młodzieży (Związek Młodzieży Socjalistycznej, Związek Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej, Socjalistyczny Związek Studentów Polskich, Związek Harcerstwa Polskiego i Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej) - z inspiracji kierownictwa PZPR, ale także z aprobatą aktywu ZMS i ZMW oraz SZMW nastąpiło zjednoczenie tych trzech organizacji

Aprobatę dla zjednoczenia wyraziły zjazdy krajowe ZMS i ZMW oraz Narada Aktywu SZMW w dniu 28 kwietnia 1976 roku. W tym samym dniu rozpoczął obrady I Krajowy Zjazd Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej.

1976

28-29 kwietnia-Z udziałem 687 delegatów reprezentujących ZMS, 605 delegatów ZSMW i 180 delegatów SZMW w sali Kongresowej PKiN w Warszawie obradował I Krajowy Zjazd ZSMP. W przyjętej uchwale Zjazd stwierdzał m.in. "...postanawiamy powołać masową, ideowo-wychowawczą organizację młodzieży pracującej miast i wsi, odbywającej służbę wojskową i uczącej się, kontynuującą dotychczasowy dorobek naszych środowiskowych organizacji i najlepsze tradycje całego polskiego ruchu młodzieżowego (...) ZSMP wspólnie z SZSP i ZHP będzie aktywnie uczestniczył w działalności Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej". Zjazd uchwalił statut ZSMP oraz program działania będący syntezą wszystkich najciekawszych inicjatyw ZMS, ZSMW i SZMW.

Zjazd wybrał władze Związku: 141- osobowy Zarząd Główny i 25- osobową Główną Komisję Rewizyjną (przewodniczący: Kazimierz Znamierski). I plenum ZG wybrało 23- osobowe Prezydium, Sekretariat oraz 25-osobowy Główny Sąd Koleżeński (przewodniczący: Janusz Stęperski). Przewodniczącym ZG wybrano Krzysztofa Trębaczewicza; wiceprzewodniczącymi-Stanisława Gabrielskiego i Henryka Janusza; sekretarzami zostali-Kazimierz Fortuna, Jerzy Górski, Zbigniew Glapa. Andrzej Kołek, Zofia Staniek; członkiem sekretariatu-Janusz Zaporowski.

30 kwietnia-Obradował Kongres Młodzieży Polskiej z udziałem 2015 delegatów reprezentujących ZSMP (1472 del.), SZSP (139 del.), ZHP (404 del.). W obradach uczestniczyła 100- osobowa grupa młodzieży nie zrzeszonej. Gośćmi Kongresu byli

przedstawiciele najwyższych władz partyjnych i państwowych w tym: I sekretarz KC PZPR Edward Gierek, przewodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński, prezes Rady Ministrów Piotr Jaroszewicz.

9-10 maja -Podczas seminarium naukowego, zorganizowanego przez ZG ZSMP Główny Urząd Statystyczny i Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w Gdańsku, dyskutowano nad ważnymi aktualnymi i perspektywicznymi problemami młodzieży a zwłaszcza dotyczącymi kształcenia młodzieży, jej startu zawodowego, warunków socjalno-bytowych, nad problemami demograficznymi, a także o udziale ZSMP w rozwiązywaniu tych problemów.

21 maja- Odbyły się wspólne obrady Rady Głównej FSZMP, Zarządów Głównych ZSMP i SZSP oraz Rady Naczelnej ZHP, poświęcone ocenie działalności Federacji w latach 1973-1976, zadaniom ruchu młodzieżowego w organizacji letniego wypoczynku dzieci i młodzieży oraz przygotowaniom do Europejskiego Zgromadzenia Młodzieży i Studentów. Dokonano wyboru Komitetu Wykonawczego Rady Głównej FSZMP oraz przyjęto trzy uchwały: o potrzebie zmian w statucie Federacji, w sprawie akcji letniej, w sprawie udziału młodzieży polskiej w przygotowaniach do Europejskiego Zgromadzenia Młodzieży i Studentów. Referaty wygłosili: sekretarz RG FSZMP Mieczysław Ołbrych oraz wiceprzewodniczący RG FSZMP, naczelnik ZHP Jerzy Wojciechowski. W obradach uczestniczył członek Biura Politycznego, sekretarz KC PZPR Edward Babiuch.

Przewodniczącym RG FSZMP został ponownie wybrany Zdzisław Kurowski, a wiceprzewodniczącymi - przewodniczący organizacji wchodzących w skład Federacji: Krzysztof Trębaczekiewicz (ZSMP), Eugeniusz Mielcarek (SZSP), Jerzy Wojciechowski (ZHP), oraz Stanisław Gabrielski i Henryk Janusz (oba wiceprzewodniczący ZSMP). Sekretarzami RG FSZMP zostali: Mieczysław Ołbrych i Andrzej Jeż, a członkami Komitetu Wykonawczego: Jerzy Bolesławski, Jan Guss, Andrzej Kołek, Zygmunt Konopka, Czesław Lech, Ryszard Łukasiewicz, Władysław Miśków, Ewa Tempaska-Wasniowska, Elżbieta Wójcikowska-Ociepa.

22 maja -Na II plenum ZG ZSMP przyjęto program działania ZSMP. Wybrano rady środowiskowe. Przewodniczącym Rady Młodzieży Robotniczej został Andrzej Kołek. Rady Młodzieży Wiejskiej - Stanisław Gabrielski. Rady Młodzieżowej WP- Henryk Janusz. Powołano też 7 komisji problemowych: pracy ideowo-wychowawczej, organizacyjną, propagandy, nauki, oświaty i kwalifikacji, patriotyczno-obronnego wychowania młodzieży, kultury oraz kultury fizycznej i turystyki. Przyjęto do wiadomości skład Rady Młodzieżowej WP.

Ponadto w maju:

We wszystkich kołach ZSMP odbyły się otwarte zebrania poświęcone zapoznaniu młodzieży z przebiegiem, treścią i dokumentami I Zjazdu ZSMP oraz Kongresu Młodzieży Polskiej. W wielu zebraniach uczestniczyli delegaci na Zjazd i Kongres.

3 czerwca - Ogłoszono wyniki plebiscytu "Mistrz pracy klubowej 1975", którego organizatorami były ZG ZSMP, RSW "Prasa, Książka, Ruch", CZSR "Samopomoc Chłopska" i redakcja "Nowej Wsi". Laureatami zostały: Janina Twardosz z klubu RSW w Porębie (woj. krakowskie) oraz Agata Kujatowicz z klubu "Rolnik" z Podbudówki (woj. suwalskie).

13 czerwca - W Warszawie podsumowano "rok kształcenia politycznego". Stwierdzono m.in., że na terenie kraju działało 1558 zakładowych i międzyzakładowych szkół aktywu oraz 325 środowiskowych szkół aktywu. Podsumowano także wyniki I Olimpiady Wiedzy Społeczno-Politycznej ZSMP. I miejsce zajęła reprezentacja woj. nowosądeckiego.

15 czerwca - Rada Młodzieżowa WP przyjęła główne kierunki pracy ZSMP w wojsku i dokument programowo-organizacyjny - "Zasady działania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL".

16 czerwca - Przewodniczący Rady Państwa prof. Henryk Jabłoński przyjął w Belwederze laureatów ZSMP-owskiego konkursu "Najlepszy Mistrz, Nauczyciel i Wychowawca Młodzieży".

19-24 czerwca - Pod hasłem "O trwały pokój, bezpieczeństwo, współpracę i postęp społeczny", z udziałem 1019 przedstawicieli reprezentujących ponad 200 międzynarodowych, regionalnych i narodowych organizacji młodzieżowych obradowało w Warszawie Europejskie Zgromadzenie Młodzieży i Studentów.

Lipiec-sierpień - Zorganizowanymi formami wypoczynku w ramach "Akcji Lato ZSMP 76" objęto około 300 tys. uczestników.

Rok 1976 był okresem szczególnej aktywności ZSMP w rozwijaniu sportu, upowszechnianiu turystyki i aktywnego wypoczynku. Realizacji tych kierunków sprzyjały, oprócz akcji "Lato" także akcje "Wypoczynek", "Zima" i wypoczynek sobotnio-niedzielnny. Na obozach zorganizowanych przez instancje ZSMP przebywało 122 580 członków. Dużą popularnością cieszyły się różne formy nieobozowego lata. W imprezach sportowych brało udział prawie 800 tys. uczestników, a w turystycznych - ponad 550 tys.

8 sierpnia - Główną nagrodę IV Koszalińskich Spotkań Filmowych "Młodzi i Film" - "Wielki Jantar 76" otrzymał film Krzysztofa Zanussiego "Personel". Dalsze nagrody przyznano reżyserom: Janowi Batoremu za film "Con amore" i Gerardowi Zalewskiemu za film "Dom moich snów".

16 sierpnia - W Rzeszowie obradowała Rada Młodzieżowa WP. Dokonała oceny działalności ZSMP wśród żołnierzy pracujących na budowie obiektów przemysłowych. Omówiono wnioski do pracy ZSMP w małych kolektywach żołnierskich jednostek kolejowych i drogowych, Wojsk Obrony Terytorialnej oraz inżynierjno-budowlanych. Odnaczeniami młodzieżowymi wyróżniono grupę przodujących dowódców, wychowawców i aktywistów ZSMP.

14 września - Sekretariat ZG ZSMP zatwierdził regulamin Nagrody im. Mikołaja Kopernika. Nagrodę przyznawano młodym za wybitne osiągnięcia naukowe, nowatorskie rozwiązania techniczne i techniczno-ekonomiczne, oryginalne technologie i konstrukcje.

19-20 września - Obradowało w Poznaniu III Plenum ZG ZSMP poświęcone udziałowi młodzieży w rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Po dyskusji, w której uczestniczyli także zaproszeni przedstawiciele władz oraz specjaliści - przyjęto uchwałę - apel do całej młodzieży, nie tylko wiejskiej, o aktywne uczestnictwo w tworzeniu warunków dalszego rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Program

przewidywał m.in. przygotowanie kadr mechanizatorów rolnictwa (określono, że do 1980r. należy wyszkolić ok.0,5 mln traktorzystów, 60 tys. kombajnistów i ok.200 tys. pracowników obsługi rolnictwa). Realizacji tych i innych zadań zawartych w programie służyć miały takie przedsięwzięcia jak np. "Młody Mistrz Plonów", "W Zespole Młodego Rolnika - start do nowoczesnego rolnictwa". Całość przyjętego programu nazwano: "Razem-nowocześnie". Plenum przyjęło także uchwałę zatwierdzającą wzór emblematu-znaczką organizacyjnego, sztandaru Związku i legitymacji ZSMP.

24 września - W Gdyni odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP. Ocenilo ono działalność kulturalno-oświatową ZSMP w wojsku oraz określiło zadania w realizacji "Programu rozwoju kultury w Siłach Zbrojnych PRL".

25 września - Prezydium RM WP dokonało oceny działalności ZSMP w akademiach wojskowych (AW), wyższych szkołach oficerskich (WSO) i ośrodkach szkolenia (OS).Powołano Komisję Rady Młodzieżowej WP ds. pracy ZSMP w ośrodkach kształcenia kadr wojskowych

5 listopada - Obradowała w Warszawie krajowa narada aktywu rad zdrowia ZSMP. Głównym tematem narady były warunki zdrowotne i sanitarne na wsi.

23 listopada - Laureatem IX edycji Turnieju Młodych Mistrzów Techniki za 1975 r. został zespół z Zakładów Automatyki Przemysłowej w Ostrowie Wlkp. za pracę "Elektroniczny system informacji wizualnej ESIW-75".W ramach tej edycji Turnieju zgłoszono 269 tys. projektów wynalazczych i usprawnień.

29 listopada - Przewodniczący ZG ZSMP Krzysztof Trębaczekiewicz wraz z wiceprzewodniczącym ZG ZSMP, przewodniczącym RM WP płk. Henrykiem Januszem przebywali w jednostkach Marynarki Wojennej. Na pokładzie ORP "Warszawa" spotkali się z członkami przodującego koła ZSMP. Odbyli także rozmowy z dowódcą Marynarki Wojennej wiceadmirałem Ludwikiem Janczyszyńem i jego zastępcą ds.politycznych kontradmirałem Ludwikiem Dutkowskim.

10 grudnia - W Sekretariacie Rady Młodzieżowej WP odbyło się spotkanie z przewodniczącymi zarządów SZMW i ZSMP związane z kolejną zmianą w Polskiej Wojskowej Jednostce Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Omówiono doświadczenia z dotychczasowej pracy Związku wśród żołnierzy Jednostki i wynikające z nich wnioski do działań na przyszłość.

16 grudnia - Odbyło się IV Plenum ZG ZSMP poświęcone kształtowaniu ideowych i zaangażowanych postaw młodzieży pracującej. Referaty na ten temat wygłosili: Krzysztof Trębaczekiewicz - przewodniczący ZG oraz Zbigniew Glapa - sekretarz ZG. Po dyskusji przyjęto uchwałę "O skuteczniejsze kształtowanie ideowych i zaangażowanych postaw młodzieży pracującej". Plenum zwolniło z funkcji wiceprzewodniczącego ZG Stanisława Gabrielskiego, powołując na jego miejsce Jerzego Górskiego. Sekretarzem ZG wybrano Andrzeja Macenowicza.

31 grudnia - Wg danych na 31 grudnia ZSMP liczył 2 045 797 członków, zrzeszonych w 65 437 kołach, w tym 28 443 koła działały na wsi (tj. o 1246 mniej niż w 1975 r.) i 36 994 w miastach (więcej o 1813 kół niż w 1975r). Zmniejszyła się także liczba członków ZSMP na wsi (o prawie 80 tys.).

1977

13 stycznia - Ukonstytuował się Polski Komitet Festiwalowy (PKF) "Hawana 75" składający się z przedstawicieli wszystkich organizacji młodzieżowych. Jego zadaniem było przygotowanie polskiej delegacji do udziału w Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Hawanie.

17 stycznia - Odbiło się wyjazdowe posiedzenie Prezydium ZG ZSMP w Hucie "Katowice" z udziałem członków Prezydium katowickiego ZW ZSMP. W czasie spotkania z przedstawicielami władz Huty oraz z młodzieżą wiele uwagi poświęcono realizacji patronatu ZSMP nad Hutą "Katowice". Wysoko oceniono osiągnięcia organizacji młodzieżowej w Hucie. Prezydium ZG ZSMP przyznało zakładowej organizacji Huty sztandar i postanowiło wpisać ją , jako pierwszą , do Księgi Honorowej ZSMP.

26 stycznia - Rada Młodzieżowa WP przyjęła program działania ZSMP w dziedzinie patriotycznego i internacjonalistycznego wychowania żołnierzy.

9 lutego - W Zakładach Mechanicznych im. M. Nowotki w Warszawie odbyła się Krajowa Narada Aktywu Robotniczego ZSMP, w której obok ponad 500 reprezentantów młodzieży pracującej wzięli udział przedstawiciele kierownictwa partii i władz państwowych z Edwardem Gierkiem. W wystąpieniu E. Gierka oraz w dyskusji omawiano najważniejsze problemy ekonomicznego rozwoju kraju, na tym tle sytuację młodzieży i obowiązki ZSMP wobec społeczeństwa i młodzieży. Na zakończenie obrad skierowano apel do całej młodzieży o jej aktywizację w realizacji programu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju.

5 kwietnia - Minęło 20 lat działalności Uniwersytetów Robotniczych. Pierwszą kartę rejestracyjną w dniu 5 kwietnia 1957 r. wydał Komitet Warszawski ZMS Uniwersytetowi Robotniczemu Warszawa-Praga, następnie Uniwersytetowi Robotniczemu Warszawa-Wola. Powstające w środowiskach wielkoprzemysłowej klasy robotniczej ZMS-owskie placówki oświatowe pomagały młodzieży pracującej w zdobywaniu i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych i ogólnych w tym w zdobywaniu tytułu wykwalifikowanego robotnika i mistrza w różnych specjalnościach. W latach 1957-77 ukończyło tu szkołę średnią i podstawową ,kursy przygotowawcze na wyższe uczelnie i kursy języków obcych około 1 400 tys. osób, a kursy zawodowe różnych specjalności przeszło 700 tys. uczestników. W 1977 roku w całym kraju istniało i pracowało 210 uniwersytetów robotniczych ZSMP.

12 kwietnia - Laureatami XII Ogólnopolskiego Festiwalu Teatru Jednego Aktora , któremu patronował ZSMP, zostali: H. Boikołowski, J. Janeczek, M. T. Wójcik, D. Stalińska oraz U. Lorentz.

27 kwietnia - W związku z przejściem przewodniczącego RG FSZMP Zdzisława Kurowskiego do pracy partyjnej, plenum RG wybrało przewodniczącym RG Krzysztofa Trębaczewicza , przewodniczącym ZG ZSMP.

28 kwietnia - Na posiedzeniu Rady Młodzieżowej WP przyjęto "Wytoczne dla ZSMP w sprawie kształtowania socjalistycznych stosunków międzyludzkich wśród żołnierzy zasadniczej służby wojskowej".

Ponadto w kwietniu:

Podsumowano akcję "Zima ZSMP 76/77". Zorganizowanymi formami wypoczynku w ramach tej akcji objęto ok. 40 tys. uczestników - głównie ze środowiska młodzieży wiejskiej.

7-9 maja - W woj. piłskim zorganizowano IV Ogólnopolski Rajd Wiosenny OHP. Uczestniczyły w nim reprezentacje wszystkich województw wyłonione w eliminacjach spośród kilkuset hufców stacjonarnych.

13-14 maja - W Uniejowie odbyła się konferencja naukowa na temat współczesnego ruchu młodzieżowego. Uczestniczyło w niej ponad 100 osób: historycy i socjolodzy, aktualni i byli działacze ruchu młodzieżowego, aktywni wojewódzkich komisji historycznych ruchu młodzieżowego. Konferencji przewodniczył Tadeusz Pietrzak, przewodniczący Komisji Historycznej RG FSZMP.

16 maja - Obradowało V Plenum ZG ZSMP poświęcone udziałowi organizacji w przygotowaniu młodzieży do współgospodarzenia krajem. Plenum zaleciło instancjom Związku aktywizację działalności młodych radnych w radach narodowych, kierowanie coraz większej ilości aktywistów ZSMP do ogniw samorządu mieszkańców w miastach, osiedlach, a także na wsi - do instytucji samorządu rolniczego. Specjalną uwagę zwrócono na udział ZSMP w konferencjach samorządu robotniczego w zakładach pracy. Zarząd Główny zobowiązał wszystkie ognia i instancje ZSMP do prowadzenia systematycznej pracy z członkami ZSMP pracującymi w różnych formach samorządu. Plenum zwolniło z funkcji sekretarza ZG Zbigniewa Glapę, powołało na jego miejsce Andrzeja Piłata.

28-30 maja - We Frankfurcie n. Odrą zorganizowane zostało Spotkanie Przyjazni Młodzieży Polski i NRD. W Spotkaniu, w towarzyszących mu imprezach kulturalnych odbywających się również w Słubicach, uczestniczyło ponad 100 tys. młodych z obu krajów. Miasteczko złotowickiej młodzieży odwiedził Edward Gierek.

1 czerwca - Na budowie Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie odbyła się uroczystość zakończenia VI turnieju "Złotej kielni".

5 czerwca - W Opolu zorganizowano finał II Olimpiady Wiedzy Społeczno-Politycznej ZSMP pod hasłem "Polska i Polacy". Zwyciężył zespół reprezentujący woj. gdańskie.

13 czerwca - Na imprezie odbywającej się w Warszawie wyłoniono laureatów olimpiady żywnościowej ZSMP. Spośród 9 finalistów najlepszym okazał się Bogusław Szaflik, technik-rolnik, przewodniczący Zarządu Gminnego ZSMP w Jaksicach.

17 czerwca - Podsumowano Turniej Młodych Mistrzów Techniki za 1976 rok. W Turnieju uczestniczyło ponad 5500 kół i organizacji zakładowych ZSMP.

18-19 czerwca - W Szczecinku zakończono X Centralny Rajd ZSMP "Szlakiem Zdobyców Wału Pomorskiego". Wzięło w nim udział 13 tys. uczestników. Rajdem tym zainaugurowano akcję "Lato ZSMP- 1977".

29 czerwca - VI Plenum ZG ZSMP poświęcone sprawom nauki, oświaty i kwalifikacji młodzieży pracującej przebiegało pod hasłem "Wiedza i kwalifikacje dla nowoczesnej Polski". Po wysłuchaniu referatu i po dyskusji przyjęto uchwałę zobowiązującą

wszystkie organizacje i instancje Związku do aktywnego uczestnictwa w przygotowaniu kwalifikowanych kadr dla gospodarki narodowej; doskonalenia form kształcenia ustawicznego, zwiększenia liczby kursów w ramach uniwersytetów robotniczych i ludowych; aktywnego udziału w pracy oświatowej w wojsku i OHP; konsekwentnego reprezentowania interesów uczącej się młodzieży pracującej.

Plenum uchwaliło także ustanowienie odznaki "Za zasługi dla ZSMP" oraz regulamin jej przyznawania. Siedmiu działaczom Związku wręczono nagrody im. M. Kopernika za wybitne osiągnięcia naukowe i techniczno-ekonomiczne oraz oryginalne technologie i konstrukcje.

1 lipca - Podsumowano wyniki ogłoszonego w lipcu 1976 r. konkursu "Młodzieżowa sztafeta gmin". Uczestniczyło w nim około 1800 organizacji gminnych ZSMP, a podejmowane zobowiązania realizowało około 650 tys. członków Związku.

4 lipca - W warszawskiej jednostce Wojsk Obrony Powietrznej Kraju (WOPK), z udziałem wojskowych służb technicznych, odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP poświęcone problemom doskonalenia działalności ZSMP w upowszechnianiu kultury technicznej wśród żołnierzy. W obradach, którymi kierował wiceprzewodniczący ZG ZSMP, przewodniczący RM WP płk H. Janusz, uczestniczyli m.in. I zastępca szefa GZP WP gen. dyw. J. Baryła i zastępca Głównego Inspektora Techniki WP gen. bryg. M. Bronowiecki oraz sekretarz ZG ZSMP A. Piłat. Po referacie i dyskusji, przyjęto dokument określający "Kierunki działania ZSMP w dziedzinie upowszechnienia kultury technicznej wśród żołnierzy".

27 lipca - 1 sierpnia - Odbywały się w Budapeszcie i Szegedzie Dni Przyjaźni Młodzieży Polskiej i Węgierskiej. "Dni" miały na celu pogłębienie wiedzy młodego pokolenia o obu krajach i rozszerzenie współpracy pomiędzy organizacjami młodzieżowymi Polski i Węgier. W imprezach Dni Przyjaźni wzięła udział 340 osobowa delegacja polskich organizacji młodzieżowych.

2 sierpnia - Z Białej Podlaskiej wyruszył XIII Bałtycki Wyciąg Przyjaźni organizowany przez ZG ZSMP, redakcje: "Sztandaru Młodych" i litewską "Komsomolską Prawdę" oraz Polski Związek Kolarski.

11-12 sierpnia - Wyjazdowe posiedzenie Prezydium ZG ZSMP w Kaliszu. Członkowie Prezydium spotykali się z kaliską młodzieżą oraz aktywnym młodzieżowym województwa. Dokonano m.in. oceny realizacji przedsięwzięć w akcji "Każdy kłós na wagę złota" i "Lato ZSMP -77".

9 września - W Radomiu zainaugurowano działalność oświatową ZSMP w szkolnictwie zawodowym.

10 września - W Lesznie, w przeddzień krajowych uroczystości dożynkowych, Prezydium ZG ZSMP spotkało się z młodymi przodownikami rolnictwa.

28-29 września - W Popowie n. Bugiem zorganizowano konferencję naukową, na której przedstawiono stan badań nad młodzieżą i omówiono formy współpracy młodych pracowników nauki z organizacjami młodzieżowymi. Powołano zespoły problemowe, które miały podjąć prace badawcze w dziedzinach: społeczno-zawodowych warunków życia młodzieży, jej światopoglądu, preferowanych wartości i postaw, udziału w działalności kulturalnej, sporcie i rekreacji oraz warunków i efektów działalności

organizacji młodzieżowych. W celu inspiracji i koordynacji badań nad młodzieżą powołano Radę Naukowo-Programową, której przewodniczącym został doc. dr Bronisław Gołębiowski, dziekan Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Społecznych UW.

29 września - W Kielcach odbyło się posiedzenie Komisji Wychowania Patriotycznego i Przygotowania Obronnego Młodzieży ZG ZSMP. Omówiono udział młodzieży w obchodach XXXV rocznicy powstania LWP, sprawy związane z naborem do szkół oficerskich i podoficerskich oraz działalność Wojewódzkich Komisji Wychowania Patriotyczno-Obronnego Młodzieży. W posiedzeniu uczestniczyli przedstawiciele Sztabu Generalnego WP, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, ZG LOK, KG MO, ZG ZOSP

30 września-2 października - Przebiegały centralne eliminacje Letniej Spartakiady Sportów i Sprawności Obronnych ZSMP. We wszystkich etapach eliminacji startowało łącznie ponad 80 tys. uczestników. W eliminacjach centralnych brało udział 378 zawodników z 42 województw.

15-23 października - Na terenie 21 obwodów ZSRR (Białoruś i Ukraina) odbyły się Dni Przyjaźni Młodzieży Polskiej i Radzieckiej. W Dniach Przyjaźni wzięła udział 830 osobowa delegacja polskich związków młodzieżowych. W ramach Dni zorganizowano liczne imprezy kulturalne i seminaria.

Podpisano także protokół o młodzieżowej wymianie turystycznej na lata 1978-1980.

24 października - Oceniono akcję "Lato ZSMP-76". Zorganizowanymi formami wypoczynku Związek objął ok.290 tys. młodzieży (czyli o 3% mniej niż w roku poprzednim) Nieobozowymi formami wypoczynku objęto 900 tys. młodych

26 października - VII Plenum ZG ZSMP poświęcone udziałowi młodzieży w realizacji aktualnych zadań społeczno-gospodarczych zaleciło podjęcie różnorodnych działań odpowiadających aktualnym potrzebom społecznym. W realizacji decyzji Plenum podjęto np. akcję "Sygnał" mającą na celu ujawnianie i zwalczanie przejawów marnotrawstwa, niegospodarności, brakorobstwa i innych negatywnych zjawisk. Rozwinięto współzawodnictwo o tytuł Brygady Pracy Socjalistycznej. W 1977 r. o tytuł ten ubiegało się ok.40 tys. młodych. Współzawodnictwo wśród młodzieży zatrudnionej w rolnictwie polegało na uczestnictwie w różnych konkursach, np. o tytuł "Młodego Mistrza Plonów", "Młodego Mistrza Mechanizacji". O tytuł Młodego Mistrza Plonów współzawodniczyło w 1977 r. około 40 tys. osób.

18 listopada - W Warszawie odbyło się spotkanie aktywu ZSMP i młodych przedstawicieli prokuratur wojskowych poświęcone omówieniu doświadczeń uzyskanych we współdziałaniu na rzecz podnoszenia świadomości prawnej żołnierzy i umacniania dyscypliny

26-27 listopada - Pod hasłem "Upowszechnianie książki rolniczej i technicznej w środowisku młodzieży wiejskiej i miejskiej" obradowała w Chojnicach XIV Ogólnopolska Narada Czytelnicza ZSMP.

1 grudnia - W Warszawie podsumowano wyniki X Turnieju Młodych Mistrzów Techniki organizowanego przez ZG ZSMP.

13 grudnia - VIII Plenum ZG ZSMP określiło kierunki działania organizacji wśród młodzieży zatrudnionej w handlu i usługach.

Plenum zwolniło z obowiązków sekretarza ZG Andrzeja Koltka, powołało na jego miejsce Andrzeja Witkowskiego, przewodniczącego ZW ZSMP w Krakowie.

17 grudnia - Laureaci jubileuszowej edycji Turnieju Młodych Mistrzów Techniki spotkali się z członkami kierownictwa PZPR. W latach 1967-1976 w turnieju wzięło udział ponad 394 tys. młodych nowatorów, którzy zgłosili ponad 371 tys. projektów wynalazczych, wniosków racjonalizatorskich i pomysłów technicznych. Ponad 4500 projektów uzyskało świadectwa patentowe.

1978

4 stycznia - Przyznano nagrody dziennikarskie ZSMP za 1977 rok. Nagrody zespołowe przyznano działowi kulturalnemu "Walki Młodych", działowi stołecznemu "Naszej Trybuny", zespołowi redakcyjnemu "Kalejdoskop Młodych", redakcji "Wieczór Katowic". Indywidualne nagrody przyznano 15 dziennikarzom, m.in. Jerzemu Pardusowi z "Płomieni", Mieczysławowi Marciniakowi z "Polskiego Radia", Jerzemu Weberowi ze "Sztandaru Młodych", Jerzemu Popiołkowi z TVP, Tadeuszowi Samitowskiemu z TVP

27 stycznia - W 35 rocznicę powstania Związku Walki Młodych odbyło się spotkanie kierownictwa partii z grupą byłych działaczy ZWM i kierownictwem RG FSZMP

27 stycznia - Odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP. Przyjęto do wdrażania w wojskowych ogniwach ZSMP zadań wynikających z dokumentu: "Program umacniania dyscypliny w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1976-1980"

28 stycznia - Okolicznościowe. XV Plenum RG FSZMP poświęcone 35 rocznicy powstania Związku Walki Młodych. Uchwalono apel do młodego pokolenia. W uznaniu zasług - Rada Państwa odznaczyła tygodnik "Walka Młodych", organ ZG ZSMP orderem Sztandaru Pracy II kl.

5 lutego - W wyborach do rad narodowych szczebla podstawowego wybrano 17 500 przedstawicieli organizacji młodzieżowych w tym 14 019 członków ZSMP.

18 lutego - Z okazji XX-lecia Biura Turystyki Zagranicznej Młodzieży "Juventur" spotkali się w Warszawie działacze turystyczni ZSMP. Omówiono stan przygotowań do akcji letniej oraz sprawy dotyczące turystyki zagranicznej młodzieży

20 lutego - Sekretariat ZG ZSMP przyjął założenia Funduszu Pomocy Stypendialnej młodym łączącym pracę w rolnictwie z nauką.

28 lutego - W skierniewickim Instytucie Sądownictwa i Warzywnictwa rozpoczęły obrady seminarium młodych warzywników i sędziów - członków ZSMP.

6 marca - Z udziałem 250 przedstawicieli organizacji działających w ogniwach samorządu mieszkańców odbyła się krajowa narada aktywu samorządowego ZSMP. Wyróżniających się aktywistów przyjął w Belwederze Przewodniczący Rady Państwa - Henryk Jabłoński

13 marca - Wojewódzka konferencja w Katowicach zakończyła trwającą od września 1977 r. kampanię sprawozdawczo-wyborczą w ogniwach ZSMP. Kampania objęła ponad 2,5 mln członków Związku zrzeszonych w 66 tys. kół.

14-17 marca - W Poznaniu i Warszawie odbyły się międzynarodowe sympozja podczas których omawiano problemy udziału młodzieży w rozwiązywaniu zagadnień postępu technicznego. W sympozjum uczestniczyły delegacje z Bułgarii, Kuby, Mongolii, NRD, CSRS, Węgier, Wietnamu, ZSRR.

29 marca - Obradowało IX Plenum ZG ZSMP poświęcone analizie wniosków, postulatów i propozycji zgłoszonych podczas kampanii sprawozdawczo wyborczej we wszystkich ogniwach Związku. Zarząd Główny polecił przeprowadzenie w II połowie 1978 roku rozmów indywidualnych z przewodniczącymi kół i instancji ZSMP, reprezentującymi organizację radnymi, członkami samorządów robotniczych, wiejskich, osiedlowych. Rozmowy miały pełniej uświadomić aktyw ZSMP-owski jeśli idzie o rozumienie sytuacji i potrzeb młodzieży, zaktywizowanie rozmówców w realizacji wniosków, propozycji zgłoszonych w kampanii sprawozdawczo-wyborczej.

4 kwietnia - Rada Młodzieżowa WP omawiała problemy związane z działalnością ZSMP na rzecz właściwego zagospodarowania czasu wolnego żołnierzy. W obradach które prowadził przewodniczący RM WP płk. Henryk Janusz, uczestniczył zastępca szefa GZP WP, szef Zarządu Kultury i Oświaty gen.bryg. Albin Żyto.

20 kwietnia - W Warszawie odbyło się spotkanie młodych rolników - działaczy ZSMP z całego kraju. Zwycięzcom współzawodnictwa pod nazwą "W Zespołach Młodego Rolnika- start do nowoczesnego rolnictwa " wręczono nagrody i dyplomy.

20 kwietnia - Odbyła się narada żołnierskiego aktywu ZSMP poświęcona wymianie doświadczeń w działalności na rzecz rozwoju przodownictwa i współzawodnictwa. Grupę uczestników narady przyjął minister Obrony Narodowej gen. broni Wojciech Jaruzelski, a także przewodniczący RG FSZMP i ZG ZSMP, Krzysztof Trębaczewicz.

15 maja - Na uroczystym posiedzeniu Rady Wojskowej 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej, w 35 rocznicę powstania Dywizji, wiceprzewodniczący ZG ZSMP i przewodniczący RM WP płk. Henryk Janusz wręczył przyznane Dywizji przez ZG ZSMP złote Odznaczenie im.J.Krasickiego. W uroczystości wzięli udział członkowie kierownictwa ZSMP.

Ponadto w maju:

Na zaproszenie KC Komsomółu w ZSRR przebywała delegacja polskiego ruchu młodzieżowego. Delegacja odbyła szereg spotkań z aktywnym Komsomółu i zapoznała się z pracą tej organizacji na Syberii, m.in. przy budowie Bajkalsko-Amurskiej Magistrali Kolejowej.

3 czerwca - W gdańskim Domu Technika finalizowała VII edycja Młodzieżowego Turnieju "Złota Kielnia". Laureatem Turnieju została drużyna z Zespołu Szkół Zawodowych Nr 1 z Kielc.

19 czerwca - Podczas uroczystości powitania kpt. Krystyny Chojnowskiej-Listkiewicz po jej samotnym rejsie dookoła świata - młodzież Gdańska wysunęła propozycję wybudowania ze środków wypracowanych przez ruch młodzieżowy - żaglowca "Dar Młodzieży".

22 czerwca - Obradowało X Plenum ZG ZSMP wspólnie z Radą Naczelną SZSP. Obrady poświęcone były współdziałaniu obu organizacji. W dyskusji wiele uwagi

poświęcono problematyce współdziałania inteligencji z robotnikami i rolnikami. Krytycznie mówiono o niedostatecznym wykorzystywaniu intelektualnego potencjału młodych, a także zwracano uwagę na malejącą ilość studentów pochodzących z rodzin robotniczych i chłopskich. Postanowiono wystąpić do władz państwowych o podjęcie działań mających na celu wyrównywanie startu młodzieży.

Plenum zwolniło z funkcji wiceprzewodniczącego ZG ZSMP płk. Henryka Janusza i powołało na jego miejsce ppłk. Michała Izdebskiego.

22 czerwca - W związku z 50-leciem powstania Związku Młodzieży Wiejskiej RP "Wici", grupę zasłużonych działaczy tej organizacji przyjął Marszałek Sejmu, Prezes NK ZSL - Stanisław Gucwa. 132 b. działaczy "Wici" udekorowanych zostało odznaczeniami państwowymi. W Łańcucie zorganizowano sesję popularno - naukową poświęconą dorobkowi tej organizacji.

24 czerwca - W 1. Warszawskim Pułku Czołgów im. Bohaterów Westerplatte odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP poświęcone omówieniu roli kół ZSMP w rozwijaniu aktywności kulturalnej żołnierzy. Zainicjowano współzawodnictwo o tytuł "Pododdziału Wzorowej Kultury". Obrady prowadził wiceprzewodniczący ZG ZSMP, przewodniczący RM WP ppłk. Michał Izdebski.

30 czerwca - W Warszawie odbyło się spotkanie przedstawicieli kół i zarządów zakładowych ZSMP, które osiągnęły najlepsze wyniki w Turnieju Młodych Mistrzów Gospodarności. Dyplomami uznania oraz złotymi medalami wyróżniono blisko 150 kół ZSMP z całego kraju.

Ponadto w czerwcu:

Odbyły się obchody 20-lecia OHP oraz 30-lecia Powszechnej Organizacji "Służba Polsce" będącej poprzedniczką OHP.

19-20 lipca - W 30 rocznicę Kongresu Jedności Młodzieży Polskiej na którym powołano Związek Młodzieży Polskiej, we Wrocławiu odbył się Zlot Młodzieży Polskiej "Spotkanie pokoleń" oraz sesja popularno - naukowa poświęcona omówieniu roli i dorobku tej organizacji. 138 b. działaczy ZMP otrzymało wysokie odznaczenia państwowe. Na Zlocie wyświetlano film J. Kidawy "Czas entuzjastów" poświęcony pokoleniu ZMP. W Muzeum Historycznym otwarto wystawę pn. "W 30 rocznicę powstania ZMP"

28 lipca-5 sierpnia - Z udziałem CAPut! tys. delegatów ze 145 krajów odbywał się w Hawanie (Kuba) XI Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów. Polska delegacja liczyła 450 osób, a 324 młodych Polaków uczestniczyło w Festiwalu jako turyści. Gościem Festiwalu był kosmonauta polski Mirosław Hermaszewski.

Ponadto w lipcu:

W Stoczni Szczecińskiej im. A. Warskiego odbyła się uroczystość podniesienia bandery na pierwszym polskim statku-promie "Pomerania", zbudowanym pod patronatem zakładowej organizacji ZSMP.

11 sierpnia - Podczas wyjazdowego posiedzenia Sekretariatu ZG ZSMP w Kombinacie Górniczo-Hutniczym w Bełchatowie, omawiano zadania organizacji w związku z objęciem patronatu ZSMP nad tą inwestycją. W 1978 r. trwał patronat ZSMP nad rozbudową Huty "Katowice", Zakładów "Ursus", Lubelskiego Zagłębia Węglowego.

2 września - Na VI Koszalińskich Spotkaniach "Młodzi i Film" nagrody otrzymali: Grand Prix - jugosłowiański reżyser B.Ziżić za film "Nie wychylać się"; Jantary-78 - radziecki scenarzysta za scenariusz do filmu "Klucz bez prawa przekazania", Ewa Pichowa z Czechosłowacji za kreację aktorską w filmie "Cień przelatującego ptaka", Ivo Gregorović za kreację aktorską w filmie "Nie wychylać się". Nagrodę specjalną otrzymał Janusz Kidawa za film "Pejzaż horyzontalny" i Filip Bajon za film telewizyjny "Rekord świata"

17-24 września - Przed 35 rocznicą powstania LWP, Rada Młodzieżowa WP gościła delegację organizacji młodzieżowych armii państw-stron Układu Warszawskiego. Z gośćmi spotkał się szef GZP WP, wiceminister Obrony Narodowej gen. broni Włodzimierz Sawczuk oraz przewodniczący ZG ZSMP Krzysztof Trębaczewicz.

5 października - XI Plenum ZG ZSMP dokonało oceny udziału młodzieży i Związku w realizacji programu gospodarki żywnościowej. Dokonano zmian w składzie ZG. Z funkcji członka Sekretariatu ZG zwolniono Janusza Zaporowskiego.

23 października - Wojewódzka organizacja ZSMP w Białej Podlaskiej była organizatorem centralnych, młodzieżowych obchodów Dni Książki Społeczno-Politycznej "Człowiek-Swiat-Polityka".

19 grudnia - XII Plenum ZG ZSMP przyjęło uchwałę ukierunkowującą rozwój współzawodnictwa pracy, preferującą jakość pracy i produkcji oraz wytyczającą zadania Związku w samorządzie robotniczym zakładów produkcyjnych. Ogłoszono współzawodnictwo pracy dla organizacji zakładowych ZSMP o Sztandarze przechodni. ZG ZSMP oraz ustanowiono nagrodę ZG dla wyróżniających się w pracy społecznej i zawodowej.

1979

2-3 lutego - W Warszawie odbyła się sesja popularno - naukowa poświęcona roli związków młodzieży oraz innych organizacji i instytucji w wychowaniu patriotycznym i przygotowaniu obronnym młodzieży.

15 marca - Do Ust Ilmska (ZSRR) wyjechał 104 osobowy hufiec OHP do pracy przy budowie Kombinatu Celulozowo-Papierniczego.

31 marca-1 kwietnia - W Pałacu Kultury Zagłębia w Dąbrowie Górniczej spotkali się finaliści XX Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym. W centralnym finale wzięło udział 300 uczestników - laureatów eliminacji wojewódzkich

4 kwietnia - Obradowało forum przewodniczących instancji ZMS z miast wojewódzkich oraz liczących powyżej 100 tys. mieszkańców. Przedmiotem narady były specyficzne problemy pracy ZSMP w osiedlach mieszkaniowych oraz w ogóle w środowisku wielkomiejskim.

17 kwietnia - Doroczne nagrody dziennikarskie ZG ZSMP otrzymali: nagrodę główną Monika Borowska z "Życia Warszawy". Drugą nagrodę m.in. Maria Balicka z "Głosu Świdnika". Hanna Gruszczyńska z "Naszej Trybuny" Andrzej Mielczarek z OTV Gdansk. Elżbieta Ratyńska z Polskiego Radia, Artur Howzan z "Nowej Wsi". Nagrodę specjalną za najbardziej udany debiut - Henryk Urbankowski z "Walki Młodych".

19 kwietnia- Obradowało XIII Plenum ZG ZSMP poświęcone omówieniu sytuacji socjalno-bytowej młodych rodzin. Przyjęto uchwałę zobowiązującą instancje i organizacje Związku do głębszego zainteresowania się tymi zagadnieniami na terenie ich działalności i do pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalno-bytowych młodych rodzin.

27 kwietnia- W Zakładach Mechanicznych im.M.Nowotki w Warszawie obradowała II Krajowa Konferencja Aktywu Robotniczego ZSMP. Wzięło w niej udział przeszło 600 przodujących , robotniczych działaczy ZSMP. Dyskusja dotyczyła sposobów produkcyjnej aktywizacji młodzieży oraz wychowawczej pracy Związku wśród młodzieży pracującej.

12 maja- W jednostkach i uczelniach wojskowych utworzono "Młodzieżowe Patrole Kultury".

16 czerwca- Wręczono nagrody literackie im. S.Piętaka za 1979 r. Laureatami nagrody zostali: T.Ferenc ("Wypalona dolina") , B.Żurkowski ("Ciało i światło"). J.Łoziński ("Pantokrator"), J.Jastrzębowski ("Wokół kultury i literatury ludowej").

17 czerwca- Z udziałem 3200 uczestników rozpoczął się na szlakach Warmii i Mazur, organizowany przez ZSMP, Ogólnopolski Rajd im.M.Kopernika.

29 czerwca- Obradowało XIV Plenum ZG ZSMP poświęcone wychowawczej roli sportu, kultury fizycznej i turystyki . Wiele uwagi poświęcono akcjom i inicjatywom sportowym i turystycznym związanym z obchodami 35-lecia Polski Ludowej.

8 lipca- W Wałczu (woj.pilskie) zakończył się XII Centralny Rajd ZSMP Szlakiem Zdobywców Wału Pomorskiego .Prawie 3000 uczestników Rajdu w ciągu 8-dniowych wędrówek złożyło hołd bohaterom walki o wolność . zwiedziło izby pamięci, spotkało się z weteranami szlaku bojowego I Armii WP.

11 lipca- Przewodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński przyjął grupę laureatów plebiscytu "Najlepszy Mistrz, Nauczyciel i Wychowawca Młodzieży". Plebiscyt ten przeprowadził ZSMP przy współudziale CRZZ w ponad 5000 zakładów pracy.

20 lipca- Z okazji 35- lecia PRL ,na stadionie Dziesięciolecia odbyła się warszawska manifestacja młodzieży.

31 lipca- W Warszawie zorganizowano ogólnopolskie spotkanie ponad 100 laureatów Turnieju Młodych Mistrzów Gospodarności za 1978 rok. Efekty finansowe Turnieju oszacowano na blisko 13 mld. zł. Wśród laureatów znaleźli się członkowie ZSMP z blisko 40 zakładów

Ponadto w lipcu:

W Wyższej Oficerskiej Szkole Wojsk Inżynieryjnych we Wrocławiu obradowała Komisja Rady Młodzieżowej WP ds. działalności ZSMP w akademiach wojskowych, wyższych szkołach oficerskich i ośrodkach szkoleniowych. Omówiono zadania Związku w upowszechnianiu kultury fizycznej, sportu i turystyki wśród słuchaczy szkół wojskowych oraz wśród żołnierzy zasadniczej służby wojskowej.

12 sierpnia- Na VII Koszalińskich Spotkaniach "Młodzi i Film" przyznano Grand Prix "Wielki Jantar" Agnieszce Holland za film "Prowincjonalni aktorzy". "Jantar-79"

przyznano Krzysztofowi Kieślowskiemu za film "Amator" oraz Filipowi Bajonowi za "Arię dla atlety". Nagrody publiczności otrzymali: Halina Łabonarska i Jerzy Stuhr.

27 sierpnia- Organizacja ZSMP w Hucie im.Lenina w Krakowie otrzymała Sztandar Przechodni ZG ZSMP za osiągnięcia we współzawodnictwie pracy. Wyróżniono także organizacje zakładowe ZSMP w Kombinacie Huta Stalowa Wola i w Kopalni Węgla Kamiennego Siemianowice.

30 sierpnia- W Zielonej Górze rozpoczęły się seminaria i spotkania związane z ogólnopolską inauguracją kolejnego roku działalności ideowo-kształceniowej ZSMP.

8 września- W przeddzień Centralnych Dożynek w Piotrkowie Trybunalskim zorganizowano imprezę pod nazwą Młodzieżowe Święto Plonów. Ogłoszone zostały wyniki indywidualnego współzawodnictwa w rolnictwie. Młodzieżowymi Mistrzami Plonów zostali: Halina Waliągóra ze Szlachcina (woj.poznańskie) i Ryszard Janiak z Pacanowic (woj.kieleckie).

13 września- Obradujące w Łodzi XV Plenum ZG ZSMP przyjęło uchwałę o zwołaniu w II kwartale 1980 r. II Krajowego Zjazdu ZSMP. Plenum zainaugurowało jednocześnie kampanię sprawozdawczo-wyborczą we wszystkich ogniwach Związku. Podczas obrad wręczono kolejne nagrody im.M.Kopernika.

14 września- W łódzkich Zakładach "Teofilów" Sekretariat ZG ZSMP spotkał się z przedstawicielami dużych organizacji działających w kombinatach przemysłowych i rolnych. Omówiono działalność organizacji w tych środowiskach.

5 października- W Krakowie odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej 1 WDW im. T.Kościuszki z udziałem Zarządu Uczelnianego ZSMP WSO Wojsk Zmechanizowanych im.T.Kościuszki oraz Zarządu ZSMP Pułku Obrony Terytorialnej im.Bartosza Głowackiego. M.in. przyjęto zobowiązanie uczestnictwa w renowacji Kopca Kościuszki w Krakowie.

10-11 października- W Warszawie spotkało się kilkudziesięciu nauczycieli-działaczy ZSMP z całego kraju. Wymieniono doświadczenia o pracy wśród uczniów szkół przykładowych i zawodowych oraz uniwersytetów robotniczych i ludowych.

29 października- Zwycięzcą IV Ogólnopolskiego Turnieju Piłkarskiego o Puchar ZG ZSMP została drużyna reprezentująca ZZ ZSMP i TKKF "Okrętowiec" ze Stoczni im.Komuny Paryskiej w Gdyni.

14 listopada- Z okazji XX-lecia powstania Ośrodków Społeczno-Prawnych w Częstochowie spotkali się aktywiści OSP z całego kraju. Przedyskutowano propozycje dokumentów dotyczących udziału organizacji w zapobieganiu niedostosowaniu społecznemu młodzieży, demoralizacji i przestępczości.

29 listopada- Podsumowano XII edycję Turnieju Młodych Mistrzów Techniki. W 1978 roku wzięło w nim udział ponad 118 tys. osób. Zgłoszono 106 tys. projektów wynalazczych i usprawnień.

29 listopada-2 grudnia- W IV Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Jednego Aktora w Toruniu laureatami zostali: Zygmunt Sierakowski, Dorota Stalińska, Wiesława Kosmalska, Leszek Benke, Kazimierz Borowiec.

1980

3-11 stycznia- W Żelaźnie (woj.wałbrzyskie) odbyło się "Spotkanie Polityczne" organizowane przez redakcję miesięcznika ZSMP "Płomienie" poświęcone problematyce niemieckiej na tle bezpieczeństwa europejskiego. Omawiano również zasady współpracy z postępowymi organizacjami RFN i Berlina Zachodniego.

15 stycznia- XVI Plenum ZG ZSMP określiło zadania Związku w kształtowaniu patriotycznych postaw młodzieży, umacnianiu siły obronnej kraju i urzeczywistnianiu idei wychowania w duchu pokoju. Przyjęto uchwałę o zwołaniu II Zjazdu ZSMP

28 stycznia- W Hucie "Katowice" spotkało się ponad 2000 aktywistów ZSMP, SZSP, ZHP z całego kraju. Dokonano przeglądu i podsumowania młodzieżowych inicjatyw podjętych przed VIII Zjazdem PZPR.

3 lutego- Z inicjatywy organizacji zakładowej ZSMP Kopalni Węgla Brunatnego "Konin" niedziela była dniem czynów młodzieżowych. W kopalni 320 członków ZSMP remontowało sprzęt pomocniczy i części zamienne.

4 marca- Finałową imprezą w Lesznie zakończyła się XVIII edycja Olimpiady Wiedzy Rolniczej. Zwycięzcą został Marian Beszterda z woj.leszczyńskiego.

14-15 marca- W Śródborowie k.Warszawy Zespół Analiz Społecznych GR FSZMP zorganizował V Krajową Konferencję Ideologiczną ZSMP. Poświęcono ją problemom pracy organizacji pomiędzy I a II Zjazdami ZSMP.

15 marca- Nagrody "Walki Młodych" im.Aleksandra Kowalskiego za rok 1979 przyznano: w dziedzinie nauk społecznych i historii najnowszej - Bronisławowi Gołębiowskiemu za publikację "Związki pokoleń" oraz Bogdanowi Hillebrandtowi za publikację "PZPR a ruch młodzieżowy w latach 1948-1976". Wyróżniono opracowanie Jozefa Łapińskiego "Zaciąg trwa". Nagrodę specjalną otrzymał Józef Węgrzyn za "Wszystkich nienawidzę bogów" W dziedzinie literatury pięknej nagrodę główną otrzymał Julian Kawalec za zbiór opowiadań "Pierwszy białorek".

21-31 marca- W ramach współpracy ZSMP i Dymitrowskiego Komunistycznego Związku Młodzieży(DKZM) zorganizowano w Sofii Tydzień Młodzieżowej Kultury Polskiej.

25 marca- XVII Plenum ZG ZSMP podsumowało dorobek przedjazdowej dyskusji oraz zaaprobowало materiały na II Zjazd ZSMP.

28-30 kwietnia- W Sali Kongresowej w Warszawie, z udziałem blisko 1700 delegatów reprezentujących około 3 mln. członków, obradował II Krajowy Zjazd ZSMP. Uczestniczyli w nim przedstawiciele SZSP i ZHP oraz delegacje zagranicznych związków młodzieży, z którymi ZSMP współpracował. Podczas trzydniowych obrad oceniono dokonania Związku w okresie kadencji oraz przyjęto program działania na najbliższe lata. Przyjęto uchwałę programową i rezolucję "O pokój, przyjaźń i współpracę młodzieży". Wybrano nowe centralne władze ZSMP. Zarząd Główny liczący 145 członków i 57 zastępców (w tym 18-osobowe Prezydium ZG). Przewodniczącym ZG wybrano Andrzeja Kołtka, wiceprzewodniczącymi Jana Hofmana i Michała Izdebskiego. Sekretarzami zostali: Kazimierz Fortuna, Andrzej Macenowicz, Andrzej

Piłat, Krystyna Świder, Andrzej Witkowski. Wybrano także 29- osobową Główną Komisję Rewizyjną, której przewodniczącym został Janusz Stęperski i 29 -osobowy Główny Sąd Koleżencki (przewodniczący Jerzy Jaskiernia).

15 maja- W Moskwie zakończona została trwająca miesiąc wystawa osiągnięć technicznych młodzieży polskiej. Przedstawiono na niej dorobek najciekawszych rozwiązań nagrodzonych w Turnieju Młodych Mistrzów Techniki w latach 1976-79

20 maja- W Kielcach odbył się finał V Olimpiady Wiedzy Społeczno-Politycznej ZSMP. W ostatecznym współzawodnictwie uczestniczyło 150 finalistów z wszystkich województw, a także dwie drużyny członków ZSMP pracujących na budowach w ZSRR i NRD.

20-21 maja- W Łomży odbyła się ogólnopolska narada aktywu ZSMP- instruktorów budownictwa wiejskiego, przedstawicieli urzędów gminnych i biur projektowych oraz jednostek inwestycyjnych, poświęcona zwiększeniu udziału młodzieży w rozwoju budownictwa wiejskiego. Podczas narady ogłoszono również wyniki konkursu "Dom moich marzeń". W naradzie uczestniczył wiceprzewodniczący ZG ZSMP Jan Hoffman.

17 czerwca- Rada Młodzieżowa WP na posiedzeniu w Bydgoszczy dokonała oceny udziału ZSMP w upowszechnianiu wśród żołnierzy kultury technicznej, ruchu wynalazczego i nowatorskiego oraz zasad racjonalnego gospodarowania.

2 lipca- Narada Aktywu ZSMP Sił Zbrojnych PRL przyjęła kierunki działania na lata 1980-1984. W obradach, którym przewodniczył wiceprzewodniczący ZG ZSMP przewodniczący RM WP ppłk. Michał Izdebski uczestniczyli także szef GZP WP gen.dyw.Józef Baryła, przewodniczący RG FSZMP i ZG ZSMP Andrzej Kottek oraz i zastępca szefa GZP WP gen.dyw. Henryk Koczara.

3 lipca- Obradowało II Plenum ZG ZSMP poświęcone zadaniom organizacji w sferze społeczno-gospodarczej. Omówiono problemy wiążące się z urzeczywistnianiem hasła "Efektywnie-gospodarnie-oszczędnie". Powołano Rady: Młodzieży Robotniczej, Młodzieży Wiejskiej i Radę Młodzieżową Wojska Polskiego.

18 lipca- Przewodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński przyjął w Belwederze grono laureatów plebiscytu "Najlepszy Mistrz i Wychowawca Młodzieży".

W lipcu i sierpniu, w różnych rejonach kraju trwały strajki. Uczestniczyło w nich także wielu członków ZSMP. 30 sierpnia w Szczecinie oraz 31 sierpnia w Gdańsku podpisane zostały porozumienia pomiędzy delegacjami rządowymi a komitetami strajkowymi. Powstał Niezależny Samorządny Związek Zawodowy, który później przyjął nazwę "Solidarność".

31 sierpnia- W Śródborowie odbyła się ogólnopolska narada kierowniczego aktywu ZSMP, podczas której omawiano problemy pracy Związku w świetle wydarzeń strajkowych.

29 września- W Śródborowie obradowało III Plenum ZG ZSMP poświęcone zadaniom organizacji w sytuacji powstałej po podpisaniu umów sierpniowych i powstaniu NSZZ. Dokonano analizy postaw młodzieży, w tym członków ZSMP, wobec nowych sytuacji oraz zapoznano się ze zgłaszanymi przez młodzież postulatami i wnioskami. W trakcie dyskusji poddano krytyce istniejący w kierowniczych ogniwach Związku biurokracizm.

formalizm i osłabienie społecznego charakteru działania. Wnioski wynikające z dyskusji zapisano w przyjętej uchwale.

13 października- I sekretarz KC PZPR Stanisław Kania spotkał się z przedstawicielami ZG ZSMP oraz grupą aktywu reprezentującego różne środowiska młodzieży. Uczestnicy spotkania przedstawili swoje opinie o sytuacji społeczno-politycznej w kraju , w tym także o nastrojach wśród młodzieży , jej problemach i postulatach.

13 października- Odbyła posiedzenie Rada Młodzieży Wiejskiej ZSMP. Omawiano problemy związane z utrudnieniami startu zawodowego młodych rolników oraz krytycznie, o funkcjonowaniu ZSMP na wsi.

We wrześniu i październiku, w kilku regionach kraju oraz w niektórych uczelniach zaczęły formować się ogniwa samodzielnej organizacji młodzieży wiejskiej. Część z nich powstała w wyniku przekształcenia istniejących we wsiach kół ZSMP, w organizacje przybierające nazwę Związek Młodzieży Wiejskiej lub ZMW "Wici".

24 października- W Wyższej Oficerskiej Szkole Lotniczej im.J Krasickiego (WOSL) odbyło się spotkanie Sekretariatu ZG ZSMP z Zarządem ZSMP Uczelni. Omówiono problemy udziału Związku w wychowaniu podchorążych oraz realizację patronatu ZG ZSMP nad WOSL.

31 października - Prasa opublikowała list otwarty Rady Młodzieży Wiejskiej ZSMP do członków Związku, byłych działaczy i całej młodzieży wiejskiej, w którym m.in. proponowano dyskusję w sprawie programu, zasad działania i modelu organizacji młodzieżowej na wsi.

W październiku nasiliły się w organizacjach terenowych żądania zwołania Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP. M.in. takie żądania sformułowano na plenarnych posiedzeniach Zarządu Warszawskiego i toruńskiego ZW ZSMP. Zarząd Zakładowy ZSMP przy Komitecie ds. Radia i TV rozpoczął zbieranie podpisów pod wnioskiem o zwołanie Zjazdu.

11 grudnia rozpoczęły się pięciodniowe obrady III Zjazdu SZSP, który m.in. uchwalił wystąpienie Socjalistycznego Związku Studentów Polskich z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.

W wielu wyższych uczelniach zawiązywały się organizacje o różnych nazwach, w wielu przypadkach głoszące antysocjalistyczne hasła, które na początku 1981 roku utworzyły Niezależny Związek Studentów (NZS), zbliżony do NSZZ "Solidarność".

Reaktywowano Związek Młodzieży Demokratycznej (ZMD), zbliżony do Stronnictwa Demokratycznego.

W Warszawie i Łodzi powstawały pierwsze ogniwa Komunistycznego Związku Młodzieży (KZM).

3 grudnia- Prezydium Rady Młodzieży Wiejskiej ZSMP zaprosiło przedstawicieli kół określających się jako ZMW lub ZMW "Wici" na spotkanie konsultacyjne.

W nocy z 3 na 4 grudnia podjęto decyzję o reaktywowaniu Związku Młodzieży Wiejskiej (ZMW).

6 grudnia- Obradowało IV Plenum ZG ZSMP. Najważniejsze z licznych opinii i wniosków dotyczyły: udziału młodzieży w dokonujących się przemianach; krytyki instrumentalnego traktowania ruchu młodzieżowego; biurokratyzmu i formalizmu w funkcjonowaniu organizacji; stosunku do FSZMP i propozycji funkcjonowania ruchu młodzieżowego w formule "jedność w różnorodności". Plenum opowiedziało się za zwołaniem w marcu 1981 r. Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP. Przyjęto rezygnację tych członków ZG, którzy wstąpili do ZMW.

8-9 grudnia- W Ryń k. Warszawy odbyła się Krajowa Narada Aktywu Szkolnego ZSMP. Dyskutowano o miejscu Związku w środowisku młodzieży szkolnej, o problemach socjalno-bytowych tego środowiska, adaptacji zawodowej po zakończeniu nauki. Podjęto uchwałę o powołaniu środowiskowej Rady Młodzieży Szkolnej.

22 grudnia- V Plenum ZG ZSMP omawiało pracę Związku w środowisku wiejskim. Pomimo powstania ZMW, w wielu wsiach dotychczasowe koła ZSMP pozostały w strukturze Związku i nie wstąpiły do ZMW.

1981

27 stycznia- Odbyło się VI Plenum ZG ZSMP poświęcone działalności Związku wśród młodzieży szkolnej. W toku obrad ukonstytuowała się Rada Młodzieży Szkolnej ZSMP. Przyjęto także rezolucję stwierdzającą m.in., że "powodzenie procesu socjalistycznej odnowy zależy od każdego Polaka, od jego wartości moralnych i mądrości politycznej. Dzisiaj krajowi potrzebny jest nade wszystko spokój, sprzyjający dobrze zorganizowanej i wydajnej pracy."

Po prawie ośmioletniej przerwie, ZSMP podjął ponownie działalność polityczno-organizatorską wśród młodzieży szkolnej.

16 lutego- Na VII Plenum ZG ZSMP dyskutowano o pracy organizacji w różnych środowiskach młodzieży. Ogniwa ZSMP zaczęły bowiem powstawać również w uczelniach. ZSMP, skupiający dotąd głównie miejską młodzież pracującą, kontynuował działalność wśród części młodzieży wiejskiej, która nie przeszła do ZMW i powrócił do szkół średnich. Tak więc ZSMP stawał się znów organizacją wielośrodowiskową. Z funkcji sekretarza ZG odeszli: Andrzej Macenowicz, Andrzej Piłat i Andrzej Witkowski. W ich miejsce wybrano: Krzysztofa Janika, Wiesława Osuchowskiego i Jerzego Szmajdzińskiego.

16 lutego- Członek BP i sekretarz KC PZPR Kazimierz Barcikowski spotkał się z kierownictwem ZG oraz przewodniczącymi ZW ZSMP. Rozmowa dotyczyła aktualnej sytuacji w kraju oraz zadań na których powinien koncentrować uwagę Związek.

16-17 lutego- W Radomiu odbyło się podsumowanie Ogólnopolskiego Współzawodnictwa Młodzieży ZSMP organizowanego pod hasłem "Umacniamy powszechną obronność kraju".

4 marca- W Stoczni Gdańskiej im. W. Lenina rozpoczęto budowę "Daru Młodzieży" ufundowanego przez młodzież z inicjatywy ZSMP. Na koncie Społecznego Komitetu

Budowy "Daru Młodzieży" zgromadzono ponad 151 mln. zł oraz 116 tys. dolarów pochodzących z wpłat indywidualnych oraz środków wypracowanych w ramach FASM.

6 marca- Prezydium ZG ZSMP wyraziło krytyczne stanowisko Związku wobec malejących przyręb młodzieży robotniczej i chłopskiej na studia wyższe. Sprzeciwiło się zniesieniu punktów preferencyjnych dla młodzieży robotniczej i chłopskiej

11 marca- Odkbyło się spotkanie Kazimierza Barcikowskiego, członka Biura Politycznego, sekretarza KC PZPR z kierownictwami ZSMP, ZHP, SZSP i ZMW. W dyskusji dominowało przekonanie o potrzebie umacniania jednoci ideowej i współpracy pomiędzy organizacjami młodzieżowymi w interesie całego młodego pokolenia.

19 marca- Na Sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, gdzie miały miejsce wydarzenia nazwane później "kryzysem bydgoskim" (siłowe usunięcie przez milicję z sali posiedzeń grupy członków Solidarności), radni ZSMP podjęli (nieskuteczną) próbę mediacji.

3 kwietnia- Ostatnie przed Zjazdem, VIII Plenum ZG ZSMP. Przedstawiono dotychczasowe rezultaty kampanii programowo-wyborczej oraz projekty materiałów na Zjazd. Rozpatrzone na Plenum projekty programu działania, nowego statutu i deklaracji ideowej postanowiono skierować w układzie wariantowym do konsultacji wśród członków organizacji. Przyjęto dokument pod nazwą "Katalog spraw młodzieży koniecznych do rozwiązania w polityce partii i państwa". Ponadto w związku z wystąpieniem z FSZMP Związku Harcerstwa Polskiego i wcześniej - SZSP, zobowiązano Prezydium ZG ZSMP do przedstawienia propozycji funkcjonowania agend i komisji działających dotychczas przy instancjach Federacji.

23-28 kwietnia- Z udziałem 1600 delegatów reprezentujących ok. 2 mln członków obradował w Warszawie III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP. Obrady toczyły się na sesjach plenarnych oraz w 15 zespołach problemowych. Dyskusja była burzliwa i kontrowersyjna. Niemal wszystkie wystąpienia dotyczyły odnowy życia w kraju i w Związku, demokracji oraz niezależnienia Związku od sił i organizacji politycznych. Opowiadano się za przywróceniem związkowi wiarygodności. Wiele kontrowersji i sprzecznych opinii wzbudziła sprawa programu ZSMP. Ostatecznie ustalono, że musi on być wieloaspektowy, tak aby program ten jednoczył a nie dzielił młodzież.

III Nadzwyczajny Zjazd uchwalił nowy statut, deklarację i uchwałę programową. Statut deklarował samodzielność Związku i jego partnerski stosunek do innych organizacji politycznych i społecznych. W deklaracji programowej stwierdzono, że "młodzież zrzesza się w ZSMP dobrowolnie, nie stawiając przed nikim barier światopoglądowych i środowiskowych" a "jednoczą ją ideały socjalizmu: wolność, równość i sprawiedliwość społeczna". W uchwale programowej, nawiązując do wydarzeń sierpniowych, stwierdzono, że siłą protestu robotników było zdecydowanie i determinacja ludzi młodych, w tym wielu członków ZSMP. Podkreślano, że Zjazd został zwołany w rezultacie powszechnych żądań członków organizacji. Opowiedziano się za umocnieniem ZSMP jako organizacji politycznej, walczącej, otwartej, wielośrodowiskowej, działającej w ideowej więzi z PZPR. Zjazd ZSMP zobowiązał Zarząd Główny do przekazania IX Nadzwyczajnemu Zjazdowi PZPR katalogu spraw i potrzeb młodzieży. Uchwała wzywała do współpracy wszystkie organizacje młodzieżowe w pracy dla dobra

młodzieży. Jednocześnie zdecydowano o wystąpieniu Związku z FSZMP. Postanowiono przeprowadzić kampanię sprawozdawczo- wyborczą i zadbać o tworzenie kół ZSMP we wszystkich środowiskach młodzieży. Stwierdzono też konieczność współpracy z rządem i zobowiązano ZG do zaproponowania młodym posłom w Sejmie powołania młodzieżowego koła poselskiego.

Wybrano nowy, 180- osobowy Zarząd Główny oraz liczące po 51 członków Główną Komisję Rewizyjną (przewodniczący Andrzej Cukrowski) i Główny Sąd Koleżeński (przewodniczący Andrzej Parzonka). Przewodniczącym ZG został delegat z Krakowa Jerzy Jaskiernia, I zastępcą przewodniczącego - Wiesław Osuchowski, wiceprzewodniczącymi : Jarosław Klima, Roman Kubalok, Tadeusz Rzepecki, Mirosław Demczuk.

29 kwietnia- Na I po Zjeździe Plenum ZG ZSMP wybrano sekretarzy ZG: Leonardę Bogdan, Krzysztofa Janika, Jerzego Rasilewicza, Jerzego Szmajdzińskiego i Krystynę Świder.

12 maja- I sekretarz KC PZPR Stanisław Kania przyjął członków Prezydium ZG ZSMP W trakcie rozmowy poruszono najważniejsze problemy nurtujące młodzież i omówiono udział ZSMP w dyskusji przed IX Zjazdem PZPR

13 maja- Obradowało II Plenum ZG ZSMP. Poświęcone było programowi działania Związku na najbliższe lata. Utworzono zespół młodych posłów przy ZG. Wystąpiono z wnioskiem o powołanie Komitetu Rady Ministrów ds. Młodzieży. Określono zasady pracy środowiskowych rad ZG ZSMP oraz zaakceptowano projekt regulaminu przyznawania odznaczenia im. Janka Krasickiego i zasady oraz tryb przyznawania tytułu "Honorowego członka ZSMP". Powołano zespół do opracowania katalogu problemów młodzieży na IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR. Plenum wystosowało "List do byłych działaczy ruchu młodzieżowego".

25 maja- Przyznano nagrody dziennikarskie ZG ZSMP. Otrzymali je m.in. Józef Czapnik z "Dziennika Ludowego", Irena Olejnik-Ley z "Gromady Rolnik Polski" Mieczysław Marciniak z "Sygnałów Dnia", Katarzyna Klem z Wrocławia, Czesław Dondziło z "Filmu". Nagrody zespołowe przyznano : Kolegium redakcji zakładowej "Gryfia" w Szczecinie, Telewizyjnemu Kurierowi Warszawskiemu, Zespołowi Redakcji Młodzieżowej PR.

Ponadto w maju:

W całym Związku rozpoczęła się kampania sprawozdawczo-wyborcza, której treścią było omawianie i wdrażanie uchwał III Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP.

10 czerwca- W Dęblinie odbyło się spotkanie przewodniczącego ZG ZSMP Jerzego Jaskierni z aktywem młodzieżowym WOSL. Uczestniczył także wiceprzewodniczący ZG ZSMP mjr. Tadeusz Rzepecki.

25 czerwca- Odbyło się III Plenum ZG ZSMP. Plenum uchwaliło katalog problemów młodego pokolenia , który przekazano delegatom na IX Zjazd PZPR-członkom ZSMP Zarząd Główny uchwalił również regulamin pracy ZG, zasady pracy społecznych komisji problemowych, składy rad środowiskowych młodzieży robotniczej i wiejskiej. ZG przyjął patronat nad Wyższą Oficerską Szkołą Lotniczą im.J.Krasickiego w Dęblinie oraz uchwalił stanowisko Związku w sprawie realizacji prawa do pracy.

27 czerwca-11 lipca- W Myślicu k.Nowego Sącza odbyły się VIII Konfrontacje Ruchu Artystycznego Młodzieży z udziałem blisko 500 uczestników (plastyków, muzyków, dziennikarzy).Z uczestnikami Konfrontacji spotkali się prof.A.Krawczuk, prof.J.Buszko, Jalu Kurek, W.Hasior.

Lipiec- Cztery organizacje: ZSMP, ZHP, ZMW, SZSP utworzyły Wspólną Komisję Zagraniczną Polskich Związków Młodzieży i Studentów dla koordynacji przedsięwzięć na forum międzynarodowym. Komisja uzyskała członkostwo w Biurze Wykonawczym ŚFMD.

14-20 lipca- Obradował IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR. W obradach plenarnych a także w specjalnym zespole (Problemy młodego pokolenia Polski Ludowej) ważne miejsce zajmowały problemy młodzieżowe a ich podejmowanie inspirowały także materiały przygotowane przez ZSMP. Zjazd poparł propozycję powołania przy Radzie Ministrów Komitetu ds.Młodzieży. Przyjęto stanowisko, że samodzielność ruchu młodzieżowego nie może wykluczyć ideowego i politycznego wpływu partii na procesy zachodzące w tym ruchu.

5-6 września- W Kielcach obradowało IV Plenum ZG ZSMP poświęcone problemom działania organizacji ZSMP na wsi. Uchwalono m.in. nadanie imienia Wincentego Witosa Uniwersytetowi Ludowemu ZSMP w Wierchosławicach , powołanie Komisji Zagranicznej ZG ZSMP. Przyjęto kierunki działania Związku na wsi, a także oświadczenie z okazji 42 rocznicy powstania Ludowego Wojska Polskiego

29 września- Biuro Polityczne KC PZPR rozpatrzyło sytuację w ruchu młodzieżowym oraz "Raport o warunkach startu życiowego i zawodowego młodzieży".

Wrzesień- Mimo trudnych warunków , w ramach akcji letniej ZSMP wypoczywało ok.180 tys. uczestników.

Ukazał się pierwszy numer "Pauzy" - pisma młodzieży szkolnej skupionej w ZSMP.

1-3 października- W Śródborowie z udziałem ponad 50 młodych pracowników nauki odbyła się konferencja naukowa n.t. społecznych problemów młodzieży wiejskiej.

5 października - Ukazał się list otwarty Prezydium ZG ZSMP do Biura Politycznego KC PZPR wyrażający zaniepokojenie opóźnianiem się prac nad powołaniem przy RM Komitetu ds.Młodzieży, mimo że wniosek w tej sprawie uchwalony został przez III Zjazd ZSMP i znalazł się w uchwale IX Zjazdu PZPR.

27 października- Opublikowano oświadczenie Prezydium ZG ZSMP potępiające wezwanie Komisji Koordynacyjnej "Solidarności" do strajku ostrzegawczego w dniu 28 października jako próbę eskalacji napięć społecznych oraz zaapelowano do członków ZSMP o zapobieżenie strajkowi.

5 listopada- Wojciech Jaruzelski przyjął przedstawicieli kierownictw ZSMP, ZHP, SZSP, ZMW, ZMD. Przedstawiciele młodzieży poinformowali o działaniach organizacji na rzecz stabilizacji społeczno-politycznej w kraju.

20-21 listopada- W Warszawie obradowała I konferencja ZSMP Sił Zbrojnych. Dokonano oceny dotychczasowej pracy Związku w wojsku. Przyjęto znowelizowane "Zasady działania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL" oraz program działania na lata

1981-1984. Przewodniczącym Rady Młodzieżowej WP wybrano majora Tadeusza Rzepeckiego.

23 listopada- Odbędzie się spotkanie kierownictw ZSMP i SZSP. Omówiono zagadnienia związane z funkcjonowaniem prasy młodzieżowej i współdziałania obu związków w wyższych uczelniach. Wyrażono zaniepokojenie odwiekaniem powołania Komitetu ds. Młodzieży przy RM.

1 grudnia- W Warszawie obradowało V Plenum ZG ZSMP. Głównym tematem były zagadnienia reformy gospodarczej i wynikające stąd zadania dla Związku. Uchwalono też aprobowane stanowisko ZSMP w sprawie projektowanego Frontu Porozumienia Narodowego i zadeklarowano udział przedstawicieli Związku w pracach grupy inicjatywnej. Przyjęto także uchwałę pt. "Młodzież w reformie".

W nocy z 12 na 13 grudnia wprowadzony został stan wojenny.

15 grudnia- Prezydium ZG ZSMP przyjęło oświadczenie w sprawie wprowadzenia stanu wojennego. "...proklamowanie stanu wojennego i powołanie WRON uznajemy za ostateczny środek podjęty w celu obrony bytu i suwerenności narodowej w obliczu zagrożenia państwa i katastrofy gospodarczej kraju. Stan wojenny traktujemy jako stan przejściowy. Musi służyć likwidacji negatywnych zjawisk w życiu społeczeństwa, przywróceniu praworządności, stworzeniu warunków demokratycznej przebudowy struktur politycznych i dla wprowadzenia reformy gospodarczej..."

Wezwano członków i organizacje Związku do rozważ, odpowiedzialnych postaw oraz aktywności w pracy.

16 grudnia- Przygotowany został pierwszy numer pisma ZSMP "Gazeta Młodych" W związku z zawieszeniem kolportażu prasy ZG ZSMP rozprowadzał gazetę poprzez instancje i koła ZSMP.

16 grudnia- Rada Młodzieżowa WP przyjęła dokumenty: "Zasady działania instancji i ogniw ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL w okresie stanu wojennego" oraz "Zadania ZSMP w wojsku w okresie stanu wojennego".

19 grudnia-30 stycznia- W ZSMP trwała akcja informacyjno-wyjaśniająca aktualną sytuację pod nazwą "Porozmawiajmy o Ojczyźnie".

29 grudnia- Prezydium ZG ZSMP przyjęło dokument "Zadania programowo-organizacyjne ZSMP w okresie obowiązywania stanu wojennego".

30-31 grudnia- Członkowie kierownictwa ZG ZSMP odwiedzali żołnierzy pełniących służbę na posterunkach, uczestniczyli w świąteczno-noworocznych spotkaniach.

1982

1-30 stycznia - Wojskowi instruktorzy młodzieży-członkowie ZSMP uczestniczyli w akcji lektorskiej w szkołach średnich i zawodowych.

8 stycznia- Prezydium Rządu rozpatrzyło raport o warunkach startu życiowego i zawodowego młodzieży. Uczestniczący w posiedzeniu przewodniczący ZSMP i ZMW oraz naczelnik ZHP zadeklarowali poparcie dla Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego

12 stycznia- Prezydium ZG ZSMP zainicjowało wewnątrzwiązkową dyskusję na temat "Jaka Polska- Jaki Związek".

23 lutego- Odbyło się posiedzenie Prezydium ZG ZSMP z udziałem przedstawicieli Prokuratury Generalnej, Sądu Najwyższego i KG MO. Głównym tematem było kształtowanie świadomości prawnej młodzieży oraz umacnianie praworządności.

23 lutego- Przebywający w RFN ,przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Jaskiernia podpisał porozumienie o współpracy ZSMP z Organizacją Socjalistycznej Młodzieży Robotniczej(SDAJ).

11 marca- W posiedzeniu Prezydium ZG ZSMP poświęconym problemom młodzieży wiejskiej uczestniczyli przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa oraz instytucji obsługujących rolnictwo.

20-21 marca- W Pokrzywniej (woj.opolskie) podsumowano wyniki Ogólnopolskiego Współzawodnictwa Młodzieży, organizowanego przez ZSMP pod hasłem: "Umacniajmy powszechną obronność kraju".

24 marca- Obradowało VI Plenum ZG ZSMP. Zarząd Główny zajął się problemami podniesienia i wyrównywania poziomu życia młodzieży miejskiej i wiejskiej, zapewnienia szans edukacyjnych młodzieży , jej udziału w kulturze i warunkami startu zawodowego.

6 kwietnia- Odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP poświęcone ocenie pracy ZSMP w Siłach Zbrojnych po wprowadzeniu stanu wojennego. Uchwalono kierunki dalszej działalności Związku w wojsku. Obradami kierował wiceprzewodniczący ZG ZSMP, przewodniczący RM WP mjr.Tadeusz Rzepecki.

13 kwietnia- Ogólnopolskie spotkanie działaczy ZSMP - członków Obywatelskich Komitetów Odrodzenia Narodowego (OKON).

17 kwietnia- Na spotkaniu z sekretarzem KC Kazimierzem Barcikowskim, kierownictwa organizacji młodzieżowych przedyskutowały sprawy związane z przygotowywanym Plenum KC PZPR dotyczącym problemów młodzieży.

20 kwietnia- Spotkanie kierownictw ZSMP,SZSP, ZMW i ZHP w sprawie współdziałania organizacji młodzieżowych oraz powołania Komitetu Rady Ministrów ds. Młodzieży. W spotkaniu uczestniczyli m.in. przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Jaskiernia, przewodniczący ZG ZMW Waldemar Świrgoń, przewodniczący RN SZSP Tadeusz Sawic, zastępca naczelnika ZHP Ryszard Wosiński.

27 kwietnia- I sekretarz KC PZPR gen.Wojciech Jaruzelski spotkał się z grupą młodych robotników- członków ZSMP. Mówiono o sprawach nurtujących młodych robotników oraz o sytuacji społecznej , politycznej i gospodarczej kraju.

29 kwietnia - Komisja Wspólna Kontaktów Zagranicznych Polskich Związków Młodzieży i Studentów podpisała protokół o współpracy z KC Komsomołu na 1982 r. W Polsce przebywała delegacja KC Komsomołu z II sekretarzem KC , Wiktoorem Miszynem.

29-30 kwietnia- W Jachrance k.Warszawy, w związku z 25 rocznicą powstania ZMS i ZMW, odbyło się seminarium naukowe Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego poświęcone problemom działalności ruchu młodzieżowego w latach 1956-57.

24 kwietnia-4 maja- Przeprowadzono "Dekadę Kół ZSMP"- najszerze forum dyskusji młodzieży o najważniejszych problemach politycznych i gospodarczych kraju oraz problemach lokalnych.

8 maja- Narada przewodniczących ZW ZSMP, na której m.in. omawiano udział członków ZSMP w Obywatelskich Komitetach Ocalenia Narodowego jako sposobu uzyskiwania wpływu na skuteczniejsze rozwiązywanie problemów młodzieży.

10 maja- Przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Jaskiernia przebywający z roboczą wizytą w NRD spotkał się z I sekretarzem Wolnej Młodzieży Niemieckiej (FDJ) Egonem Krenzem. Omawiano problemy współpracy pomiędzy obu organizacjami.

14 maja- Spotkanie przewodniczących zarządów zakładowych ZSMP z 220 kluczowych zakładów. Celem spotkania była ocena programu "Młodzi w reformie", przyjętego przez V Plenum ZG ZSMP 1 grudnia 1981 r.

18-21 maja- W Moskwie obradował XIX Zjazd WLKZM (Komsomołu). Wśród przedstawicieli 110 delegacji organizacji młodzieżowych z całego świata były delegacje ZSMP, ZMW, SZSP, ZHP w osobach swych przewodniczących.

26 maja- Na posiedzeniu Rady Młodzieżowej WP omawiano zadania ZSMP w rozwijaniu współzawodnictwa i przodownictwa. Przyjęto regulamin współzawodnictwa o tytuł "Przodujące Koło ZSMP".

28 maja- Ukazał się w kolportażu pierwszy numer "Gazety Młodych", organu ZG ZSMP.

Ponadto w maju:

Ukazał się 11 numer z serii "Poprawki z historii" - doc. dr Janusz Langer opublikował tam materiał pt. "Konkordat z 1925 r. między Rzeczypospolitą Polską a Stolicą Apostolską oraz przyczyny jego zerwania".

3-9 czerwca- W Pradze (CSRS) odbyło się XI Zgromadzenie ŚFMD. Polskę reprezentowały delegacje ZSMP, ZMW i ZHP.

16 czerwca- Na VII posiedzeniu plenarnym ZG ZSMP, głównym punktem obrad były problemy młodej inteligencji. Przyjęto uchwałę określającą zadania Związku w tym środowisku. Uchwalono także rezolucję potępiającą izraelską agresję na Liban. Powołano komisję dla opracowania materiałów na IX Plenum KC PZPR poświęcone problemom młodzieży.

29 czerwca- Na Zamku Królewskim w Warszawie podsumowano XVI edycję Plebiscytu na Najlepszego Mistrza, Nauczyciela i Wychowawcę Młodzieży.

4 lipca- Podniesiono banderę na nowym zagłowcu szkolnym "Dar Młodzieży" zbudowanym ze składek członków ZSMP.

13 lipca- Posiedzenie Prezydium ZG ZSMP omawiało problemy kształcenia oraz działalności ideologicznej i propagandowej.

15 lipca- Prasa opublikowała dokument "Główne kierunki działań wynikające z programu poprawy warunków startu życiowego i zawodowego młodzieży". Rada Ministrów zatwierdziła również program realizacji stu zadań wynikających z tego programu.

15-16 lipca- Odbłyło się Plenum KC PZPR poświęcone problemom młodego pokolenia. W posiedzeniu KC uczestniczyli także przewodniczący organizacji młodzieżowych.

10 sierpnia- Prezydium ZG ZSMP przyjęło stanowisko w sprawie współdziałania organizacji młodzieżowych. Zaproponowano m.in. utworzenie komisji porozumiewawczej socjalistycznych związków młodzieży.

28 sierpnia- Odbłyła się Krajowa Narada Młodzieży Robotniczej ZSMP. Uczestnicy rekrutowali się z 207 największych zakładów, członków Rady Młodzieży Robotniczej ZG, przewodniczących ZW ZSMP. Tematem obrad było opracowanie kierunków działania ZSMP w zakładach pracy po Plenum KC PZPR.

9-22 września- W Czarnym Potoku k.Krynicy, spotkali się na seminarium, historycy ruchu młodzieżowego. Tematem seminarium były "Wizje Polski Ludowej w programach związków młodzieży ruchu ludowego."

10 września- Inauguracyjne posiedzenie Komitetu Rady Ministrów ds.Młodzieży

15 września- Obradowało VIII Plenum ZG ZSMP poświęcone udziałowi Związku w patriotycznym ruchu odrodzenia narodowego oraz w organach przedstawicielskich i samorządowych.

27-28 września- W Jadwisinie k.Warszawy odbyło się seminarium aktywu Wojewódzkich Ośrodków Społeczno-Prawnych ZSMP.

28 września- Na wyjazdowym posiedzeniu Prezydium ZG ZSMP w Częstochowie omówiono problemy związane z kontynuowaniem Turnieju Młodych Mistrzów Techniki

Ponadto we wrześniu:

Zorganizowanymi przez ZSMP formami wypoczynku młodzieży objęto ponad 120 tys uczestników (obozy szkoleniowo-rekreacyjne). Ponadto, 300 tys. młodych korzystało z różnych form wypoczynku organizowanych w ramach akcji " Lato w Miescie"

5 października- Kierownictwo ZG ZSMP spotkało się z prezesem NK ZSL Romanem Malinowskim. Omówiono zasady współpracy oraz konsultacji przed plenum NK ZSL w sprawach młodzieży oraz przed wspólnym plenum KC PZPR i NK ZSL w sprawach wsi i rolnictwa.

5 października- Prezydium Rady Młodzieżowej WP dokonało oceny pracy młodej kadry zawodowej i pracowników wojska - członków ZSMP

10-20 października- w ZSMP odbywały się zebrania szkoleniowe w ramach Dekady Kół przebiegającej pod hasłem "Mój głos w sprawie pokoju".

27-28 października- Na posiedzeniu plenarnym KC PZPR wybrano przewodniczącego ZG ZSMP Jerzego Jaskiernię zastępcą członka KC PZPR.

W dniach 18-21 listopada odbył się IV Zjazd SZSP przekształcony w Kongres Założycielski Zrzeszenia Studentów Polskich. Przewodniczącym Rady Naczelnej wybrano Cezarego Droszcza.

8 grudnia- IX Plenum ZG ZSMP zajmowało się problemami działalności kół i ich rolą w aktualnej sytuacji. Z funkcji wiceprzewodniczącego ZG ds.młodzieży szkolnej zrezygnował Mirosław Demczuk. Na jego miejsce wybrano Witolda Firaka

10 grudnia- Podpisano deklarację zasad współpracy pomiędzy ZSMP,ZMW,ZHP i ZSP.

Zapadły decyzje państwowe o rozwiązaniu Związku Młodzieży Demokratycznej i Komunistycznego Związku Młodzieży.

19 grudnia Rada Państwa podjęła uchwałę o zawieszeniu stanu wojennego z dniem 31 grudnia.

21 grudnia- Z inicjatywy ZSMP,ZMW,ZHP,ZSP spotkali się na naradzie w Warszawie młodzi działacze Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego (PRON).

1983

6 stycznia- Pod przewodnictwem ministra Andrzeja Ornata obradował Komitet Rady Ministrów ds. Młodzieży. W obradach uczestniczyli przedstawiciele organizacji młodzieżowych. Głównym tematem dyskusji były metody kształtowania świadomości młodzieży i rozwijanie badań naukowych nad młodzieżą.

9 lutego- Odbyła się ogólnopolska narada działaczy PRON - członków ZSMP

19-20 stycznia- Na seminarium zorganizowanym przez Centrum Badań Problemów Młodzieży ZG ZSMP i redakcję "Sztandaru Młodych" dyskutowany był temat "Młodzi robotnicy 82".

1 marca- Rada Młodzieżowa WP omówiła zadania ZSMP w obywatelskiej edukacji młodzieży wojskowej.

9 marca- Obradowało X Plenum ZG ZSMP poświęcone programowi działalności Związku w środowisku akademickim. Zadeklarowano pełniejsze wejście ZSMP na wyższe uczelnie, tak aby zrekonstruować ciąg wychowawczy: szkoła średnia-uczelnia-zakład pracy-miejsce zamieszkania.

12-14 kwietnia- Na seminarium w Środzborowie dyskutowano nt. kształtowania internacjonalistycznych postaw młodzieży.

15-16 kwietnia- W Szczecinie odbyła się manifestacja młodzieży pod hasłem "Trzymamy straż nad Odrą". Manifestacji towarzyszyła sesja naukowa poświęcona wkładowi organizacji młodzieżowych w zagospodarowanie i rozwój ziem odzyskanych

17 kwietnia- Dzień Czynu ZSMP. Porządkowanie miejsc pamięci narodowej.

29 kwietnia- Na posiedzeniu Komitetu Rady Ministrów ds. Młodzieży omowiono problemy zatrudnienia absolwentów szkół w 1983 r. oraz oceniono rozwój młodzieżowych spółdzielni mieszkaniowych.

3-8 maja- W Zgorzelecu zorganizowany został Centralny Rajd Zwycięstwa "Zgorzelec -83".

22 maja- Przyznano nagrody literackie im.S.Piętaka. Laureatami zostali: A. Warzecha, G. Musiał, L. Bugajski, W. Paźniewski.

27-29 maja- Uniwersytet Śląski i ZW ZSMP w Katowicach zorganizowały w Lublińcu seminarium nt. "Prasa organizacji młodzieżowych w okresie II wojny światowej"

Ponadto w maju:

W ramach Wiosny Inicjatyw Społecznych, w Ugoszczy (woj.śląskie), z inicjatywy gminnej organizacji ZSMP przystąpiono do budowy Wiejskiego Ośrodka Kultury.

3 czerwca- Krajowa Rada Akademicka ZSMP przedyskutowała projekty ustaw w sprawie zmian systemu stypendialnego i zasad rekrutacji na wyższe uczelnie. Wniesiono szereg uwag, uzupełnień i poprawek, które przedstawiono właściwym organom państwowym.

8 czerwca- XI Plenum ZG ZSMP poświęcone zadaniom organizacji w wyrównywaniu warunków pracy i życia młodzieży miejskiej i wiejskiej.

10 czerwca- W Wieżycy (woj.gdańskie) otwarto Kaszubski Uniwersytet Ludowy ZSMP.

11-12 czerwca- W Słupsku odbyły się uroczystości jubileuszowe z okazji XXV-lecia Ochotniczych Hufców Pracy.

Ponadto w czerwcu:

Inauguracja Akcji "Lato ZSMP-83".

6 lipca- Z okazji 33 rocznicy podpisania przez Polskę i NRD Układu Zgorzeleckiego, ZSMP przy udziale ZMW,ZHP i ZSP zorganizował w zgorzeleckim amfiteatrze manifestację młodzieży.

19-21 lipca- Wszystkie organizacje młodzieżowe zorganizowały we Wrocławiu Zlot Młodzieży Polskiej z okazji 35- lecia powstania Związku Młodzieży Polskiej (ZMP). Uczestniczyły w nim także delegacje młodzieży z ZSRR, CSRS, NRD. W sali kina "Śląsk", w którym obradował zjazd założycielski ZMP, odbyło się spotkanie pokoleń z udziałem byłych działaczy ruchu młodzieżowego. Uczestnicy Zlotu wzięli także udział w manifestacji pokojowej i wystosowali Apel Pokoju do młodzieży całego świata.

22 lipca, Rada Państwa zniosła stan wojenny.

30 lipca- W 25 rocznicę powstania Kół Młodzieży Wojskowej (KMW), w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie spotkało się kierownictwo GZP WP i ZG ZSMP z grupą organizatorów i działaczy KMW i ZSMP.

14 września- XII Plenum ZG ZSMP zajmowało się uczestnictwem młodzieży w życiu kulturalnym. W uchwale stwierdzono m.in. "niezadowolający stan kultury wśród młodzieży uczącej się i pracującej", wytyczono szczegółowe zadania dla kół i instancji Związku. Postanowiono także powołać Młodzieżową Agencję Kultury.

15 września- Prezydium Rady Młodzieżowej WP dokonało oceny udziału żołnierzy-członków ZSMP w działalności cywilnych ogniw Związku. Przyjęto też założenia programowo-organizacyjne "III Dekady Kół ZSMP w wojsku".

17-18 września- W Przygodzicach w woj.kaliskim zorganizowano Centralne Młodzieżowe Święto Plonów ZSMP.

27 września- Wyjazdowe, XIII posiedzenie ZG ZSMP obradowało w Uniwersytecie Ludowym ZSMP w Wierchosławicach. Oceniono pracę 10 działających w kraju uniwersytetów ludowych kształcących na kursach stacjonarnych i krótkoterminowych kilka tysięcy animatorów życia kulturalnego na wsi, a także instruktorów gospodarstwa

wiejskiego. Rozważano możliwości rozszerzenia zakresu kształcenia o działaczy samorządowych i tworzenie nowych uniwersytetów ludowych. Zaakceptowano program działania na następny rok, przewidujący m.in. rozwijanie kontaktów z podobnymi placówkami w krajach skandynawskich. Postanowiono zorganizować międzynarodową sesję popularno-naukową z okazji dwusetnej rocznicy urodzin twórcy idei uniwersytetów ludowych - Mikołaja Grundtviga.

Wrzesień-listopad- W ramach kolejnych, cyklicznych seminariów organizowanych przez redakcję "Pokolenie" dyskutowano nad uwarunkowaniami towarzyszącymi kształtowaniu naukowego światopoglądu oraz nad problemami podmiotowości i partnerstwa młodzieży i organizacji młodzieżowych.

1-30 października- W całym kraju odbyły się powszechne zebrania szkoleniowe w ramach kolejnej Dekady Kół pod hasłem "40-lecie LWP".

9 października- W Opolu obradowało Prezydium ZG ZSMP poświęcone wychowaniu patriotyczno-obronnemu młodzieży.

5 listopada- Spotkanie działaczy Ośrodków Społeczno-Prawnych ZSMP poświęcone dorobkowi i współczesnym zadaniom OSP w 25 rocznicę ich powstania.

11 listopada- Na zaproszenie Fidela Castro na Kubę udała się 150-osobowa grupa polskiej młodzieży pod kierownictwem sekretarza ZG ZSMP Jerzego Szmajdzińskiego. W trakcie pobytu młodzież zapoznała się z problemami budownictwa socjalistycznego na Kubie, a także w ciągu 10 dni pracowała przy budowie osiedla mieszkaniowego.

11 listopada- W Wałbrzychu odbyły się uroczystości związane z 40 rocznicą utworzenia ZMP "Grunwald" - lewicowej organizacji młodzieżowej działającej wśród emigracji zarobkowej we Francji. Na uroczystość przybyło ponad 200 "grunwaldczyków" mieszkających obecnie w Polsce. Wzięli oni udział w sesji naukowej, spotkali się z młodzieżą w zakładach pracy.

12-13 listopada- W Środzborowie obradowała Krajowa Komisja Nauczycielska ZSMP. Przyjęto kierunki pracy w roku przyszłym, ustosunkowano się do propozycji zmian w systemie przyjęć na studia. Przewodniczącym Komisji wybrano Karola Małolepszego z Częstochowy.

13 listopada- Pierwsza w Polsce ZSMP-owska Młodzieżowa Spółdzielnia Pracy w Płocku zameldowała o wykonaniu rocznego planu produkcji i usług wartości 86,5 mln zł. Zadeklarowano wykonanie do końca roku dodatkowej produkcji o wartości 12 mln zł dla potrzeb budownictwa.

17 listopada- Członkowie Stronnictwa Demokratycznego działający w ZSMP spotkali się z przewodniczącym CK SD - wicepremierem Rządu Edwardem Kowalczykiem i przewodniczącym ZG ZSMP Jerzym Jaskiernią. W dyskusji młodzież opowiadała się za szerszym uczestnictwem w opiniowaniu i współdecydowaniu młodego pokolenia w sprawach programowych i decyzjach mających żywotne znaczenie dla młodzieży.

17-18 listopada- W Środzborowie, na seminarium kadry kierowniczej ZSMP poddano analizie sytuację w Związku w mijającym roku. Z uczestnikami seminarium spotkał się sekretarz KC PZPR Waldemar Świrgoń.

21 listopada- Pod przewodnictwem Jarosława Klimy, wiceprzewodniczącego ZG ZSMP obradowała Rada Młodzieży Robotniczej ZG. Omawiano udział ZSMP-owców w samorządzie pracowniczym i w związkach zawodowych

21 listopada- II Krajowa Narada Aktywu Akademickiego ZSMP podsumowała roczną działalność Związku w wyższych uczelniach. Stwierdzono, że koła ZSMP funkcjonują już w 90 uczelniach i skupiają 5 tys. członków.

25-27 listopada- W Zielonej Górze z inicjatywy ZW ZSMP i Wyższej Szkoły Pedagogicznej zorganizowano konferencję naukową poświęconą metodologii badań dziejów ruchu młodzieżowego w Polsce

28 listopada- I sekretarz KC PZPR Wojciech Jaruzelski przyjął Jerzego Jaskiernię przewodniczącego ZG ZSMP. Rozmawiano o udziale młodego pokolenia w przezwyciężaniu kryzysu oraz rozwiązywaniu spraw społeczno-ekonomicznych młodzieży z miast i wsi.

28 listopada- Rada Młodzieżowa WP wytyczyła zadania ZSMP w upowszechnianiu kultury wśród żołnierzy. Dokonano oceny przebiegu "Młodzieżowej sztafety 40-lecia LWP" i "III Dekady Kół ZSMP" w wojsku.

29 listopada- Prezydium ZG ZSMP i Główna Komisja Historii Ruchu Młodzieżowego ZSMP ustaliły płaszczyzny współdziałania w kształtowaniu świadomości historycznej młodzieży.

1 grudnia- W siedzibie Zarządu Łódzkiego ZSMP zainaugurowano ogólnopolską robotniczą wszechnicę polityczną Związku - będącą formą zdobywania wiedzy społeczno-politycznej oraz wymiany i kształtowania poglądów o najważniejszych problemach życia kraju.

1 grudnia- W Warszawie obradowały wspólnie Prezydium i Rada Konsultacyjno-Programowa Centralnego Ośrodka Społeczno-Prawnego ZSMP. Dyskutowano o nowych zadaniach ośrodków społeczno-prawnych ZSMP w związku z regulacjami ustawowymi zmierzającymi do skuteczniejszego przeciwdziałania zjawiskom patologii wśród młodzieży. Obrady prowadził przewodniczący Rady prof. dr hab. Jerzy Bafia

3-4 grudnia- W Poswietnem k. Płńska obradowała Rada Młodzieży Akademickiej ZSMP. Dyskutowano nad programem działania w okresie kadencji. Wybrano nowe Prezydium i komisje problemowe. Przewodniczącym Rady został Grzegorz Materski - student IV roku Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW

5 grudnia- Na posiedzeniu Krajowej Rady Zdrowia ZG ZSMP wytyczono zadania związane z organizacją Olimpiady Wiedzy o Zdrowiu, z rękami oświaty zdrowotnej oraz turnusami rehabilitacyjnymi w 1984 r. Posiedzeniu przewodniczył Zbigniew Wojdyło, przewodniczący Rady.

6 grudnia- Na posiedzeniu Prezydium ZG ZSMP dokonano oceny międzynarodowej działalności Związku oraz przyjęto program działalności w tej dziedzinie na rok 1984

7 grudnia- XIV posiedzenie plenarne ZG ZSMP poświęcono doskonaleniu działalności ideowo-wychowawczej w ogniwach i instancjach Związku

1984

18 stycznia- Z udziałem szefa GZP WP gen. broni Józefa Baryły w Warszawskim Pułku Zmechanizowanym w Częstochowie odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP poświęcone podsumowaniu działalności ZSMP wojska w roku obchodów 40-lecia LWP i określeniu zadań Związku w roku 40-lecia Polski Ludowej pod hasłem "Tej ziemi od innych bliższej"

20 stycznia- Prezes Rady Ministrów powołał Krajową Radę Ochootniczych Hufców Pracy. Rada była organem opiniotwórczo-doradczym działającym pod przewodnictwem ministra ds. młodzieży. W jej skład weszli m.in. przedstawiciele związków młodzieży.

24 stycznia- Podpisano porozumienie pomiędzy rządami Polski i NRD o wzajemnej wakacyjnej wymianie dzieci i młodzieży. W tym samym dniu podpisano protokół o współpracy pomiędzy polskimi związkami młodzieży a FDJ.

25 stycznia- Odbyła się III Krajowa Narada Aktywu Robotniczego ZSMP z udziałem 800 młodych robotników z największych zakładów przemysłowych, pracowników PGR, uczniów szkół zawodowych. Podczas narady domagano się m.in. powrotu do współzawodnictwa pracy, rozszerzenia rządowego programu budownictwa mieszkaniowego oraz wyrażano opinie o konieczności systematycznej analizy sytuacji młodzieży w środowisku robotniczym. Obecny na naradzie I sekretarz KC PZPR Wojciech Jaruzelski wygłosił przemówienie, w którym m.in. stwierdził: "W socjalistycznej ojczyźnie nie ma walki pokoleń, ale powinna być zdrowa pokoleniowa rywalizacja"

31 stycznia- Powstała Centralna Komisja Współpracy Socjalistycznych Związków Młodzieży (ZSMP, ZMW, ZHP, ZSP)

25-27 lutego- Na ogólnopolskiej konferencji ideologicznej ZSMP dyskutowano na temat "Ludowładztwo w systemie społeczno-politycznym PRL"

7 marca- Kolejne plenum ZG ZSMP poświęcone było problemom internacjonalistycznego wychowania młodzieży oraz umacnianiu międzynarodowej pozycji Związku

21 marca- W Włach (woj. płockie) zainaugurowano "Wiosnę Inicjatyw Społecznych ZSMP"

21 marca- Obradowało Forum Przewodniczących Kół ZSMP nt. "Jaka Polska- doświadczenia i przyszłość"

21-23 marca- Na naradzie sekretarzy ZW ZSMP zajmujących się organizacją czasu wolnego młodzieży i dyrektorów biur "Juventuru" omówiono kwestie związane z organizacją tegorocznego wypoczynku młodzieży, w tym turystyki zagranicznej, przygotowani do Spartakiady Sportów Obronnych, Turnieju Piłki Nożnej i innymi inicjatywami z tego zakresu zainteresowan młodzieży.

22-26 marca- We Francji przebywała delegacja Komisji Współpracy Socjalistycznych Związków Młodzieży i Studentów z przewodniczącym ZG ZSMP Jerzym Jaskiernią. Z Francuską Radą Młodzieży omawiano zasady współpracy

30 marca- Inauguracyjne zebranie Centralnej Komisji Współpracy Socjalistycznych Związków Młodzieży i Studentów.

4 kwietnia- W Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP poświęcone omówieniu udziału ZSMP w kształtowaniu kultury technicznej w wojsku.

7-8 kwietnia- Finał Turnieju Tenisa Stołowego o puchar przewodniczącego ZSMP. Za masowy udział młodzieży w Turnieju, puchar zdobyło woj.piotrkowskie.

8 kwietnia- Prasa opublikowała list przewodniczącego ZG ZSMP do członków Związku z okazji zbliżającej się IV Dekady Kół.

15 kwietnia- W całym kraju ZSMP zorganizował czyn społeczny polegający na porządkowaniu miejsc pamięci narodowej.

16-18 kwietnia- W Śródborowie ZG ZSMP zorganizował ogólnopolskie forum młodzieżowych działaczy samorządu pracowniczego poświęcone udziałowi młodych robotników w samorządach.

22 kwietnia- Po kilkuletniej przerwie , wznowione zostało wydawanie szkoleniowo-metodycznego dwutygodnika ZSMP "Płomienie"

28-29 kwietnia- W Poznaniu obradowało II Forum Twórców Nauki i Techniki zorganizowane przez ZSMP wspólnie z Naczelną Organizacją Techniczną(NOT). W Forum wzięło udział ok.300 uczestników, m.in. laureaci centralnych eliminacji Turnieju Młodych Mistrzów Techniki, przedstawiciele młodej kadry inżynieryjno-technicznej, przedstawiciele władz państwowych.

10 maja- W Sobieszewie k.Gdańska otwarto Bałtyckie Centrum Spotkań Młodzieży.

10 maja-Spotkanie Rady Młodzieżowej WP i Rady Młodzieży Robotniczej ZG poświęcone doskonaleniu współdziałania instancji i ogniw ZSMP w środowiskach żołnierskich i robotniczych.

11-13 maja- W Jadwisinie k.Warszawy odbyło się spotkanie młodych pracowników administracji państwowej.

12-13 maja- W Białymstoku zorganizowano centralny finał IX Olimpiady Społeczno-Politycznej ZSMP

13-25 maja- W Olsztynie , z inicjatywy ZSMP, zorganizowano Dni Kultury Młodych.

19-20 maja- W Myślenicach odbył się finał II Centralnej Olimpiady Wiedzy o Zdrowiu

23-25 maja- Ogólnopolskie seminarium prasoznawcze zorganizowane przez Uniwersytet Śląski i ZW ZSMP w Katowicach, poświęcono prasie młodzieżowej.

23-26 maja - W Koszalinie odbył się centralny finał Turnieju Wiedzy i Umiejętności Budowlanych.

19 maja-1czerwca- W Międzyzdrojach Krajowa Rada Dziewcząt i Młodej Rodziny zorganizowała obóz szkoleniowo-wypoczynkowy dla matek samotnie wychowujących dzieci.

Ponadto w maju:

We Wrocławiu zorganizowano sesję popularno-naukową poświęconą udziałowi organizacji młodzieżowych w repolonizacji i zagospodarowaniu Ziemi Odzyskanych.

5-6 czerwca- Plenum ZG ZSMP obradujące we Wrocławiu dokonało oceny realizacji programu wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży zrzeszonej w ZSMP. Plenum powołało Komisję dla przygotowania IV Zjazdu ZSMP.

22 czerwca- W uroczystym zakończeniu roku szkolnego uczestniczyli członkowie Rady Młodzieży Szkolnej ZG ZSMP oraz laureaci współzawodnictwa o "Laur kalamarski".

23-24 czerwca- W Uniejowie odbył się finał V Olimpiady Wiedzy Społeczno-Prawnej ZSMP.

1 lipca- Z okazji 25 rocznicy powstania Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy zorganizowano w Śródborowie ogólnopolskie seminarium.

1-14 lipca- W Mysliu k. Nowego Sącza odbywały się XI Konfrontacje Ruchu Artystycznego Młodzieży organizowane przez ZSMP.

2-3 lipca- Na sesji naukowej w Lublinie omawiano problematykę początków ruchu młodzieżowego w Polsce Ludowej.

10 lipca- W Zdbicach uroczystie zakończono XVI Rajd ZSMP "Szlakiem Zdobywców Wału Pomorskiego".

16 lipca- Rada Krajowa PRON powołała w skład Prezydium Komitetu Wykonawczego Jerzego Jaskiernię, powierzając mu jednocześnie funkcję sekretarza generalnego Rady Krajowej PRON.

22 lipca- Finały I Sportowych Igrzysk ZSMP, w obiektach warszawskiego Klubu Sportowego "Gwardia" i strzelnicy na Sikierkach, skupiły ponad 1500 uczestników.

25 lipca- Na zaproszenie ZG ZSMP przybyła do Polski delegacja Związku Socjalistycznej Młodzieży Pracującej Korei.

Ponadto w sierpniu:

Na koszalińskim Festiwalu "Młodzi i film" nagrodzony został film F. Falka "Młodzi i jazz".

31 sierpnia - 2 września- Na I Spartakiadzie Młodzieży Krajów Socjalistycznych w Sportach Obronnych, zorganizowanych z inicjatywy Rady Młodzieżowej WP, zwyciężyła ekipa CSRS przed drużyną ZSMP.

2 września- Plenum ZG ZSMP poświęcone zadaniom Związku w podnoszeniu kwalifikacji i wiedzy młodzieży. W związku z przejściem do pracy w PRON, z funkcji przewodniczącego ZG zrezygnował Jerzy Jaskiernia. Rezygnację złożył także I zastępca przewodniczącego ZG Waldemar Osuchowski. W tajnym głosowaniu wybrano, przewodniczącym ZG Jerzego Szmajdzińskiego, a jego I zastępcą Krzysztofa Janika. Sekretarzami zostali Andrzej Kozłowski i Kazimierz Chrzanowski.

4 września- Podczas wyjazdowego posiedzenia kierownictwa ZG ZSMP do Centrum Kształcenia Inwalidów w Konstancinie omawiano kierunki działania organizacji na rzecz młodzieży niepełnosprawnej.

15 września- Biuro Polskiego Komitetu Festiwalowego "Moskwa 85" otworzyło rachunek bankowy ,na którym gromadzone były wpłaty na fundusz polskiego udziału w XII Festiwalu Młodzieży i Studentów w Moskwie.

15-16 września- W Straszęcinie (woj. tarnowskie) zorganizowano Centralne Młodzieżowe Święto Plonów ZSMP. Było to jednocześnie podsumowanie tegorocznej akcji "Każdy kłos na wagę złota".

16 września- W 65 rocznicę urodzin Janka Krasickiego odsłonięto w Opolu jego pomnik.

21-23 września- We Wrocławiu odbyła się narada aktywu akademickiego ZSMP poświęcona przygotowaniom do nowego roku nauki oraz kierunkom aktywności Związku w uczelniach.

25 września- Prezydium ZG ZSMP dyskutowało nt. udziału członków Związku w zbliżającej się kampanii wyborczej do samorządu mieszkańców.

26-28 września- W Lublińcu odbyło się seminarium zorganizowane przez ZSMP i Związek Młodzieży Komunistycznej im. Ho Chi Minha.

27 września- W Warszawie podsumowano XVII edycję Turnieju Młodych Mistrzów Techniki i Turnieju Młodych Mistrzów Organizacji. W turniejach uczestniczyło ogółem 30 000 osób , które zgłosiły 23 tys. projektów wynalazczych i usprawniających.

29-30 września- W Krasnymstawie (woj. chełmskie) zainaugurowano kolejną edycję Olimpiady Wiedzy Rolniczej.

24 października- W Warszawie obradowała Rada Młodzieży Robotniczej z udziałem Prezydium Rady Młodzieży Szkolnej. Przedmiotem obrad była współpraca organizacji zakładowych ze szkolnymi kołami ZSMP.

Ponadto w październiku:

Wg oceny dokonanej przez Biuro Wykonawcze ZG ZSMP, w Akcji "Lato ZSMP-84" różnymi formami wypoczynku objęto blisko 2 miliony młodzieży.

3-4 listopada- W Poznaniu podsumowano kolejną edycję współzawodnictwa "Umacniajmy obronność i ład wewnętrzny kraju"

7 listopada- Narada przewodniczących Wojewódzkich Zespołów Młodych Radnych zorganizowana przez ZG ZSMP

26 listopada- Prezydium Rządu oceniło stan realizacji "Rządowego programu poprawy warunków startu życiowego i zawodowego młodzieży" W posiedzeniu uczestniczył przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdzinski

28 listopada-1 grudnia- W Centralnym Uniwersytecie Ludowym w Rozalinie odbyła się sesja popularno-naukowa poświęcona 60-letniemu dorobkowi uniwersytetów ludowych w Polsce - zorganizowana przez ZG ZSMP i redakcję "Oświaty Dorosłych".

4 grudnia- Obradowało Plenum ZG ZSMP poświęcone sytuacji socjalno-bytowej młodych rodzin.

14 grudnia- W 12 DZ im. Armii Ludowej w Szczecinie odbyło się posiedzenie Rady

Młodzieżowej WP. Podsumowano udział żołnierzy w obchodach 40-lecia Polski Ludowej pn. "Tej ziemi od innych bliższej" oraz omówiono założenia kampanii "Na straży zwycięstwa ojców" związanej ze zbliżającymi się obchodami 40-lecia zwycięstwa nad faszyzmem i powrotu Ziemi Zachodnich i Północnych do Polski oraz 30-leciem Układu Warszawskiego

1985

7 stycznia- Obradowało Prezydium ZG ZSMP poświęcone ocenie skuteczności działań podejmowanych w ramach programu "Młodzi w reformie". Przyjęto także informację o przebiegu kampanii sprawozdawczo-wyborczej w Związku.

23 stycznia- Posiedzenie Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego przy ZG ZSMP

30 stycznia- Kolegium GZP WP oceniło działalność ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL w latach 1981-1984 i przyjęło kierunki pracy na lata 1985-1989.

W lutym - tematyka ta była przedmiotem obrad Rady Wojskowej MON.

13 lutego- W Sali Kolumnowej Sejmu młodzi radni dyskutowali, jak najlepiej realizować stojące przed nimi zadania.

18 lutego- Na spotkaniu kierownictw Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych i ZG ZSMP omówiono wspólne przedsięwzięcia dotyczące poprawy warunków pracy i życia młodzieży.

23 lutego- I sekretarz KC PZPR Wojciech Jaruzelski przyjął na rozmowę przewodniczącego ZG ZSMP Jerzego Szmajdzńskiego

1 marca- Podsumowano X edycję konkursu "Dom moich marzeń" organizowanego przez ZG ZSMP

1 marca- Centralny Ośrodek Społeczno-Prawny ZSMP zakończył trwające od 10 stycznia konsultacje założeń projektu ustawy "Ordynacja wyborcza do Sejmu PRL"

1-3 marca- W Szklarskiej Porębie odbył się finał I Zimowych Igrzysk Sportowych ZSMP

20 marca- Obradowało Plenum ZG ZSMP poświęcone ocenie materiałów przygotowanych na IV Zjazd Związku.

21 marca- We Wrzesni zainaugurowano kolejną Wiosnę Inicjatyw Społecznych ZSMP

21-23 marca- Na II Konferencji ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL dokonano oceny działalności Związku w latach 1981-1984 i przyjęto "Program działania na lata 1985-89". Uchwalono zmiany w "Zasadach działania ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL". Przewodniczącym Rady Młodzieżowej WP wybrano kpt. Zbigniewa Ciereszko.

25-26 marca- IV Konferencja Ideologiczna ZSMP w Sobieszewie zajmowała się tematem "ZSMP wobec przyszłości"

20-21 kwietnia- Młodzież uczestniczyła w ogólnopolskim czynie festiwalowym, pierwszej od pięciu lat wspólnej tego typu inicjatywie wszystkich związków młodzieży.

26-29 kwietnia- Z udziałem ponad 1600 delegatów, reprezentujących prawie 2 mln

członków Związku, obradował w Warszawie IV Zjazd ZSMP. W Zjeździe uczestniczyli jako goście przedstawiciele najwyższych władz państwa i partii, w tym I sekretarz KC PZPR Wojciech Jaruzelski, który wygłosił przemówienie oraz przewodniczący ZMW, ZSP, ZHP i 47 delegacji młodzieżowych organizacji z zagranicy. W dyskusji plenarnej uczestniczyło 40 delegatów, a w 16 zespołach problemowych zabierało głos 52 delegatów.

Zjazd przyjął uchwałę w sprawie zmian w statucie ZSMP: deklarację ideową, stanowisko w sprawach międzynarodowych; uchwały w sprawie problemów wychowawczych i socjalno-bytowych młodego pokolenia Polaków oraz w sprawie perspektyw młodzieży i Związku-"ZSMP wobec przyszłości"; stanowisko wobec reformy gospodarczej i uchwałę programową.

Wybrano władze Związku: Zarząd Główny, Główną Komisję Rewizyjną, Główny Sąd Koleżeński. Na przewodniczącego ZG wybrany został ponownie Jerzy Szmajdziński, a na zastępcę przewodniczącego - ponownie Krzysztof Janik. Na społecznych wiceprzewodniczących ZG wybrano: ds. młodzieży robotniczej- Zbigniewa Sobotkę, młodzieży wiejskiej-Romana Kubaloka, młodzieży szkolnej-Bogdana Janika, młodzieży akademickiej-Marcina Krzeminskiego, młodzieży wojskowej - kpt. Zbigniewa Ciereszkę. Przewodniczącym GKR wybrano Lesława Królikowskiego, a przewodniczącym GSK - Janusza Romanowskiego.

Na pierwszym plenum ZG powołano Biuro Wykonawcze w składzie: sekretarze ZG- Kazimierz Chrzanowski, Włodzimierz Fudali, Andrzej Kozłowski, Jerzy Rasilewicz, Leszek Rudzki, Marek Ungier. Członkami Biura Wykonawczego zostali: Jan Chaładaj (dyrektor Biura Turystyki Młodzieżowej "Juventur") i Władysław Szczepankiewicz (dyrektor ekonomiczny ZG).

28 kwietnia- Z inicjatywy "Juventury" i Młodzieżowego Biura Turystyki FDJ "Jugendtunist" zorganizowane zostały się w Szklarskiej Porębie "Wiosenne spotkania młodzieży".

Ponadto w kwietniu:

W Koninie, na ogólnopolskim spotkaniu młodych działaczy związków zawodowych omówiono zasady współpracy pomiędzy OPZZ a ZSMP

10-20 maja- Tematem V Dekady Kół ZSMP było zapoznanie się z dorobkiem IV Zjazdu ZSMP

24-26 maja- Na VII Zjeździe Korespondencyjnego Klubu Młodych Pisarzy działającego pod egidą ZSMP, nowym przewodniczącym Rady Krajowej Klubu został Stanisław Nawrocki, autor trzech tomików poetyckich

Ponadto w maju:

Ogólnopolski finał Olimpiady Wiedzy Społeczno-Prawnej zorganizowanej przez Ministerstwo Sprawiedliwości, Zrzeszenie Prawników Polskich oraz ZG ZSMP

11 czerwca- Ogłoszono wyniki konkursu-plebiscytu "Honorowa Trybuna Trenera-Wychowawcy Młodzieży" organizowanego przez ZG ZSMP i redakcję "Sztandaru Młodych".

19 czerwca- Plenum ZG ZSMP przyjęło apel w związku z wyborami do Sejmu, uchwałę w sprawie współzawodnictwa kół z okazji 10-lecia ZSMP oraz uchwałę

programową nawiązującą do zadań wynikających z decyzji IV Zjazdu ZSMP. Powołano rady środowiskowe i komisje problemowe ZG ZSMP.

23 czerwca- W Kaliszu odbyły się centralne imprezy związane ze Świętem Młodości ZSMP.

7 lipca- W Olsztynie zakończył się XII Ogólnopolski Rajd ZSMP "Szlakiem Mikołaja Kopernika" z udziałem 1400 uczestników.

18-25 lipca- W Łodzi spotkali się polscy delegaci na XII Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów. Wśród 500 delegatów było 138 członków ZSMP, 98 harcerzy, 88 członków ZMW, 44 członków ZSP. Pozostali nie należeli do związków młodzieży. Przewodniczącym delegacji został Jerzy Szmajdziński.

27 lipca-3 sierpnia- W Moskwie pod hasłem "O antyimperialistyczną solidarność, pokój i przyjaźń" odbył się XII Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów. Uczestniczyło w nim ponad 20 tysięcy delegatów ze 157 krajów, reprezentujących ponad 3000 organizacji młodzieżowych.

6 sierpnia- W Koszalinie rozpoczęło się Ogólnopolskie Seminarium działaczy kultury filmowej.

12 września- Na pierwszym posiedzeniu w nowej kadencji zebrała się Rada Programowo-Naukowa Centrum Kultury Świeckiej, organ opiniodawczo-doradczy w zakresie światopoglądowej edukacji młodzieży.

20 września- W Gostyniu i Pogorzeli (woj. olsztyńskie) zainaugurowano "rok kulturalny ZSMP" 1985/1986.

21-22 września- Piotrkowska organizacja ZSMP była gospodarzem II Letnich Igrzysk Sportowych ZSMP.

25 września- Obradowało Plenum ZG ZSMP poświęcone problemom edukacji obywatelskiej.

26 września- Przewodniczący ZG ZSMP, Jerzy Szmajdziński spotkał się, jako kandydat na posła z listy krajowej, z członkami ZSMP 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej.

27-28 września- We Wrocławiu odbyła się kolejna ogólnopolska Narada Aktywu Akademickiego ZSMP.

Wrzesień- W Żaganiu zorganizowano ogólnopolską Spartakiadę Sportów Obronnych ZSMP.

1-7 października- Tydzień Turystyki Młodzieży organizowany przez ZSMP. Zakończył go II Ogólnopolski Rajd ZSMP "Beskidy 85".

1-10 października- Kolejna Dekada Kół ZSMP tematycznie związana z wyborami do Sejmu. W ramach Dekady, w sobotę 5 października ogniwa ZSMP uczestniczyły w czynnie społecznym młodego wyborcy.

13 października- Wybory do Sejmu PRL. Posłami wybrano 39 członków ZSMP.

18 października- W Centrum Zdrowia Dziecka odbyła się inauguracja Roku Oświaty Zdrowotnej organizowanego przez ZSMP.

21 października- Odbyło się Forum Młodego Pokolenia poświęcone dyskusji nad założeniami ustawy o młodzieży. Tezy projektu prezentował Janusz Romanowski-przewodniczący Głównego Sądu Koleżeńskiego ZSMP.

26 października- Na inauguracyjnym posiedzeniu zebrała się Rada Krajowa Turnieju Młodych Mistrzów Techniki powołana zgodnie z propozycjami ZSMP przez Prezesa Rady Ministrów. Przewodniczącym Rady został prof. Wiesław Grudzewski.

Październik- Rada Młodzieżowa WP omówiła stan wdrażania "Poradnika w sprawie wybranych zwyczajów i ceremonii żołnierzy zasadniczej służby wojskowej". Dokonano oceny udziału ZSMP w rozwoju działalności rekreacyjnej żołnierzy.

Październik-grudzień- W Spale zorganizowano cykl kilkudniowych seminariów dla wojewódzkiego aktywu ZSMP, na których omawiano podstawowe kierunki działania organizacji wynikające z uchwały IV Zjazdu ZSMP.

8-9 listopada- W Zespole Szkół Rolniczych w Karolewie (woj.olsztyńskie) odbyła się centralna inauguracja.Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych.

18 listopada- W Akademii Nauk Społecznych KC PZPR zainaugurowano działalność pierwszego, liczącego sto osób , kursu kadry rezerwowej ZSMP

23 listopada- W Łagowie (woj.zielonogórskie) spotkały się: Sekretariat Centralnej Rady FDJ i Biuro Wykonawcze ZG ZSMP. Omawiano przygotowania do wymiany turystycznej młodzieży Polski i NRD w 1986 r. oraz do III Spotkania Przyjaźni Młodzieży Polski i NRD w Cottbus.

3 grudnia- Podczas spotkania szefów organizacji młodzieżowych z sekretarzem generalnym PRON, Jerzym Jaskiernią, omówiono problemy młodzieży, które powinny stać się przedmiotem zainteresowania PRON.

4-5 grudnia- W Jedlinie k.Radomia , Rada Robotnicza ZG ZSMP omawiała problemy młodzieży pracującej w środowiskach pozaprzemysłowych.

5 grudnia- Kierownictwo ZG ZSMP spotkało się z kierownictwem Ministerstwa Sprawiedliwości. Omówiono problemy społeczno-prawne młodzieży, kształtowanie kultury prawnej oraz przeciwdziałanie zjawiskom patologii wśród młodych. W tym samym dniu wicepremier Zbigniew Gertych przyjął przedstawicieli kierownictwa ZG ZSMP. Poinformowano wicepremiera o kierunkach pracy Związku i zamierzeniach na najbliższe lata.

1986

6 stycznia- Minister Oświaty i Wychowania, Joanna Michałowska-Gumowska spotkała się z kierownictwem ZG ZSMP. Omawiano współpracę resortu i Związku na rzecz młodzieży uczącej się. Dyskutowano na temat możliwości organizowania sieci klubów i placówek komputerowych oraz o pomocy Związkowi w Narodowym Czynie Pomocy Szkole, w budowie i modernizacji 283 szkół oraz obiektów przyszkolnych w 1986 roku.

8 stycznia- Edukacja prawna młodzieży oraz zapobieganie zjawiskom patologii były przedmiotem rozmowy działaczy ośrodków społeczno-prawnych ZSMP z pracownikami Prokuratury Generalnej.

13 stycznia- Prezydium ZG ZSMP omawiało założenia VII Dekady Kół ZSMP w dniach 20-30 stycznia 1986 r. Ich hasłem - "Przyszłość Polski - naszą przyszłością".

15 stycznia- Na terenie obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu-Brzezince odbyła się antywojenna manifestacja młodzieży, która zainaugurowała obchody Międzynarodowego Roku Pokoju.

24 stycznia- Podczas spotkania kierownictw NK ZSL i ZG ZSMP omówiono dorobek i perspektywy współpracy.

27 stycznia- Początek Dni Przyjazni Młodzieży Polskiej i Syryjskiej. Z tej okazji, na zaproszenie ZG ZSMP przebywała w Polsce delegacja Rewolucyjnego Związku Młodzieży Arabskiej Republiki Syryjskiej. W ramach Dni odbyło się wiele imprez kulturalnych. Goście zwiedzili Warszawę, Kraków, Oświęcim, Wieliczkę, Bielsko-Białą. Odbyli liczne spotkania z młodzieżą i władzami ZSMP.

30 stycznia- Zakonczyła się VII Dekada Kół ZSMP przebiegająca pod hasłem "Przyszłość Polski - naszą przyszłością". Dyskutowano o problemach młodego pokolenia i całego kraju. Materiały tych dyskusji miały być wykorzystane przy sporządzaniu "Katalogu spraw i problemów młodzieży", który zamierzano przedstawić X Zjazdowi PZPR.

Ponadto w styczniu:

Odbyło się I posiedzenie Komisji ZG ZSMP ds. Ochrony Środowiska. Jej przewodniczącym został Zdzisław Stencel, wiceminister ochrony środowiska i zasobów naturalnych.

Na II posiedzeniu Prezydium Rady Dziewcząt i Młodej Rodziny przy ZG ZSMP dyskutowano na temat leczenia i rehabilitacji niepełnosprawnych.

2 lutego- Rozpoczęła działalność Młodzieżowa Agencja Kultury utworzona przez ZG ZSMP.

10 lutego- Kierownictwo Ogólnopolskiego Komitetu Pokoju pod przewodnictwem Józefa Cyrankiewicza i ZG ZSMP pod przewodnictwem Jerzego Szmajdzińskiego dyskutowało nad pełniejszym zaangażowaniem młodzieży i ZSMP w działalność ruchu obrońców pokoju.

10 lutego- Prezydium Rady Krajowej Turnieju Młodych Mistrzów Techniki ZSMP, podjęło uchwałę o utworzeniu Federacji Klubów Komputerowych w ramach struktury TMMT.

20-21 lutego- Komisja Młodzieżowa KC PZPR obradująca w Opolu dokonała oceny pracy ideowo-wychowawczej w środowisku młodzieży wojskowej. W posiedzeniu Komisji uczestniczyli także: Leszek Miller (kierownik Wydziału Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR), Jerzy Jaskiernia (sekretarz RK PRON), Aleksander Kwaśniewski (minister ds. młodzieży).

25 lutego- Obradujące w Piotrkowie Trybunalskim Prezydium Rady Młodzieży Robotniczej ZG ZSMP omówiło założenia konkursu o tytuł "Młodzieżowego Dyrektora Roku".

25-26 lutego- W Bydgoszczy, Rada Młodzieżowa WP omawiała zadania Związku w podnoszeniu sprawności fizycznej żołnierzy i w rozwoju inicjatyw rekreacyjnych.

27 lutego- 2 marca- W Szklarskiej Porębie odbyły się II Zimowe Igrzyska Sportowe ZSMP. Częścią Igrzysk był masowy, narciarski Bieg Piastów.

Ponadto w lutym:

Z okazji swego 40-lecia, Ludowe Zespoły Sportowe wraz z ZG ZSMP, ZG ZMW, redakcjami "Wiadomości Sportowych" i "Zarzewia" - ogłosiły konkurs na wspomnienia działaczy społecznego ruchu kultury fizycznej i turystyki w środowisku wiejskim.

Na zaproszenie KC Komsomołu przebywała w Moskwie delegacja polskich organizacji młodzieżowych, której przewodniczył Jerzy Szmajdziński. W trakcie pobytu w ZSRR podpisano program współpracy socjalistycznych związków młodzieży polskiej z Komsomołem na lata 1986-1990 oraz protokół o współpracy na lata 1986-1987.

3 marca- W warszawskiej FSO odbyło się posiedzenie Głównej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego ZG ZSMP. W obradach, które prowadził przewodniczący Komisji Tadeusz Pietrzak uczestniczyło kierownictwo ZG ZSMP oraz członek BP KC PZPR Albin Siwak. Dokonano oceny pracy Komisji oraz zwrócono uwagę na potrzebę pełniejszego wykorzystania 400 terenowych komisji skupiających ok.30 tys. aktywistów.

19 marca- Na posiedzeniu plenarnym ZG ZSMP omawiano zagadnienia udziału młodzieży w kulturze fizycznej i turystyce. Obrady poprzedzone zostały konsultacjami z organizacjami i instytucjami zajmującymi się sportem, turystyką i rekreacją.

20 marca- Na spotkaniu kierownictw ZG ZSMP i KG OHP omawiano program wakacyjnych hufców, zwiększenia miejsc pracy, poprawy jej warunków ,w tym płacowych. W ramach hufców członkowie ZSMP podjęli się budowy 49 szkół lub innych obiektów oświatowych.

20-23 marca- W finale XXIV Centralnej Olimpiady Wiedzy Rolniczej (we Wrocławiu) wzięło udział 276 laureatów eliminacji wojewódzkich. We wszystkich etapach eliminacji uczestniczyło ok.200 tys. młodych rolników.

22-23 marca- Na spotkaniu aktywu ZSMP środowisk naukowych w Śródborowie, powołano Akademię Młodych dla koordynowania prac badawczych młodych naukowców, udzielania im pomocy w doskonaleniu wiedzy. Jej przewodniczącym został Jan Herman z SGPiS.

25 marca- "Sztandar Młodych" opublikował stanowisko ZSMP wobec węzłowych problemów rozwoju kraju.

Ponadto w marcu:

Ogłoszono założenia Olimpiady Wiedzy Ekologicznej ZSMP. Współorganizatorami Olimpiady były: Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych, Naczelna Organizacja Techniczna, Liga Ochrony Przyrody, PTTK i Polskie Towarzystwo Ekonomiczne.

3-5 kwietnia- W Rzeszowie i Kraczkowej uroczystie obchodzono 50-lecie podpisania Deklaracji Praw Młodego Pokolenia. W Muzeum Okręgowym w Rzeszowie otwarto wystawę "Tradycje lewicowego ruchu młodzieżowego"; odbyła się także, zorganizowana przez WSP w Rzeszowie konferencja popularno-naukowa, a w Kraczkowej - wiec młodzieży .W uroczystościach uczestniczyli szefowie organizacji młodzieżowych oraz weterani ruchu młodzieżowego (m. in. ostatni żyjący sygnatariusz

Deklaracji - Władysław Fołta). Obecni byli także m.in. kierownik Wydziału Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki KC PZPR, Leszek Miller oraz minister Aleksander Kwaśniewski.

4 kwietnia- "Magazyn Razem" przyznał nagrody za popularyzowanie wiedzy historycznej wśród młodzieży. Jednym z laureatów został ZG ZSMP za "inicjatywy w upowszechnianiu najnowszej historii oraz podjęcie prób oświecenia najnowszych i najbardziej kontrowersyjnych wydarzeń w historii Polski."

4 kwietnia- W ZG ZSMP odbyło się, z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości i KG MO, spotkanie poświęcone walce ze zjawiskami patologii społecznej w środowisku młodzieży.

7 kwietnia- Prezydium ZG ZSMP dokonało oceny działalności Uniwersytetów Robotniczych jako ogniw w systemie oświaty pozaszkolnej. W 1985 roku różne formy kształcenia na UR ukończyło ponad 422 tys. osób. Prezydium powołało również Uniwersytet Ludowy w Tumie k.Białobrzegów a w nim Młodzieżowy Ośrodek Twórczości Ludowej. Tym samym sieć uniwersytetów ludowych ZSMP wzrosła do 12 placówek. Ich pracę koordynuje Rada Uniwersytetów Ludowych ZSMP i Centralny Uniwersytet Ludowy ZSMP w Rozalinie.

11-13 kwietnia- W Bałtyckim Centrum Spotkań Młodzieży w Sobieszewie odbyło się seminarium nt. "Miejsce Polski w Europie XX wieku. Koncepcje polityczne i ich odzwierciedlenie w dziejach narodu polskiego".

14-17 kwietnia- Na zaproszenie Związku Młodych Komunistów przebywała na Kubie delegacja ZG ZSMP z przewodniczącym, Jerzym Szmajdzińskim.

14-20 kwietnia- Zarząd Wojewódzki ZSMP we Wrocławiu i Zarząd Uczelniany ZSMP Politechniki Wrocławskiej zorganizowały w Karpaczu V Ogólnopolską Szkołę Materializmu Historycznego. Tematem zajęć, z udziałem przedstawicieli różnych środowisk, w tym naukowego, była analiza ruchów i organizacji młodzieżowych w świetle marksizmu-leninizmu.

16-17 kwietnia- W Rzeszowie odbył się centralny finał VII Ogólnopolskiej Olimpiady Społeczno-Prawnej ZSMP. We wszystkich fazach eliminacji startowało 105,5 tys. uczestników, z czego 68 w finale. Zdobywcy pięciu pierwszych lokat w kategorii młodzieży uczącej się i pięciu - młodzieży pracującej uzyskali możliwość wstępu na wydziały prawa wyższych uczelni bez egzaminów wstępnych.

18-19 kwietnia- 127 finalistów Olimpiady Wiedzy Społeczno-Politycznej ZSMP, odbywającej się pod hasłem "Młodzież - Postęp - Pokój", wyłonionych zostało spośród ponad 400 tys. uczestników eliminacji. Oprócz cennych nagród, sześciu najlepszych otrzymało prawo wstępu na wyższe uczelnie bez egzaminu wstępnego.

20 kwietnia- W Białymstoku odbyła się centralna inauguracja "Biegów Zwycięstwa". W białostockiej inauguracji wziął udział i zastępca przewodniczącego ZG ZSMP, Krzysztof Janik.

22 kwietnia- Plenum Głównej Komisji Rewizyjnej ZSMP oceniło działalność międzynarodową Związku. Wskazano na potrzebę rozwijania zdecentralizowanych kontaktów pomiędzy młodzieżą różnych regionów.

26-27 kwietnia- Dla uczczenia 10 rocznicy powstania ZSMP podjęto różnorodne prace na rzecz środowiska. Przepracowano w ten sposób blisko 3 mln roboczogodzin. Zarobione pieniądze przekazano na konto budowy Centrum Zdrowia Matki Polki oraz na konto Narodowego Czynu Pomocy Szkole.

27-28 kwietnia- W Moskwie odbyło się spotkanie szefów organizacji młodzieżowych krajów RWPG. Przyjęto program pod nazwą "Współpraca" - dokument określający sposób współdziałania w realizacji "Kompleksowego programu postępu naukowo-technicznego krajów RWPG do 2000 roku". "Współpraca" ukierunkowana została m.in. na elektronikę, wykorzystanie energii jądrowej dla celów pokojowych, automatyzację i robotyzację, ochronę przyrody, biotechnikę, nowe materiały.

Ponadto w kwietniu:

W Polsce przebywała delegacja Młodych Przyjaciół Natury, organizacji działającej w RFN. Goście interesowali się formami działalności ZSMP na rzecz ochrony środowiska naturalnego.

W Kielcach zorganizowano międzynarodowe seminarium poświęcone działalności ruchu młodzieżowego na rzecz pokoju. Uczestniczyły w nim delegacje Komsomołu, DKZM (Bułgaria), KISZ (Węgry). Referat zagajający seminarium wygłosił I zastępca przewodniczącego ZG ZSMP, Krzysztof Janik.

W Tucholi odbyło się spotkanie młodych naczelników miast i gmin, zorganizowane z inicjatywy Ogólnopolskiej Rady Młodych Pracowników Administracji Państwowej ZSMP. Omawiano praktyczne metody pracy naczelników.

Podsumowano XI edycję konkursu "Dom Moich Marzeń" organizowanego przez ZSMP wspólnie z redakcjami "Dziennika Ludowego", "Pionu", "Budownictwa Rolniczego" i "Gazety Młodych". Do tej edycji konkursu zgłoszono 1100 domów tanjszych, funkcjonalnych, budowanych indywidualnie we wsiach. Główny Sąd Konkursowy pod przewodnictwem prof. Jana Lenarda wyróżnił i nagrodił 8 obiektów.

We Wrocławiu zakończył się X Ogólnopolski Młodzieżowy Przegląd Piosenek. Wystąpiło 50 wykonawców.

Ponad 340 tys. podpisów złożyli członkowie ZSMP pod listami przesłanymi na adres prezydenta USA R.Regana, wyrażającymi sprzeciw wobec zamiarów militarystyki kosmosu. Ponad 470 tys. członków Związku podpisało petycję domagającą się uwolnienia z więzienia w RPA Nelsona Mandeli.

W Katowicach rozegrany został XI Ogólnopolski Turniej Tenisa Stołowego o Puchar Przewodniczącego ZG ZSMP. Uczestniczyło w nim ok. 350 zawodników. Drużynowo wygrali warszawiacy. Nagrody wręczał Marek Ungier.

5 maja- Komitet Rady Ministrów ds. Młodzieży, na posiedzeniu wyjazdowym we Wrocławiu, dokonał oceny realizacji budownictwa mieszkaniowego objętego patronatem ZSMP. W woj. wrocławskim brygady ZSMP przekazały w latach 1983-1985 do użytku ponad 1300 mieszkań. Rozwijają się małe spółdzielnie mieszkaniowe budujące obecnie ok. 4,5 tys. mieszkań. Wytypowano 1400 strychów do zagospodarowania na mieszkania. Przyjęto wnioski dotyczące m.in. zmian polityki kredytowej i szereg innych, zmierzających do poprawy sytuacji mieszkaniowej

młodzieży. Posiedzeniu przewodniczył minister Aleksander Kwaśniewski. Obecny był m.in. przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński.

16 maja- W Jachrance k.Warszawy zakończyło się dwudniowe seminarium zorganizowane przez OPZZ i ZG ZSMP na temat skutecznego rozwiązywania problemów socjalno-bytowych i potrzeb kulturalnych młodzieży pracującej.

16-18 maja- W Cottbus odbyły się III Dni Przyjaźni Młodzieży Polski i NRD. 4 tysięcznej reprezentacji młodzieży Polskiej przewodniczył Jerzy Szmajdziński.

20 maja- Sprawy warszawskiej młodzieży, których załatwienie wymaga pomocy władz stolicy, omawiał z udziałem przedstawicieli ZW ZSMP i KCh ZHP. Sekretariat KW PZPR obradujący pod kierownictwem I sekretarza KW Janusza Kubasiewicza. W posiedzeniu uczestniczyli m.in. przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński i naczelnik ZHP Ryszard Wosinski.

20-21 maja- W Katowickim Ośrodku Postępu Technicznego odbyło się Forum Młodych Twórców Techniki. Wzięło w nim udział ponad 450 racjonalizatorów z całego kraju, autorów patentów, członków klubów komputerowych ZSMP i ZHP, zdobywców nagród im.M.Kopernika, laureaci Światowej Wystawy "Expo" w Płowdwi.

21 maja- Prezydium ZG ZSMP przyjęło sprawozdanie z działalności Ośrodków Społeczno-Prawnych ZSMP w 1985 roku, oceniło udział członków ZSMP w działaniach prewencyjnych na rzecz podnoszenia stanu bezpieczeństwa. Przyjęto także wytyczne w sprawie organizowania prac i wydatkowania środków w ramach Akcji Socjalnej Młodzieży.

22 maja- Sejm PRL uchwalił ustawę "O udziale młodzieży w życiu państwowym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym". Z inicjatywą jej opracowania wystąpiła we wrześniu 1980 roku organizacja ZSMP w Hucie im.W.Lenina w Krakowie.

22-24 maja- Na zaproszenie ZG ZSMP przebywała w Polsce delegacja Młodych Socjalistów (JUSO) z RFN z przewodniczącym Zarządu Federalnego Ulfem Skirka.

23 maja- W warszawskim teatrze "Ochota" uroczystie obchodzono Dzień Działacza Kultury ZSMP. Wyróżniający się działacze kultury nagrodzeni zostali odznaczeniami organizacyjnymi.

25 maja- We Wrzesniowej Górze k.Łodzi odbył się centralny finał Olimpiady Wiedzy o Zdrowiu. Uczestniczyli w nim reprezentanci 46 województw. Zwycięzcom nagrody wręczał sekretarz ZG ZSMP, Włodzimierz Fudali.

27 maja- Rada Młodzieżowa WP zorganizowała w Koszalinie seminarium poświęcone "Udziałowi żołnierzy LWP w pokojowych misjach na świecie po 1945 roku". W seminarium uczestniczył m.in. I zastępca przewodniczącego ZG ZSMP Krzysztof Janik i przewodniczący RM WP kpt. Zbigniew Ciereszko.

Ponadto w maju:

W Pradze spotkali się sekretarze organizacji młodzieżowych krajów socjalistycznych ds. kontaktów zagranicznych. Uczestniczyła w nim delegacja ZSMP z I zastępcą przewodniczącego ZG ZSMP, Krzysztofem Janikiem. Omawiano stan współpracy na forum SFMD i MZS oraz przygotowania do kolejnego Festiwalu Młodzieży i Studentów.

W Poznaniu, pod patronatem ZSMP, odbyło się Forum Młodych Twórców Kultury.

1-4 czerwca- W Białymstoku sfinalizowano VIII edycję Turnieju Młodych Mistrzów Zawodu o "Złoty Czepek Pielęgniarski". Uczestniczyli w nim reprezentanci 46 województw. Pierwsze miejsce zajęła Grażyna Maciążek z woj. radomskiego. Otrzymała ona prawo wstępu do Wyższej Szkoły Pielęgniarskiej bez egzaminu wstępnego. Finał obserwował minister zdrowia i opieki społecznej Zbigniew Cybulko oraz sekretarz ZG ZSMP Kazimierz Chrzanowski.

6-8 czerwca- W Warszawie finał X Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych. W finale uczestniczyło 191 zwycięzców eliminacji terenowych.

8 czerwca- W gmachu Sejmu odbyło się Ogólnopolskie Spotkanie Młodych Działaczy PRON. Spotkaniu przewodniczył Jerzy Jaskiernia. ZG ZSMP reprezentowali Zbigniew Ciereszko i Marek Ungier.

9 czerwca- Na spotkaniu kierownictwa ZG ZSMP z przewodniczącymi zarządów wojewódzkich poinformowano m.in. o wyborze 257 członków ZSMP delegatami na X Zjazd PZPR.

10-13 czerwca- W Polsce przebywała delegacja rumuńskiego Związku Młodzieży Komunistycznej (UTC) pod przewodnictwem I sekretarza KC UTC, ministra ds. Młodzieży, Nicu Ceausescu. Delegacja spotkała się z ministrem Aleksandrem Kwaśniewskim i Jerzym Szmajdzińskim oraz przedstawicielami ZMW, ZSP, ZHP. Podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy polskimi i rumuńskimi związkami młodzieży.

12 czerwca- Zastępca szefa GZP WP kontradmirał Ludwik Dutkowski uczestniczył w posiedzeniu Prezydium Komisji Wychowania Patriotyczno-Obronnego ZG ZSMP. Omawiano zadania pracy ideowo-wychowawczej z młodzieżą przedpoborową i poborową oraz problemy związane z przygotowaniem zawodowym i społecznym odbywających zasadniczą służbę wojskową. Obrady prowadził przewodniczący Komisji ppłk. Tadeusz Rzepecki. Obecni byli wiceprzewodniczący ZG ZSMP, kpt. Zbigniew Ciereszko i sekretarz ZG ZSMP, Andrzej Kozłowski.

13 czerwca- W Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Dziennikarzy PRL ogłoszono wyniki konkursu na publicystykę młodzieżową organizowanego przez ZG ZSMP przy współpracy Klubu Spraw Młodzieżowych SDPRL. Nagrodę specjalną "X-lecia ZSMP" przyznano Adolfowi Reutowi z PAP, a pierwszą nagrodę - Markowi Heyzie z "Gazety Pomorskiej". Przyznano ponadto 6 dalszych nagród indywidualnych oraz nagrody zbiorowe. Nagrody wręczali: wiceprzewodniczący ZG ZSMP Zbigniew Ciereszko i sekretarz ZG ZSMP Kazimierz Chrzanowski.

13 czerwca- Prezydium ZG ZSMP przyjęło patronat nad ochroną środowiska naturalnego. Obejmował on 4 zadania adresowane do kół i terenowych instancji Związku. Wiejskie organizacje ZSMP otrzymały zadanie pod nazwą "Czyste strumyki" polegające na sadzeniu drzew, budowie i remontowaniu urządzeń wodno-kanalizacyjnych, rekultywacji terenu. Zakładowe organizacje miały za zadanie podejmować produkcję urządzeń służących ochronie środowiska. Obozy młodzieżowe miały świecić przykładem kultury na obozowiskach i szlakach turystycznych oraz świadczyć pracę na rzecz ochrony środowiska w miejscach przebywania. Ustanowiono medal im. prof. Szafera dla wyróżniających się w ochronie środowiska.

13-14 czerwca- W Bydgoszczy odbyło się Forum Młodych Mandatariuszy. Wzięło w nim udział przeszło 200 przedstawicieli organów samorządowych i przedstawicielskich.

16 czerwca- Ponad 1300 dziewcząt i chłopców wyruszyło na XXVIII Centralny Rajd ZSMP "Szlakiem Zdobywców Wału Pomorskiego".

17 czerwca- W Warszawie wręczono nagrody trenerom, laureatom plebiscytu "Honorowa Trybuna Trenerów-Wychowawców Młodzieży" organizowanego już po raz czternasty przez ZG ZSMP i "Sztandar Młodych".

17 czerwca- Na Kubę odleciała 150-osobowa IV Brygada Młodzieży Polskiej im. Carlosa Rolofa-Miałowskiego. Przez miesiąc miała zwiedzać Kubę, poznawać jej historię i współczesność oraz spotykać się z młodzieżą kubańską. Była to realizacja umowy o wymianie młodzieży pomiędzy Polską a Kubą. Następnego dnia 150 młodych Kubańczyków, w ramach III Brygady przybyło do Polski.

(Uwaga: Karol Rolow-Miałowski <1842-1907> emigrant polski, uczestnik walk o niepodległość Kuby <1869-78 i 1895-98>. Generał kubańskiej armii wyzwolenczej, generalny inspektor wojsk kubańskich, minister skarbu).

Ponadto w czerwcu:

Jan Mulać, jeden z twórców ówczesnej potęgi lekkoatletycznej Polski, dziennikarz, trener i działacz otrzymał nagrodę im. Janusza Kusocińskiego, przyznaną od 1975 r. z inicjatywy ZMS (później ZSMP) i "Przeglądu Sportowego"

W Pradze otwarto Wystawę Twórczości Technicznej Młodzieży "Zenit'86". Na wystawie zaprezentowano m. in. prace ok. 30 młodych polskich wynalazców wyróżnione w Turnieju Młodych Mistrzów Techniki.

8 lipca- Prezydium ZG ZSMP omawiało zadania pracy ideowo-wychowawczej wśród uczniów, spośród których 650 tys. należało do ZSMP. Przyjęto także program rozwoju Uniwersytetów Ludowych ZSMP

9 lipca- VI Plenum ZG ZSMP poświęcone było ocenie udziału Związku w przygotowaniach do X Zjazdu PZPR oraz zadaniom wynikającym dla Związku z uchwał X Zjazdu.

14 lipca- Zakoczyła pobyt w Polsce III Brygada Młodzieży Kubańskiej. W jej skład wchodziła także grupa żołnierzy, która spotkała się m.in. z kierownictwem Rady Młodzieżowej WP. Następnego dnia (15 lipca) do Polski powróciła polska IV Brygada, która od 17 czerwca przebywała na Kubie.

20-22 lipca- W Poznaniu odbyły się centralne obchody 10 rocznicy powstania ZSMP. W trakcie obchodów odbyło się spotkanie "Sylwetki-86", zorganizowano II Letnie Igrzyska Młodzieży, a pod pomnikiem Cytadeli - manifestacja "Pokój Młodzieży Świata". Na Ostrowiu Lednickim zorganizowano widowisko "Światło i Dźwięk".

30 lipca- ZG ZSMP i Związek Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych podpisał "Porozumienie w sprawie współdziałania w pracy wychowawczej wśród młodzieży"

Ponadto w lipcu:

Na zaproszenie ZG ZSMP przebywała w Polsce delegacja Młodych Liberalistów Holen-

derskich (JOVD) na czele z jej przewodniczącym Michele Wiganem. W toku spotkań z młodzieżą i kierownictwem ZSMP omawiano perspektywy współpracy.

Trwał XXX Młodzieżowy Wycieczny Kolaryski o memoriał płk. W. Skopenki.

W Koszalinie zakończyły się XIV Koszalińskie Spotkania Filmowe "Młodzi i Film-86" organizowane pod patronatem ZSMP. Nagrodę "Walki Młodych" dla najlepszego filmu otrzymał film estońskiego reżysera Arvo Iho "Uśmiechnij się dziecko".

15 sierpnia- W Rzeszowie odbyło się jedno z trzech zaplanowanych przez Radę Młodzieżową WP spotkań z działaczami ZSMP w wojsku: oficerami, podoficerami zawodowymi i żołnierzami zasadniczej służby wojskowej. Tematem spotkań były zadania wynikające z uchwał X Zjazdu PZPR.

15 sierpnia- W Stoczni Gdańskiej im. W. Lenina położono stępki pod budowany statek żaglowy typu B 810 przeznaczony dla armatora radzieckiego, pierwszy z 4 zamówionych szkolnych żaglowców. Podpisano umowę o objęciu przez ZSMP patronatem budowy żaglowców.

17 sierpnia- W Wiśle rozpoczęły się Ogólnopolskie Warsztaty Dziennikarskie, organizowane przez zespół rzeczownika prasowego ZG ZSMP.

23 sierpnia- Delegacja warszawskich organizacji młodzieżowych udała się do Budapesztu na XIII Spotkanie Młodzieży Stolic Państw Socjalistycznych. Do Budapesztu przybyć mają także przedstawiciele młodzieżowych organizacji z Addis Abeby, Berlina, Bukaresztu, Hanoi, Hawany, Kabulu, Luandy, Managui, Moskwy, Phnom-Penh, Pragi, Sofii, Ulan Bator, Vientiane.

29 sierpnia- 1 września- Z inicjatywy ZW ZSMP w Gdańsku, w przededniu 47 rocznicy wybuchu II wojny światowej, w Sobieszewie rozpoczęło się seminarium poświęcone wychowaniu młodzieży dla pokoju. Uczestniczyli w nim przedstawiciele organizacji młodzieżowych z Leningradu, Warny, Turku.

31 sierpnia-7 września- Odbyły się III Dni Przyjaźni Młodzieży Polskiej i Syryjskiej. Gospodarzem spotkania był współpracujący od wielu lat z ZSMP - Rewolucyjny Związek Młodzieży Syrii (RZMS). W programie pobytu 50- osobowej delegacji polskiej, której przewodniczył i zastępca przewodniczącego ZG ZSMP Krzysztof Janik znalazły się wspólne seminaria, wizyty w zakładach pracy, zwiedzanie zabytków i miejsc pamięci narodowej. Podpisano protokół o współpracy pomiędzy ZSMP i RZMS do 1990 roku.

Ponadto w sierpniu:

Odbyło się spotkanie przedstawicieli zarządów wojewódzkich na temat przygotowania rozmów indywidualnych w Związku oraz kolejnej dekady Kół ZSMP. Spotkanie prowadził sekretarz ZG ZSMP Marek Ungier.

Na zaproszenie Federacji Wiejskich Ognisk Młodzieży (FNFR) udała się do Francji delegacja ZSMP, która wzięła udział w zjeździe tych ognisk. Współpraca ZSMP i FNFR owocuje m.in. wymianą grup młodych rolników.

Na masową skalę członkowie ZSMP uczestniczyli w tegorocznej akcji żniwnej "Każdy kłos na wagę złota"

2 września- Prezydium ZG ZSMP przyjęło instrukcję Centralnego Ośrodka Społeczno-

Prawnego ZSMP stanowiącą vademecum dla młodzieży i koł Związku w pracy wychowawczej z młodymi sprawcami przestępstw i wykroczeń. Omówiono kierunki działalności kulturalnej ZSMP. Uchwalono regulamin VIII edycji Powszechnego Współzawodnictwa Koł ZSMP.

4-5 września- W Rozalinie spotkali się młodzi posłowie oraz członkowie Rady Społeczno-Gospodarczej przy Sejmie. Zastanawiano się nad rolą i kierunkami działalności młodych parlamentarzystów.

6-7 września- W Ostrowie Wielkopolskim obchodzono XIX Centralne Święto Młodości ZSMP

11 września- ZG ZSMP zorganizował spotkanie przewodniczących wojewódzkich zespołów młodych radnych. Dokonali oni, w połowie kadencji rad, oceny działalności zespołów oraz przedyskutowali sposób działania w warunkach nowej ustawy o radach narodowych i samorządzie terytorialnym.

13 września- Do Koreńskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej udała się 120-osobowa grupa młodzieży pod kierownictwem sekretarza ZG ZSMP. Leszka Rudzkiego. Wzięła ona udział w organizowanych po raz pierwszy Dniach Młodzieży Polskiej i Koreńskiej.

14 września- W Bałtyckim Centrum Spotkań Młodzieży w Sobieszewie odbyło się III seminarium ZSMP i Związku Młodzieży komunistycznej im. Ho Chi Minha pod hasłem "Młodzi. Pokój. Przyjaźń". Wzięli w nim udział studenci wietnamscy z Bułgarii, Czechosłowacji, ZSRR i Polski oraz członkowie ZSMP.

15 września- Biuro Wykonawcze ZG ZSMP podczas wyjazdowego posiedzenia w Gdańsku dokonało oceny pracy w instancjach Związku w Trójmieście. Odbyło również spotkanie z ZSMP-owcami budującymi w Żarnowcu elektrownię jądrową.

16 września- Do Warszawy przybyła 120-osobowa grupa członków Związku Socjalistycznej Młodzieży Pracującej Korei. Podczas dwutygodniowego pobytu zapoznali się oni z warunkami życia i pracy polskiej młodzieży. Odwiedzili Poznań, Wrocław i Opole. W Warszawie przyjął ich m.in. I sekretarz KC PZPR Wojciech Jaruzelski.

18 września- Laureatów Turnieju Młodych Mistrzów Techniki i Turnieju Młodych Mistrzów Organizacji przyjął wicepremier Zbigniew Szalajda. Tylko w XIX edycji TMMT wzięło udział ponad 36 tys. młodych racjonalizatorów, którzy zgłosili ponad 26 tys. pomysłów. Ich zastosowanie pozwoliło zaoszczędzić blisko 3 mld. zł.

22-26 września- Na zaproszenie ZG ZSMP przebywała w Polsce delegacja Stowarzyszenia Pomocy Młodzieży Pracującej z RFN (Jugendwerk der Arbeiterwohlfahrt). Delegacja spotkała się m.in. z I zastępcą przewodniczącego ZG ZSMP Krzysztofem Janikiem i sekretarzem ZG ZSMP Jerzym Rasilewiczem. Uzgodniono wymianę grup studyjnych w przyszłym roku.

23 września- Prezydium ZG ZSMP zaaprobowało projekty materiałów na VII Plenum ZG, rozpatrzyło wnioski zarządów wojewódzkich w Bydgoszczy, Lublinie i Wrocławiu o powołanie ośrodków "Polin". Zatwierdzono także program akcji "Zima 87"

24 września- Na VII Plenum ZG ZSMP dyskutowano o udziale młodzieży w postępie naukowo-technicznym i zadaniach ZSMP w tej dziedzinie. Plenum przyjęło także stanowisko w sprawie budownictwa mieszkaniowego

26 września- W Sobieszewie zakończyła się międzynarodowa sesja "Młodzież a religia" zorganizowana przez ZG ZSMP. Wzięli w niej udział uczestnicy z Bułgarii, Czechosłowacji, Rumunii, NRD, Węgier i ZSRR. W sesji uczestniczył sekretarz ZG ZSMP Kazimierz Chrzanowski.

Ponadto we wrześniu:

W Bartkowiej (woj.nowosądeckie) spotkali się młodzi robotnicy z ZSRR, NRD Czechosłowacji, Bułgarii, Węgier i Polski, przedstawiciele zakładów noszących imię W.I.Lenina. Uczestnicy spotkania zwiedzili m.in.Hutę im.W.Lenina, przebywali wśród żołnierzy Karpackiej Brygady WOP, wzięli udział w manifestacji przyjaźni w Poroninie. Gospodarzem spotkania był sekretarz ZG ZSMP Kazimierz Chrzanowski.

Do Grecji udała się delegacja ZG ZSMP z wiceprzewodniczącym ZG Romanem Kubalokiem. Wzięła udział w dorocznym festynie pisma "Ozigitis", organu Związku Młodych Komunistów Grecji (KNE).

Na zaproszenie Rady Młodzieżowej WP przebywała w Polsce delegacja Socjalistycznego Związku Młodzieży Czechosłowackiej Armii Ludowej (CzAL).W czasie pobytu delegacja odbyła spotkania w Radzie Młodzieżowej WP oraz w jednostkach wojskowych.

W Wenecji k.Żnina (woj.bydgoskie), odbył się II Krajowy Zjazd Klubów Przodujących Młodych Rolników (KPMR).W kraju działa już 400 takich klubów. Za najlepszy w 1986 roku Klub, uznano KPMR z Inowrocławia. W Zjeździe uczestniczył sekretarz ZG ZSMP Włodzimierz Fudali.

1 października- Zastępca przewodniczącego Rady Państwa, Kazimierz Barcikowski spotkał się z grupą laureatów, organizowanego przez ZSMP, plebiscytu "Najlepszy Mistrz-Nauczyciel-Wychowawca Młodzieży". W tegorocznym plebiscycie młodzież wyróżniła ponad 4 tys. osób, a 763 spośród nich otrzymało tytuł "Zasłużony Mistrz-Nauczyciel-Wychowawca Młodzieży"

3-4 października- W Bałtyckim Centrum Spotkań Młodzieży . w Sobieszewie, zainaugurowano nowy rok kształcenia ideologicznego.

3-4 października- W Płocku zakończyła się I Olimpiada Wiedzy Ekologicznej ZSMP.W finale uczestniczyło 100 przedstawicieli z 29 województw.

3-5 października- Głównym tematem III Ogólnopolskiej Narady Aktywu Akademickiego ZSMP (Wrocław) były zadania organizacji uczelnianych w rozpoczynającym się roku akademickim. Dyskutowano także o funkcjonowaniu nowej ustawy o szkolnictwie wyższym, oraz o projektowanej Akademii Młodych ZSMP

13 października- Prezydium ZG ZSMP uchwaliło "Kierunki działalności ZSMP w środowisku akademickim w roku 1986/87". Oceniono pracę Centralnego Zespołu Lektorskiego ZSMP oraz współpracę z TWP i TPP-R. Zatwierdzono harmonogram realizacji uchwał VII Plenum ZG ZSMP.

22 października- W Końskich odbyła się centralna inauguracja roku oświaty zdrowotnej.

27-30 października- Na zaproszenie Związku Młodzieży Komunistycznej (UTC) przebywała w Rumunii delegacja ZG ZSMP z przewodniczącym ZG Jerzym Szmajdzińskim. Delegacja zwiedziła szereg zakładów produkcyjnych, wzięła udział w mityngu przyjaźni młodzieży bukareszteskiej, rozmawiała z I sekretarzem UTC Nicu Ceausescu. W drodze powrotnej delegacja jeden dzień przebywała w Budapeszcie, gdzie m.in. omawiano stani przygotowań do budapeszteńskiego Zgromadzenia Ogólnego SFMD.

27-30 października- Na zaproszenie KC Związku Młodzieży Komunistycznej im. Ho Chi Minha przebywała w Wietnamie delegacja ZG ZSMP z I zastępcą przewodniczącego ZG Krzysztofem Janikiem. Podpisano umowę o współpracy pomiędzy obu związkami.

30 października- PGR Biosowice objęty został patronatem ZSMP. Umowę w tej sprawie podpisali: sekretarz ZG ZSMP W. Fudali i wiceminister rolnictwa K. Grzesiak.

3-4 listopada- W drodze powrotnej z Hanoi, Krzysztof Janik uczestniczył w Moskwie, w posiedzeniu Stałej Komisji Przygotowawczej XII Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów.

3-11 listopada- Na zaproszenie FDJ Narodowej Armii Ludowej NRD, w Berlinie i Lipskim Okręgu Wojskowym przebywała delegacja ZSMP Wojska Polskiego.

5 listopada- W siedzibie ZG ZSMP obradował Zespół Młodych Posłów. Posłowie zapoznali się z opiniami Związku dotyczącymi projektowanych aktów wykonawczych do ustawy o młodzieży. Dokonano również wstępnej wymiany poglądów nt. projektu budżetu na lata 1986-1990.

10-15 listopada- Na zaproszenie ZG ZSMP i Rady Młodzieżowej WP przebywała w Polsce delegacja Komsomołu Armii Radzieckiej z przewodniczącym mjr. Igorem Jefimowem. Delegacja zapoznała się z pracą ZSMP w wojsku polskim, wizytowała jednostki wojskowe Śląskiego Okręgu Wojskowego. Na koniec wizyty spotkała się z przewodniczącym ZG ZSMP Jerzym Szmajdzińskim i przewodniczącymi Rady Młodzieżowej WP kpt. Zbigniewem Ciereszko.

12 listopada- Rada Młodzieży Wiejskiej ZG ZSMP zastanawiała się nad intensyfikacją działań organizacji na rzecz przyspieszenia wdrażania do rolnictwa postępu naukowo-technicznego.

17-19 listopada- W Polsce przebywał R. Jassarel, przedstawiciel Irackiej Federacji Młodzieży Demokratycznej. Podpisano z nim protokół o współpracy obu organizacji na lata 1987-1989.

17-20 listopada- Przedstawiciele uniwersytetów ludowych ze Szwecji, Danii, RFN, Finlandii oraz Polski dyskutowali w Rozalinie o przyszłości tej formy działalności. Obradami kierował przewodniczący Rady Programowej Uniwersytetów Ludowych ZSMP Jerzy Grzybaczak.

29 listopada-2 grudnia- W związku z obchodami 25 rocznicy powstania Narodowego Związku Młodzieży i Studentów Iraku (NUISY), przebywała tam delegacja ZSMP z sekretarzem ZG, Markiem Ungierem.

30 listopada- Zakończyła się VIII Dekada Kół ZSMP przebiegająca pod hasłem "Pokój naszą największą wartością". W czasie tej Dekady dokonywano w całym Związku oceny przeprowadzonych rozmów indywidualnych z członkami ZSMP.

30 listopada-4 grudnia- W Polsce przebywała delegacja nikaraguańskiego Związku Młodzieży Sandinistowskiej. Przedyskutowano problemy związane z dwustronną współpracą.

Ponadto w listopadzie:

We Wrocławiu odbyła się ogólnopolska narada działaczy Ośrodków Społeczno-Prawnych ZSMP. W terenie działało już 350 ośrodków. Zastanawiano się, jak zdobywać do tej działalności nowe kadry - przede wszystkim prawników, ale także lekarzy, psychologów i pedagogów.

1 grudnia- Prezydium ZG ZSMP dokonało, wspólnie z Prezydium GKR ZSMP, analizy skuteczności uchwał podejmowanych przez instancje różnych szczebli. Prezydium zapoznało się również z wynikami analiz dokonanych przez Centrum Badania Problemów Młodzieży ZG ZSMP, dotyczących warunków socjalno-bytowych młodej rodziny.

10 grudnia- W Warszawie spotkali się członkowie ZSMP będący społecznymi kontrolerami w ramach powołanej przed dwoma laty Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej (IR-Ch). Dokonano wymiany doświadczeń z działalności kontrolnej. W spotkaniu uczestniczyli m.in.: członek Rady Państwa Sylwester Zawadzki, wiceprezes NIK Jan Antosik oraz przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński.

14 grudnia- Prezydium ZG ZSMP zapoznało się z sytuacją Młodzieżowych Centrow Kultury oraz przyjęło informację o sytuacji socjalno-bytowej młodzieży w środowiskach pozaprzemysłowych

14-16 grudnia- W Warszawie i Srodborowie odbyła się narada kierowniczego aktywu ZSMP. Przedmiotem ocen i dyskusji była sytuacja wśród młodzieży w kończącym się roku. W naradzie, którą prowadził Jerzy Szmajdziński, uczestniczyli także: kierownik wydziału Młodzieży, Sportu i Turystyki KC PZPR Leszek Miller oraz minister Aleksander Kwasniewski.

15 grudnia- VIII Plenum ZG ZSMP zajmowało się sprawami ochrony zdrowia młodzieży oraz ochroną środowiska naturalnego. W plenum uczestniczył m.in. sekretarz generalny Krajowej Rady PRON, Jerzy Jaskiernia. Dokonano zmian personalnych w kierownictwie Związku: z funkcji i zastępcy przewodniczącego ZG odwołano Krzysztofa Janika, a na jego miejsce wybrano Włodzimierza Fudalego. Społecznym wiceprzewodniczącym ZG ds. młodzieży akademickiej został Bogdan Janik, ds. młodzieży szkolnej - Waldemar Prietz, a sekretarzem ZG - Ryszard Tracz.

16 grudnia- W Krzeszowicach, na Placu Młodzieży odsłonięto, z inicjatywy ZSMP, pomnik Jedności Młodzieży Polskiej.

Ponadto w grudniu:

Demokratyczny Związek Młodzieży Finlandii (SDNL) oraz ZSMP podpisały umowę o współpracy na najbliższe lata. W imieniu SDNL umowę podpisał przebywający w Polsce jego przewodniczący, Rauno Meriaari, a w imieniu ZSMP- sekretarz ZG Leszek Rudzki.

1987

5-8 stycznia- ZG ZSMP i Biuro ds.Młodzieży URM zorganizowały w Popowie nad Bugiem Forum Młodej Kadry Kierowniczej. Z młodymi menadżerami (młodzi dyrektorzy przedsiębiorstw, szefowie różnych instytucji) spotkali się m.in. :kierownik Wydziału Polityki Kadrowej KC PZPR Władysław Honkisz , minister Aleksander Kwasniewski i sekretarz ZG ZSMP Jerzy Rasilewicz.

10-11 stycznia- W Śródborowie spotkali się przewodniczący zarządów uczelnianych ZSMP. Omawiali sytuację w wyższych uczelniach oraz zadania uczelnianych organizacji ZSMP w II semestrze.

13 stycznia- Prezydium ZG ZSMP dokonało przeglądu kontaktów międzynarodowych Związku. ZSMP utrzymuje stosunki z ponad 120 organizacjami młodzieżowymi z prawie 40 krajów. Oznacza to, że nie tylko odbudowany został stan kontaktów sprzed 1981 roku ,ale zostały one rozszerzone o kontakty z wieloma nowymi organizacjami na Wschodzie i Zachodzie. Przyjęto kierunki aktywności międzynarodowej Związku w 1987 r

27 stycznia- Odbyło się wspólne posiedzenie Prezydium ZG i Prezydium Głównego Sądu Koleżeńskiego ZSMP. Analizowano realizację uchwały IV Zjazdu ZSMP z punktu widzenia stopnia zdyscyplinowania członków Związku i jego aktywu.

29 stycznia- Rada Młodzieżowa WP oceniała działalność ZSMP na rzecz politechnicznego kształcenia i wychowania żołnierzy. Przyjęto założenia organizacji Turnieju Młodych Mistrzów Techniki w wojsku.

30 stycznia- Minister kultury i sztuki prof.Aleksander Krawczuk i przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński omawiali problemy związane z aktywnością kulturalną młodzieży.

Ponadto w styczniu:

Na zaproszenie ZG ZSMP do Polski przybyła delegacja Duńskiej Młodzieży Komunistycznej. Podpisano porozumienie o współpracy w latach 1987-88.

W całym kraju odbyły się obchody 30 rocznicy powstania ZMS i ZMW. Organizatorem obchodów były komisje historyczne ZSMP.

16-17 lutego- Obradujące w Częstochowie Prezydium ZG ZSMP , gdzie w Hucie im. B.Bieruta narodził się przed 20 laty. z inicjatywy ZSMP, pomysł Turnieju Młodych Mistrzów Techniki, zapoznało się z nowymi inicjatywami innowacyjnymi młodzieży w częstochowskich zakładach pracy.

Ponadto w lutym:

W Moskwie odbyło się posiedzenie Międzynarodowego Komitetu Przygotowawczego

XIII Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. Polskie organizacje młodzieżowe reprezentowała delegacja na czele z sekretarzem ZG ZSMP Markiem Ungierem. Ustalono, że XIII Festiwal odbędzie się latem 1989 roku w Phenianie (KRL-D).

Rada Krajowa PRON i ZG ZSMP wystąpiły z inicjatywą akcji pod nazwą "Zamienić strychy na mieszkania".

W Warszawie odbył się doroczny Sejmik Dziewcząt i Młodej Rodziny organizowany przez ZSMP. Członkiniami Związku było w tym roku prawie 653,5 tys. dziewcząt.

2 marca- Wręczono doroczne nagrody im. Aleksandra Kowalskiego "Oika" przyznawane przez redakcję "Walki Młodych".

17 marca- Prezydium ZG ZSMP zatwierdziło nowy statut uniwersytetów robotniczych ZSMP. Określono fundusz założycielski Młodzieżowej Agencji Kulturalnej. Powołano wielobranżowe przedsiębiorstwo gospodarcze ZSMP.

18 marca- Odbyło się IX Plenum ZG ZSMP poświęcone ocenie stanu kultury i udziałowi młodzieży w jej tworzeniu i korzystaniu z niej. Kazimierz Chrzanowski zrezygnował z funkcji sekretarza ZG.

20 marca- W Szklarskiej Porębie i Międzygórzu, gdzie od stycznia do marca szkoliło się w Zimowej Szkole Aktywu ZSMP na kilku turnusach prawie 9 tys. aktywistów ZSMP z organizacji miejskich - odbyło się zakończenie akcji szkoleniowej. W tym samym czasie ok. 1 tys. aktywistów ZSMP z wiejskich organizacji szkoliło się w Warszawie i Krakowie.

31 marca- Prezydium ZG ZSMP oceniło działalność Uniwersytetów Robotniczych i BTM "Juventur" w 1976 roku. Zaaprobowano sprawozdania i plany na przyszłość obu agend Związku. Powołano Jerzego Skrzypka na dyrektora Centralnego Uniwersytetu Ludowego w Rozalinie.

Ponadto w marcu:

W Polsce, na zaproszenie ZG ZSMP, przebywała grupa robocza radzieckiego Komsomolu zainteresowana problematyką pracy organizacji w środowisku wiejskim.

Odbyło się II Forum Młodzieży PRL i RFN. Główne tematy Forum, to rola i miejsce młodzieży w procesie normalizacji stosunków pomiędzy Polską i RFN oraz bilans współpracy organizacji młodzieżowych obu krajów.

W Łańcucie spotkał się aktyw ZSMP środowiska akademickiego. Oceniono dotychczasową działalność Rady Młodzieży Akademickiej. Omówiono problemy związane z praktykami robotniczymi studentów oraz przygotowanie do Wiosny Aktywności Naukowej.

Na spotkaniu kierownictwa ZG ZSMP z przewodniczącymi zarządów zakładowych z 208 kluczowych zakładów pracy dyskutowano m.in. nad ustawą o młodzieży i aktami wykonawczymi do niej.

W III Zimowych Igrzyskach Sportowych ZSMP startowało ponad 100 tys. uczestników. W finałach, które odbyły się w Szczyrku, na starcie stanęło 248 zawodniczek i zawodników z 33 województw. Zwyciężyła drużyna z Nowego Sącza.

Trwały obchody 65 rocznicy utworzenia Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej (KZMP). Członkowie ZSMP składali kwiaty ,gdzie na cmentarzach spoczywają działacze tej organizacji. Zarząd Warszawski ZSMP zorganizował spotkanie z byłymi członkami KZMP.

9 -11 kwietnia- W Bydgoszczy odbył się centralny finał Olimpiady Wiedzy Społeczno-Politycznej ZSMP.W klasyfikacji zespołowej zwyciężyła drużyna z woj.kieleckiego, a indywidualnie Michał Kelner z Kielc i Stefan Frąckowiak z Konina.

27 kwietnia- W 30 rocznicę powstania ZMS i ZMW zorganizowano w Warszawie konferencję popularno-naukową poświęconą tym wydarzeniom. Wzięli w niej udział przedstawiciele wszystkich powojennych organizacji młodzieżowych oraz historycy zajmujący się problematyką historii ruchu młodzieżowego.

29 kwietnia- Minister Aleksander Kwaśniewski i przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdzinski na uroczystości z okazji 30-lecia BTM "Juventur" wręczyli odznaczenia państwowe i organizacyjne zasłużonym pracownikom "Juventuru".

22-25 maja- Zakończyła się XVI edycja Turnieju Wiedzy i Umiejętności Budowlanych "Złota Kielnia". Wartość prac wykonanych w ramach finału przez 123 uczestników z 46 szkół wyniosła 500 tys. zł. Ponadto finaliści uczestniczyli w pracy na rzecz Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi.

25 maja- Z okazji Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy odbyło się na Zamku Królewskim w Warszawie spotkanie kierownictwa ZG ZSMP z wyróżniającymi się działaczami kultury ZSMP. Wielu z nich udekorowanych zostało odznaczeniami państwowymi i organizacyjnymi.

Ponadto w maju:

W Krakowie, pod patronatem ZSMP, zawiązał się Ogólnopolski Klub Szkół im.Franciszka Zubrzyckiego. W inauguracyjnym spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele 8 szkół podstawowych i 6 zespołów szkół zawodowych.

W Łodzi odbyło się spotkanie działaczy uniwersytetów robotniczych ZSMP. Podczas spotkania zebrano i przekazano 2,5 mln. zł na budowę Centrum Zdrowia Matki Polki.

5-6 czerwca- W Łukowej (woj.zamojskie), obradowało wyjazdowe posiedzenie Prezydium ZG ZSMP. Członkowie Prezydium przebywali wcześniej w kilku wsiach, w których zapoznawali się bliżej z warunkami życia i pracy młodzieży wiejskiej. Podczas posiedzenia dokonano oceny działalności ZSMP wśród młodzieży wiejskiej, a w szczególności Klubów Przodujących Młodych Rolników, kół i zarządów zakładowych w uspołecnionym sektorze rolnictwa.

24 czerwca- Na X Plenarnym posiedzeniu ZG SZMP dyskutowano na temat postaw społeczno-politycznych młodzieży oraz stanu jej świadomości.

26 czerwca- W Warszawie gościli laureaci , organizowanego przez ZSMP, plebiscytu "Najlepszy Mistrz-Nauczyciel i Wychowawca Młodzieży". Niektórzy z nich udekorowani zostali wysokimi odznaczeniami państwowymi.

Ponadto w czerwcu:

Na zaproszenie ZG ZSMP przebywała w Polsce delegacja Socjalistycznego Związku

Młodzieży im. Karola Liebknechta z Berlina Zachodniego. Podpisano umowę o współpracy pomiędzy obu organizacjami.

W Krakowie i podkrakowskim Czernichowie odbył się centralny finał XI Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych.

W Kaliszu zainaugurowano obchody Święta Młodości ZSMP.

Na VI Ogólnopolskiej Spartakiadzie Sportów Obronnych organizowanej przez ZSMP w Szczecinku, zwyciężyła reprezentacja woj. szczecińskiego.

Rada Młodzieży Szkolnej ZG ZSMP dokonała podsumowania działalności ZSMP w szkołach w roku szkolnym 1986/87.

W Budapeszcie przebywała delegacja polskich związków młodzieży i studentów, na czele z Jerzym Szmajdzińskim. Pomiedzy KISZ a polskimi związkami podpisana została umowa o współpracy w latach 1987-1991. Delegację polską przyjął sekretarz KC WSPR, Matyas Sziros.

1 lipca- W Szczecinie, w 12 Dywizji Zmechanizowanej im. Armii Ludowej, odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP poświęcone wytyczeniu zadań ZSMP w rozwoju ruchu przodownictwa i współzawodnictwa w wojsku.

5 lipca- W Olsztynie zakończył się Centralny Rajd ZSMP "Szlakiem Mikołaja Kopernika". W Rajdzie wzięło udział 15 tys. uczestników. We współzawodnictwie na najlepszą grupę rajdową zwyciężyła młodzież z gminy Ostróda.

9 lipca- Na obozie młodzieżowym "Awangarda XXI wieku" w Baworowej (woj. jeleniogórskie) przebywali, wyróżniający się w pracy i nauce, młodzi ludzie z województw dołnośląskich. Z członkiem BP KC PZPR prof. Jerzym Porębskim i Jerzym Szmajdzińskim dyskutowali na temat II etapu reformy gospodarczej i miejsca młodzieży w życiu kraju.

Obozy "Awangardy XXI wieku" organizowano pod patronatem organizacji młodzieżowych i ministra ds. Młodzieży od 1986 do 1988 roku. Skupiały one młodzież produkującą, wyróżniającą się w nauce, wszechstronnie uzdolnioną, aktywną społecznie, rokującą wielkie nadzieje na przyszłość. W 1986 r. w obozach awangardy uczestniczyło 400 osób; w 1987 roku -8000 osób, w 1988 roku - 20 000.

15 lipca- W siedzibie ZG ZSMP spotkał się aktyw socjalistycznych związków młodzieży zajmujący się problemami ideologicznymi. Przy udziale sekretarza KC PZPR, Henryka Bednarskiego dyskutowano o roli młodzieży w przemianach zachodzących w kraju i o niektórych - ideologicznych aspektach II etapu reformy gospodarczej.

17 lipca- W Łęborku rozpoczął się cykl obozów studentów i młodych naukowców, których celem było "przebadanie" Ziemi Łęborskiej - jej geologii, rolnictwa, budownictwa, etnografii. Przedsięwzięcie, któremu patronuje ZSMP, nosi nazwę Inicjatywa Naukowa "Łębork".

29-30 lipca- Zakończyła się tegoroczna, polsko-kubańska wymiana brygad młodzieżowych. Członkowie IV Brygady Młodzieży Kubańskiej odwiedzili Warszawę, Kraków, Łódź, Gdańsk, Poznań, Olsztyn, Wrocław. Spotkali się tam z młodzieżą polską, zapoznawali się z historią Polski i jej codziennymi problemami. Niektórzy członkowie

Brygady - żołnierze kubaskich sił zbrojnych- spotykali się z polskimi żołnierzami i marynarzami. Byli także przyjęci przez przedstawicieli polskich władz. Spotkał się z nimi m.in. minister Aleksander Kwaśniewski, kontradmirał Ludwik Dutkowski oraz prezydent Warszawy, Jerzy Bolesławski.

Po miesięcznym pobycie na Kubie powróciła do Polski, 150-osobowa Brygada Młodzieży Polskiej, której szefował I zastępca przewodniczącego ZG ZSMP Włodzimierz Fudali.

Ponadto w lipcu:

W Konstancinie zakończył się, organizowany co roku z inicjatywy ZG ZSMP, wspólnie ze spółdzielczością inwalidów, trzytygodniowy wakacyjny turnus dla niepełnosprawnej młodzieży. Skorzystało z niego 123 osoby. ZSMP organizuje także turnusy wakacyjne dla dzieci i młodzieży o różnych schorzeniach. Łącznie, co roku z tej propozycji Związku korzysta około 850 niepełnosprawnych.

W lipcu i sierpniu:

Członkowie kierownictwa partii i państwa oraz związków młodzieży spotykali się z młodzieżą na licznych obozach i koloniach oraz w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych ZSMP

1-10 sierpnia- Na zaproszenie KISZ Węgierskiej Armii Ludowej, na Węgrzech przebywała 30 osobowa delegacja ZSMP Sił Zbrojnych PRL. Delegacja odbyła szereg spotkań z żołnierzami armii węgierskiej, zapoznała się z pracą organizacji młodzieżowej w wojsku i dokonała wymiany doświadczeń. Delegacja, której przewodniczył sekretarz Rady Młodzieżowej WP kpt. Andrzej Słodkowski, spotkała się także z zastępcą szefa GZP Węgierskiej Armii Ludowej, gen.Kovacs'em.

Ponadto w sierpniu:

Młodzieżowa Agencja Kultury ZSMP rozpoczęła cykl koncertów rockowych pod nazwą "Nasz wspólny świat". Uzyskane z koncertów środki przeznaczone zostały na fundusz Polskiego Komitetu Solidarności z Narodami Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej.

Zakończyły się XV Koszalińskie Spotkania Filmowe, których głównym organizatorem był ZSMP. Młodzieżowe jury główną nagrodę, "Wielkiego Jantara '87" przyznało filmowi "Szansa Antoniego" w reżyserii Vita Olmera (Czechosłowacja), a nagrodę "Walki Młodych" uzyskał film Mikołaja Haremskiego "Refren z dziejów książki"

W Polsce przebywała delegacja radzieckiego Komsomolu z Josifem Ordzonikidze. Delegacja interesowała się szczególnie uczestnictwem ZSMP we wdrażaniu reformy gospodarczej.

2 września- Prezydium ZG ZSMP wysłuchało informacji o pracy Rady Dziewcząt i Młodej Rodziny i zatwierdziło główne kierunki działalności kulturalno-oświatowej ZSMP w 1987/88 roku.

10-17 września- Członkowie zespołu Młodych Posłów wizytowali województwa katowickie, lubelskie, opolskie. Interesowali się stanem realizacji Ustawy o młodzieży

12-13 września- W Wierchosławicach odbył się zjazd absolwentów z okazji 30-lecia działalności Uniwersytetu Ludowego.

15 września- Prezydium Krajowej Komisji Czynów Społecznych obradujące pod przewodnictwem zastępcy przewodniczącego Rady Państwa, Tadeusza Szlachowskiego "...oceniło pozytywnie wzrost aktywności społecznej młodzieży zrzeszonej w ZSMP i podkreśliło konieczność wspierania inicjatyw młodzieżowych przez rady narodowe i podległe im jednostki".

19-20 września- W Bydgoszczy odbył się finał I Letnich Centralnych Igrzysk Sportowych ZSMP.

23 września- XI Plenum ZG ZSMP zastanawiało się nad problemami polityki kadrowej Związku, jako ważnym czynnikiem ideowego i organizacyjnego umocnienia Związku. Kazimierz Fudali zrezygnował z funkcji I zastępcy przewodniczącego ZG.

26 września- W Warszawie zainaugurowano rok kształcenia politycznego ZSMP.

30 września- Sekretarz ZG ZSMP, Marek Ungier otworzył w Spale seminarium kadry etatowej ZSMP. W czasie kilku turnusów, trwających do połowy grudnia, wszyscy etatowi pracownicy Związku zapoznają się z aktualną sytuacją społeczno-polityczną, zadaniami Związku i metodami ich realizacji

Ponadto we wrześniu:

Zainaugurowano XXVI edycję Olimpiady Wiedzy Rolniczej. W 1986 roku startowało w niej około 250 tys. uczestników.

7 października- W Warszawie obradowało V Ogólnopolskie Forum Przewodniczących Kół ZSMP reprezentujących ponad 51 tys. kół Związku. Poświęcono je wymianie doświadczeń w realizacji uprawnień kół do rekomendowania swych członków do PZPR. Uprawnienia takie posiada około 5200 kół ZSMP. W Forum, którego obrady prowadził przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński, uczestniczył kierownik Wydziału Polityczno-Organizacyjnego KC PZPR Stanisław Gabrielski.

12 października- Z okazji Dnia Wojska Polskiego, przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński spotkał się w 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Tadeusza Kościuszki z aktywnym ZSMP działającym w siłach zbrojnych.

17 października- W Warszawie obradowało I Ogólnopolskie Forum Przewodniczących Kół ZSMP Młodych Nauczycieli. Dokonano wymiany doświadczeń. Z okazji Dnia Edukacji Narodowej, sekretarz ZG ZSMP Leszek Rudzki podziękował nauczycielom za ich pomoc w pracy Związku w środowisku szkolnym.

21 października- W Wyższej Oficerskiej Szkole Lotniczej im. J. Krasickiego w Dęblinie odbyło się posiedzenie Prezydium ZG ZSMP. Przedmiotem obrad były problemy realizacji i doskonalenia programu wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży oraz realizacji patronatu ZG ZSMP nad uczelnią.

24 października- W Warszawie spotkali się działacze Ośrodków Społeczno-Prawnych ZSMP obchodzących 30-lecie powstania Ośrodków. Podsumowano ich dorobek, a najbardziej zasłużonych działaczy uhonorowano odznaczeniami państwowymi i związkowymi. W spotkaniu uczestniczył sekretarz KC PZPR, Stanisław Ciosek.

28-29 października- W ramach obchodów 20-lecia Turnieju Młodych Mistrzów Techniki, w Rozalinie odbyło się międzynarodowe seminarium poświęcone

doświadczeniom i perspektywom stosowania nowych metod wychowania młodzieży. W seminarium uczestniczyli przedstawiciele młodzieżowych organizacji Bułgarii, NRD, Węgier, ZSRR. Mówiono także m.in. o realizacji młodzieżowego programu "Wspólnota" w ramach którego współdziałają związki młodzieży krajów RWPG.

Ponadto w październiku:

Członkowie kierownictwa ZG ZSMP uczestniczyli w inauguracjach nowego roku akademickiego.

W IV Ogólnopolskim Rajdzie ZSMP "Beskidy 87" wzięło udział 650 uczestników reprezentujących 54 drużyny z 13 wojewodstw.

Gospodarzem centralnej inauguracji działalności oświatowej ZSMP w środowisku młodzieży szkolnej był Zespół Szkół Budowlanych w Sanoku, którego organizacja ZSMP otrzymała odznaczenie "Za zasługi dla ZSMP". Szkole nadano imię Janka Krasickiego.

W Rozalinie odbyła się II Konferencja Pedagogiczna Uniwersytetów Ludowych ZSMP. Uczestniczyła w niej kadra uniwersytetów ludowych z całego kraju oraz Prezydium Rady Uniwersytetów Ludowych.

Aktyw turystyczny ZSMP spotkał się w Warszawie pod przewodnictwem sekretarza ZG ZSMP Andrzeja Kozłowskiego.

1-4 listopada- Delegacja polskich związków młodzieży pod przewodnictwem Jerzego Szmajdzinskiego wzięła udział w uroczystym posiedzeniu KC KPZR, Rady Najwyższej ZSRR i Rady Najwyższej RFSRR poświęconym 70 rocznicy zwycięstwa Rewolucji Październikowej.

7 listopada- W Zambrowie uroczystie zakończono młodzieżową Sztafetę Października zorganizowaną przez Komsomol. ZSMP i inne organizacje młodzieżowe krajów socjalistycznych. Podsumowania wyników Sztafety dokonał sekretarz ZG ZSMP Andrzej Kozłowski.

10 listopada- Prezydium ZG ZSMP zapoznało się ze stanem nastrojów młodzieży i aktywnością ogniw ZSMP przed zbliżającym się (29 listopada) referendum dotyczącym akceptacji projektu II etapu reformy gospodarczej.

Ponadto w listopadzie:

W Centrum Kształcenia Inwalidów im.H.Dworakowskiej w Konstancinie obradowała Rada Młodzieży Wiejskiej ZG ZSMP. Dyskutowano nad skuteczniejszymi sposobami rozwiązywania problemów młodzieży niepełnosprawnej.

W Kołobrzegu, Komisja ZG ZSMP ds. udziału młodzieży w organach samorządowych i przedstawicielskich zapoznawała się z doświadczeniami pracy radnych - członków ZSMP z terenu woj.koszalińskiego.

W Żarach (woj.katowickie) zakończyła się II Centralna Olimpiada Wiedzy Ekologicznej zorganizowana przez ZG ZSMP i Ministerstwo Ochrony Środowiska.

W Sobieszewie, w Bałtyckim Centrum Spotkań Młodzieży ZSMP, odbyło się seminarium poświęcone udziałowi młodzieży w działalności samorządów pracowniczych. "Nie wszędzie udział ZSMP-owców w tych organach zakładowej władzy

jest satysfakcjonujący, niemniej częstokroć powodowane jest to nieodpowiedzialnym traktowaniem samorządu przez dyrekcje" - stwierdzano na seminarium.

7 grudnia- Na II Ogólnopolskiej Naradzie podsumowano działalność członków ZSMP w młodzieżowych grupach kontrolnych Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej (IR-Ch). Członkowie IR-Ch-y kończący w niej działalność przekazywali doświadczenia swoim następcom. Zwracano uwagę na konieczność koncentrowania kontroli na tych sferach życia społecznego i gospodarczego, które mają największy wpływ na poziom i warunki życia młodzieży. W 1976 roku na ogólną liczbę 27.264 inspektorów, członkowie ZSMP stanowili tylko 9 % (2,5 tys) inspektorów.

8 grudnia- Na posiedzeniu Prezydium ZG ZSMP dokonano oceny udziału członków Związku w referendum. Oceniono także działalność Związku na rzecz ochrony zdrowia i środowiska; stanu bazy kulturalnej w środowisku wiejskim; przebiegu Współzawodnictwa Kół i Instancji ZSMP. Zapoznano się z informacjami o przebiegu Forum Przewodniczących Kół ZSMP i o Szkołach Aktywu ZSMP w 1987 roku. Ustanowiono nową Olimpiadę Wiedzy i Umiejętności Budowlanych prowadzoną wspólnie z Ministerstwem Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa przy współudziale Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz zarządów głównych właściwych branżowo stowarzyszeń naukowo-technicznych. Olimpiada przeznaczona jest dla uczniów szkół średnich, a jej zwycięzcy uzyskują prawo wstępu na studia bez egzaminów wstępnych. Dotychczasowa "Złota Kielnia" pozostanie olimpiadą dla uczniów zasadniczych szkół zawodowych.

16 grudnia- Obradowało Prezydium ZG ZSMP. Dyskutowano nad stanem kultury oraz infrastruktury kulturalnej na wsi. Zatwierdzono wytyczne do programów działania dla kół pracujących w urzędach administracji państwowej. Zatwierdzono plan pracy Prezydium ZG ZSMP na 1988 r. Przyjęto projekty materiałów na XII Plenum ZG ZSMP.

17 grudnia- W Rozalinie odbyła się narada przewodniczących ZW ZSMP. Zapoznano się z wnioskami do działań ZSMP po referendum.

21 grudnia- XII Plenum ZG ZSMP obradowało nad zadaniami Związku w kształtowaniu aspiracji oświatowych młodzieży. Z funkcji sekretarzy ZG zrezygnowali: Jerzy Rasilewicz, Leszek Rudzki, Marek Ungier. Sekretarzami ZG wybrano: Alojzego Chodę, Narcyza Hofmana, Jana Krzemińskiego, Piotra Mochnaczewskiego.

Ponadto w grudniu:

Przewodniczący Rady Państwa Wojciech Jaruzelski przyjął w Belwederze 40-osobową grupę laureatów Turnieju Młodych Mistrzów Techniki i zdobywców nagród im. M. Kopernika.

Dobiegły końca obchody 30-lecia powstania Związku Młodzieży Socjalistycznej. Uroczystość z tej okazji - z udziałem zasłużonych działaczy tej organizacji- odbyła się w Zarządzie Stołecznym ZSMP. Na spotkanie przybyli także :z-ca członka Biura Politycznego, I sekretarz KW PZPR Janusz Kubasiewicz oraz przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński.

W 1987 roku członkowie ZSMP wybudowali dodatkowo 10 tys. mieszkań - najwięcej w woj. katowickim (750), śluskim (725), zielonogórskim (322). Natomiast w ramach spółdzielczości mieszkaniowej i ZSMP-owskich zespołów budowlanych oddano w

tym roku 55 tys. mieszkań. W trakcie realizacji jest dalszych 12 tys. mieszkań i domków jednorodzinnych.

Na koniec 1987 r. do ZSMP należało ok. 1.513 tys. członków w tym 757,5 tys. członków działało w środowiskach młodzieży pracującej w gospodarce społecznej: prawie 660 tys. to uczniowie, 71 tys. - rolnicy indywidualni; 11 tys. - studenci; inni 13 tys. W 1987 r. do ZSMP wstąpiło 225 tys. członków. Członkowie ZSMP działają także w innych organizacjach: w Ochotniczych Strażach Pożarnych - 79 tys. członków ZSMP; w LZS- 185,7 tys.; w TKKF - 86 tys.; w Kołach Gospodyń Wiejskich - 27,6 tys. W samorządach pracowniczych działa 133,6 tys. członków ZSMP; w samorządach mieszkańców - 7,9 tys.; w samorządach wiejskich - 14,3 tys.; w instancjach związków zawodowych - 383 tys.; w radach narodowych - 9,1 tys.; w PRON - 21 tys. Przeszło tysiąc sołtysów należy do ZSMP.

1988

11 stycznia- Podczas posiedzenia Biura Wykonawczego ZG ZSMP m.in. zatwierdzono projekty dokumentów związanych z przygotowaniami do V Zjazdu ZSMP. Postanowiono także przeprowadzić w ZSMP przegląd kadrowy.

11 stycznia- W ramach obchodów 45-lecia powstania Związku Walki Młodych, na Cmentarzu Komunalnym w Warszawie odbył się, z licznym udziałem byłych działaczy ZWM i członków ZSMP apel poległych. Na grobach ZWM-owców złożono kwiaty. W uroczystości uczestniczyła kompania honorowa WP.

12 stycznia- Z okazji 20-lecia Turnieju Młodych Mistrzów Techniki spotkali się w Warszawie młodzi wynalazcy. Najbardziej zasłużeńi i wyróżniający się otrzymali odznaczenia państwowe i ZSMP-owskie.

W 1987 roku rady TMMT istniały w 49 województwach. 1426 rad istniało na poziomie podstawowym (w tym 877 zakładowych, 489 szkolnych, 10 akademickich). Rady TMMT funkcjonują także w jednostkach wojskowych.

14 stycznia- Podsumowano XV Koszalińskie Spotkania Filmowe. Z tej okazji przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński odznaczył grupę animatorów i działaczy organizujących te spotkania odznaczeniami im. J. Krasickiego. Odznaczenia te otrzymali m.in. Jerzy Toeplitz oraz prof. Zygmunt Marchwitz.

15 stycznia- Członkowie ZSMP z Ursusa przekazali sprzęt radiologiczny wartości 150 tys. zł dla Szkoły Niewidomych w Łaskach. Pieniądze zarobili podczas czynu społecznego w czasie dorocznych Dni Młodego Pracownika ZM "Ursus".

18 stycznia- Biuro Wykonawcze ZG ZSMP oceniło udział członków i instancji terenowych ZSMP w powszechnym przeglądzie i atestacji stanowisk pracy młodzieży. Zapoznano się także z pracą Komisji Skarg i Interwencji ZG ZSMP w 1987 r.

19 stycznia- Prezydium ZG ZSMP oceniło aktywność organizacji na forum międzynarodowym. Prezydium wyraziło poparcie dla narodu palestyńskiego w walce o należne mu prawa, w tym prawa do niepodległości i samostanowienia. Prezydium zatwierdziło harmonogram realizacji uchwały XII Plenum ZG ZSMP. Przyznano także złote odznaczenie im. J. Krasickiego dla katowickiego Uniwersytetu Robotniczego oraz odznakę "Za zasługi dla ZSMP" miejskiej organizacji ORMO w Sopocie.

28-30 stycznia- W Sródborowie odbyło się seminarium kadry kierowniczej ZSMP (członkowie Biura Wykonawczego i Prezydium ZG ,przewodniczący ZW, redaktorzy naczelni prasy młodzieżowej). Dyskutowano o stanie realizacji programu Związku. W spotkaniu uczestniczyli także: kierownik Wydziału Polityczno-Organizacyjnego KC PZPR Stanisław Gabrielski ,przewodniczący Komitetu ds.Młodzieży i Kultury Fizycznej Aleksander Kwaśniewski. Dyskusję podsumował przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński.

W ramach seminarium odbyło się też posiedzenie Rady Młodzieżowej WP, które pod przewodnictwem kpt.Zbigniewa Ciereszko, określiło zadania ZSMP w Wojsku Polskim na 1988 r.

9 lutego- Prezydium ZG ZSMP omawiało przygotowania do V Zjazdu ZSMP. Zastanawiano się także nad rolą Związku w zbliżających się wyborach do rad narodowych. Zaaprobowano wniosek o utworzeniu "Fundacji Polskich Związków Młodzieży - Pokój, Przyjaźń, Solidarność" na rzecz Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów.

19 lutego- W warszawskim klubie zetemesowskim "Kaprys" odbyły się jubileuszowe uroczystości z okazji 45- lecia utworzenia , jeszcze w okresie okupacji hitlerowskiej, czasopisma "Walka Młodych" . będącego kolejno organem ZWM, ZMP,ZMS, a obecnie ZSMP. W czasie uroczystości ,w której uczestniczyła m.in.Helena Jaworska - współtwórczyni pisma, odczytano list gratulacyjny od I sekretarza KC PZPR Wojciecha Jaruzelskiego. Wręczono także doroczne nagrody im. Aleksandra Kowalskiego "Olka".

25-26 lutego- W Gubinie odbyło się posiedzenie Rady Młodzieżowej WP poświęcone ocenie pracy i warunkom życia młodej kadry w jednostkach wojskowych. Przyjęto także postanowienie o powołaniu Komisji Historii Organizacji Młodzieżowych w Siłach Zbrojnych PRL.

29 lutego-4 marca- W Polsce przebywała delegacja radzieckiego Komsomołu (WLKZM) z I sekretarzem KC Komsomołu, Wiktorem Mironienko. Delegacja spotykała się z młodzieżą różnych środowisk, została przyjęta przez I sekretarza KC PZPR Wojciecha Jaruzelskiego. Przeprowadziła także rozmowy z przewodniczącym Komitetu RM ds.Młodzieży i Kultury Fizycznej Aleksandrem Kwaśniewskim i przewodniczącym ZG ZSMP Jerzym Szmajdzińskim. Na zakończenie wizyty J.Szmajdziński i W.Mironienko podpisali protokół o współpracy pomiędzy ZSMP a WLKZM w latach 1988-1989

Ponadto w lutym:

Kalendarz centralnych i międzywojewódzkich imprez turystycznych organizowanych przez ZSMP w 1988 r. zawiera 43 przedsięwzięcia .Organizacja wyda na ten cel przeszło 7 mln zł (nie licząc wkładu własnego uczestników).

Odbyło się posiedzenie Komisji Ideologicznej ZG ZSMP. Zaproponowano m.in. odbycie w br konferencji ideologicznej ZSMP.W obradach, którym przewodniczył Ludwik Łużyński, uczestniczył sekretarz ZG Ryszard Tracz.

Trwała VI edycja wiedzy o zdrowiu organizowana przez ZSMP. Brało w niej udział ok.12 tys. młodych ludzi. ZG ZSMP jest także jednym z organizatorów Turnieju Młodych Mistrzów Zawodu o Złoty Czepek Pielęgniarski. W bieżącej edycji, która zakończy się na przełomie maja-czerwca br uczestniczyło w turnieju ponad 10 tys. pielęgniarek i położnych z 530 placówek służby zdrowia.

Trwała batalia (również w marcu) w obronie podręcznika "Przygotowanie do życia w rodzinie" atakowanego przez kręgi klerykalne. Pod ich naciskiem Minister Edukacji Narodowej wycofał podręcznik.

1 marca- Prezydium ZG ZSMP oceniło działalność Centrum Kultury Świeckiej w latach 1982-1987. Zatwierdzono również stanowisko Związku w sprawie założeń zmian w Ustawie o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego. Przyznano zbiorową odznakę "Za zasługi dla ZSMP" miejsko-gminnej organizacji ZSMP w Czechowicach-Dziedzicach. Złote odznaczenie im. J. Krasickiego nadano zakładowej organizacji ZSMP przy FSM w Praszce.

7-11 marca- W Międzywojewódzkiej Szkole Aktywu ZSMP w Mierzynie, młodzi działacze samorządowi dyskutowali nt. działalności ZSMP w samorządach.

8 marca- Z okazji Dnia kobiet ZG ZSMP zorganizował seminarium nt. problemów dziewcząt w środowisku wiejskim. W tym dniu spotkały się także aktywistki ZSMP z całego kraju. Podczas spotkania sekretarz ZG N. Hoffman w imieniu ZG złożył życzenia wszystkim członkiniom Związku.

9 marca- W Białymstoku odbył się Ogólnopolski Finał Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Budowlanych. Osmiu laureatów w nagrodę uzyskało indeksy wyższych uczelni.

14-16 marca- W Lublinie, Puławach i Warszawie odbywały się Dni Przyjaźni Młodzieży Polskiej i Rumuńskiej. Delegacji przewodniczył sekretarz KC Związku Młodzieży Komunistycznej Rumunii. Delegacja spotykała się z młodzieżą polską, uczestniczyła w imprezach kulturalnych i sportowych. Z delegacją rumuńską spotkał się Jerzy Szmajdzinski.

14-16 marca- Wiceprzewodniczący ZW ZSMP ds. pracy z młodzieżą szkolną i studencką dyskutowali na spotkaniu w Warszawie na temat aktualnych problemów pracy w środowiskach młodzieży uczącej się. W naradzie uczestniczyli także wiceprzewodniczący ZG Bogdan Janik i sekretarz ZG Piotr Mochnaczewski.

21 marca- Sekretarz ZG ZSMP Narcyz Hoffman i prezes Centralnego Zarządu Związku Spółdzielni Inwalidów Janusz Łukaszak dokonali oceny współdziałania obu organizacji na rzecz niepełnosprawnych. Stwierdzono potrzebę rozszerzenia współpracy ogniw terenowych obu związków.

22 marca- Prezydium ZG ZSMP zatwierdziło tezy programowe kampanii sprawozdawczo-wyborczej przed V Zjazdem ZSMP. Podjęto uchwałę na temat udziału Związku w wyborach do rad narodowych. Zaaprobowano ideę utworzenia "Parlamentu Młodzieży" oraz dokonano nowelizacji wytycznych w sprawie FASM. Oceniono udział ZSMP w rozwiązywaniu programu mieszkaniowego oraz zaaprobowano udział ZSMP w spółce z o.o. "Tani Dom". Zatwierdzono plany na 1988 rok dla: Juventuru, Młodzieżowej Agencji Kulturalnej, Przedsiębiorstwa Wielobranżowego ZSMP

22 marca- Sekretarz ZG Piotr Mochnaczewski przesłał ministerstwu Edukacji Narodowej stanowisko ZSMP w sprawie projektowanej zmiany zasad przyznawania stypendiów. ZSMP popiera nową koncepcję, ale chce zagwarantować udział przedstawiciela młodzieży szkolnej w rozstrzyganiu problemów stypendialnych i

proponuje, aby szkoły otrzymywały środki na stypendia proporcjonalne do liczby uczniów.

23 marca- Obradowało XIII Plenum ZG ZSMP. Obrady przebiegały pod hasłem: "Polityczny charakter działania- nasz wpływ na decyzje społeczno-polityczne". Referat wygłosił sekretarz ZG ZSMP Andrzej Kozłowski.

6 kwietnia- Zofia Jaworska, pierwsza po wyzwoleniu przewodnicząca Związku Walki Młodych, obchodziła 70-lecie urodzin. Z tej okazji przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński i przewodniczący Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego przy ZG ZSMP Tadeusz Pietrzak złożyli Jubilatce życzenia i wręczyli list gratulacyjny.

9-10 kwietnia- W Szklarskiej Porębie spotkało się Biuro Wykonawcze ZG ZSMP i Sekretariat KC Socjalistycznego Związku Młodzieży Czechosłowacji (SSM). Delegacje poinformowały się wzajemnie o problemach młodzieży i udziale organizacji w ich rozwiązywaniu. Uzgodniono wspólne przedsięwzięcia, w tym rozszerzenie wymiany turystycznej. Delegacjom przewodniczyli: Jerzy Szmajdziński i Wasil Mahorita.

9 kwietnia- W Radomiu zainaugurowano "Dni Olimpijczyka", imprezę współorganizowaną przez ZSMP.

10 kwietnia- Reprezentanci historycznych jednostek WP, członkowie ZSMP, podczas uroczystego posiedzenia Rady Młodzieżowej WP zwrócili się do żołnierzy i pracowników cywilnych wojska z apelem o podejmowanie czynów dla uczczenia 45 rocznicy powstania Ludowego Wojska Polskiego. W posiedzeniu uczestniczyli także: szef GZP WP gen dyw. Tadeusz Szaciło oraz przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński.

11 kwietnia- W ramach Wiosny Inicjatyw Społecznych żołnierze ZSMP-owcy rozpoczęli w Piszku budowę przedszkola. Żołnierze pracować będą w czasie wolnym od zajęć wojskowych. Planują zakończenie budowy w ciągu 3 miesięcy.

11 kwietnia- W Opolu rozpoczął się - organizowany przez ZSMP - Ogólnopolski Młodzieżowy Przegląd Piosenek. Przewodniczącą jury została Maryla Rodowicz.

12 kwietnia- Na wspólnym posiedzeniu prezydium ZG, GKR, GSK ZSMP dyskutowano o problemach związanych z przygotowaniem do V Zjazdu ZSMP. Planuje się wybór mniejszej liczby delegatów (względy oszczędnościowe), mniejszych liczebnie ciał statutowych.

W drugiej części posiedzenia, Prezydium ZG, dokonało oceny działalności uniwersytetów robotniczych. W 1987 r. słuchaczami różnych kursów i zajęć organizowanych przez UR-y było 519 tys. uczestników. Przyznano także dwa zbiorowe złote odznaczenia im. Janka Krasickiego organizacjom ZSMP z jednostek wojskowych Pomorskiego Okręgu Wojskowego i Wojsk Lotniczych.

12 kwietnia- Rozstrzygnięto organizowany przez ZSMP, XIII Ogólnopolski konkurs architektoniczno-budowlany pod nazwą "Dom Moich Marzeń". Do konkursu zgłoszono 1147 budynków mieszkalnych i wiejskich placówek użyteczności publicznej.

15 kwietnia- W Śródborowie odbyła się narada przewodniczących ZW ZSMP poświęcona zbliżającym się wyborom do rad narodowych.

16 kwietnia- Zakończyła się XXVI Olimpiada Wiedzy Rolniczej. Finałowym zmaganiom

przysłuchiwali się: zastępca członka BP KC PZPR Zbigniew Michałek i przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński.

16-17 kwietnia- Na apel ZG ZSMP tysiące młodych ludzi wzięło udział w porządkowaniu miejsc pamięci narodowej.

19 kwietnia- Pełnomocnik rządu ds. energii atomowej Jerzy Bijak i Jerzy Szmajdziński podpisali porozumienie o patronacie ZSMP nad rozbudową i eksploatacją elektrowni jądowej w Żarnowcu.

26 kwietnia- Prezydium ZG ZSMP wspólnie z Prezydium Centralnego Ośrodka Społeczno-Prawnego oceniało miniony rok pracy ośrodków. M.in. udzielono 25 tys. porad społeczno-prawnych. W VIII edycji Olimpiady Wiedzy Społeczno-Prawnej uczestniczyło 140 tys. osób. Postanowiono, że ZSMP energiczniej powinien włączyć się w rozwijanie ruchu młodzieżowych inspektorów pracy, bo rośnie liczba wypadków przy pracy. Krytycznie wypowiadano się o nieprzestrzeganiu przez niektóre urzędy państwowe ustawy o zasadach udziału młodzieży w życiu państwowym, społecznym i gospodarczym. Prezydium przyznało złote odznaczenia im. J. Krasickiego dla organizacji ZSMP w FSC "Star" w Starachowicach oraz w "Polmo" w Tczewie

27 kwietnia- W siedzibie ZG ZSMP przy ul. Smolnej w Warszawie odbyło się spotkanie przewodniczącego ZG, Jerzego Szmajdzińskiego i sekretarza ZG, Piotra Mochnaczewskiego oraz grupy aktywu uczniowskiego i studenckiego z ministrem edukacji narodowej, Henrykiem Bednarskim. Uzgodniono, że ministerstwo wesprze finansowo studenckie obozy w ramach "Inicjatywy Naukowej ZSMP". Ministerstwo wesprze także współpracę i wymianę szkół partnerskich w ramach porozumienia pomiędzy ZSMP a SSM (Czechosłowacja). Omawiano także problemy związane z przedmiotem "wychowanie w rodzinie" oraz studenckich praktyk robotniczych.

28 kwietnia- Wiceprzewodniczący ZG ZSMP Zbigniew Sobotka i sekretarz ZG Jan Krzeminski podpisali w Żarnowcu szczegółowe porozumienie z dyrekcją budowy elektrowni jądowej na temat roli ZSMP w rozbudowie i eksploatacji siłowni.

Ponadto w kwietniu:

Dyrektor Centralnej Szkoły Aktywu ZSMP w Śródborowie, Roman Budzyński i Aleksander Jaromienko, dyrektor ukraińskiej Szkoły Komsomolu, podpisali porozumienie o współpracy. M.in. 120 zetesempowców pojedzie na kursy do Kijowa, a 30 ukraińskich komsomolców przyjedzie na kurs do Śródborowa.

W siedzibie ZG ZSMP odbyło się spotkanie zespołu młodych postów z wiceministrem gospodarki przestrzennej i budownictwa Czesławem Przewoźnikiem. Omawiano założenia nowego planu resortu, zakładającego poprawę sytuacji mieszkaniowej kraju.

Komisja Ideologiczna ZG ZSMP krytycznie oceniła projekt tezy do dyskusji przed V Zjazdem ZSMP. Powołano zespół dla poprawienia tezy.

W Śródborowie obradowała Krajowa Rada Zdrowia ZSMP z przedstawicielkami Kół Gospodyń Wiejskich (temat: opieka nad matką i dzieckiem). Obradowała tam także Komisja Ochrony Środowiska ZG ZSMP - na temat stanu realizacji uchwały ZG dotyczącej ochrony środowiska.

Tegoroczna Wiosna Inicjatyw Społecznych ZSMP przebiega pod hasłem: "Ochrona środowiska oraz estetyzacja i higienizacja miejsc zamieszkania, pracy i wypoczynku".

Na zaproszenie Komsomołu przebywała w ZSRR delegacja ZG ZSMP na czele z wiceprzewodniczącym ZG, przewodniczącym Rady Młodzieżowej WP, kpt. Zbigniewem Ciereszko.

1 maja- W pochodach Pierwszomajowych odnotowano masowy udział młodzieży zetesempowskiej. Kolumny ZSMP najczęściej otwierały manifestacje.

4 maja- W Zakładach Cegielskiego oraz w poznańskim "Polanexie" przebywał przewodniczący ZG ZSMP, Jerzy Szmajdziński. Podczas spotkań z młodzieżą mówiono o sytuacji w kraju, problemach socjalno-bytowych młodzieży, budownictwie patronackim.

4 maja- W związku występującymi, również w wyższych uczelniach strajkami, organizacja ZSMP Uniwersytetu Warszawskiego wystosowała apel do studentów: "Apelujemy o: spokój, ale nie obojętność; odpowiedzialność, ale nie asekuranctwo; rozmowy, ale nie strajki."

6 maja- W Rozalinie odbyło się posiedzenie Komisji Kultury ZG ZSMP. Dyskutowano nad sytuacją Narodowej Rady Kultury. W posiedzeniu uczestniczył przewodniczący Narodowej Rady Kultury prof. Bogdan Suchodolski i sekretarz ZG ZSMP, Alojzy Choda. Prof. Suchodolskiemu przekazano raport o sytuacji kultury w środowiskach młodzieży.

8 maja- Prezydium ZG ZSMP dyskutowało o sytuacji społeczno-politycznej w kraju. W rezultacie przyjęto "Stanowisko Prezydium ZG ZSMP w sprawie sytuacji w kraju i zadań Związku". W stanowisku stwierdza się m.in.: "Trwa walka na trzech frontach: z własnymi słabościami, z ograniczonością środków, z wrogami socjalistycznej Polski".

9 maja- Współpracę pomiędzy Radą Młodzieżową WP a Radą Naczelną ZSP uregulowało porozumienie podpisane przez przewodniczącego RM WP kpt. Zbigniewa Ciereszko i przewodniczącego RN ZSP Marka Józefiaka. Zgodnie z porozumieniem, członkowie ZSP mogą w wojsku kontynuować swą działalność organizacyjną.

9 maja- W Uniwersytecie Ludowym ZSMP w Większycach, odbyło się wyjazdowe posiedzenie Prezydium Krajowej Rady Zdrowia i Prezydium Krajowej Rady Dziewcząt i Młodej Rodziny ZSMP. Omówiono przebieg olimpiady wiedzy o zdrowiu, program obchodów 30-lecia "Szkół Zdrowia ZSMP" oraz akcję wypoczynku dla dzieci i samotnych matek.

15-21 maja- Na zaproszenie FDJ Narodowej Armii Ludowej przebywała w NRD delegacja Rady Młodzieżowej WP.

19 maja- W ZG ZSMP odbyło się spotkanie ministra zdrowia i opieki społecznej Janusza Komendera z laureatami VI edycji Olimpiady Wiedzy o Zdrowiu.

20 maja- Z okazji Święta Ludowego aktyw ZSMP i ZMW uczestniczył w uroczystym spotkaniu z wicepremierem, Józefem Koziołem.

20-21 maja- W Pradze (Czechosłowacja) odbyła się narada konsultacyjna przewodniczących organizacji młodzieżowych oraz młodzieżowych biur podróży z

krajów socjalistycznych. Główne tematy: zacieśnienie wzajemnej współpracy, turystyka młodzieżowa, przygotowania do XII Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów w KRL-D (1989 r.) Polskiej delegacji przewodniczył Jerzy Szmajdzinski. Uczestników narady przyjął sekretarz generalny Komunistycznej Partii Czechosłowacji (KPCz) Miłosz Jakesz

25 maja- Podczas posiedzenia Rady Młodzieży Robotniczej ZG ZSMP, która obradowała w Łodzi, wypracowano zmodyfikowany program "Młodzi w reformie" Wiceprzewodniczący ZG Zbigniew Sobotka i sekretarz ZG Jan Krzemiński wręczyli przyznane po raz pierwszy nagrody im. Wincentego Pstrowskiego. Otrzymały je organizacje zakładowe ZSMP w Zakładach Chemicznych "Błachownia" w Kędzierzynie oraz w Kopalni Węgla Kamiennego "Thorez"

25 maja- W Krakowie odbyły się centralne uroczystości "Dnia Działacza Kultury ZSMP" Grupie wyróżniającym się działaczom kultury przyznano tytuł "Zasłużony Działacz Kultury ZSMP".

30 maja- Obradowało XIV Plenum ZG ZSMP. Dyskutowano nt. gospodarczych agend Związku. ZSMP od lat posiadał Biuro Turystyczne "Juventur", uniwersytety robotnicze. Fundusz Akcji Socjalnej Młodzieży. W 1987 r. utworzono przedsiębiorstwo wielobranżowe ZSMP, z oddziałami w 25 miastach, prowadzące działalność w 47 branżach. W 1987 r. różne jednostki gospodarcze ZSMP zarobiły ponad 840 mln zł. Rozpatrzono uchwałę ZG w sprawie udziału ZSMP w budowie "Walcowni 2000" w Magnitogorsku (ZSRR) oraz udziału ZSMP w rozwoju energetyki jądrowej w Polsce. Dyskutowano także nad projektami dokumentów na najbliższe Plenum ZG i na V Zjazd ZSMP

Plenum uchwaliło pismo do M. Gorbaczowa i R. Regana przed ich spotkaniem w Moskwie, wyrażające nadzieję na dalsze odprężenie

31 maja- Przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdzinski przesłał ministrowi Aleksandrowi Kwaśniewskiemu opinię nt. zmiany zasad udzielania kredytu MM (dla młodych małżeństw). ZSMP proponuje stworzenie mechanizmu samoregulującego wysokość kredytu, zaś jego kwota powinna odpowiadać 15-krotnej średniej płacy za rok ubiegły w gospodarce społecznej.

Ponadto w maju:

ZSMP zgłosił 3801 kandydatów na radnych do WRN, a 26 894 do rad stopnia podstawowego

W Jachrance, w Ośrodku Rehabilitacji Młodzieży, z okazji 5-lecia Ośrodka zebrali się jego absolwenci. Podczas spotkania podpisano dokument o współdziałaniu ZG ZSMP i ZG ZN w pomocy niepełnosprawnym.

W Sofii (Bulgaria) spotkali się sekretarze ZG organizacji młodzieżowych z krajów socjalistycznych odpowiedzialni za realizację programu "Wspólnota". Dotychczasowe rezultaty realizacji programu uznano za niezadowalające.

2 czerwca- Biuro Polityczne KC PZPR oceniło realizację rządowego "Programu poprawy warunków startu życiowego i zawodowego młodzieży". Stwierdzono niezadowalający stan realizacji tego programu. W posiedzeniu Biura Politycznego

uczestniczyli przedstawiciele związków młodzieży, pedagodzy, socjologowie i inni specjaliści zajmujący się problemami młodzieży. ZSMP reprezentowali na tym posiedzeniu: J.Szmajdziński, Z.Ciereszko, J.Domański ("Sztandar Młodych") Z.Zieleniewski (OHP).

12 czerwca- W Olsztynie odbył się centralny finał XII Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych - organizowanej przez ZSMP.

19 czerwca- Odbyły się wybory do rad narodowych. Do wojewódzkich rad narodowych wybrano 798 członków ZSMP (11,6% ogółu radnych WRN); do rad narodowych szczebla podstawowego wybrano 8 241 członków ZSMP (8,2 ogółu radnych tego szczebla).

Po wyborach odbyły się plenarne posiedzenia ZW ZSMP, na których oceniano udział członków ZSMP w wyborach oraz uzyskane rezultaty. Najliczniej reprezentowani są członkowie ZSMP w WRN Przemysł(24%), Płock(22,5%), Katowice(20,5%). Najmniej mandatów ZSMP uzyskał w Warszawie(4%), Tarnowie i Suwałkach(5%).

21 czerwca- Obradowało Prezydium ZG ZSMP. Dokonano oceny realizacji programu aktywizacji młodzieży w warunkach II etapu reformy gospodarczej. Zapoznano się z raportem nt. roli ZSMP w promowaniu postaw innowacyjnych w przemyśle. Prezydium zatwierdziło zadania ZSMP w realizacji narodowego programu ochrony środowiska do 2010 r. Prezydium oceniło też stan realizacji przez ZSMP wytycznych Komitetu Obrony Kraju w sprawie pracy w zakresie wychowania patriotyczno-obronnego. W związku z wyborami do rad, wyrażono podziękowanie tym członkom Związku, którzy aktywnie uczestniczyli w ich przygotowaniu i przeprowadzeniu.

30 czerwca- W Warszawie spotkali się laureaci, organizowanej przez ZSMP i Ministerstwo Zasobów Naturalnych i Ochrony Środowiska, Olimpiady Wiedzy Ekologicznej z wicepremierem Józefem Koziołem. Postulowano, by wzorem innych olimpiad jej zwycięzcy mogli być nagradzani indeksami np. wydziałów biologii lub inżynierii sanitarnej. Wicepremier obiecał załatwić pozytywnie ten postulat. W II edycji tej Olimpiady wzięło udział 14,4 tys. młodych uczestników.

Ponadto w czerwcu:

Powołano Polski Komitet Festiwalowy dla przygotowania udziału polskiej młodzieży w XII Festiwalu Młodzieży i Studentów w Phenianie (KRL-D) w przyszłym roku. Przewodniczącym Komitetu został Jerzy Szmajdziński, zaś wiceprzewodniczącymi minister Aleksander Kwaśniewski oraz przewodniczący pozostałych organizacji młodzieżowych.

W 10-lecie lotu Mirosława Hermaszewskiego w kosmos, z kosmonautą i jego ówczesnym partnerem Piotrem Klimukiem spotkał się aktyw ZSMP

W XV Rajdzie ZSMP "Szlakiem Mikołaja Kopernika" wzięło udział 1500 uczestników z 10 województw. Po raz pierwszy w rajdzie wzięli udział komsomolcy z Kaliningradu. Rajd zainaugurował Akcję "Lato ZSMP-88".

1 lipca- W Płocku rozpoczęło się zainicjowane i prowadzone przez studentów-ZSMP-owców z kół naukowych z całego kraju badanie występujących tam problemów związanych z ochroną środowiska i spraw komunalnych. Nazwano to "Inicjatywą

naukową ZSMP-Płock 88". W pierwszej edycji "Inicjatywy" wzięło udział 150 studentów z 7 kół naukowych.

5-10 lipca- W Warszawie, Katowicach i Krakowie zorganizowano przy pomocy "Sztandaru Młodych" Dni "Komsomolskiej Prawdy". Dni- poprzedzały wizytę w Polsce sekretarza generalnego KPZR Michaiła Gorbaczowa.

6 lipca- W Tychach odbyła się centralna inauguracja akcji "Lato OHP 1988" W czasie tej akcji w brygadach OHP pracować będzie 180 tys. uczniów i studentów zarabiających na późniejszy samodzielny letni wypoczynek.

8 lipca- Prezydium ZG ZSMP .Prezydium wysłuchało informacji Komisji Ideologicznej o przygotowaniach do VI Konferencji Ideologicznej ZSMP. Konferencja ma się odbyć we wrześniu i przebiegać pod hasłem: "Lata dziewiędziesiąte-Polska-Młodzież-ZSMP" Prezydium oceniło także pracę Centralnego Zespołu Lektorskiego oraz zapoznało się z działalnością szkół aktywu. Przyjęto informację o przebiegu XIII Olimpiady Wiedzy Społeczno-Politycznej ZSMP, która odbyła się pod hasłem:" 70 lat niepodległości Polski". Uczestniczyło w niej ponad 300 tys. osób. Przyznano złote odznaczenie im. J.Krasickiego dla organizacji ZSMP 5.Kołobrzeskiego Pułku Zmechanizowanego im. kpt. Otokara Jarosza.

11 lipca- Delegacja KC Komsomolu z I sekretarzem KC Wiktorem Mironienko przybyła do Polski na zaproszenie przewodniczącego ZG ZSMP Jerzego Szmajdzińskiego. Delegacja przebywała w Warszawie, Krakowie, Oświęcimiu - zapoznając się z działalnością ZSMP i spotykając z młodzieżą. Delegację przyjął członek BP KC PZPR, sekretarz KC Jan Głowczyk.

19-24 lipca- W Warszawie ,z udziałem 18 delegacji, odbyło się Spotkanie Młodzieży Stolic Krajów Socjalistycznych. Dyskutowano o roli młodzieży w wielkich aglomeracjach, organizowano liczne spotkania środowiskowe, a także imprezy kulturalne i rozrywkowe. Z uczestnikami spotkali się: z-ca członka BP KC ,I sekretarz KW PZPR Janusz Kubasiewicz i prezydent Warszawy Jerzy Bolesławski.

21 lipca- W 40 rocznicę powstania Związku Młodzieży Polskiej, odbyło się we Wrocławiu spotkanie pokoleń b. działaczy ZMP i aktualnych aktywistów ZSMP. W spotkaniu uczestniczyli także m.in. członek BP ,sekretarz KC PZPR Marian Orzechowski, kierownictwo ZG ZSMP, przewodniczący Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego ZG ZSMP Tadeusz Pietrzak.

Ponadto w lipcu:

W Jarocinie odbył się współorganizowany przez ZSMP kolejny festiwal rockowy. Wzięły w nim udział także zagraniczne zespoły muzyczne. Z uczestnikami festiwalu spotkał się sekretarz ZG ZSMP Alojzy Choda.

Na zaproszenie ZM ZSMP w Płocku przebywała w Polsce 40-osobowa grupa młodych Serbów z Leżnicy. Pracowali w leśnictwie i zwiedzali województwo płockie. W tym samym czasie młodzi płocczanie przebywali w Jugosławii.

4-7 sierpnia- W Jarocinie odbywał się współorganizowany przez ZSMP kolejny Festiwal rockowy. Wzięły w nim także udział zagraniczne zespoły muzyczne z Holandii Czechosłowacji, ZSRR, Szwecji.

8 sierpnia- W Koszalinie rozpoczęły się współorganizowane przez ZSMP XVI Spotkania Filmowe "Młodzi i Film".

24 sierpnia- Prezydium Rady Młodzieży Robotniczej ZG ZSMP opublikowało oświadczenie wzywające do zaprzestania rozszerzającej się fali strajków. Stwierdzono jednocześnie, że II etap reformy gospodarczej nie przyniósł zapowiadanych i oczekiwanych efektów. W szczególności występuje bałagan płacowy i cenowy.

25 sierpnia- Odkonano się spotkanie Sekretariatu KW OPZZ i Biura Wykonawczego ZG ZSMP. Dyskutowano o aktualnej sytuacji społeczno-politycznej i gospodarczej kraju. Wyrażono niepokój z powodu przedłużających się strajków.

8 września- Prezydium ZG ZSMP zatwierdziło kierunki pracy ZSMP w środowisku szkolnym oraz kierunki działalności kulturalnej Związku w latach 1988/89. Zapoznano się z wynikami badań nt. sytuacji socjalno-bytowej młodej rodziny. Prezydium powołało dotychczasowego sekretarza ZG Andrzeja Kozłowskiego na stanowisko dyrektora BTM Juventur, z pozostawieniem mu odpowiedzialności za kontakty zagraniczne. Dotychczasowy dyrektor Juventuru, Jan Chaładaj został wybrany sekretarzem wykonawczym BITEJ w Budapeszcie.

9 września- rozpoczęła pracę 159-osobowa Komisja Zjazdowa powołana dla koordynowania pracami przygotowującymi V Zjazd ZSMP. Przewodniczącym Komisji został Jerzy Szmajdziński. Ustalono, że należy przygotować m.in. następujące dokumenty: ZSMP wobec przyszłości: stanowisko w sprawie gospodarki narodowej; stanowisko w sprawie warunków startu życiowego młodzieży; stanowisko w sprawie ochrony środowiska.

9 września- Biuro Wykonawcze ZG ZSMP odbyło spotkanie z przewodniczącymi zarządów wojewódzkich. Dyskutowano o zadaniach bieżących.

10-11 września- Odkonano się w Warszawie VI Konferencja Ideologiczna ZSMP pod hasłem: "Lata 90-te-Polska-Młódzież- ZSMP". Podczas konferencji szukano odpowiedzi na pytania: jak realizowany jest program IV Zjazdu; jakie czynniki wyznaczają obecnie pozycję ZSMP wśród młodzieży; jakie jest miejsce ZSMP w systemie politycznym PRL oraz jaka jest rola Związku w reprezentowaniu interesów młodzieży. W dyskusji panelowej nad dylematami ruchu młodzieżowego u progu lat 90-tych wzięli udział profesorowie: Jan Kurowicki, Jacek Wódz, Bronisław Gołębiowski, a także Krzysztof Janik i Grzegorz Nowacki. Z uczestnikami konferencji spotkał się członek BP, sekretarz KC PZPR, Marian Orzechowski. W konferencji uczestniczyli członkowie kierownictwa ZG ZSMP: Jerzy Szmajdziński, Zbigniew Ciereszko, Ryszard Tracz, Jerzy Krzeziński.

14 września- Biuro Wykonawcze ZG ZSMP zapoznało się z uwagami i stanowiskami, jakie wyrażane są w ramach kampanii sprawozdawczo-wyborczej trwającej w ogniwach Związku. Wszystkie one kierowane są do zespołów Komisji Zjazdowej. Są to najczęściej stanowiska krytyczne wobec instancji Związku i zaniepokojone sytuacją w kraju. Uczestnicy konferencji sprawozdawczo-wyborczej ZSMP Zakładu Mechaniczno-Odlewniczego Huty "Lenina" w Krakowie wezwali do nie opóźniania odbycia "Okragłego Stołu".

18 września-Z inicjatywy ZW ZSMP w Szczecinie, w Dziwnowie w ramach tzw. Szkoły Materializmu Historycznego dyskutowano nt. "Sprzeczności społeczne w krajach realnego socjalizmu"

23-25 września- W Poswieniem (woj. ciechanowskie) odbył się IV Zjazd Klubów Przodujących Młodych Rolników. W pracach Zjazdu uczestniczył sekretarz ZG ZSMP N.Hoffman.

28 września- Sekretarz ZG ZSMP Jan Krzemiński spotkał się z przedstawicielami mieszkańców hoteli robotniczych. Zgłoszono wiele wniosków odnoszących się zarówno do poprawy warunków materialnych mieszkańców, stanu technicznego hoteli i ich wyposażenia, jak i dotyczących problemów wychowawczych. Sekretarz ZG zobowiązał się do wystąpienia z tymi postulatami do właściwych władz.

Ponadto we wrześniu:

Prezydium Rady Akademickiej ZSMP skierowało do ministra Edukacji Narodowej list otwarty, w którym zaproponowało przedłużenie do 1 listopada br konsultacji na temat funkcjonowania samorządu studenckiego, kół naukowych, artystycznych, sportowych, a także dokumentów dotyczących zmiany systemu rekrutacji na studia wyższe. ZSMP zaproponowało własną koncepcję samorządu w postaci uczelnianych komisji współpracy, w których byłoby miejsce dla wszystkich orientacji intelektualnych i politycznych zainteresowanych konstruktywną pracą na rzecz środowiska i kraju

Przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński wręczył dziennikarzom roczne nagrody ZSMP. W ogólnopolskim konkursie dziennikarskim - jury postanowiło przyznać za publicystykę dwie pierwsze nagrody: M.Rudnickiemu ("Trybuna Ludu") i D.Szymczysze ("Sztandar Młodych"); ponadto wyróżniono 13 innych dziennikarzy prasy, radia i TV

ZG ZSMP przesłał do Ministerstwa Edukacji Narodowej swoją opinię na temat studenckich praktyk robotniczych (SPR). ZG postuluje, "aby praca dla studenta w ramach SPR-u dawała satysfakcję moralną, nie zaś uczyła nierobstwa i złej organizacji pracy."

W Chełmie zainaugurowano XIV Olimpiadę Wiedzy Społeczno-Politycznej ZSMP. Tegoroczna Olimpiada odbywa się pod hasłem "45 lat Polski Ludowej"

W Polsce przebywała delegacja Amerykańskiej Rady Młodych Przywódców Politycznych (ACYPL), z którą ZSMP podpisał porozumienie o współpracy. Amerykanie byli zainteresowani wymianą doświadczeń z młodymi działaczami politycznymi

W Wałbrzychu odbyły się obchody 45 rocznicy utworzenia we Francji Związku Młodzieży Polskiej "Grunwald", grupującego polską, lewicową młodzież emigracyjną. W uroczystości wzięło udział ponad 100 b. członków "Grunwaldu" mieszkających obecnie w Polsce. Uczestniczyła w nim także młodzież z ZSMP, w tym sekretarz ZG Ryszard Tracz.

Na zaproszenie Rady Młodzieżowej WP spotkali się w Warszawie, kończący służbę wojskową, wyróżniający się aktywiści ZSMP. Po zwiedzeniu Warszawy przyjęci zostali przez szefa Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego gen. broni Wojciecha Baranckiego. Spotkali się także z przewodniczącym ZG ZSMP Jerzym Szmajdzińskim.

3-5 października- W Częstochowie ZW ZSMP było jednym z głównych organizatorów I Wojewódzkiego Święta Młodzieży Niepełnosprawnej. Imprezy związane ze Świętem odbywały się w Międzywojewódzkiej Szkole Aktywu ZSMP w Lublińcu.

7 października- Prezydium ZG ZSMP omawiało wnioski wynikające z IV Konferencji Ideologicznej ZSMP.

15-16 października- Ogólnopolska Narada aktywu akademickiego ZSMP oceniała sytuację w środowisku studenckim i rolę ZSMP w dokonujących się przemianach. W naradzie uczestniczyli członkowie kierownictwa ZG ZSMP. Uczestnicy wystosowali list do Wojciecha Jaruzelskiego, w którym m.in. zaproponowano spotkanie W. Jaruzelskiego z przedstawicielami środowiska akademickiego. "Jesteśmy zdania, czytamy w liście, że środowisko oczekuje głębokich przemian tworzących warunki kształtowania kultury politycznej studentów. Prawidłowy rozwój szkół wyższych zależy w dużej mierze od możliwości swobodnego artykułowania różnorodnych opinii i skutecznej reprezentacji interesów"

19 października- Odbyło się Plenum ZG ZSMP, które dyskutowało nt. aktualnej sytuacji w kraju i Związku. Referat wygłosił sekretarz ZG Ryszard Tracz. Po dyskusji, na wniosek kpt. Piotra Pertka, który przewodniczył Komisji Uchwał i Wniosków,

ZG przyjął "Stanowisko wobec aktualnej sytuacji w kraju i organizacji" W "Stanowisku" ZG wyraził zaniepokojenie sytuacją gospodarczą i polityczną kraju, brakiem odczuwalnych postępów w reformowaniu gospodarki, niepowodzeniem operacji cenowo-dochodowej, niekonsekwentnemu działaniu partii. Stwierdzono, że "młode pokolenie, sfrustrowane swoją obecną pozycją socjalną i zawodową, brakiem wyraźnej perspektywy, staje się siłą wybuchową w społeczeństwie". Opowiedziano się za dialogiem politycznym i zadeklarowano dialog z nowopowstałymi organizacjami młodzieżowymi. " W ZSMP - czytamy w Stanowisku-likwidować musimy działania pozorne, fasadowe i spektakularne". W posiedzeniu ZG uczestniczyli m.in.: sekretarz KC PZPR Kazimierz Cypryński oraz minister, przewodniczący Komitetu RM ds. Młodzieży Aleksander Kwaśniewski.

28-29 października- W Serocku, Instytut Badań Problemów Młodzieży zorganizował konferencję na temat "Marksizm-Młodzież- Przebudowa". Autorami referatów byli: prof. Karol B. Janowski, dr Mieczysław Krajewski, dr Grzegorz Nowacki, dr Jan Tatarowicz, mgr Maciej Małek

Ponadto w październiku:

W Chinach, na zaproszenie Komunistycznego Związku Młodzieży, przebywała delegacja ZSMP z sekretarzem ZG, Piotrem Mochnaczewskim. Delegacja zapoznała się z problemami młodzieży chińskiej i działalnością KZM. Delegacja przedstawiła propozycje współpracy obu organizacji w latach 1989-1990.

Wiele organizacji ZSMP-owskich wysłało do KC PZPR, Rządu, do ZG ZSMP, do redakcji listy, uchwały i stanowiska wspierające ideę "Okrągłego Stołu".

Prezydium Rady Młodzieży Akademickiej ZG ZSMP wystąpiło do szefa GZP WP gen. broni Tadeusza Szaciły z postulatami reformy wojskowego szkolenia studentów i absolwentów szkół wyższych.

2-6 listopada- Instytut Badań Problemów Młodzieży zorganizował w Rozalinie międzynarodowe seminarium nt. "Młódzież w procesie przemian". Uczestniczyli przedstawiciele instytutów badawczych z Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Węgier i ZSRR. Stwierdzono daleko idące podobieństwo procesów zachodzących wśród młodzieży wszystkich krajów socjalistycznych. Jednocześnie skonstatowano, że "rewolucyjne zmiany modelu socjalizmu nie mają szans bez udziału i poparcia młodzieży".

4 listopada- Prezes Rady Ministrów M.F.Rakowski spotkał się z przewodniczącym ZG ZSMP Jerzym Szmajdzinskim i przewodniczącym ZK ZMW Romanem Kupijajem.

8 grudnia- Prezydium ZG ZSMP obradowało w Bełchatowie. Dokonano oceny udziału członków ZSMP w organach przedstawicielskich i samorządowych. Przyjęto założenia akcji "Zima ZSMP 1988". Prezydium ZG ZSMP wydało oświadczenie w związku z trzęsieniem ziemi w Armenskiej Republice Radzieckiej. Wyrażając współczucie, ZG jednocześnie deklarował pomoc brygad młodzieżowych i lekarzy oraz wezwał młodzież do ofiarności na rzecz dotkniętych trzęsieniem ziemi. Apel ten spotkał się z szerokim odzewem w organizacjach ZSMP. Zgłaszali się ratownicy, lekarze, pielęgniarki, deklarowano przyjęcie dzieci, które poszkodowane zostały przez trzęsienie ziemi, organizowano też pomoc rzeczową i zbiórkę pieniędzy.

13 grudnia- Pierwsza brygada ratunkowa zorganizowana przez ZSMP wyleciała do Armenii.

14 grudnia- XIV Plenum ZG ZSMP obradowało pod hasłem "Aktywność ZSMP w realizacji aspiracji społeczno-zawodowych młodzieży wiejskiej". Stwierdzono m.in. że w ostatnich latach corocznie emigruje ze wsi do miast ok. 170 tys. młodych, przeważnie najlepiej wykształconych i dynamicznych rolników, a 48% gospodarstw rolnych nie ma następców. Plenum przyjęło też uchwałę o zwołaniu V Zjazdu ZSMP w dniach 26-29 kwietnia 1989 r.

21 grudnia- Na X Plenum KC PZPR, wiceprzewodniczący ZG ZSMP Zbigniew Sobotka wybrany został zastępcą członka Biura Politycznego KC PZPR.

1989

3 stycznia- Powróciła do kraju, zorganizowana przez ZG ZSMP brygada ratowników udzielających pomocy po trzęsieniu ziemi w Armenii. Spotkał się z nimi, wyrażając podziękowanie za ofiarną pracę, przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdzinski i ambasador ZSRR w Polsce Władimir Borowikow.

5-6 stycznia- W Śródborowie, w Centralnej Szkole Aktywu, odbyła się narada kierowniczego aktywu ZSMP. Dyskutowano nad przygotowaniem do V Zjazdu i do wojewódzkich konferencji oraz o aktualnej sytuacji w kraju i Związku. Z uczestnikami narady spotkał się z-ca członka Biura Politycznego KC PZPR, wiceprzewodniczący ZG ZSMP Zbigniew Sobotka i sekretarz KC PZPR Leszek Miller.

9 stycznia- Z przewodniczącymi ZSMP 40 największych zakładów przemysłowych spotkał się zastępca członka Biura Politycznego KC PZPR Zbigniew Sobotka. W trakcie dyskusji często wysuwano zarzut w stosunku do partii, że postulaty młodzieży

zrzeszonej w ZSMP nie są wysłuchiwane i realizowane, że realizuje się tylko żądania opozycji.

10 stycznia- W Międzygórzu i w Szklarskiej Porębie oraz w Krakowie i Sobieszewie rozpoczęła działalność zimowa szkoła aktywu ZSMP. Do 17 marca, w 7 turnusach szkolilo się w niej ok. 3,5 tys. uczestników z całego kraju.

10 stycznia- Prezydium ZG ZSMP zapoznało się z informacją o organizowanych przez ZSMP obchodach 70 rocznicy odzyskania niepodległości ; przeanalizowało pracę Młodzieżowego Centrum Kultury Świeckiej; dokonało oceny działania ZSMP na rzecz upowszechnienia kultury fizycznej. Postanowiono skierować do konsultacji na konferencjach wojewódzkich projekt zmian w statucie Związku oraz 2 projekty deklaracji ideowej.

12 stycznia- Rozpoczęły się wojewódzkie konferencje sprawozdawczo-wyborcze ZSMP przed V Zjazdem. Trwały one do marca 1989 roku i miały ważne znaczenie nie tylko dla odnowienia kadr kierowniczych Związku, ale także dla wzbogacenia propozycji programowych przygotowywanych na V Zjazd ZSMP.

1 lutego- W siedzibie Zarządu Głównego ZSMP odbyło się spotkanie przedstawicieli ZSMP z prezesem PKO, Marianem Krzakiem. Rozmowa dotyczyła głównie funkcjonowania kredytów dla młodych małżeństw (tzw. MM). Marian Krzak zadeklarował, że PKO będzie obsługiwać kredyty MM po minimalnych kosztach

5 lutego- Po raz 24 wręczono, na uroczystości w Sandomierzu, Literacką Nagrodę Młodych im. Stanisława Piętaka. Nagrody otrzymali: Piotr Cieleśza (z Bydgoszczy) za poezję; Krzysztof Sakowicz (z Warszawy) za powieść "Jasmiornica"; Krzysztof Bielecki (z Kutna) za powieść "Nie ma czarów, nie ma aniołów". Nagrody wręczyli: sekretarz ZG ZSMP Alojzy Choda i przewodniczący Jury Wiesław Myśliwski.

6 lutego rozpoczęły się obrady Okrągłego Stołu, które z przerwami trwały do 5 kwietnia. 16 lutego rozpoczął obrady podzespół Okrągłego Stołu ds. Młodzieży współkierowany przez Leszka Millera i Andrzeja Celińskiego. W tym tzw. "podstoliku młodzieżowym" ZSMP reprezentowali: wiceprzewodniczący ZG ZSMP Zbigniew Sobotka i sekretarz ZG ZSMP Jan Krzemiński.

8 lutego- Prezydium Polskiego Komitetu Festiwalowego zapoznało się z propozycjami sportowo-kulturalnymi, jakie ma zaprezentować delegacja polskiej młodzieży na XIII Festiwalu Młodzieży i Studentów w Phenianie (Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna). Rozpatrzono również zasady rekrutacji uczestników oraz podział miejsc pomiędzy organizacje młodzieżowe.

14 lutego- W Zarządzie Głównym ZSMP obradował Zespół Młodych Posłów. Dokonano oceny działalności Zespołu w mijającej kadencji. Sformułowano uwagi i propozycje na temat problemów niezbędnych do zaprezentowania przy "młodzieżowym podstoliku" Okrągłego Stołu.

22 lutego- W Warszawie wręczono doroczne nagrody "Walki Młodych" im. Aleksandra Kowalskiego "-Olka"

23 lutego- Komitet Społeczno-Polityczny Rady Ministrów z udziałem przewodniczącego ZG ZSMP Jerzego Szmajdzińskiego rozpatrywał projekty decyzji RM w sprawach, w których żywotnie zainteresowana jest młodzież.

25 lutego- Zespół Programowy Komisji przygotowującej V Zjazd ZSMP, w oparciu o wnioski i propozycje zgłaszane na sprawozdawczo-wyborczych konferencjach wojewódzkich, dyskutował nad projektami dokumentów przygotowywanych na V Zjazd.

27 lutego- Polski Komitet Festiwalowy obradujący pod przewodnictwem Jerzego Szmajdzińskiego zdecydował o 450- osobowej polskiej delegacji na XIII Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów w Phenianie(KRL-D), w lipcu br.

28 lutego- Prezydium ZG ZSMP wstępnie oceniło przebieg dotychczas odbytych konferencji wojewódzkich oraz stan przygotowań do V Zjazdu; dokonało oceny działalności ZSMP na rzecz młodzieży niepełnosprawnej. Postanowiono powołać młodzieżową fundację na rzecz niepełnosprawnych. Powołano także INFOKLUB służący prezentacji i promocji działalności i osiągnięć klubów komputerowych. Zapoznano się z informacją na temat akcji "Inicjatywa Naukowa ZSMP-Płock 88" Opublikowano także stanowisko w związku z trwającymi od tygodnia demonstracjami studenckimi w Krakowie. W stanowisku m.in. stwierdzono: "Zdumiewają nas-w procesie porozumienia - szowinistyczne, a także antykomunistyczne i antyradzieckie wybruki...Apelujemy o budowę, a nie demontaż procesu porozumienia. o rozważę i odpowiedzialność. Uczynimy wszystko, by Okrągły Stół zakończył się sukcesem"

Ponadto w lutym:

Jerzy Szmajdziński dokonał otwarcia, w Klubie Międzynarodowej Książki i Prasy w Al. Jerozolimskich, wystawy fotograficznej "Phenian 89". W Phenianie, w lipcu tego roku ma się odbyć XIII Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów.

1 marca- W Moskwie przebywała delegacja ZG ZSMP na czele z przewodniczącym ZG Jerzym Szmajdzińskim. Podczas spotkań z kierownictwem Komsomołu dyskutowano o problemach obu organizacji i nowych inicjatywach współpracy.

7 marca- Prezydium ZG ZSMP postanowiło utworzyć Fundusz V Zjazdu ZSMP Zaapelowano do członków Związku o wspomnienie budżetu Zjazdu. Prezydium zapoznało się także z przebiegiem kampanii sprawozdawczo-wyborczej. Dyskutowano na temat strategii organizacji pod nazwą "Rewitalizacja Związku". Dyskutowano także nad powołaniem Izby Gospodarczej ZSMP, której zadaniem miało być koordynowanie działalności gospodarczej Związku. Przyjęto informację o działalności Przedsiębiorstwa Wielobranżowego ZSMP w 1988 r. Zatwierdzono podział jego zysków (630 mln zł) za miniony rok i plan ekonomiczno-finansowy przedsiębiorstwa na 1989 r.

7-8 marca- W Srodborowie odbyła się narada z przewodniczącymi zarządów wojewódzkich ZSMP, na której omówiono ich zadania przed V Zjazdem ZSMP

16 marca- W finałowej imprezie XIV Olimpiady Wiedzy Społeczno-Politycznej pod hasłem "45 lat Polski Ludowej" zwyciężyła reprezentacja woj. wałbrzyskiego.

17 marca- Sekretarz KC Leszek Miller spotkał się w gmachu KC PZPR z grupą lewicowej młodzieży w tym członkami ZSMP.

21 marca- Podsumowano kolejną edycję ZSMP-owskiego programu "Społeczne inicjatywy młodych". Realizowano je pod hasłem "Ochrona środowiska oraz higienizacja i estetyzacja miejsc zamieszkania, pracy i wypoczynku". W ramach realizacji tego programu m.in. oczyszczono 192 zbiorniki wodne, zlikwidowano 500 dzikich wysypisk śmieci, zalesiono 908 ha nieużytków.

22 marca- XVII (ostatnie w tej kadencji) Plenum ZG ZSMP przyjęło projekty dokumentów, które będą przedstawione V Zjazdowi Związku. Ponadto Zarząd Główny zwrócił się z listem do Premiera, o określenie prawnych, administracyjnych i ekonomicznych warunków, na których Związek mógłby przejąć zarządzanie hotelami robotniczymi, akademikami, bursami i internatami.

Ponadto w marcu:

Zakończyła się kampania sprawozdawczo- wyborcza przed V Zjazdem ZSMP. W jej toku wybrano 50 320 zarządów kół. Po raz pierwszy wybrano 63% przewodniczących kół. Spośród 2765 przewodniczących ZD, ZM, ZGmin. po raz pierwszy wybrano 36%.

W Śródborowie odbyło się, ostatnie przed Zjazdem, posiedzenie Krajowej Rady Dziewcząt i Młodej Rodziny z Radą Zdrowia ZSMP poświęcono problemom seksualnego wychowania młodzieży. W posiedzeniu uczestniczyli także: Michalina Wisłocka i Zbigniew Lech-Starowicz oraz sekretarz ZG ZSMP Narcyz Hofman.

W Toruniu zakończył się Ogólnopolski Festiwal Teatrów Jednego Aktora. Laureatem został Jarosław Gajewski, aktor Teatru Dramatycznego w Warszawie.

1 kwietnia- Centralny finał X Olimpiady Wiedzy Społeczno-Prawnej. We wszystkich etapach Olimpiady wzięło udział ponad 100 tys. uczestników.

5 kwietnia- Przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński podpisał porozumienie o współpracy i wymianie delegacji z Amerykańskim Centrum Międzynarodowego Przywództwa.

7-8 kwietnia- W Chorzowie odbył się finał XIII Ogólnopolskiego Młodzieżowego Przeglądu Piosenki.

7-9 kwietnia- Centralny finał Olimpiady Wiedzy Rolniczej organizowanej przez ZSMP odbył się w Mętnej k. Garwolina. We wszystkich fazach Olimpiady uczestniczyło 250 tys. młodych.

8-9 kwietnia- Na III Konferencji ZSMP w Siłach Zbrojnych PRL dokonano oceny pracy organizacji młodzieżowej w wojsku. Przyjęto program działania ZSMP w wojsku na lata 1989-1992 oraz Zasady działania ZSMP w WP. Wybrano nową Radę Młodzieżową WP. Nowym przewodniczącym Rady został kpt. Piotr Pertek. Na konferencji obecni byli: sekretarz KC PZPR Zygmunt Czarzasty, szef GZP WP gen. broni Tadeusz Szaciło, przewodniczący ZG ZSMP Jerzy Szmajdziński.

11 kwietnia- Prezydium ZG ZSMP zarekomendowało kandydatów na przewodniczącego ZG ZSMP: Ryszarda Tracza (dot.sekretarza ZG) i Grzegorza Dittricha (dot.przewodniczącego ZW w Katowicach). Stwierdzono jednocześnie, że nie ogranicza to uprawnień delegatów do zgłaszania innych kandydatur.

12-14 kwietnia- W Warszawie odbył się I Zjazd "Lewicy ZSMP". Delegaci reprezentowali lewicowe grupy z Wrocławia, Katowic, Krakowa, Poznania, Łodzi, Lublina, Gdańska, Augustowa. Po burzliwej dyskusji i mediacji sekretarza ZG ZSMP Ryszarda Tracza ustalono, że Lewica pozostanie platformą programowo-polityczną w ramach ZSMP. Uczestnicy Zjazdu uznali jednak, że ZSMP w obecnym kształcie jest niedostatecznie lewicowy i niedostatecznie reprezentuje interesy ludzi pracy najemnej.

22 kwietnia- W Jastrzębiu Zdroju odbył się, zorganizowany przez ZSMP, koncert na rzecz dzieci Armenii osieroconych w wyniku trzęsienia ziemi.

26-28 kwietnia- Obradował V Zjazd ZSMP. Zjazd dokonał oceny działalności Związku i jego władz w okresie od IV Zjazdu, wytyczył kierunki działania na przyszłość. Zjazd obradował na sesjach plenarnych i w 7 zespołach. W dyskusji w zespołach zabrano głos 150 delegatów. Zjazd przyjął następujące dokumenty: Deklarację ideową; Główne kierunki aktywności ZSMP; Platformę wyborczą do Senatu i Sejmu; Stanowisko w sprawie ochrony środowiska; Stanowisko w sprawach międzynarodowych; Opinię w sprawie startu życiowego i zawodowego młodzieży oraz realizacji ustawy o zasadach udziału młodzieży w życiu państwowym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym kraju; Uchwałę w sprawie struktury, zasad i trybu wyboru centralnych władz wykonawczych ZSMP. Dokonano zmian w statucie(m.in. zrezygnowano ze stroju organizacyjnego, to znaczy czerwonego krawatu i białej koszuli). W Zjeździe uczestniczyło 1166 delegatów w tym 203 dziewczęta (111 uczniów, 121 robotników, 35 rolników indywidualnych, 26 studentów, 407 pracowników administracyjnych, 168 żołnierzy, 23 nauczycieli, 252 etatowych pracowników Związku). Gośćmi Zjazdu byli przedstawiciele najwyższych władz partii i państwa z I sekretarzem KC PZPR, przewodniczącym Rady Państwa Wojciechem Jaruzelskim. Zjazd wybrał nowe władze centralne Związku: Zarząd Główny, Główną Komisję Rewizyjną (przewodniczący- Marek Mazurek) i Główny Sąd Koleżeński (przewodniczący- Leszek Hyrda) oraz władze wykonawcze: przewodniczącego ZG, którym został dotychczasowy przewodniczący ZW Katowice, Grzegorz Dittlich; I zastępcę przewodniczącego - Jana Krzemińskiego; wiceprzewodniczących ZG: Jacka Kasprzyka (ds.młodzieży robotniczej), Józefa Bogusza (ds.młodzieży wiejskiej), Bogdana Janika (ds.młodzieży akademickiej), Piotra Pertka (ds.młodzieży wojskowej), Ryszarda Cebernika (ds. młodzieży szkolnej). Sekretarzy ZG: Jerzego Adamika, Alojzego Chodę, Tadeusza Orłowskiego, Piotra Mochnaczewskiego. Dyrektorem ekonomicznym ZG został Władysław Szczepankiewicz. Wybrano także 14 członków Prezydium ZG ZSMP.

3 maja- Biuro Wykonawcze ZG ZSMP spotkało się z min.Aleksandrem Kwaśniewskim. Omawiano warunki realizacji uchwał V Zjazdu ZSMP.

8 maja- I sekretarz KC PZPR, Wojciech Jaruzelski przyjął przewodniczącego ZG ZSMP Grzegorza Dittricha. Poinformował on I sekretarza o wynikach V Zjazdu. Omówiono sytuację w środowiskach młodzieżowych, w tym rolę Związku w przygotowaniu wyborów do Sejmu i Senatu.

14 maja- Zespół redakcyjny "Walki Młodych" opublikował protest przeciwko próbie narzucenia przez Zarząd Główny ZSMP, bez konsultacji z zespołem, na redaktora naczelnego, niepopularnego pracownika ZG.

17 maja- Prezydium ZG ZSMP zapoznało się z listą kandydatów na posłów i senatorów rekomendowanych przez ZSMP. Związek rekomendował na posłów 174 kandydatów i na senatorów 27. Ostatecznie na listach znalazło się: do Sejmu- 80 członków ZSMP a do Senatu - 7.

Zalecono młodzieżowym sztabom wyborczym, by pomogły kandydatom ZSMP-owskiemu w uzyskaniu mandatów. Prezydium oceniło także stan przygotowań do akcji "Lato ZSMP 89".

18 maja- ZG ZSMP odrzuciło zarzuty zespołu redakcyjnego "Walki Młodych" w sprawie "narzucenia" redakcji redaktora naczelnego posługując się argumentami statutowymi i zasadami dotyczącymi organów prasowych organizacji.

28 maja- Prezydium ZG ZSMP dokonało analizy założeń programowo-organizacyjnych Inicjatywy Naukowej ZSMP "Płock 89".

30 maja- Odbłyły się finały Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Budowlanych oraz Wiedzy o Zdrowiu. Obie Olimpiady współorganizował ZSMP.

Ponadto w maju:

W terenowych instancjach ZSMP powołano Sztaby Wyborcze dla koordynowania przedsięwzięć polityczno-organizacyjnych i propagandowych związanych z wyborami do Sejmu i Senatu.

3 czerwca odbyła się I tura wyborów do Sejmu i Senatu;

5 czerwca- Prezydium ZG ZSMP omawiało założenia programowo-organizacyjne Inicjatywy Naukowej ZSMP "Płock 89". Dyskutowano nad zasadami funkcjonowania rad środowiskowych ZG.

15 czerwca- Rada Młodzieży Robotniczej ZG ZSMP opublikowała protest w związku z coraz częstszymi przypadkami administracyjnego i politycznego dyskredytowania organizacji zakładowych ZSMP. W skrajnych przypadkach dochodzi do usuwania ZSMP z zakładów.

18 czerwca odbyła się II tura wyborów do Sejmu i Senatu.

21 czerwca- II Plenum ZG ZSMP przyjęło do wiadomości, że tylko 8 członków ZSMP wybranych zostało (w II turze wyborów) do Sejmu; wypowiedziało się za pluralizmem w polskim ruchu młodzieżowym, w tym za rejestracją Niezależnego Związku Studentów (NZS); zaproponowało powołanie Rady Młodzieży Polskiej, jako reprezentacji interesów młodego pokolenia Polaków; zaprotestowało przeciw siłowemu tłumieniu studenckich demonstracji w Chinach. Rekomendowano na redaktora naczelnego "Walki Młodych" - Stanisława Œwika.

21 czerwca- Zakończyła się XIV Trybuna Trenerów-Wychowawców Młodzieży, plebiscytu organizowanego przez ZG ZSMP i "Sztandar Młodych". W tym roku tytuły i nagrody przyznano 10 trenerom.

26 czerwca- W ZG ZSMP zorganizowano konferencję prasową poświęconą akcji "Lato ZSMP- 89". Poinformowano na niej o trudnościach finansowych powodujących konieczność ograniczenia organizowanego przez Związek letniego wypoczynku młodzieży. Stwierdzono, że posiadane środki pieniężne wystarczą na zorganizowanie krajowego wypoczynku 80 tys. członków Związku, podczas gdy tylko w szkołach, ZSMP liczy ponad 700 tys. członków.

26-29 czerwca- Odbłyła się impreza pod nazwą INFOKLUB '89 współorganizowana przez ZSMP. Swoje osiągnięcia prezentowały 23 najlepsze krajowe kluby komputerowe zrzeszone w Ogólnopolskiej Federacji Klubów Komputerowych MMT, 3 ze Związku Radzieckiego, Bułgarii i Czechosłowacji, 5 stoisk firm komercyjnych i 4 oficyny wydawnicze.

29 czerwca- W Olsztynie rozpoczęła się, współorganizowana przez ZSMP, Centralna Spartakiada w Sportach Obronnych. Uczestniczyło w niej 325 dziewcząt i chłopców z całej Polski.

30 czerwca- Rajdem Kopernikańskim, który wyruszył z Olsztyna, inaugurowana została akcja "Lato ZSMP 89"

Ponadto w czerwcu:

Rząd PRL podjął decyzję o wycofaniu dotacji dla organizacji młodzieżowych. W związku z tym podjęto działania oszczędnościowe, takie jak redukcja zatrudnienia, wstrzymanie inwestycji, obniżanie kosztów stałych. Wydatki osobowe oraz koszty stałe były pokrywane z funduszy wypracowanych przez ZSMP bądź ze sprzedaży majątku będącego jego własnością.

2 lipca- W Olsztynie zakończył się XVI Centralny Rajd ZSMP "Szlakiem Mikołaja Kopernika". Wzięło w nim udział około 1,5 tys. młodych Polaków, a także goście z ZSRR i RFN.

6 lipca- Zakończył się XXI Centralny Rajd ZSMP "Szlakiem Zdobywców Wału Pomorskiego". Uczestniczyło w nim ok. 1 tys. młodych z 13 województw. W programie dominowały imprezy sportowe, wspólne zabawy. Zrezygnowano z wieców, przemówień, z uczestnictwa oficjalnych gości.

1-9 lipca- W Phenianie (KRL-D) odbył się XIII Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów. Uczestniczyło w nim 150 tys. delegatów ze 180 krajów, reprezentantów 60 organizacji międzynarodowych i regionalnych. Delegacja polska liczyła 450 członków.

19 lipca- Działania w dziedzinie patriotyczno-obronnego wychowania młodzieży oraz szeroko rozumianej humanizacji służby wojskowej omówiono na spotkaniu szefa GZP WP gen. broni Tadeusza Szaciło z przewodniczącym ZG ZSMP Grzegorzem Dittrichem.

1-31 sierpnia- W kołach ZSMP w Wojsku Polskim odbywały się zebrania sprawozdawczo-wyborcze. W wielu kołach zgłaszano propozycje utworzenia w wojsku samodzielnej, środowiskowej organizacji młodzieżowej.

17-30 sierpnia- W Rudnie i Warszawie zorganizowano Centralne Warsztaty Prasowe i praktyki dziennikarskie dla członków Młodzieżowych Wszechnic Dziennikarskich ZSMP.

Ponadto w sierpniu:

Odbyły się XVII Koszalińskie Spotkania Filmowe "Młodzi i Film".

12 września zatwierdzony został skład rządu pod kierownictwem Tadeusza Mazowieckiego.

18 września- Opublikowany został list otwarty przewodniczących zarządów zakładowych ZSMP z 71 kluczowych przedsiębiorstw. Zawierał on protest przeciwko działaniom wymierzonym w ZSMP i interesy młodzieży, a m.in. podważającym zasady na których opiera się FASM.

21 października i 3 listopada- W tych dwóch terminach odbywało się III Plenarne posiedzenie ZG ZSMP nt. "Koncepcji funkcjonowania ZSMP w zmieniach

warunkach społeczno-politycznych". Dyskusja była bardzo burzliwa. Padły twierdzenia o "zmarowanych 6 miesiącach od V Zjazdu ZSMP". Przyjęto rezygnację Jana Krzemińskiego z funkcji I zastępcy przewodniczącego ZG i Jerzego Adamika z funkcji sekretarza ZG. Wotum zaufania uzyskał przewodniczący ZG Grzegorz Dittrich. Wystosowano list do prezesa Rady Ministrów, Tadeusza Mazowieckiego w sprawie przeszkód na jakie napotyka ZSMP działając na rzecz młodzieży.

25 października- ZG ZSMP zaprotestował przeciwko zajęciu przez KPN pomieszczeń ZSMP w Bydgoszczy.

Ponadto w październiku:

Zarząd Wojewódzki ZSMP w Gorzowie Wielkopolskim przekazał na Fundusz Wspierania Inicjatyw Gospodarczych 1000 tys. zł. ze środków wypracowanych przez młodzież z województwa w ramach FASM.

11 grudnia- Po rozwiązaniu zakładowej organizacji ZSMP w Łódzkich Zakładach Dzierżawskich "Dresso" jej działacze zarejestrowali Związek Zawodowy Młodzieży. Skupiał on 150 osób (90% dotychczasowych członków ZSMP).

Ponadto w grudniu:

Prezydium ZG opublikowało protest przeciwko zamiarowi likwidacji tygodnika "Walka Młodych" podjętej przez RSW "Prasa,Książka,Ruch".

1990

11 stycznia- W Warszawie odbyło się, z udziałem I zastępcy szefa Głównego Zarządu Wychowawczego WP gen.bryg. Tadeusza Kojdera, ostatnie posiedzenie Rady Młodzieżowej WP. Prowadził je przewodniczący RM WP kpt.Piotr Pertek. W związku z dokonującymi się przemianami, Rada Młodzieżowa WP podjęła decyzję o zakończeniu w siłach zbrojnych działalności Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej. W toku obrad podsumowano 14-letni dorobek ZSMP w Wojsku Polskim. Rada Młodzieżowa WP skierowała do wszystkich instancji i organizacji, do wszystkich członków Związku podziękowanie za aktywny udział w procesie szkolenia wojskowego i wychowania obywatelskiego oraz w działalności samowychowawczej. W przyjętej uchwale zwróciła się do ministra Obrony Narodowej z prośbą o udzielenie zezwolenia na działalność w Wojsku Polskim nowej, środowiskowej organizacji młodzieżowej.

24 stycznia- Prezydium ZG ZSMP przyjęło uchwałę o zakończeniu działalności ZSMP w Wojsku Polskim. Wysoko oceniło aktywny udział członków Związku w żołnierskich mundurach w działalności całej organizacji, zwłaszcza zaś w patriotyczno-obronnym wychowaniu młodzieży.

20-31 stycznia- W jednostkach i instytucjach wojskowych odbywały się uroczyste posiedzenia rad młodzieżowych i zarządów oraz zebrania kół kończące działalność ZSMP w Wojsku Polskim.

27-29 stycznia obradował ostatni, XI Zjazd PZPR. Po przyjęciu uchwały o zakończeniu działalności PZPR, 29 stycznia utworzono dwie nowe partie: Socjaldemokrację Rzeczypospolitej Polskiej (SdRP) i Unię Socjaldemokratyczną (US-d).

Styczeń-Prezydium ZG ZSMP podjęło decyzję o przerwaniu wydawania dwutygodnika teoretyczno-metodycznego "Płomienie"

Marzec-Decyzją RSW "Prasa. Książka. Ruch" zawieszono(a faktycznie zlikwidowano) wydawanie czasopism ZSMP - "Walki Młodych" i "Gazety Młodych".

22 maja-Prezydium Głównej Komisji Historii Ruchu Młodzieżowego ZG ZSMP podjęło decyzję o zmianie dotychczasowej formuły działalności. Postanowiono powołać Stowarzyszenie. Niedługo potem odbyło się zebranie założycielskie Stowarzyszenia "Pokolenia", które postawiło sobie za cel m.in.: działanie w duchu ideałów postępowej lewicy, kształtowanie przychylnego klimatu dla społecznej aktywności młodzieży i jej organizacji, tworzenie warunków do upowszechniania wiedzy społecznej oraz postępowych i patriotycznych tradycji. Stowarzyszenie rozwijało się początkowo w oparciu o działające w terenie komisje historii ruchu młodzieżowego, a następnie skupiać zaczęło coraz liczniejsze grono byłych działaczy lewicowych organizacji młodzieżowych. Pierwsze Walne Zgromadzenie członków Stowarzyszenia odbyło się w Warszawie 26 stycznia 1991 roku.

W 1990 roku z przyczyn politycznych i materialnych następowało ograniczanie działalności ZSMP. M.in. nastąpiło przekształcenie BTM "JUVENTUR" w spółkę akcyjną "JUVENTUR" SA , zlikwidowano oddziały związkowego Przedsiębiorstwa Wielobranżowego i dokonano ich prywatyzacji. Pozbawiono Związek licznych obiektów wypoczynkowo-szkoleniowych. Decyzją Ministerstwa Finansów zlikwidowano działalność FASM. W wyniku rozwiązań ustawowych "wyprowadzono" ZSMP z zakładów pracy. Zanikły niektóre dotychczasowe formy i dziedziny pracy Związku m.in. Olimpiada Wiedzy Społeczno-Prawnej i Turniej "Złoty Czepek Pielęgniarski"

13-14 października- Obradował w Warszawie VI Nadzwyczajny Zjazd ZSMP. Zjazd dokonał analizy sytuacji Związku i w Związku oraz wprowadził niezbędne zmiany strukturalno-organizacyjne w centrali oraz w jednostkach terenowych. W miejsce Zarządu Głównego utworzono Krajową Radę Koordynacyjną ZSMP z Komitetem Wykonawczym. W jej skład weszło 31 osób. Przewodniczącym KRK ZSMP został Piotr Mochnaczewski, sekretarzami: Witold Firak, Jacek Nowak, Piotr Szynalski, Henryk Wawrzekiewicz. Przewodniczącym Krajowej Komisji Rewizyjnej ZSMP wybrano Andrzeja Woźniaka , przewodniczącym Krajowego Sądu Koleżeńskiego - Marka Kozubskiego, a skarbnikiem - Andrzeja Grzesika. Zjazd przyjął "Główne kierunki programowe działalności ZSMP" oraz uchwałę w której m.in. czytamy: **"Oceniając 14-letni dorobek naszej organizacji uważamy, że nie mamy powodów do wstydu. Wymogi chwili nie mogą przesłaniać tego, co w naszej działalności było najistotniejsze - realizacji potrzeb i oczekiwań młodzieży, nie tylko członków naszej organizacji, ale i tych wszystkich, którym nasz Związek pomógł.**

Podsumowując kilkunastoletni okres istnienia naszej organizacji pragniemy podziękować wszystkim członkom, którzy mają swój wkład w jej dorobek. Proponujemy uznać ten okres działalności ZSMP za zamknięty i tym samym rozpocząć nowy etap w życiu naszego Związku."

* * *

"Nowy etap w życiu Związku" przedstawia opracowanie Witolda Firaka p.t. "ZSMP w latach 1990-2002".

SKŁADY OSOBOWE KIEROWNICTW ZG i KRK ZSMP w latach 1976 - 2002 r.

I Zjazd ZSMP (28-29.04.1976)

Krzysztof Trębaczkiwicz - przewodniczący ZG
Stanisław Gabrielski - wiceprzewodniczący ZG
Henryk Janusz - wiceprzewodniczący ZG

Zofia Staniek - sekretarz ZG
Kazimierz Fortuna - sekretarz ZG
Zbigniew Głapa - sekretarz ZG
Jerzy Górski - sekretarz ZG
Andrzej Kołtek - sekretarz ZG
Janusz Zaporowski - członek Sekretariatu ZG

Janusz Stęperski - przewodniczący GKR
Kazimierz Znamirowski - przewodniczący GSK

W trakcie kadencji z funkcji wiceprzewodniczących odeszli Stanisław Gabrielski i płk Henryk Janusz. Nowymi wiceprzewodniczącymi wybrano Jerzego Górskiego i ppłk Michała Izdebskiego. Z funkcji sekretarzy odeszli Zbigniew Głapa, Andrzej Kołtek oraz członek Sekretariatu - Janusz Zaporowski. Nowymi sekretarzami wybrano Andrzeja Macenowicza, Andrzeja Piłata i Andrzeja Witkowskiego.

II Zjazd ZSMP (28-30.04.1980 r.)

Andrzej Kołtek - przewodniczący ZG
Jan Hofman - wiceprzewodniczący
Michał Izdebski - wiceprzewodniczący

Kazimierz Fortuna - sekretarz ZG
Andrzej Macenowicz - sekretarz ZG
Andrzej Piłat - sekretarz ZG
Krystyna Świder - sekretarz ZG
Andrzej Witkowski - sekretarz ZG

Janusz Stęperski - przewodniczący GKR
Jerzy Jaskiernia - przewodniczący GSK

W trakcie kadencji z funkcji sekretarzy ZG odeszli: Andrzej Macenowicz, Andrzej Piłat, Andrzej Witkowski. W ich miejsce wybrano: Krzysztofa Janika, Wiesława Osuchowskiego i Jerzego Szmajdzińskiego.

III Nadzwyczajny Zjazd ZSMP (23-28.04.1981 r.)

Jerzy Jaskiernia	- przewodniczący ZG
Wiesław Osuchowski	- I zastępca przewodniczącego ZG
Jarosław Klima	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży robotniczej
Roman Kubalok	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży wiejskiej
Tadeusz Rzepecki	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży wojskowej
Mirosław Demczuk	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży szkolnej
Leonarda Bogdan	- sekretarz ZG
Krzysztof Janik	- sekretarz ZG
Jerzy Rasilewicz	- sekretarz ZG
Jerzy Szmajdziński	- sekretarz ZG
Krystyna Świder	- sekretarz ZG
Andrzej Cukrowski	- przewodniczący GKR
Andrzej Parzonka	- przewodniczący GSK

W trakcie kadencji z funkcji przewodniczącego odszedł Jerzy Jaskiernia. Na jego miejsce wybrano Jerzego Szmajdzińskiego. Z funkcji I zastępcy przewodniczącego odszedł Wiesław Osuchowski; z funkcji wiceprzewodniczącego - Mirosław Demczuk. I zastępcą przewodniczącego wybrano Krzysztofa Janika, wiceprzewodniczącym Witolda Firaka a sekretarzami: Kazimierza Chrzanowskiego i Andrzeja Kozłowskiego.

IV Zjazd ZSMP (26-29.04.1985 r.)

Jerzy Szmajdziński	- przewodniczący ZG
Krzysztof Janik	- I zastępca przewodniczącego ZG
Zbigniew Sobotka	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży robotniczej
Roman Kubalok	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży wiejskiej
Bogdan Janik	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży szkolnej
Marcin Krzemiński	- wiceprzewodniczący ds. młodzieży akademickiej
Zbigniew Ciereszko	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży wojskowej
Kazimierz Chrzanowski	- sekretarz ZG
Włodzimierz Fudali	- sekretarz ZG
Andrzej Kozłowski	- sekretarz ZG
Jerzy Rasilewicz	- sekretarz ZG
Leszek Rudzki	- sekretarz ZG
Marek Ungier	- sekretarz ZG
Władysław Szczepankiewicz	- dyrektor ekonomiczny ZG
Lesław Królikowski	- przewodniczący GKR
Janusz Romanowski	- przewodniczący GSK

W trakcie kadencji z funkcji I zastępcy przewodniczącego odszedł Krzysztof Janik, a jego miejsce zajął Kazimierz Fudali. Wiceprzewodniczącym ds. młodzieży szkolnej wybrano Waldemara Prietza. Z funkcji sekretarzy odeszli: Kazimierz Chrzanowski, Marek Ungier, Leszek Rudzki, Jerzy Rasilewicz. Sekretarzami ZG wybrano Alojzego Chodę, Narcyza Hofmana, Jana Krzemińskiego, Piotra Mochnaczewskiego, Ryszarda Tracza.

V Zjazd ZSMP (25-28.04.1989 r.)

Grzegorz Dittrich	- przewodniczący ZG
Jan Krzemiński	- I zastępca przewodniczącego ZG
Jacek Kasprzyk	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży robotniczej
Józef Bogusz	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży wiejskiej
Bogdan Janik	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży akademickiej
Ryszard Cebernik	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży szkolnej
Piotr Pertek	- wiceprzewodniczący ZG ds. młodzieży wojskowej

Jerzy Adamik	- sekretarz ZG
Alojzy Choda	- sekretarz ZG
Piotr Mochnaczewski	- sekretarz ZG
Tadeusz Orłowski	- sekretarz ZG
Władysław Szczepankiewicz	- dyrektor ekonomiczny ZG

Marek Mazurek	- przewodniczący GKR
Leszek Myrda	- przewodniczący GSK

W trakcie kadencji zrezygnowali z funkcji Jan Krzemiński i Jerzy Adamik.

VI Nadzwyczajny Zjazd ZSMP (13.10.1990 r.)

Piotr Mochnaczewski	- przewodniczący Krajowej Rady Koordynacyjnej
Witold Firak	- sekretarz KRK
Jacek Nowak	- sekretarz KRK
Piotr Szynalski	- sekretarz KRK
Henryk Wawrzekiewicz	- sekretarz KRK
Andrzej Grzesik	- skarbnik KRK

Andrzej Woźniak - przewodniczący Krajowej Komisji Rewizyjnej
 Marek Kozubski - przewodniczący Krajowego Sądu Koleżeńskiego

VII Kongres ZSMP (13 .03.1993 r.)

Witold Firak	- przewodniczący KRK
Marek Cieciora	- sekretarz KRK
Małgorzata Okońska	- sekretarz KRK
Waldemar Rakowski	- sekretarz KRK
Andrzej Grzesik	- skarbnik KRK

Tadeusz Tomaszewski	- przewodniczący KKR
Józef Sochacki	- przewodniczący KSK

W trakcie kadencji z funkcji skarbnika zrezygnował Andrzej Grzesik a na jego miejsce wybrano Barbarę Jastrzębską. Zrezygnował z funkcji sekretarza KRK Marek Cieciora. Małgorzata Okońska została wybrana wiceprzewodniczącą KRK. Z funkcji przewodniczącego KKR zrezygnował Tadeusz Tomaszewski. Zastąpił go Jan Pazdecki.

VIII Kongres ZSMP (8.02.1997 r.)

Małgorzata Okońska	- Zaremba - przewodnicząca KRK
Bogusław Wontor	- zastępca przewodniczącego KRK
Jacek Kusz	- skarbnik KRK

Robert Witkowski	- przewodniczący KKR
Paweł Kuźdowicz	- przewodniczący KSK

IX Kongres ZSMP (5.12.1998 r.)

Bogusław Wontor	- przewodniczący KRK
Waldemar Rakowski	- sekretarz generalny KRK
Jacek Kusz	- skarbnik KRK
Radosław Krupiński	- członek Biura Wykonawczego
Jan Pazdecki	- członek Biura Wykonawczego

Robert Witkowski	- przewodniczący KKR
Tomasz Tomaszewski	- przewodniczący KSK

X Kongres ZSMP (22.06.2002 r.)

Bogusław Wontor	- przewodniczący KRK
Waldemar Rakowski	- sekretarz generalny KRK
Jacek Kusz	- skarbnik KRK

Marta Witkowska	- przewodnicząca KKR
Jarosław Sarna	- przewodniczący KSK

DEKLARACJA PRAW MŁODEGO POKOLENIA

My, przedstawiciele młodzieży polskiej, podpisujemy ten akt, nawiązując do Deklaracji Praw Młodego Pokolenia z 1936 roku. Większość ówczesnych rówieśników poznała materialne i moralne upośledzenie życia przez panujący wtedy system. Przeświadczenie o beznadziejności ówczesnego bytu, brak perspektyw, sprzeciw wobec istniejącej rzeczywistości i troska o przyszłość połączyły wówczas młodych robotników, chłopów, inteligentów oraz socjalistów, ludowców, komunistów, demokratów w dążeniu do zmian, niosących wszystkim godne, sprawiedliwe i twórcze życie

Jesteśmy pierwszym pokoleniem, dorastającym i wchodzącym w samodzielne życie w warunkach zmiany ustroju, gospodarki rynkowej i pluralizmu politycznego. Umacniają się nowe stosunki, oparte o prymat własności prywatnej, ze wszystkimi tego skutkami społecznymi.

Ogłaszamy naszą Deklarację w imieniu tej części młodego pokolenia, która w pełni aprobując przemiany demokratyczne i pragnąc w nich uczestniczyć, jednocześnie boleśnie odczuwa następstwa nieuzasadnionych ciężarów przemian.

Nasze pokolenie, po raz pierwszy w ostatnim półwieczu dziejów Polski, poznaje czym jest brak pracy, ubożenie wsi, coraz trudniejszy dostęp do wiedzy, degradacja kultury ojczystej, Coraz mniejsze szanse na własne mieszkanie. Nie Chcemy godzić się z niesprawiedliwością społeczną z niepewnością jutra, z Coraz jaskrawszym rozwarstwieniem społeczeństwa na bogatych i biednych, z pogłębianiem nierówności społecznych, z tworzeniem się biegunów bogactwa i biedy.

Zabieramy głos w imieniu młodych Polaków, którzy opowiadają się za swobodą myśli, słowa i działania, chcą zapobiec wzmagającej się nietolerancji, przejawom rasizmu i szowinizmu, groźbie klerykalizacji państwa i jego instytucji.

Z niepokojem stwierdzamy, że zmienia się hierarchia wartości. Upadają autorytety, które nie wytrzymują próby czasu. Brutalizuje się życie i stosunki między ludźmi. Na czoło wartości wysuwa się kult siły, przemocy i pieniądza. Demoralizacji w coraz większym stopniu ulega część naszych koleżanek i kolegów. Przed nami pojawia się coraz więcej wątpliwości, znaków zapytania, niepewność o dzień jutrzejszy.

Gdzie jesteśmy?

Dokąd zmierzamy?

Jaka będzie nasza przyszłość?

Czy naszym życiem ma rządzić pieniądź, osiągany za wszelką cenę, zysk, kult przemocy? Czy tak musi być?

Odpowiadamy: Nie! Tak być nie musi. Tak być nie może

Jesteśmy przekonani, że młode pokolenia powinny mieć zapewnione elementarne prawa. Najważniejszym z nich jest prawo do równego startu życiowego dla wszystkich.

Prawo do pracy

Plagą młodego pokolenia Polaków stało się bezrobocie. Jest ono widoczne, zwłaszcza w małych miastach, miasteczkach i na wsi. Ponad dwie trzecie poszukujących pracy nie ukończyło 34. roku życia, w tym połowa 24. lat. Młodzi pracownicy b. Państwowych Gospodarstw Rolnych, wraz ze swymi rodzicami żyją w nędzy. Prywatne firmy zatrudniają "na czarno" naszych niepełnoletnich kolegów, wyzyskując ich i łamiąc obowiązujące prawo pracy.

Bezrobocie rodzi nie tylko skutki gospodarcze, ale społeczne, moralne i obyczajowe. Zasiłki dla bezrobotnych często zamieniają się w jałmużnę, usprawiedliwiają poczucie bezsilności i nie są w stanie rozwiązać tego problemu

Prawo do pracy powinno być zagwarantowane. Realizacji tego prawa nie można pozostawić "niewidzialnej ręce rynku". Państwo powinno wziąć na siebie wyraźnie określone obowiązki w tej dziedzinie. Wśród nich m.in.: przeprowadzenie takiej reformy szkolnictwa, by zapewniało ono lepsze przygotowanie zawodowe; stworzenie systemu podatkowego, zachęcającego pracodawców do zatrudniania absolwentów; zapewnienie preferencji dla rzemieślników kształcących i zatrudniających młodzież; kompleksowy program rozwiązania problemu pracy załóg b. Państwowych Gospodarstw Rolnych; system kredytów dla młodzieży wiejskiej, przejmującej gospodarstwa rodzinne itp.

Przede wszystkim jednak potrzebna jest taka polityka gospodarcza, która będzie nie tylko sprzyjała likwidacji skutków bezrobocia, ale i usuwała jego strukturalne przyczyny. Niezbędna jest śmiała, długotrwała wizja rozwoju polskiej gospodarki i program racjonalnego, zgodnego również z interesem społecznym, wykorzystania istniejącego, stworzonego wysiłkiem poprzednich pokoleń, potencjału wytwórczego.

Nie chcemy żyć z zasiłków. Chcemy żyć z pracy

Prawo do wiedzy i kultury

Powszechny -do niedawna -dostęp do szkół, zaczyna być Coraz wyraźniej ograniczany. O możliwości kształcenia w dużym stopniu decyduje stan zamożności rodziców. Połowa studentów uczy się obecnie na płatnych studiach wieczorowych, które w większości funkcjonują tak jak studia dzienne oraz na

płatnych studiach zaocznych. Powtarzają się postulaty wprowadzenia odpłatności za studia dzienne. Co drugi student musi pracować, aby zdobyć środki na naukę. Liczba studentów, korzystających ze stypendium zmniejszyła się w porównaniu z 1990 r. o połowę. Drastycznie maleje liczba młodzieży robotniczej i chłopskiej na uczelniach. Likwidowane są przedszkola i szkoły wiejskie.

"Urynkowanie" kultury spowodowało zmniejszenie się dostępu młodzieży do teatrów, sal koncertowych, do kina i książki. Obniżył się poziom edukacyjny i wychowawczy telewizji. Powstały zaniedbania w rozwoju sportu i kultury fizycznej. Obiekty sportowe zamienia się na hale targowe i zakłady usługowe. Dla milionów młodych wypoczynek, kolonie letnie stają się niedostępnym luksusem.

Wierzmy, że nasz kraj stać na zapewnienie powszechnego, bezpłatnego szkolnictwa średniego i wyższego dla wszystkich, którzy pragną się uczyć, niezależnie od miejsca ich zamieszkania i zamożności rodziców, na zapewnienie powszechnego uczestnictwa w kulturze. Wszyscy młodzi powinni mieć zagwarantowany równy start w dorosłe życie.

Prawo do mieszkania

Odczuwany od wielu lat deficyt mieszkań przybrał ostatnio rozmiary klęski. O możliwości uzyskania własnego "M." decyduje obecnie ilość posiadanych pieniędzy. Rodzi to negatywne konsekwencje społeczne, opóźnia usamodzielnienie się życiowe i rodzinne. Zmniejsza się liczba zawieranych małżeństw i maleje przyrost naturalny.

Postulujemy o przywrócenie budownictwa komunalnego, przede wszystkim dla ubiegających się o pierwsze w życiu lokum ustanowienie wieloletnich kredytów dla młodych rodzin i stworzenie dla nich preferencyjnych warunków w spółdzielczości mieszkaniowej. Niezbędne są specjalne kredyty dla młodych rolników na modernizację budynków mieszkalnych.

Mieszkanie powinno być prawem nie tylko towarem

Prawo do godziwego życia

W Polsce pogłębia się proces rozwarstwienia społecznego. Rodzą się nowe źródła niesprawiedliwości. Rośnie przestępczość, zwłaszcza wśród ludzi młodych. Umacnia się niszczyielska władza przemocy i korupcji. Coraz częściej niepełnoletni popełniają najcięższe zbrodnie.

Z roku na rok rośnie liczba ludzi żyjących w ubóstwie która sięga milionów. Biedą najbardziej zagrożone są rodziny młode oraz wielodzietne mieszkające w małych miasteczkach i na wsi. Nędzą dotknięte są dzieci. Tych zjawisk nie

zlikwidują akcje charytatywne. Potrzebny jest sprawiedliwy podział dochodu narodowego. Nic nie tłumaczy nadmiernych różnic w dochodach niezależnych od włożonego wysiłku i posiadanej wiedzy. Dylematów społeczeństwa i jego młodego pokolenia nie są w stanie rozstrzygać tylko mechanizmy rynkowe, w ich rozwiązywaniu powinno aktywnie uczestniczyć państwo

Występujemy przeciw brutalizacji życia i obyczajów, przeciw szerzeniu kultu przemocy przeciw bezkrytycznej zgodzie na inwazję "importowanej" i bezwartościowej szmiry. Apelujemy do pisarzy i dziennikarzy do wszystkich ludzi nauki, kultury i sztuki o pomoc w odradzaniu i przywracaniu humanistycznych wartości i tradycji.

Prawo do partnerstwa

Nie oczekujemy, ze starsze pokolenia i państwo zbudują nam "raj na polskiej ziemi". Nie uważamy by młodość dawała szczególne przywileje. Nie godzimy się jednak, by była przekleństwem. Pragniemy dla naszego i przyszłych pokoleń powszechnej szansy równego startu. Bez takiej szansy giną talenty. Bez takiej szansy degraduje się społeczeństwo.

Deklarujemy nasz zbiorowy i indywidualny udział w rozwiązywaniu współczesnych problemów Polski i jej młodzieży. Wysiłki Państwa będziemy wspierać inicjatywami społecznymi. Uznając potrzebę współpracy w kształtowaniu teraźniejszości i przyszłości, Chcemy być równoprawnymi partnerami starszej generacji.

Zwracamy się do władz państwowych o przygotowanie raportu o sytuacji młodzieży polskiej. Raport ten powinien stać się podstawą opracowania programu rozwiązywania problemów młodego pokolenia Polski u progu XXI stulecia.

Warszawa 28 maj 1998 r .

PODPISY:

1. Za Federację Młodych Unii Pracy: Przewodniczący Bartłomiej Morzycki
2. Za Organizację Młodzieżową Polskiej Partii Socjalistycznej "Młodzi Socjaliści": Przewodniczący Maciej Rembarz
3. Za Socjaldemokratyczną Frakcję Młodych: Przewodnicząca Sylwia Pusz
4. Za Zrzeszenie Studentów Polskich: Przewodniczący Robert Niemiałkowski
5. Za Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej: Przewodniczący Bogusław Wontor

RAPORT O SYTUACJI MŁODEGO POKOLENIA POLAKÓW

Prognozy dotyczące młodzieży przewidują, że pogłębiająca się nierówność szans w rozwijaniu kariery życiowej, bariery edukacyjne, bezrobocie, brak mieszkań, zależność finansowa od rodziców mogą spowodować nie tylko obniżenie aspiracji życiowych młodych ludzi, ale również nasilenie dążeń emigracyjnych, wzrost zjawisk patologicznych, a także możliwość radykalizacji podejmowanych przez młodzież zbiorowych działań na rzecz zmiany tego stanu rzeczy.

Brak większych perspektyw w czasach, gdy o wszystkim decyduje pieniądź, nie daje szans powodzenia najbardziej klarownym programom. Problem młodych, którym nie wystarcza hasło "sami budujcie swoją przyszłość", urasta do rangi problemu XXI wieku. Na karierę życiową młodego pokolenia wpływają ważne do rozwiązania problemy społeczne w tym: niewydolny i niedostosowany do wymogów rynku pracy system edukacji, ubóstwo rodzin oraz bezrobocie.

W Polsce okresu transformacji obserwuje się rosnące zróżnicowanie społeczeństwa i proces ten dotyczy również młodzieży. Czynnikiem zasadniczo różniącymi poglądy i postawy młodzieży - i w dużym stopniu determinującymi ich kariery życiowe - są: pozycja ekonomiczna rodzin i status społeczno - zawodowy rodziców.

Badania socjologiczne wykazują podział młodzieży na dwie grupy:

- "wyposażonych", a więc takich, którym rodzina zapewnia dobry start życiowy,
- "upośledzonych", słabo wykształconych, niezamożnych, gorzej zorientowanych i funkcjonujących w życiu społecznym, bardziej zagrożonych degradacją społeczną.

"Wyposażeni", przyszła elita młodych w kształtującej się klasie średniej społeczeństwa, pochodzi na ogół z dużych miast, ma dobrze sytuowanych rodziców, zorientowanych na wspomaganie rozwoju własnych dzieci.

"Upośledzeni", czyli "niedopuszczone pokolenie", stanowią zdecydowaną większość, pochodzą przede wszystkim ze wsi i małych miast, z rodzin o średnim i niskim statusie. To właśnie głównie oni są bezrobotnymi absolwentami szkół zawodowych, oczekującymi pomocy ze strony państwa.

Socjologowie zajmujący się problemami młodzieży, diagnozując społeczną kondycję młodych Polaków, nazywają ich "największą ofiarą" i "największą nadzieją transformacji".

Kategoria "nadziei" dotyczy tylko najmłodszych, między 15 a 20 rokiem życia, bowiem tylko ludzie stojący na progu dorosłego życia mają realne szanse na dostosowanie się do potrzeb nowego rynku pracy.

Kategoria "ofiary" odnosi się do całego młodego pokolenia (osób do 30 roku życia), ponieważ właśnie tej grupy szczególnie dotyczą brak mieszkań i bezrobocie.

Termin "niedopuszczone pokolenie" używa się na określenie sytuacji marginalizacji - przede wszystkim - młodej generacji pracowniczej; "niedopuszczone pokolenie" odnosi się do standardów i warunków dostępnych generacji dorosłych.

Proces marginalizacji młodzieży nie jest typowy jedynie dla Polski i dla obecnego okresu przemian. Również w wysoko rozwiniętych społeczeństwach młode generacje były po okresie rewolucji lat sześćdziesiątych marginalizowane bądź zepchnięte wyłącznie do roli konsumenta lub "więźnia" instytucji edukacyjnych, czy wreszcie znalazły się poza rynkiem pracy determinującym pozycję jednostek i grup społecznych.

PROBLEMY OGÓLNE

Raport o stanie młodzieży należy zacząć od podziału na grupy wiekowe:

- I. **Szkoły podstawowe i gimnazja.**
- II. **Szkoły średnie (w tym młodzież pracująca i bezrobotna):**
  - a) zawodowe
  - b) technika
- III. **Szkoły wyższe (w tym młodzież pracująca i bezrobotna).**
- IV. **Absolwenci.**

I.

Analizując problemy młodzieży ze szkół podstawowych trzeba zwrócić uwagę na brak odpowiedniej opieki ze strony rodziców i szkoły. Większość rodziców pracuje poza domem i rzadko w nim przebywa, przez co wychowuje się pokolenie dzieci wracających ze szkoły z "kluczem na szyi".

Młodzież mająca dużo czasu wolnego, nie wypełnia go niezbędnymi zajęciami. Po skończonych lekcjach lub przed ich rozpoczęciem (w przypadku zajęć "na drugą zmianę") dzieci pozostają bez opieki. Nie mają możliwości rozwoju intelektualnego czy fizycznego, gdyż zbyt mało jest organizacji, klubów,

kółek zainteresowań, pracowni artystycznych, w których mogliby znaleźć pożyteczne dla siebie i dla otoczenia czynności. Chodzi głównie o zajęcia nieodpłatne, bo na płatne w większości przypadków nie stać rodziców.

Bardzo duży wpływ na zachowania tej grupy wiekowej ma telewizja, w której średnio co cztery minuty można zobaczyć scenę przemocy. Ma to oczywiście przeniesienia na najbliższe otoczenie, w którym nie każdy potrafi oddzielić fikcję od rzeczywistości. Dlatego też zdarzają się przypadki śmiertelnego pobicia przez rówieśnika, wymuszenia pieniędzy i napady z bronią.

II.

Jeśli chodzi o młodzież ze szkół średnich, to (podobnie jak we wcześniejszej grupie wiekowej) dużo czasu wolnego i brak odpowiednich wzorców do naśladowania powoduje, że młodzi ludzie nie mają możliwości rozwijania swoich zainteresowań.

Brak autorytetu ze strony rodziców nie daje szans nabycia przez młodych powszechnie akceptowanych norm moralnych. Rodzice, którzy w pogoni a pieniądzem zapominają niekiedy, co należy do ich obowiązków, mają zbyt mało czasu dla dzieci i bardzo często nie wiedzą, co ich podopieczni robią, jakie mają zainteresowania, czym się zajmują i z kim się spotykają.

W tej grupie pojawia się problem braku pieniędzy. Chęć posiadania drogich ubrań, butów, sprzętu, bardzo często nie może być zaspokojona przez rodziców, gdyż przewyższa to ich możliwości finansowe. Młodzi ludzie w wielu przypadkach decydują się wtedy na samodzielną realizację marzeń, bardzo często w łatwy sposób, co sprowadza się do kradzieży i rozbojów. W celu zdobycia pieniędzy na dyskotekę czy też inne przyjemności, dokonywane są napady, kradzieże, wymuszenia. Niejednokrotnie wydarzeniom tym towarzyszą ciężkie pobicia, a ostatnio nawet morderstwa.

W czasie podwórkowych spotkań picie alkoholu to prawie codzienność. Ostatnio staje się nią również zażywanie narkotyków i innych środków odurzających.

Ciekawość jest naturalną cechą dzieciństwa i młodości. Wszystko, co nowe i odmienne jest zarazem elementem budzącym pożądlivość. Brak zajęć, które mogłyby wypełnić wolny czas, przywołuje nudę. Jeśli nie widać perspektyw na zmianę beznadziejnej teraźniejszości, narkotyki stają się najatrakcyjniejszą alternatywą. Gdy młodzi poszukują związków interpersonalnych poza domem, najważniejszą dla nich jest przynależność do jakiejś "paczki" - grupy rówieśniczej, w której często obowiązującym wzorcem zachowań jest występowanie przeciwko powszechnie uznawanym normom współżycia społecznego.

Odróżniać się od innych to dla młodego człowieka najokrutniejszy wyrok losu. Wypicie piwa czy wypalenie "jointa", jako warunek bycia aprobowanym przez grupę, jest z jego punktu widzenia bardzo niską ceną. Ten sam mechanizm działa w drugą stronę. Pierwsza w grupie osoba używająca narkotyków, aby nie czuć się wyobcowaną, dąży do wciągnięcia pozostałych. Młodzi, pozostawieni samym sobie, nie mający żadnych perspektyw, nie potrafiący znaleźć sobie miejsca, mogą przynajmniej stać się członkami największego w kraju stowarzyszenia - ludzi zażywających narkotyki.

III.

Duża grupa młodzieży po zdaniu matury decyduje się podjąć naukę na wyższych uczelniach.

Większość renomowanych uczelni komercyjnych jest płatna i niedostępna dla większości młodych ludzi.

Utrzymanie się na uczelni państwowej wymaga ogromnych poświęceń. Trzeba liczyć się z dużymi wydatkami na książki, zeszyty i inne pomoce dydaktyczne. Należy dodać do tego koszty zakwaterowania w akademiku lub stancji (dotyczy osób, które pochodzą z małych miast i wsi). Opłata za miesięczny pobyt w akademiku wynosi około 150 złotych miesięcznie, do tego należy dodać koszty wyżywienia i dojazdów na zajęcia.

Są to kwoty, które przekraczają możliwości większości rodziców, których dochód na jednego członka rodziny nie przewyższa często 100 złotych. Stwarza to ogromne problemy młodemu człowiekowi.

Jak wiadomo stypendia socjalne nie są w Polsce powszechnie dostępne. Każda uczelnia sama opracowuje system dofinansowywania studentów. Mimo tego nie wystarcza dla wszystkich potrzebujących, nawet tych najbiedniejszych.

Zdobycie stypendium naukowego to wielka trudność dla przeciętnego studenta i tylko nielicznym udaje się je sobie zapewnić.

Bardziej operatywni studenci próbują zarobić coś dorywczo, przeważnie na czarno, bo na stałą pracę nie ma szans. Odbywa się to oczywiście kosztem nie przespanych nocy i opuszczonych zajęć.

IV.

Z ankiety przeprowadzonej przez ZSMP wynika, iż wśród absolwentów szkół średnich panuje obawa o dalsze godne funkcjonowanie w społeczeństwie. Powodem takiego stanu rzeczy jest brak perspektyw na znalezienie pracy i mieszkania, a co za tym idzie - brak szans na założenie rodziny.

Trzeba jeszcze dodać, że młody chłopak po ukończeniu szkoły średniej lub wyższej, bez względu na wiek, może być powołany do wojska w okresie do

18 miesięcy od daty zakończenia nauki, a - co się z tym wiąże - żaden pracodawca nie zatrudni go z nieregulowanym stosunkiem do służby wojskowej.

Czy dopuszczając takie uwarunkowania prawne państwo wpłynie na zmniejszenie bezrobocia wśród absolwentów?

Jak odnaleźć się w takiej rzeczywistości?

Jak nie dać się pokusie porzucenia szkoły i szukania możliwości łatwego zarobku, nie zawsze zgodnego z prawem?

Na te pytania wspólnie powinniśmy szukać odpowiedzi.

EDUKACJA

Nawet wszechstronna edukacja nie pomaga częstokroć w obraniu dobrej drogi na początku dorosłego życia. Większość młodych ludzi nie może kształcić się w zawodzie, który ich interesuje.

Likwidowanie szkół przyzakładowych i liceów zawodowych, związane zamykaniem dużych zakładów, bardzo ograniczyło możliwości zdobycia zawodu i znalezienia pracy przez młodych ludzi nie mających aspiracji naukowych, a chcących być np. wykwalifikowanym robotnikiem. Proponowana w nowym systemie edukacji likwidacja techników jeszcze bardziej ograniczy możliwości zdobywania technicznej wiedzy i zawodowych umiejętności oraz zwiększy wydatki finansowe uczących się i ich rodziców.

Obecny system edukacyjny z powodu niedostosowania do wymogów rynku pracy stanowi istotną barierę w realizacji karier życiowych młodzieży. Zadaniem pozostającym w zależności od obowiązujących w Polsce systemów edukacyjnych jest: dostosowanie swojej wiedzy i umiejętności do norm europejskich i światowych. Łączy się to z zagadnieniami równych szans dla środowisk wiejskich i miejskich, równych szans nauki - niezależnych od możliwości finansowych, z programowaniem systemów dydaktycznych dostosowanych do aktualnych potrzeb ekonomicznych i gospodarczych kraju. Do podstawowych dziedzin wymagających pilnego reformowania należą:

- prawo oświatowe,
- zarządzanie oświatą,
- struktura systemu oświaty,
- treści kształcenia,
- realizacja funkcji opiekuńczych i wychowawczych szkoły,
- dostępność szkół różnych typów,
- szanse edukacyjne osób pochodzących z różnych środowisk.

W latach dziewięćdziesiątych systematycznie zmniejszał się odsetek uczniów zaprzestających dalszej nauki. W roku szkolnym 1990/91 - 6,1%

absolwentów szkół podstawowych nie podejmowało dalszej edukacji, w roku szkolnym 1996/97 - 3,2%. Zmniejszył się również udział absolwentów kontynuujących naukę w systemie zasadniczych szkół zawodowych, odpowiednio z 45,9% do 34,1%.

Udział młodzieży kontynuującej naukę w szkołach średnich ogólnokształcących, chociaż systematycznie wzrasta, jest ciągle niższy niż kontynuujących naukę w zasadniczych szkołach zawodowych. Około 29% absolwentów szkół zawodowych i 69% absolwentów liceów ogólnokształcących kontynuuje naukę w szkołach wyższych.

Zwiększająca się liczba studiującej młodzieży wynika z dwóch przyczyn:

- wyżu demograficznego
- rosnących aspiracji edukacyjnych młodzieży.

Obecny system szkolny nie jest przygotowany do przyjmowania coraz większej liczby studentów (brak wystarczającej bazy materialnej i kadry nauczycieli akademickich). Systemowe uregulowania prawne oraz zasady finansowania szkół wyższych umożliwiły rozwój szkolnictwa wyższego, co spowodowało zwiększenie liczby studentów mimo poważnego spadku nakładów jednostkowych, zmniejszenia zatrudnienia pracowników obsługi i administracji oraz niewielkiego wzrostu liczby nauczycieli akademickich.

Od 1991 roku systematycznie rozwija się sieć niepaństwowych szkół wyższych mających coraz bogatszą ofertę edukacyjną. W 1996 roku spośród 213 wszystkich uczelni wyższych w Polsce, tylko 99 z nich było szkołami państwowymi. W szkołach państwowych kształciło się ok. 85% ogółu studiującej młodzieży. W roku akademickim 1996/97 w szkołach wyższych wszystkich typów kształciło się 927,5 tys. Studentów, w tym na studiach dziennych 493,6 tys. (53,2% wszystkich osób studiujących).

Mimo korzystnych tendencji warto zauważyć, iż ciągle jeszcze duża liczba młodzieży nie podejmuje nauki w pełnej szkole średniej, przez co ma zamkniętą w przyszłości bezpośrednią drogę do studiów wyższych.

Poza tym wciąż jeszcze ukończenie studiów wyższych nie ułatwia startu w dorosłe życie ze względu na ogromną trudność znalezienia odpowiadającej nabytym kwalifikacjom pracy. Kto po osiemnastu latach nauki, jako magister czy inżynier chciałby pracować za sześćset złotych miesięcznie?

BEZROBOCIE

W okresie przemian ustrojowych i społecznych trudno znaleźć dziedzinę życia, w której młodzi ludzie mogliby skutecznie wystartować. W dzisiejszych czasach liczy się pieniądź, który wyznacza pozycję społeczną i system wartości. Wśród młodzieży panuje przekonanie, że najważniejszym jest zdobycie pieniędzy, nieważne, w jaki sposób.

Często przeczytać można w gazetach ogłoszenia, że zatrudni się dwudziestokilkuletnich specjalistów z każdej dziedziny, ze znajomością języków obcych i dużym doświadczeniem zawodowym. Jest rzeczą niezmiernie rzadką w tym wieku posiadanie tak wielu kwalifikacji. Tuż po skończeniu studiów trudno z dnia na dzień zdobyć doświadczenie zawodowe.

Niski poziom wiedzy oraz profil wykształcenia nie odpowiadający zapotrzebowaniu rynku pracy również jest czynnikiem wzrostu bezrobocia. Rejestry urzędów pracy i badania aktywności ekonomicznej ludności, prowadzone przez GUS, potwierdzają iż w latach 1991 - 1997 grupą wiekową szczególnie dotkniętą tym zjawiskiem jest młodzież w wieku 15 - 24 lata, która stanowi 1/3 wszystkich bezrobotnych.

Bezrobocie jest istotnym problemem w małych miastach, miasteczkach i na wsi. Młodzi pracownicy byłych Państwowych Gospodarstw Rolnych wraz ze swymi rodzinami żyją w nędzy; prywatne firmy zatrudniają na "czarno" naszych niepełnoletnich kolegów, niejednokrotnie wyzyskując ich i łamiąc obowiązujące prawo pracy.

Bezrobocie rodzi nie tylko skutki gospodarcze, ale i społeczne, moralne, obyczajowe. Zasiłki dla bezrobotnych często zmieniają się w jałmużnę, usprawiedliwiają poczucie bezsilności i nie są w stanie rozwiązać żadnego problemu. Wielokrotnie wypłacane z ogromnym opóźnieniem lub na raty, stają się bardziej usprawiedliwieniem dla nieudolnie prowadzonej przez obecny rząd polityki społecznej, niż rzeczywistą formą pomocy socjalnej dla najbardziej potrzebujących, znajdujących się często w biedzie nie ze swojej winy.

Konstytucyjnego prawa do pracy nie można pozostawić "niewidzialnej ręce rynku". Państwo powinno wziąć na siebie wyraźnie określone obowiązki w tej dziedzinie. Wśród nich m. in.: przeprowadzenie reformy szkolnictwa w taki sposób, by zapewniało ono lepsze przygotowanie zawodowe; stworzenie systemu podatkowego zachęcającego pracodawców do zatrudniania absolwentów; zapewnienie preferencji dla rzemieślników kształcących i zatrudniających młodzież. Przede wszystkim jednak potrzebna jest taka polityka gospodarcza, która będzie nie tylko sprzyjała likwidacji skutków bezrobocia, ale także likwidowała jego strukturalne przyczyny.

PATOLOGIE

Dziś prawie nikomu nie zależy na zagospodarowaniu czasu wolnego młodzieży. Nauczyciele - przy aktualnych zarobkach - nie chcą poświęcać swojego czasu społecznie. Podejmują dodatkowe zajęcia, aby dorobić do pensji lub zajmują się wychowywaniem swoich dzieci. Dyrekcje szkół nie są zainteresowane organizacją zbiorowych wycieczek do kina czy teatru, nie zachęcają do udziału w koncertach w filharmonii, nie organizują wycieczek turystyczno - krajoznawczych.

To na zajęciach pozalekcyjnych najbardziej kształtują się postawy moralne. Aby były zgodne z oczekiwaniami, społecznie akceptowane, trzeba wskazać młodemu człowiekowi model do naśladowania, poukładany system wartości.

W Polsce szybko pogłębia się proces rozwarstwienia społecznego, rodzą się nowe źródła niesprawiedliwości. Rośnie przestępczość, zwłaszcza wśród młodych, umacnia się niszczycielska władza przemocy i korupcji. Coraz częściej nieletni popełniają najcięższe zbrodnie.

Według szacunkowych danych, w ubóstwie żyje ok. 2 milionów Polaków. Ubóstwem najbardziej zagrożone są rodziny młode, wielodzietne, mieszkające w małych miasteczkach i na wsi. Ubóstwem dotknięte są dzieci.

Tych zjawisk nie zlikwidują organizacje i bale charytatywne. Potrzebny jest sprawiedliwy i racjonalny podział dochodu narodowego. Nic nie tłumaczy nadmiernych różnic w dochodach, niezależnych od wkładu pracy, posiadanej wiedzy i wysiłku. Mechanizmy rynkowe nie rozstrzygną automatycznie dylematów społeczeństwa i jego młodego pokolenia w warunkach zmiany ustroju społecznego.

Przestępczość nieletnich ewoluuje w kierunku coraz bardziej drastycznych i brutalnych przestępstw, nasila się prostytutka nieletnich i młodocianych oraz pedofilia. Nieletni sprawcy popełniają czyny o największym ciężarze gatunkowym: zabójstwa, uszkodzenia ciała, bójki, pobicia i wymuszenia rozbójnicze czy rabunek dokonany przy użyciu niebezpiecznych narzędzi - a coraz częściej - broni.

W ciągu minionego roku wskaźnik udziału nieletnich w ogólnej liczbie sprawców przestępstw obniżył się, aczkolwiek niektóre czyny przeciwko życiu i zdrowiu dokonywane przez młodych ludzi, mają charakter agresywny, wręcz brutalny, coraz częściej występujący w obrębie grupy rówieśniczej. Zaakcentowania wymaga, że działalności przestępczej dopuszczają się coraz częściej dzieci przed ukończeniem 13 roku życia. Sposób działania wielu z nich świadczy o wysokim stopniu demoralizacji. Przyczyn nasilania się przestępczości wśród nieletnich należy upatrywać przede wszystkim w kryzysie szkoły, środowiska oraz rodziny, która - obarczona trudnościami ekonomicznymi - nie spełni właściwej roli wychowawczej.

Rodząca frustracje sytuacja społeczna i ekonomiczna znacznie częściej dotyka młodego pokolenia. Młodzi ludzie pozbawieni wzorców moralnych, przy jednoczesnej słabej odporności psychicznej, reagują agresywnością, kontestują otaczającą ich rzeczywistość, kompensując w ten sposób niezaspokojone potrzeby psychiczne, społeczne i ekonomiczne.

KIM JEST NIELETNI LUB MŁODOCIANY PRZESTĘPCA?

Jest to w dużej większości przypadków zwyczajny chłopiec lub zwyczajna dziewczyna, którzy mogą uchodzić za produkt swojego środowiska.

Składają się na to wpływy zarówno stosunków rodzinnych i wychowania domowego, jak oddziaływanie sąsiedztwa, szkoły i rówieśników. Niekorzystne warunki domowe (ubóstwo, złe stosunki rodzinne, niemożność zaspokajania zasadniczych potrzeb życiowych, nieodpowiednie sąsiedztwo) są z pewnością częstymi przyczynami przestępczości młodzieży, zarówno w środowisku wiejskim, jak i miejskim.

Wśród przyczyn najpowszedniejszych i najczęściej spotykanych,

w przestępczości młodzieży odnajdujemy: niezadowolenie z obecnych warunków i pragnienie warunków lepszych, podsycane często specyficzną lekturą i oglądaniem filmów, budzących chęć dobrobytu, przygody i rozgłosu. Często pojawia się w tym kontekście pragnienie zdobycia bogactwa w sposób nie wymagający wysiłku. Dochodzi do tego poczucie nudy, wynikającej z braku poważniejszych obowiązków oraz braku okazji do konstruktywnej społecznie reakcji, a także tendencja do rozładowywania napięcia w alkoholicznym upojeniu, dążenie do uzyskania zadowolenia seksualnego, wzmacniane zarówno przez filmy, czasopisma i książki. Ważnymi elementami są również: poczucie niepewności, izolacji, lęku i dążenia do wyładowywania wrogości i zademonstrowania swej przewagi dominacji, co podnosi samopoczucie zachwiane porażkami społecznymi. Spotykamy młodzież, która w podejmowaniu decyzji bierze pod uwagę głównie przyjemność związaną z osiągnięciem danego celu. Przyjemnie upić się, więc należy się upić. Przyjemnie wyładować swój gniew na wychowawcy, czy przypadkowym przechodniu, więc należy szukać okazji do zwady.

Według przeprowadzonej przez ZSMP ankiety w jednej ze szkół zawodowych w Warszawie z odpowiedzi nastolatków wynika, że:

- pieniądze to sposób na dostatnie życie, bywanie w lokalach, pokazywanie rówieśnikom, na co kogo stać, bez względu na to, jak pieniądze zostały zdobyte,
- zaradność życiowa to wszelkie umiejętności zdobywania pieniędzy różnymi nielegalnymi drogami (wymuszaniem, kradzieżami),
- zaradność życiowa to także skuteczna ucieczka przed policjantem, "wykołowanie" kuratora i wszystkie inne umiejętności wychodzenia z opresji różnymi oszustwami, kłamstwami, wykorzystywaniem innych,
- odwaga i silny charakter to dwie nieodłączne cechy interpretowane jako formy stosowania agresji w otoczeniu - im bardziej brutalne i wyrafinowane formy agresji, tym większa odwaga.

MIESZKALNICTWO

W warunkach polskich, począwszy od lat osiemdziesiątych, najistotniejszym przejawem marginalizacji młodego pokolenia jest jego niesamodzielność mieszkaniowa i materialna.

Z badań socjologicznych wynika, iż 2/3 młodej generacji pracowniczej zamieszkuje w lokalach, których formalnymi dysponentami są rodzice. Przeszło 3 badanych w wieku 30 lat otrzymuje pomoc materialną od rodziców. Odczuwalny od wielu lat deficyt mieszkań przybrał ostatnio rozmiary klęsk. Ograniczony dostęp do mieszkania rodzi negatywne konsekwencje społeczne, opóźnia usamodzielnienie się.

Istotne byłoby przywrócenie budownictwa komunalnego, skierowanego przede wszystkim do osób ubiegających się o pierwsze w życiu mieszkanie, ustanowienie wieloletnich kredytów dla młodych rodzin, ułatwienia w przepisach dotyczących budowy mieszkań czynszowych, wprowadzenie ulg podatkowych. Możliwość samodzielnego zamieszkania dla młodej rodziny zbyt często graniczy z cudem, a system preferencyjnych kredytów, pomagających rozpocząć samodzielne życie młodemu człowiekowi, nie istnieje.

Młody człowiek nie konieczne na początku swojej samodzielnej drogi życiowej musi nabyć na własność mieszkanie, może je wynajmować, ale za możliwą do zaakceptowania cenę. Obecnie - w warunkach zbyt małej konkurencji w tym wyniku i braku spójnej polityki mieszkaniowej rządu - jest to niemożliwe.

WNIOSKI

Młodość to czas aktywności i intensywnego życia. To także czas twórczego konstruowania planów na przyszłość, poszukiwania swojego miejsca w społeczeństwie, nabywania cech i umiejętności życia w zbiorowości, kształtowania postaw i charakterów. Polskie społeczeństwo nie docenia tego okresu. Rodzina, szkoła, zakłady pracy starają się energię młodego człowieka wypchnąć poza własne mury, pozostawiając proces socjalizacji młodego pokolenia i przystosowani go do "dorosłego życia" samemu sobie.

Nie oczekujemy od starszych pokoleń budowy "raju" i recepty na "złoty środek" niwelujący wszystkie problemy. Ale chcielibyśmy, aby los młodego pokolenia był wspólną troską wszystkich obywateli, zarówno tych starszych, jak i tych młodszych. Chcielibyśmy, aby ugruntowała się świadomość wpływu, jaki będą mieć dzisiejsi nastolatki na wizerunek Polski i losy społeczeństwa w najbliższych dziesięcioleciach.

Nie uważamy, by młodość dawała szczególne przywileje. Nie godzimy się, aby była przekleństwem. Pragniemy dla naszego pokolenia i pokoleń, które przyjadą po nas, szansy równego startu. Bez takiej szansy nie wyrastają świadomi obywatele. Bez takiej szansy giną talenty.

"Takie przyszłe Rzeczypospolite będą, jakie młodzieży chowanie". Niechaj ta światła, kołłątajowska maksyma, stanie się rzeczywistym drogowskazem dla tych, którym sprawy Polski leżą na sercu.

Kwiecień 2001

UCHWAŁA

Krajowej Rady Koordynacyjnej Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej Z 28 kwietnia 2001 r.

Członkowie Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, organizacji społecznej działającej już 25 lat wśród i na rzecz młodzieży, po raz kolejny zwracają się z publicznym apelem do wszystkich przedstawicieli władz państwowych i samorządowych o podjęcie działań w kierunku poprawy sytuacji młodego pokolenia Polaków i tworzenia warunków do rozwoju.

1. Prawo dostępu do wiedzy i kultury.

Prawo do powszechnej edukacji powinno być zapewnione przez państwo; dostęp do edukacji nie powinien zależeć od zamożności rodziców.

Należy zreformować przepisy i zasady przyznawania pomocy materialnej nie tylko studentom, ale także uczniom szkół średnich.

Należy zwiększyć liczbę miejsc w akademikach i internatach oraz zapewnić utrzymanie tych placówek.

W programach nauczania trzeba położyć większy nacisk na naukę wiedzy praktycznej, przydatnej w przyszłym życiu społecznym i zawodowym.

Niezbędnym jest kompleksowe przygotowanie młodzieży i nauczycieli do zasad tzw. "nowej matury".

Edukacji muszą towarzyszyć praktyki zawodowe na odpowiednim poziomie - zarówno w szkołach średnich, jak i na wyższych uczelniach.

Aby prawo do wiedzy i kultury mogło być w pełni realizowane - powinny powstawać programy kulturalne skierowane do dzieci i młodzieży.

Konieczne jest organizowanie i dofinansowywanie kolonii i obozów zimowych i letnich.

Systematycznie należy tworzyć szkolne koła zainteresowań, aby każdy młody człowiek mógł rozwijać swoje zainteresowania i rozszerzać horyzonty poznawcze.

2. Prawo do pracy.

Prawo do pracy powinno być zagwarantowane przez państwo.

Prawo do pracy powinno dawać poczucie bezpieczeństwa socjalnego i materialnej niezależności.

Modernizacja systemu podatkowego, prowadząca do jego uproszczenia, staje się koniecznością.

Potrzebna jest obniżka stóp procentowych kredytów, co zachęci pracodawców do rozwoju firm i zatrudniania nowych pracowników, a także system ulg proinwestycyjnych oraz dotacje dla firm przyjmujących na staż uczących się młodych ludzi.

Reforma szkolnictwa musi być dostosowana do wymagań rynku pracy.

Rząd powinien poważnie zająć się rozwiązywaniem problemu ukrytego bezrobocia na wsiach, zwłaszcza w obliczu przyszłej integracji z UE.

Samorząd lokalny winien stymulować procesy rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości.

W prawie pracy muszą być uwzględnione:

- programy edukacyjne dla młodzieży na wsi
- mechanizmy kontrolne, powodujące skuteczne przestrzeganie prawa pracy (szczególnie przez małych przedsiębiorców)
- minimalna płaca na poziomie zapewniającym godne życie
- tworzenie warunków dla podejmowania pracy przez osoby niepełnosprawne

3. Prawo do mieszkania.

Prawo do własnego mieszkania jest istotnym krokiem w uzyskaniu samodzielności młodych ludzi.

Mieszkanie nie powinno być elementem różnicującym szansę równego startu.

Możliwości pozyskania mieszkania winny być adekwatne do sytuacji finansowej młodych ludzi.

Polityka mieszkaniowa powinna obejmować:

- stworzenie spójnego systemu dofinansowania budownictwa mieszkaniowego,
- ustanowienie wieloletnich, tanich kredytów mieszkaniowych,
- wprowadzenie ulg podatkowych związanych z mieszkalnictwem,
- rozwój systemu budowy mieszkań czynszowych z jednoczesnym uproszczeniem procedur powstawania i funkcjonowania Towarzystw Budownictwa Społecznego.

Deficyt mieszkaniowy rodzi bowiem poczucie niepokoju i bezradności młodego człowieka wkraczającego w samodzielne życie.

4. Prawo do bezpiecznego życia.

Każdy ma prawo do bezpiecznego życia.

Prawo powinno gwarantować każdemu człowiekowi możliwości obrony w sytuacjach zagrażających życiu i zdrowiu.

Przeciwdziałania narkomanii i alkoholizmowi wśród dzieci i młodzieży musi być priorytetem władz. Skuteczniej należy ograniczać dostęp dzieci i młodzieży do różnego rodzaju używek, w tym tytoniu, alkoholu, a przede wszystkim do środków odurzających i narkotyków.

Programy edukacyjne powinny w większym stopniu informować młodych ludzi o niebezpieczeństwach wynikających z zażywania alkoholu i narkotyków

Prawo musi przeciwdziałać nasilającym się patologiom wśród nieletnich - przede wszystkim prostytucji nieletnich i młodocianych oraz pornografii dziecięcej.

Władza samorządowe nie powinny zapominać o poprawie sytuacji ekonomicznej rodzin żyjących na skraju ubóstwa, ponieważ brak środków do życia jest motywem sprawczym wielu popełnionych przestępstw.

System edukacyjny, w tym rodzina i szkoła, powinny tworzyć odpowiednie wzorce moralne i etyczne.

**Krajowa Rada Koordynacyjna
Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej**

Kongres Młodzieży Polskiej - 30 kwietnia 1976 rok.

Ślubowanie Młodzieży ZSMP.

II Zjazd ZSMP (kwiecień 1980 rok.)

Prezydium ZG ZSMP wybrane na II Zjeździe.

Krajowa Narada Aktywu Robotniczego ZSMP (11 lutego 1977).

Młodzi radni u H. Jabłońskiego (1978 rok).

Krajowa Narada Aktywu.

Dni przyjaźni młodzieży polskiej i radzieckiej (1977 rok).

Ogólnopolskie spotkanie młodych rolników zorganizowane przez ZG ZSMP (20 kwietnia 1978 roku).

Impreza kulturalna.

IV Zjazd ZSMP (kwiecień 1985 rok).

Zawody sportowe ZSMP.

Spotkanie przyjaźni młodzieży Polski i NRD.

II Konferencja Ideologiczna ZSMP.

III Spotkanie przyjaźni młodzieży Polski i NRD w Cottbus.

Święto młodości w Płocku w 35 rocznicę powstania ZMP (10 czerwca 1983).

Olimpijski Alert Młodzieży – Moskwa 1980.

Członkowie Rady Młodzieżowej WP (11 stycznia 1990 r.).

„Trudne dzieje ZSMP”.